

66,9(44пр)
Р 62

Н.В. ГОЛУБ, П.А. КЛІМКІН

Україна

ТА МІЖНАРОДНІ
ОРГАНІЗАЦІЇ

КОНДОР

Н.В. Голуб, П.А. Клімкін

Україна та міжнародні організації

Інформаційно-довідкове видання

НБ ІІУС

674642

Київ
КОНДОР

2003

ББК 65.5 я
У 45

У 45 Голуб Н.В., Клімкін П.А.
Україна та міжнародні організації: Інформаційно-довідкове видання. – К.: Кондор, 2003. – 212 с.

ISBN 966-351-000-5

В інформаційно-довідковому виданні висвітлюються історія створення, основні функції, організаційні основи, механізми роботи та напрями діяльності міжнародних організацій, в яких Україна є членом або прагне набути членства. Увага приділяється участі України в діяльності таких організацій, як ООН, Рада Європи, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, СНД, окремих регіональних ініціативах. З огляду на задекларовані Україною стратегічні цілі на європейську та євроатлантичну інтеграцію більш детально розглядається діяльність Європейського Союзу та НАТО, а також основні сфери співробітництва нашої держави з цими міжнародними структурами.

Для студентів, фахівців-міжнародників, усіх, хто цікавиться міжнародними відносинами та зовнішньою політикою нашої держави. ●

ББК 65.5 я

ISBN 966-351-000-5

© Н.В. Голуб, П.А. Клімкін, 2003
© «Кондор», 2003

Зміст

ВСТУП	4
ООН ТА ЇЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ УСТАНОВИ	7
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	35
РАДА ЄВРОПИ	63
НАТО	76
ОРГАНІЗАЦІЯ З БЕЗПЕКИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ (ОБСЄ)	89
СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ (СОТ)	99
СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ (СНД)	105
РЕГІОНАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ:	
Співробітництво України в рамках Центральноевропейської ініціативи	111
Україна та Організація Чорноморського Економічного Співробітництва	115
Додатки	123

ВСТУП

Після набуття незалежності перед Україною постало завдання повномасштабної інтеграції до світового політичного, економічного та гуманітарного простору. Участь у діяльності міжнародних організацій або співпраця з ними є невід'ємною складовою такої інтеграції. Цей процес проходив одночасно із становленням політичної, безпекової та економічної ідентичності, що безпосередньо пов'язане і з визначенням пріоритетів щодо залучення України до всього спектра міжнародних організацій.

Порівняно з іншими країнами СНД, шлях України до членства у міжнародних організаціях має значні відмінності.

По-перше, Україна є членом ООН з самого початку існування цієї організації, яка утворює один з фундаментів системи міжнародних відносин. Відповідно, досвід участі у діяльності різних структур Організації Об'єднаних Націй був і досі залишається важливим чинником як для оптимального представлення інтересів України в різних міжнародних організаціях, так і для можливості зробити належний внесок у їхню роботу.

По-друге, Україна є європейською державою. Її бажання стати членом міжнародних організацій, до яких належать країни Європейського континенту, визначається прагненням стати повноправним членом сім'ї європейських народів. При цьому визначальну роль відіграє намір України приєднатися до спільного ціннісного простору та побудувати ефективно діючу і соціально орієнтовану ринкову економіку. У 1995 році Україна набула членства в Раді Європи, бере активну участь в діяльності європейських регіональних структур, наприклад, Центральноевропейській ініціативі або Організації Чорноморського економічного співробітництва.

Україна задекларувала як стратегічну мету набуття членства в Європейському Союзі. Розвиток співпраці з ним на основі поступового переходу до інтеграційних модальностей є одним з пріоритетних зовнішньополітичних напрямків.

По-третє, Україна є важливим чинником безпеки на Європейському континенті, а також в трансатлантичному контексті. Вона робить значний внесок у підтримання належного рівня безпеки, причому у всіх її вимірах — політичному, воєнному, економічному, енергетичному, екологічному, гуманітарному та інших. Безпека є невід'ємною, а роль міжнародних організацій в її підтриманні — надзвичайно важливою.

Україна є членом однієї з провідних євроатлантичних безпекових структур — Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Вона проголосила своїм стратегічним пріоритетом набуття членства в НАТО, очікуючи від цього як зміцнення своєї безпеки, так і розуміючи необхідність зробити внесок у зміцнення безпеки всього Альянсу.

Варто також відзначити прихильність України до цілей нерозповсюдження. Україна стала першою державою, що добровільно відмовилася від успадкованого від колишнього СРСР ядерного арсеналу. Вона є членом Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що встановлює універсальний режим контролю за військовою ядерною діяльністю, Режиму контролю за ракетними технологіями, Вассенаарської домовленості, що створює режим контролю за технологіями подвійного використання, а та-

кож ряду інших важливих домовленостей, що стосуються хімічної та бактеріологічної зброї.

По-четверте, успішне здійснення економічних реформ, повномасштабна інтеграція до світового економічного простору неможливі без активної співпраці з міжнародними структурами економічного спрямування. З самого початку свого існування як незалежної держави Україна розпочала активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, насамперед Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, а також Європейським банком реконструкції та розвитку.

“Правила гри” у світовій торгівлі встановлюються в рамках Світової організації торгівлі. Україна розпочала процес вступу до цієї Організації ще у 1994 році і, незважаючи на його різну інтенсивність, зараз на цьому шляху досягнуто суттєвого прогресу.

Особливу роль у цьому контексті відіграє Співдружність Незалежних держав, утворена після розпаду колишнього Радянського Союзу. Не зупиняючись тут детально на ролі цієї структури, варто відзначити, що вона розглядається Україною в першу чергу як інструмент розвитку економічних зв’язків на пострадянському просторі.

Співпраця України з різними міжнародними організаціями має розглядатися в єдиному контексті з метою зрозуміти головні пріоритети у міжнародних відносинах. Крім того, варто враховувати, і на цьому робиться окремий акцент у статтях цієї книги, що діяльність ряду організацій (ООН, ОБСЄ) спрямована на організацію міжнародного співробітництва, а набуття членства в інших (ЄС, НАТО) вимагає системних трансформацій в українському суспільстві і цілеспрямованих зусиль з метою їхнього здійснення.

На думку авторів, на сьогодні існує достатньо різноманітної літератури, в якій наведена детальна інформація про історію, завдання, механізми роботи міжнародних організацій, а також про їхню співпрацю з Україною. Більше того, практично будь-яку інформацію можливо знайти в Інтернеті, де вона постійно оновлюється. Чимало на сьогодні існує і публікацій, у тому числі і в ЗМІ, в яких дискутується проблематика діяльності України в міжнародних організаціях або стратегії приєднання до тих, де Україна ще не набула повноправного членства.

Водночас, часто доводиться чути про складність отримати достатньо повну, але досить стислу інформацію про історію та стан співпраці України з провідними міжнародними структурами без значних витрат часу та надмірних зусиль. Тобто отримати загальне, але чітко структуроване уявлення, будучи впевненим, що важливі аспекти не залишилися поза увагою. Саме таке завдання і ставить перед собою ця книга.

З огляду на задекларовані Україною стратегічні пріоритети — європейську та євроатлантичну інтеграцію, статті, присвячені розвитку відносин з Євросоюзом та НАТО, є більш детальними.

Безумовно, що спектр міжнародних організацій, в діяльності яких Україна бере участь або з якими розвиває співпрацю, є значно більшим, ніж той, що детально описується у цій книзі. Водночас, саме цей перелік міжнародних структур визначає процес інтеграції України до світового простору. Він охоплює:

1) Організації, що мають глобальний характер і “встановлюють правила гри” у загальносвітовому масштабі, наприклад, ООН або Світова організація торгівлі. Водночас, окремо не аналізується співпраця України з “Великою сімкою”, яка значним

чином концентрується на проблематиці подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

2) Безпекові структури, наприклад, Організацію з безпеки та співробітництва в Європі або НАТО.

3) Інтеграційні структури, насамперед Євросоюз.

4) Регіональні об'єднання.

Автори намагалися відійти від загальноприйнятих традицій написання подібних видань. Кожна стаття книги містить максимально стислий виклад історії та основних функцій кожної міжнародної організації, причому тільки в тому обсязі, що необхідний для розуміння сучасного стану та основних напрямків її співпраці з Україною. Один з перших читачів макету книги зазначив, що її розділи можуть бути непоганими шпаргалками для студентів та школярів. Насправді це не було первісною метою авторів, навпаки, існував задум створити довідкове видання для максимально широкого кола читачів. Тим не менше ми будемо раді, якщо ця книга допоможе студентам та учням краще зрозуміти пріоритети співробітництва з міжнародними організаціями і надихне їх на творчий пошук та бажання розібратися в подальших деталях та нюансах.

Крім того, вирішено відмовитися і від наведення наприкінці кожної статті списку рекомендованої літератури. Як вже зазначалося вище, сьогодні неважко знайти таку літературу в бібліотеках або Інтернеті. Тому автори вважають недоцільним надавати пріоритет тим або іншим виданням.

Зрозуміло, що подібні довідкові видання швидко втрачають свою актуальність. З одного боку, це завжди стимулює пересвідчитися, наскільки реальний стан речей відповідає наведеному у статті, опрацювати додаткові джерела. З іншого, незважаючи на динамічний розвиток міжнародних відносин, розуміння сьогоденного бачення співпраці з міжнародними організаціями безумовно залишатиметься актуальним і надалі.

Автори будуть вдячні за пропозиції та зауваження, спрямовані на вдосконалення цього видання.

ООН ТА ЇЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ УСТАНОВИ

Організація Об'єднаних Націй є універсальною міжнародною організацією, яка була створена з метою підтримання миру, зміцнення безпеки та розвитку міжнародного співробітництва.

Ідея створення універсальної міжнародної організації виникла в період Другої світової війни. Назву “Об'єднані нації” запропонував президент США Франклін Д. Рузвельт. Цей термін вперше було використано в “Декларації Об'єднаних Націй” від 1 січня 1942 року, яку підписали 26 держав. Цей документ містив ідеї післявоєнної організації світу, а також програму об'єднання зусиль у боротьбі проти країн, які розв'язали другу світову війну.

Організація Об'єднаних націй формувалася поступово. Чотири роки пройшло з того часу, коли ідею вдалося втілити у життя. Статут ООН було сформовано таким чином, що він і на сьогодні не втратив своєї сили.

Першим практичним кроком на шляху утворення нової міжнародної організації стала “Декларація чотирьох держав (СРСР, США, Великобританії та Китаю) про загальну безпеку”, підписана на конференції у Москві 30 жовтня 1943 р. Тут вперше було зафіксовано рішення про заснування Організації Об'єднаних Націй та початок спільної роботи над виробленням проекту Статуту ООН. Подальші етапи створення організації виглядали таким чином:

- ⇒ **Конференція чотирьох держав (СРСР, США, Великобританія, Китай) в Думбартон-Оксі (серпень – жовтень 1943р.).** Тут країни вирішили багато питань щодо створення та функціонування нової організації. Заключний документ Конференції став основою майбутнього Статуту ООН. Разом з тим, не вдалося дійти згоди з питання процедури голосування в Раді Безпеки (застосування права вето) та щодо складу майбутніх країн-засновниць ООН. Тут вперше радянська дипломатія порушила питання про прийняття до ООН всіх п'ятнадцяти республік СРСР як окремих членів ООН. Але така пропозиція не знайшла розуміння.
- ⇒ **Ялтинська Конференція глав СРСР, США та Великобританії (лютий 1945 р.).** На цій Конференції вдалося дійти компромісу щодо невирішених на попередній зустрічі питань. Делегації США та Великобританії погодилися запросити лише Україну та Білорусь як первісних членів цієї міжнародної організації та пообіцяли підтримати цю пропозицію Радянського Союзу на наступній Конференції в Сан-Франциско 25 квітня 1945 р. Водночас, президент США Ф. Рузвельт залишив за собою право продумати питання членства в ООН окремих штатів США.
- ⇒ **Конференція в Сан-Франциско (25 квітня – 26 червня 1945р.).** Історичним підсумком Конференції стало підписання 50-ма державами, у тому числі Україною, Статуту ООН та Статуту Міжнародного Суду ООН. Ця подія відбулася 26 червня 1945 р. на заключному засіданні Конференції. Польща, представники якої не брали участь у Конференції, зробила це дещо пізніше: 15 жовтня 1945 р. та стала 51-ою країною-фундатором ООН.
- ⇒ **24 жовтня 1945 р.** після ратифікації Статуту ООН Китаєм, Францією, СРСР, Великобританією, США та більшістю держав-учасниць конференції в Сан-

Франциско цей документ набрав сили. З того часу цей день вважається офіційною датою створення ООН і щорічно відзначається як День Організації Об'єднаних Націй.

Установчим документом ООН є Статут, в якому закладені основні принципи, права та зобов'язання держав-членів, встановлено органи та процедури Організації. Статут – це не лише конституційний документ, він є важливою основою формування системи колективної безпеки, а також кодексу поведінки держав у військовій, політичній, економічній гуманітарній, екологічній та інших сферах.

Статут складається з преамбули і 19 розділів, що охоплюють 111 статей. Відповідно до Статуту перед Організацією Об'єднаних Націй стоять наступні **цілі**:

- підтримувати мир та безпеку за допомогою колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру, а також шляхом мирного врегулювання суперечок;
- розвивати дружні відносини між націями, поважаючи принцип рівноправності та самовизначення народів;
- співпрацювати для вирішення міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру, а також для заохочення й розвитку поваги до прав людини незважаючи на расу, стать, мову та віросповідання;
- виконувати функцію центрального органу узгодження дій націй задля досягнення цих цілей.

Для досягнення згаданих цілей всі члени ООН діють відповідно до **принципів**, визначених статтею 2 Статуту:

- суверенна рівність всіх держав-членів;
- сумлінне виконання державами-членами зобов'язань, взятих на себе відповідно до Уставу;
- вирішення державами-членами міжнародних суперечок мирними засобами і таким чином, щоб не загрожувати миру, безпеці та справедливості;
- утримуються держави-члени від загрози силою чи застосування сили проти іншої держави
- надання державами-членами допомоги ООН у всіх її діях відповідно до статуту, а також утримання від допомоги будь-якій країні, проти якої ООН чинить дії превентивного або примусового характеру;
- забезпечення з боку ООН того, щоб інші держави, які не є членами ООН, діяли відповідно до тих самих принципів, оскільки це необхідно для підтримки міжнародного миру та безпеки;
- невтручання ООН у справи, які належать до внутрішньої компетенції будь-якої держави. Однак цей принцип не поширюється на застосування примусових заходів відповідно до глави 7 Уставу.

Статут ООН передбачає **головні та допоміжні органи**. До головних органів Організації Об'єднаних Націй належать:

- ✓ Генеральна Асамблея,
- ✓ Рада Безпеки,
- ✓ Економічна та Соціальна Рада,
- ✓ Рада з Опіки,
- ✓ Міжнародний Суд,
- ✓ Секретаріат.

- ✓ Центральне місце у системі органів ООН посідають Генеральна Асамблея та Рада Безпеки.

Генеральна Асамблея (ГА) займає особливе місце в структурі ООН. На відміну від усіх інших органів до Генеральної Асамблеї входять всі члени ООН. За Статутом делегація кожної держави-члена на сесіях ГА може бути представлена щонайбільше 5 особами. Одна держава в ГА має один голос не залежно від своїх розмірів чи економічного потенціалу.

Генеральна Асамблея уповноважена обговорювати будь-яке питання в межах статуту ООН. Функції та повноваження ГА розділяють на внутрішні та зовнішні.

Відповідно до її зовнішніх функцій ГА уповноважена розглядати загальні принципи співробітництва у підтриманні міжнародного миру та безпеки. Крім того, вона може обговорювати та надавати рекомендації з питань міжнародного співробітництва в політичній, економічній та культурній сферах, в галузі освіти та науки, охорони здоров'я тощо. ГА здійснює дослідження та сприяє розвитку міжнародного права, дотриманні прав людини і основних свобод. Тобто ГА може розглядати будь-яке питання, крім тих випадків, коли спірне питання є у компетенції Ради Безпеки. Всі рішення ГА з питань, які належать до її зовнішніх функцій, носять рекомендаційний характер.

Внутрішні функції та повноваження ГА надають їй можливість визначати всю роботу ООН. Серед них:

- ГА діє як координаційний центр всіх комітетів та органів ООН. Вона розглядає їхні щорічні звіти та доповіді, може надавати рекомендації стосовно повноважень та функцій будь-якого органу ООН;
- ГА вирішує фінансові питання: розглядає і затверджує бюджет ООН, визначає розміри внесків всіх держав-членів ООН, розподіляє видатки серед членів Організації, затверджує бюджети інших органів та спеціалізованих установ ООН;
- з урахуванням рекомендацій Ради Безпеки ГА приймає рішення щодо прийому до ООН нових членів, призупинення їхніх прав або виключення держави зі складу Організації, а також обирає Генерального Секретаря ООН;
- ГА обирає 10 непостійних членів Ради Безпеки (по 5 кожного року – на 2 роки), 54 члена Економічної і Соціальної Ради (на 3 роки з правом негайного переобрання), спільно з Радою Безпеки обирає 15 суддів Міжнародного суду.

Форми та методи роботи Генеральної Асамблеї:

- 1) пленарні засідання (сесії);
- 2) робота в 7 головних комітетах;
- 3) діє 2 процедурних комітети: Генеральний комітет, який складає порядок денний сесій, та Мандатний комітет;
- 4) допомагає роботі Асамблеї 2 постійних комітети: Консультативний комітет з адміністративних та бюджетних питань і Комітет з питань внесків;
- 5) інші чисельні комітети і комісії.

Генеральна Асамблея має сесійний порядок роботи. Щорічно в третій вівторок вересня ГА збирається на **щорічні чергові сесії**, яка триває приблизно 3 місяці. На початку кожної чергової сесії Асамблея обирає Головуючого, 21 заступника Головуючого та голів сімох комітетів.

На вимогу Ради Безпеки, більшості членів ООН, або на прохання одного з членів за підтримки більшості держав, Генеральна Асамблея може проводити **спеціальні сесії**.

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

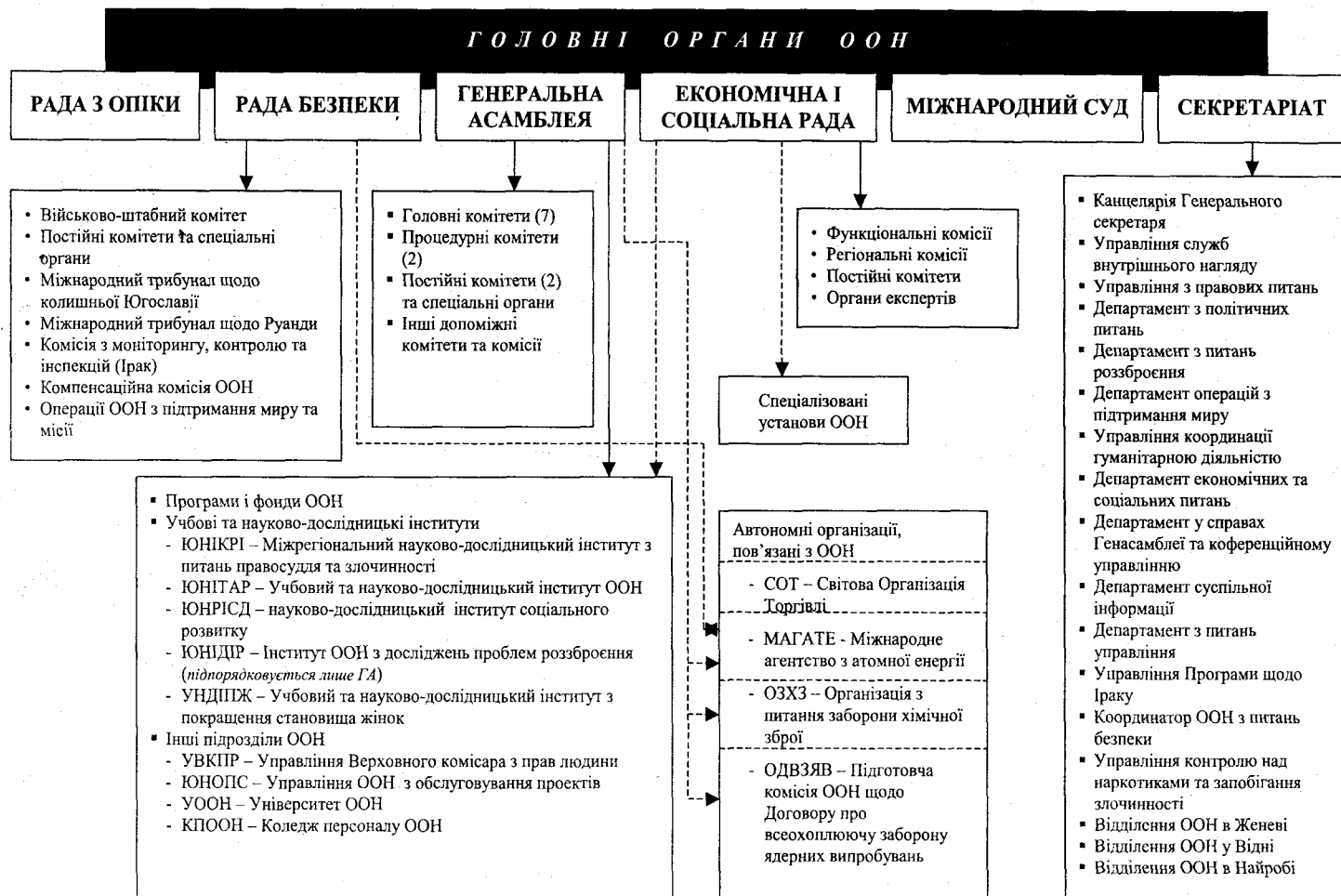

Рис. Система Організації Об'єднаних Націй.

Спеціальні сесії скликаються з будь-якого питання протягом 15 днів з часу отримання вимоги про скликання.

Надзвичайні спеціальні сесії збираються у разі виникнення загрози миру, порушення миру чи скоєння агресії, або у випадку, коли Рада Безпеки не може дійти згоди через застосування одним з її членів права вето при прийнятті рішення. Такі сесії скликаються впродовж 24 годин з моменту надходження вимоги від Ради Безпеки (за підтримки дев'яти членів Ради) або від більшості членів ООН, або одного з членів за згодою більшості.

Генеральна Асамблея діє відповідно до затвердженого порядку денного. На початку кожної чергової сесії Асамблеї відбувається загальна дискусія, коли виступають глави делегацій з широкого кола міжнародних питань. Через велику кількість питань, які пропонуються для обговорення (100 – 150 пунктів порядку денного), більшість з них розглядається в 7 головних комітетах, де представлені всі члени ГА:

Перший комітет – питання роззброєння та міжнародної безпеки;

Спеціальний політичний комітет;

Другий комітет – економічні та фінансові питання;

Третій комітет – соціальні, гуманітарні та питання культури;

Четвертий комітет – питання деколонізації;

П'ятий комітет – адміністративні та бюджетні питання;

Шостий комітет – правові питання.

Рішення Генеральної Асамблеї можуть прийматися *кваліфікованою більшістю* (2/3 присутніх голосуючих), *простою більшістю* (більше 50% присутніх голосуючих) та *консенсусом*. Голосування відбувається на пленарних засіданнях ГА наприкінці кожної сесії після представлення комітетами проектів резолюцій. Під час засідань комітетів рішення приймаються простою більшістю. Рішення з важливих питань (стаття 18 Статуту ООН) вимагають згоди кваліфікованої більшості. Часто Генеральна Асамблея приймає рішення консенсусом, тобто без заперечень та без голосування.

Рада Безпеки (РБ) є тим головним органом ООН, який несе відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Специфіка цього органу полягає у тому, що він не тільки дає рекомендації, а й має право приймати рішення обов'язкові для виконання усіма членами ООН. Таким чином створюється надійний механізм вирішення проблемних питань, які розглядає РБ.

Рада безпеки складається з 15 членів. До її складу входять постійні й непостійні члени. Великобританія, Китай, Росія (як правонаступниця СРСР), США та Франція є постійними членами РБ. Інші 10 членів є непостійними й обираються Генеральною Асамблеєю на 2 роки за географічним принципом: Азії та Африці належить 5 місць, Латинській Америці – 2, Східній Європі – 1, Західній Європі – 2. Причому кожного року переобираються п'ять держав. Місце держав, що вибувають, займають держави-члени ООН з того ж регіону. На серпень 2003 р. непостійними членами Ради були Ангола, Болгарія, Гвінея, Іспанія, Камерун, Мексика, Німеччина, Пакистан, Сирія, Чилі.

Статут ООН визначає наступні функції та повноваження Ради Безпеки:

- підтримувати міжнародний мир та безпеку відповідно до принципів та цілей ООН;

- розслідувати будь-яку суперечку, що може викликати міжнародні непорозуміння, а також надавати рекомендації щодо методів розв'язання таких суперечок;

- визначати наявність будь-якої загрози миру або зробити висновок про акт агресії та рекомендувати заходи, які слід ужити для попередження чи припинення акту агресії. Тільки РБ може ухвалити рішення про колективні примусові заходи по врегулюванню конфлікту. Це можуть бути санкції, що не пов'язані із застосуванням сили. Наприклад, повне або часткове припинення економічних відносин, дії залізничних, морських, повітряних, поштових, радіо та інших засобів сполучень, розрив дипломатичних взаємин тощо;

- застосовувати військові дії проти агресора у разі, якщо згадані вище заходи виявляться недостатніми.

- формувати на базі військового потенціалу держав-членів ООН збройні сили, необхідні для підтримання міжнародного миру та безпеки. При цьому члени ООН повинні надавати всіляку допомогу та відповідні засоби обслуговування, включаючи право проходу.

Головним внутрішніми функціями Ради Безпеки є участь у виборах нових членів та Генерального Секретаря ООН. За обрання суддів до Міжнародного Суду повинна проголосувати більшість як Генеральної Асамблеї, так і Ради Безпеки.

Кожен член Ради має один голос. Для ухвалення рішення з процедурного питання достатньо принаймні 9 з 15 будь-яких голосів (тобто чи постійних, чи непостійних членів). Рішення з усіх інших непроцедурних питань (політичних) вимагають щонайменше 9 голосів, включаючи співпадаючі голоси всіх 5 постійних членів. На практиці утримання при голосуванні, відсутність якогось члена розглядається як голос на підтримку або співпадіння голосів. Головне для прийняття рішення — щоб жоден з постійних членів РБ не голосував “проти”. Якщо постійний член РБ не згоден з рішенням, він може проголосувати проти нього, і цей акт матиме силу вето. Це і є так зване правило однастайності великих держав, або право вето.

У разі обговорення Радою конфліктної ситуації, в якій задіяний один із постійних членів РБ, то він повинен утриматися від голосування. Якщо мова йде про таку ж ситуацію, але при цьому визріває рішення про застосування сили — то він має право брати участь у голосуванні.

Роки	Застосування “права вето” (разів)
1946 – 1969 рр.	СССР – 105 США – 0
1970 – 1986 рр.	СССР – 14 США – 58
Всього за період до 1986 р.	СССР – 119 США – 58 Великобританія – 26 Китай – 19 Франція – 16

Всього до 1990 р. постійні держави-члени Ради Безпеки вдавалися до застосування “права вето” 279 разів. Після 1990 р. наступив період утримання від використання “права вето”. За період 1993 – 1997 рр. “право вето” застосовувалося всього 7 разів.

Згідно зі Статутом, всі члени ООН повинні в обов’язковому порядку виконувати всі рішення Ради Безпеки.

Економічна і соціальна рада (ЕКОСОР) – головний орган з координації економічної діяльності ООН та спеціалізованих установ системи ООН. Вона складається з 54 членів, які обираються до Ради терміном на три роки. Причому одна третина її складу переобираються щороку за географічним принципом. Розподіл місць по регіонах виглядає наступним чином: Африці належить 14 місць, квота Латинської Америки дорівнює 10, Азії – 11, Західної Європи й інших країн – 13, країн Східної Європи – 6. Кожен член ЕКОСОР має одного представника. Термін повноважень кожного члена закінчується 31 грудня. Україну обрано до складу ЕКОСОР на період 2002-2004 рр. Раніше до складу Ради наша країна входила в 1946, 1977-1979, 1989-1991, та 1993-1995 рр. Крім України Східноєвропейську регіональну групу в ЕКОСОР у 2003 р. представляли Азербайджан, Грузія, Росія, Румунія та Угорщина.

До компетенції ЕКОСОР належать наступні функції:

- обговорювати міжнародні економічні й соціальні проблеми та надавати рекомендації щодо їхнього вирішення для країн-членів ООН та установ системи ООН;
- організовувати дослідження, складати доповіді та розробляти для Генеральної Асамблеї рекомендації з міжнародних питань в економічній, соціальній галузях, сферах освіти, охорони здоров’я тощо;
- заохочувати держави до дотримання прав людини та основних свобод;
- скликати міжнародні конференції та готувати проекти конвенцій з питань, що належать до її компетенції;
- координувати діяльність спеціалізованих установ шляхом консультацій з ними та надання їм рекомендацій відносно домовленостей та угод, які стосуються взаємодій цих установ з ООН;
- консультувати неурядові організації з питань, які входять до її компетенції.

Рішення ухвалюються ЕКОСОР більшістю голосів, присутніх на засіданні. Кожен її член має один голос.

ЕКОСОР проводить щорічно дві сесії тривалістю в один місяць, по чергово в Нью-Йорку та Женеві.

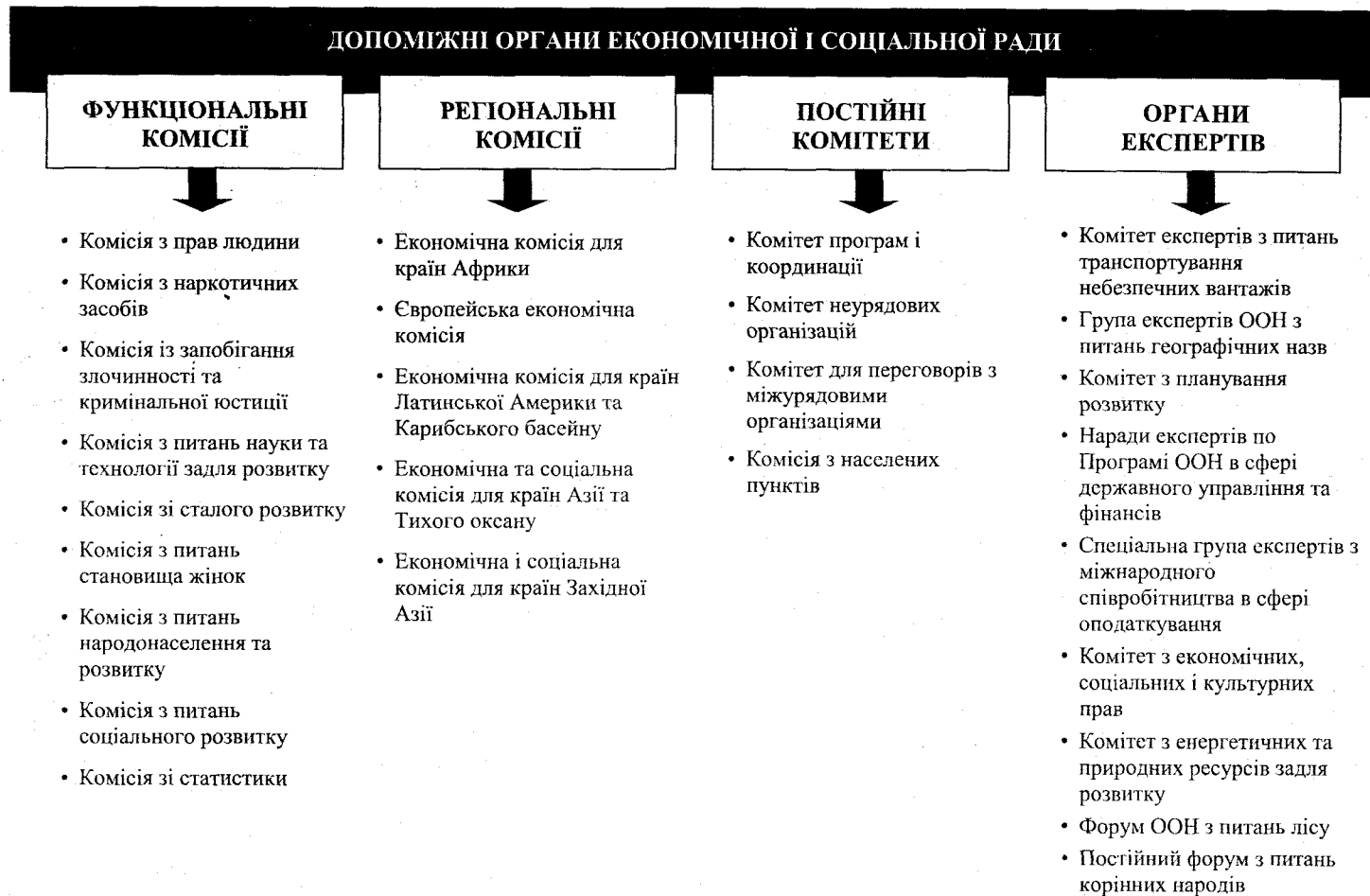
Протягом року робота ЕКОСОР проходить в її допоміжних органах: комітетах, комісіях, спеціалізованих установах та інших органах.

Допоміжними органами ЕКОСОР є функціональні та регіональні комісії, а також постійні комітети та інші експертні органи.

Функціональними комісіями є Комісія соціального розвитку, Комісія з питань попередження злочинності та кримінального правосуддя, Статистична комісія, Комісія з прав людини, Комісія з питань наркотичних речовин, Комісія з питань народонаселення і розвитку, Комісія з питань науки і техніки в цілях розвитку, Комісія сталого розвитку, Комісія щодо статусу жінок.

Регіональними комісіями Ради є Економічна комісія для Африки, Економічна і соціальна комісія для Азії та Тихоокеанського регіону, Економічна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну, Економічна та соціальна комісія для Західної Азії та Європейська Економічна Комісія зі штаб-квартирою в Женеві.

Рис. Допоміжні органи економічної та соціальної ради

До складу **постійних комітетів та інших експертних органів** Ради входять: Комітет з питань програм і координації, Комітет з питань неурядових організацій, Комітет з питань політики в галузі розвитку, Комітет з питань енергетичних та природних ресурсів в цілях розвитку, Комітет з питань економічних, соціальних та культурних прав, Комітет експертів з питань державного управління (до складу якого на 4-річний термін до 31 грудня 2005 р. обрано Державного секретаря Кабінету Міністрів України В.Г.Яцубу), а також низка експертних груп з широкого кола питань компетенції Ради.

Соціальними та економічними питаннями займаються також інші програми та органи, зокрема, ЮНІСЕФ, УВКБ, Світова продовольча програма, ЮНКТАД, ПРООН, ЮНЕП, Міжнародна програма ООН з контролю над наркотичними речовинами, Програма ООН з питань населених пунктів.

Ці програми та органи, що фінансуються здебільшого за рахунок добровільних внесків, підзвітні Економічній і Соціальній Раді та/або Генеральній Асамблеї.

Відповідно до Статуту Економічна і Соціальна Рада може залучати до співробітництва **неурядові організації (НУО)**, що займаються питаннями компетенції Ради. Понад 1500 НУО, що мають консультативний статус при ЕКОСОР, поділяються на 3 категорії: організації, компетенція яких охоплює більшість напрямів діяльності, що здійснюється Радою (категорія I); організації, які мають спеціальну компетенцію в окремих галузях (категорія II) та організації, які в ряді випадків можуть сприяти роботі Ради, її допоміжних органів або інших органів ООН (реєстр).

Рада з опіки як один із головних органів ООН, створювалася з метою догляду за правами людини на несаможиттєвих територіях (колишні колонії), що охоплювалися міжнародною системою опіки. Роль цього органу за часів його створення була актуальною, оскільки на нього покладалося завдання створити механізм управління та забезпечувати прогресивний розвиток підопічних територій. Управління такими територіями покладалося на одну з країн-членів Ради з опіки.

На сьогодні можна констатувати, що цей орган виконав свою історичну місію. В 1994 р. Рада з опіки припинила свою діяльність, коли остання з підопічних територій Палау (Тихоокеанські острови) досягла незалежності й сама стала членом ООН. З того часу Рада внесла зміни до своїх правил процедур та збирається тепер лише за потреб.

Міжнародний суд — є головним судовим органом ООН, який розташований у м.Гаага (Нідерланди). Всі країни - члени ООН є членами Міжнародного суду. Статут міжнародного суду є невід'ємною частиною статуту ООН. Суд виконує дві головні функції:

- вирішує суперечки між державами;
- надає консультативні висновки з будь-якого юридичного питання на запити міжнародних органів та організацій.

Міжнародний суд складається з 15 суддів, яких окремо обирають Генеральна Асамблея та Рада Безпеки на 9 років. До членського складу Суду не можуть входити двоє громадян однієї країни.

Секретаріат — адміністративний орган ООН, який відповідає за забезпечення функціонування інших головних та допоміжних органів ООН, обслуговує ці органи, виконує програми і втілює в життя політику, розроблену ними.

Секретаріат очолює Генеральний Секретар, якого обирає Генеральна Асамблея за рекомендацією Ради Безпеки, терміном на 5 років. Рекомендацію про його призначення Генеральна Асамблея розглядає на закритому засіданні шляхом таємного голосування. Генеральний секретар є головною адміністративною особою ООН. Він бере участь у всіх засіданнях Генеральної Асамблеї, її комітетів та підкомітетів, Ради Безпеки, ЕКОСОР, а також виконує функції, покладені на нього цими органами. Щороку Генеральний секретар представляє на пленарному засіданні Генеральної Асамблеї звіт про роботу ООН. Він також призначає співробітників свого апарату, кількість яких на сьогоднішній день сягає 16 тис. При цьому з ними можуть укладатися як постійні (не обмежені певними строками), так і тимчасові (на певний строк) контракти. Під час укладання контрактів кожний співробітник Секретаріату складає присягу на вірність принципам ООН та зобов'язується залишатися незалежним та не виконувати вказівок від своїх урядів.

Поряд з адміністративними повноваженнями до сфери компетенції Генерального Секретаря належать функції політичного характеру. Він залучається до врегулювання міжнародних конфліктів між державами, доводить до відома Ради Безпеки питання, які, на його думку, погрожують миру та безпеці. В межах своїх повноважень він приймає рішення з широкого кола політичних, економічних, соціальних та гуманітарних питань.

Генеральні Секретарі ООН:

- Трюгве Лі (Норвегія) — 1946 — 1952 рр.,
- Даг Хаммаршельд (Швеція) — 1953 — 1961 рр.,
- У Тан (Бірма) — 1961 — 1971 рр.,
- Курт Вальдхам (Австрія) — 1972 — 1981 рр.,
- Хав'єр Перес де Куельяр (Перу) — 1982 — 1991 рр.,
- Бутрос Бутрос Галі (Єгипет) — 1992 — 1996 рр.

У січні 1997 р. Секретаріат очолив представник африканського континенту, дипломат з Гани Кофі Аннан.

Центральні підрозділи секретаріату знаходяться в Нью-Йорку, інші підрозділи — в Женеві, Відні.

Членами ООН можуть бути всі держави, які беруть на себе зобов'язання Статуту ООН, і які можуть та прагнуть ці зобов'язання виконувати.

Статут відокремлює первинних членів (держав-засновниць ООН) та пізніше прийнятих до ООН. До первинних членів ООН відносять держави, які взяли участь у Конференції щодо створення ООН у Сан-Франциско (квітень — червень 1945 р.) та підписали і ратифікували Статут, або підписали Декларацію Об'єднаних Націй від 1 січня 1942 р. Україна належить до первинних членів Організації, яка зробила свій внесок у розробку Статуту.

Нових членів приймає Генеральна Асамблея ООН за рекомендацією Ради Безпеки. Генеральна Асамблея має право призупинити права та привілеї держави-члена у разі, якщо проти такого члена Радою Безпеки застосовуються дії превентивного або примусового характеру. Разом з тим, Рада Безпеки може й поновити ці права та привілеї. Рада Безпеки може також рекомендувати Генеральній Асамблеї виключити з ООН будь-якого її члена, який систематично порушує принципи Уставу ООН.

На сьогодні членський склад Організації Об'єднаних Націй налічує 191 державу.

Офіційними мовами ООН згідно з Уставом є англійська, арабська, іспанська, китайська, російська та французька.

Регулярний бюджет Організації Об'єднаних Націй затверджує Генеральна Асамблея на дворічний період. Бюджет на 2004 – 2005 рр. складатиме 3160 млн. американських доларів, що на 200 млн. більше асигнувань на 2002 – 2003 рр. Бюджет спрямовуватиметься переважно на реалізацію цілей, затверджених в Декларації тисячоліття.

Бюджет ООН формується переважно за рахунок внесків держав-членів ООН. Додатковим джерелом бюджету є добровільні внески.

Статут ООН зобов'язує всі держави-члени щороку сплачувати внески в основний (регулярний) бюджет. Розмір внесків визначається за спеціальною шкалою, яку затверджує Генеральна Асамблея за рекомендацією Комітету по внесках. Платоспроможність країни є головним критерієм формування цієї шкали. Квота внесків розраховується відповідно до валового внутрішнього продукту і рівня доходів на душу населення держави-члена. Існують мінімальні та максимальні ліміти квоти внеску кожного члена, відповідно 25 % та 0,001 %.

Розмір внеску кожного члена визначається як відсоток від загальних витрат Організації. Відповідно до затвердженої 58 Генасамблеєю шкали внесків на 2004 рік квота України скоротилася з 0,059% (у 2003 р.) до 0,039%, що дорівнюватиме 643 239 дол. Російська Федерація сплачуватиме на 0,1% менше (з 1,2% у 2003 р. до 1,1% у 2004 р.). Від найбагатших країн до бюджету надходить біля 75 % бюджету. США є головним платником, їхня частка в бюджеті складає 22%. Японія сплачує біля 19,5% всіх витрат ООН. На Німеччину припадає 8,66%, частка Великобританії – 6,12%, Франції – 6,03%, Італії – 4,88%.

Згідно зі статтею 19 Статуту ООН країну можуть позбавити права голосу в Генеральній Асамблеї, якщо вона вчасно не вносить до бюджету встановлену для них квоту. *"Член Організації, який має заборгованість по сплаті Організації грошових внесків, позбавляється права голосу в Генеральній Асамблеї, якщо сума його заборгованості дорівнює або перевищує суму внесків, яку він мав сплатити за повних попередніх два роки. Генеральна Асамблея може дозволити такому Члену Організації брати участь в голосуванні у разі, якщо прострочення платежу відбулося через незалежні від нього обставини".* На сьогоднішній день позбавлено права голосу Бенін, Ірак, Кабо-Верде, Ліберію, Мавританію, Малаві, Чад. Таким країнам - боржникам, як Бурунді, Гвінея-Бісау, Коморським Островам, Молдові, Грузії, Нігеру, Сан-Томе і Принсіпії, Сомалі, Таджикистану та Центральноафриканській Республіці дозволено брати участь в голосуванні під час засідань Генеральної Асамблеї до 30 червня 2004р. Загальна недоплата в регулярний бюджет у жовтні 2003 р. склала 693 млн. доларів.

Крім відрахунків в регулярний бюджет держави-члени покривають витрати на миротворчі операції ООН, які у червні 2003 – липні 2004 р. складатимуть 2,82 млрд. доларів.

Останні роки ООН переживає як фінансову, так і бюджетну кризи, які пов'язані з тим, що, з одного боку, держави-члени не виконують своїх фінансових обов'язків по сплаті внесків, з іншого – постає необхідність суттєвого скорочення бюджету ООН.

Україна серед перших підписала Статут ООН і стала одним з перших членів цієї Організації. Співробітництво України з ООН умовно можна ставити на два етапи:

перший — коли Україна була союзною республікою у складі Радянського Союзу, другий — після набуття незалежності у 1991 р.

Протягом усього часу існування Організації Об'єднаних Націй Україна брала найактивнішу участь у її діяльності, адже до здобуття реального суверенітету ООН була чи не єдиною трибуною, з якої наша держава могла донести світові інформацію про Україну.

На першому етапі діяльність української дипломатії в ООН була жорстко обмежена рамками єдиної зовнішньої політики, яку проводив СРСР. Власної зовнішньої політики Україна в цей період не мала. Хоча і мала власне представництво в ООН на рівні незалежної держави. Впродовж цього періоду ООН був майже єдиним впливовим міжнародним засобом, завдяки якому світова громадськість дізнавалася про Україну. Фактор багаторічного членства України в ООН позитивно вплинув на процес прискорення міжнародного визнання її незалежності в 1991 році.

Другий етап позначився зростанням значення ООН для України. З проголошенням незалежності у 1991 р. розпочався новий період діяльності України в цій Організації. Якщо раніше військова могутність СРСР гарантувала безпеку Україні, то за нових обставин ООН стала чи не єдиною міжнародною структурою з підтримання миру, яка у разі необхідності могла б надати Україні допомогу. Активна діяльність України в цій Організації є одним із дієвих засобів реалізації національних інтересів України. У той же час Україна робить великий внесок в усі сфери її діяльності, в т.ч. підтримання міжнародного миру та безпеки, роззброєння, економічний та соціальний розвиток, захист прав людини, зміцнення міжнародного права тощо.

Постановою Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України» визначено, що «активна участь в ООН та її спеціалізованих установах є пріоритетним напрямом діяльності України у всесвітніх міжнародних організаціях». Така позиція зумовлена тим, що ООН є унікальною міжнародною організацією світового масштабу, єдиним форумом здатним зібрати глав держав та урядів усіх країн світу. Україна задекларувала намір спрямовувати свої зусилля на використання можливостей ООН та її спеціалізованих установ для забезпечення фінансової та експертної підтримки здійснюваних у нашій країні реформ.

Україна як одна з держав-фундаторів ООН надає виняткового значення діяльності ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки, розглядаючи участь в цій діяльності як важливий чинник своєї зовнішньої політики. В вищезгаданій Постанові ВРУ участі України в миротворчій діяльності ООН, спрямованій на відвернення і врегулювання міжнародних конфліктів, надається першочергове значення. Крім того, участь України в операціях ООН з підтримання миру регулюються законом України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» (квітень 1999 р.), який всебічно відображає сучасні тенденції розвитку міжнародної миротворчої діяльності та забезпечує Україну широкими можливостями участі в миротворчих операціях з урахуванням, насамперед, національних інтересів України в певному регіоні.

Операції з підтримання миру (ОПМ) являють собою міжнародну багатосторонню діяльність під егідою ООН, які проводяться на підставі чіткого мандата ООН та під їх політичним контролем. Сили, задіяні в миротворчих операціях, повинні бути багатонаціональними.

Сьогодні Україна є одним з найбільших контрибуторів безпеки у миротворчих операціях ООН. За його кількістю наша держава стабільно посідає провідне місце в групі перших 20–30 країн серед більш ніж 80 держав-учасниць ОПМ ООН.

З початку участі України в ОПМ понад 15 тис. українських військових та цивільних службовців взяли участь у над 20-ти операціях ООН з підтримання миру. Географія миротворчої місії українських службовців охоплює такі країни, як Анголу, Афганістан, Боснію і Герцеговину, Хорватію, Східний Тимор, Грузію, Гватемалу, Македонію, Таджикистан, Конго, Югославію, Ефіопію та Еритрею, Лівію, Сьєра-Леоне. Окрім цього, українські цивільні спостерігачі брали безпосередню участь в моніторингу за виборами, які проводилися під егідою ООН в Південноафриканській Республіці та Мозамбіку у 1994 р. – 1995 рр. Протягом багатьох років Україна надає ООН свої авіаційно-транспортні послуги.

Початком історії безпосередньої участі військовослужбовців Збройних Сил України в операціях ООН з підтримання миру прийнято вважати 3 липня 1992 р. На письмове звернення Генерального секретаря ООН до Уряду України з проханням надіслати батальйон Збройних Сил України до Боснії і Герцеговини для участі в миротворчій операції ООН Верховна Рада України прийняла позитивне рішення. Терміново був сформований перший український батальйон чисельністю 420 військових і відправлений на територію колишньої Югославії.

Серед інших операцій з підтримання миру, в яких були задіяні українські миротворці, наведемо наступні приклади:

- ✓ 3 березня 1996 р. по січень 1997 р. у складі Контрольної місії ООН в Анголі перебувало в 226 військовослужбовців інженерно-мостового підрозділу ЗС України, який успішно виконав покладені на нього завдання щодо відновлення шляхів, зведення мостів та понтонно-мостових переправ.
- ✓ У Гватемалі з січня до квітня 1997 р. українські військові спостерігачі здійснювали контроль за виконанням положень Угоди про припинення вогню, яка була підписана 4 грудня 1996 р. між урядом цієї країни і рухом “Національна революційна єдність Гватемали”.
- ✓ З 1998 по 2000 рр. український військовий спостерігач брав участь у спеціальній політичній місії ООН в Афганістані з метою створення умов для початку переговорного процесу і підготовки Угоди про припинення вогню.
- ✓ В липні 2000 р. український миротворчий контингент та персонал був направлений в Конго задля здійснення контролю за виконанням Угоди про припинення вогню, створенням сприятливих умов у наданні гуманітарної допомоги і нагляду за дотриманням прав людини, а також проведення розмінування місцевості.
- ✓ Україна одна з перших відреагувала на заклик Генсека ООН щодо збільшення чисельності Тимчасових Сил ООН в Лівані (ТСООНЛ) із 4476 до 7500 військових, і у червні 2000 р. розгорнула в Південному Лівані третій окремий інженерний батальйон загальною чисельністю 650 військовослужбовців. Місія Тимчасових сил ООН у Лівані була розгорнута ще в березні 1978 р. з метою прискорення виведення ізраїльської армії з усієї території Південного Лівану та контролю за відновленням миру та безпеки в регіоні. Проте Ізраїль залишив окуповану частину Південного Лівану. На українських миротворців в рамках Тимчасових сил ООН в Лівані були покладені завдання розмінування мінних полів і автомобільних шляхів на території Південного Лівану, ремонтів

доріг та налагодження фортифікаційних систем підрозділів ТСООНЛ, будівництва нових опорних пунктів військового контингенту ООН у Південному Лівані.

- ✓ Миротворчий персонал України загальною чисельністю 6 військових спостерігачів у січні 2001 р. був направлений до Місії ООН в Ефіопії і Еритреї. Його головним завданням було встановлення зв'язку із ворогуючими сторонами, створення механізму контролю за припиненням воєнних дій.
- ✓ З метою врегулювання конфлікту в Сьєрра-Леоне у грудні 2000 р. до Місії ООН було направлено 4-й ремонтно-відновлюваний батальйон загальною чисельністю 530 військових, а у грудні 2001 р. 20-й вертолітний загін чисельністю 100 осіб. Місією ООН у Сьєрра-Леоне було розгорнуто 22 жовтня 1999 р. задля припинення конфлікту між урядом країни та представниками Об'єднаного революційного фронту. Місія ООН у Сьєрра-Леоне здійснює контроль за виконанням Угоди про припинення вогню і розслідування порушень домовленостей про припинення вогню.
- ✓ Відповідно до мандату Ради Безпеки ООН щодо операції міжнародних сил в Косово з липня 2000 р. там діє українсько-польській батальйон, а з грудня 2002 р. — батальйон, до складу якого увійшли представники Бельгії, Люксембургу, Румунії та України. З вересня 1999 р. по липень 2000 р. Україну представляла 37-ма спеціальна рота (105 осіб), на яку покладалося завдання патрулювання зони відповідальності та супроводження конвоїв. З вересня 1999 р. по серпень 2001 р. в Косово діяв український 14-й окремий вертолітний загін, який перевозив миротворців, поранених та вантажі. З грудня 2002 р. по липень 2003 р. Україна направила в Косово 92-у окрему автомобільну роту та 11 окремий інженерний взвод.

З лютого 1994 р. Україна зарахована до складу держав-учасниць так званої Системи резервних угод ООН та підписала відповідний Меморандум про взаєморозуміння між Секретаріатом ООН та Україною про надання нашою країною конкретних ресурсів до зазначеної Системи (аеромобільно-десантний батальйон, транспортна авіаційна ескадрилья, група військових спостерігачів, штабних офіцерів та військової поліції). Система резервних угод ООН являє собою механізм, відповідно до якого певні військові підрозділи держав-учасниць Системи знаходяться у готовності на своїй території, і за запитом Секретаріату ООН та після ухвалення відповідного рішення, згідно з діючим в країні законодавством, надсилаються до тієї чи іншої місії ООН.

Миротворча діяльність України в рамках ООН не обмежується лише військовими аспектами. Україна широко представлена в підрозділах цивільних поліцейських сил ООН. 54 українських цивільних службовців брали участь у складі Спеціальних міжнародних поліцейських сил ООН в Боснії і Герцеговині (БіГ), Перехідної адміністрації ООН для Східної Славонії в Хорватії, Сил превентивного розгортання ООН в колишній югославській Республіці Македонія. У січні 2003 року представники України повернулися з місій ООН у Боснії і Герцеговині та Хорватії (Превлака), мандат яких завершився.

Крім того, українські цивільні спостерігачі у 1994 р. брали активну участь у спостереженні за виборами, які проводилися під егідою ООН в Південно-Африканській Республіці та Мозамбіку. Впродовж 1993—1994 рр. Україна надавала свої авіатранспортні послуги ООН для проведення низки гуманітарних операцій на Африканському континенті.

На сьогодні понад 1000 українських військовослужбовців та цивільних поліцейських представляють нашу державу в місіях ООН у Грузії, Демократичній Республіці Конго, Ефіопії/Еритреї, Косово (Сербія і Чорногорія), Лівані, Сьєрра-Леоне, Східному Тиморі.

За період членства України в Раді безпеки ООН у 2000 – 2001 роках представництво нашої держави в операціях ООН з підтримання миру збільшилась в 25 разів. Як результат, Україна сьогодні обіймає восьме місце серед усіх держав-членів ООН та перше серед європейських країн-контрибуторів миротворчого персоналу.

Разом з тим, за роки миротворчої діяльності України в рамках ООН загинуло 24 українських військовослужбовці та понад 60 отримали поранення. Надаючи великого значення належному рівню захисту та безпеки українського персоналу в операціях ООН з підтримання миру, в 1994 році на 49-й сесії Генеральної Асамблеї ООН Україна виступила ініціатором Конвенції щодо захисту миротворчого персоналу ООН, яку наші країна підписала однією з перших, а в липні 1995 р. український парламент її ратифікував.

У зв'язку з трагічними подіями в США 11 вересня 2001 р. Україна приєдналася до глобальної антитерористичної коаліції та висловила готовність докласти максимальних зусиль для спільної боротьби з міжнародним тероризмом, насамперед у рамках ООН. На 56-й сесії Генасамблеї та засіданнях Ради Безпеки ООН делегація України виступила з низкою ініціатив, спрямованих на активізацію міжнародного співробітництва в цій сфері:

- ✓ проголошення 11 вересня Днем боротьби з міжнародним тероризмом;
- ✓ проведення спеціального засідання Ради Безпеки ООН на рівні міністрів закордонних справ щодо подальших кроків на цьому напрямку, яке відбулося 12 листопада 2001 р.;
- ✓ створення міжнародної універсальної антитерористичної структури.

Україна приєдналася до всіх універсальних антитерористичних міжнародних договорів. Позиція України з цього питання полягає у тому, що саме ООН має об'єднати та активізувати зусилля світової спільноти для ефективної боротьби з тероризмом у всіх його формах і проявах.

Важливою подією для України стало обрання представника України на посаду Голови Генасамблеї ООН – найвищу керівну посаду ООН. У 1997 р. Міністра закордонних справ України Г.Й.Удовенка було обрано на посаду Голови 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. Посада Голови ГА, з одного боку, надала додаткові можливості Україні для просування своїх національних інтересів в середині ООН, для зміцнення міжнародного іміджу нашої держави, для активізації двосторонніх контактів на різних рівнях. З іншого боку, факт обрання України на найвищу керівну посаду ООН свідчить про визнання важливої ролі, яку відіграє Україна в Організації Об'єднаних Націй у вирішенні актуальних міжнародних проблем.

Сьогодні, попри всю значимість ролі ООН, на адресу Організації лунає справедлива критика стосовно її неспроможності вирішувати конфлікти, які чимдалі частіше спалахують у різних куточках світу. Однак, відомо, що ООН створювалася передусім для уникнення нових конфліктів світового масштабу. І саме 52-га сесія Генасамблеї Асамблеї, на якій головувала Україна, увійшла в історію як «сесія реформ», надавши потужного імпульсу широкомасштабному оновленню Організації. На ній були схвалені ініційовані Генсеком ООН Кофі Аннаном рішення щодо глибшої структурної та функціональної перебудови ООН, спрямованої на підвищення ефективності діяльності цієї Організації.

У питанні реформування Ради Безпеки Україна виступає за розширення членського складу РБ за рахунок збільшення кількості як постійних, так і непостійних членів. Необхідним є прогрес у посиленні транспарентності та вдосконаленні методів роботи РБ, зокрема реформа інституту права вето. З точки зору України, реформування РБ ООН обов'язково має передбачати адекватний рівень представленості в цьому органі країн Східноєвропейської регіональної групи.

У цьому контексті особливо гостро постає проблема реформування Ради Безпеки (РБ) ООН — органу, який покликаний реагувати й усувати найменшу загрозу міжнародному миру та безпеці, відтак здійснювати свої функції в якомога оперативнішому режимі. Питання реформування Ради Безпеки Україна розглядає як основну передумову оновлення діяльності всієї системи ООН. Наша держава виступає за збільшення членського складу РБ за рахунок збільшення кількості як постійних, так і непостійних членів. Україна виходить з необхідності розширення представництва усіх регіональних груп, у тому числі африканських, азійських, латиноамериканських, карибських країн. З точки зору України, реформування РБ ООН обов'язково має передбачати адекватний рівень представленості в цьому органі країн Східноєвропейської регіональної групи. Одним з аргументів на користь цього міркування є те, що з запровадженням регіонального представництва шляхом розширення кола тимчасових членів зміниться в позитивний бік і баланс сил у Раді Безпеки. Необхідним є прогрес у посиленні транспарентності та вдосконаленні методів роботи РБ, зокрема реформування інституту права вето. Наша держава твердо стоїть на позиціях добровільної відмови від практики застосування вето постійними членами Ради Безпеки. Головним результатом реформування Ради Безпеки має стати підвищення ефективності цієї інституції, особливо процесу прийняття рішень у ній.

З 1999 до 2001 р. Україна була непостійним членом Ради Безпеки, що зробило ініціативи України більш вагомими ініціативи в галузі реформування цього органу ООН. Загалом, за всю історію ООН Україна тричі обиралася непостійним членом Ради Безпеки у 1948-1949, 1984-1985, а також 2000-2001 рр. Однак членство України в цьому важливому органі ООН впродовж 2000 — 2001 рр. кардинально відрізнялося від попередніх досвідів членства в РБ, оскільки цього разу Україна діяла як незалежна держава. За час членства в Раді Безпеки Україна довела свою спроможність бути активним учасником її діяльності, здійснювати ефективний вплив на процес прийняття в РБ доленосних рішень та робити власний практичний внесок в їх реалізацію. У березні 2001 р. Україна мала можливість головувати в Раді Безпеки. Цей місяць став одним з найбільш продуктивних та ефективних у діяльності РБ, яка предметно розглянула ряд найбільш актуальних світових проблем, зокрема, кризові ситуації на Балканах та на Близькому Сході. Впродовж цього періоду Рада Безпеки провела 23 відкритих засідання та 40 неформальних консультацій, в результаті яких вдалося схвалити 5 резолюцій, 6 заяв головуючої та 21 прес-заяв головуючого в РБ.

За весь період членства України в ООН вона п'ять разів була членом Економічної і Соціальної Ради (останній раз - 2002-2004 рр.) Членом ЕКОСОР Україна є сьогодні. Представники України неодноразово обиралися на керівні посади головних комітетів сесій Генеральної Асамблеї.

Крім того, сьогодні Україна є членом таких головних та допоміжних органів організації системи ООН, як Комісія ООН з прав людини, Комісія ООН з наркотичних засобів, Комітет з програми і координації, Спеціальний комітет з операцій з підтримання миру, Комітет з внесків, Комітет з використання космічного простору в мир-

них цілях, Комітет з питань здійснення невід'ємних прав палестинського народу, Консультативний комітет з навчання, вивчення, розповсюдження та ширшого визнання міжнародного права, Комітет з енергетики та природних ресурсів, Адміністративна рада Міжнародної організації праці, Рада керуючих МАГАТЕ та інших. У 2001 р. представника України Посла В.Василенка було обрано до складу суддів *ad litem* Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії.

Важливою є взаємодія між Україною та ООН на економічному та екологічному напрямку. Залучення потенціалу ООН в цих сферах сприятиме прискоренню інтеграції України в світову систему господарства та вирішення гострих проблем у сфері охорони довкілля.

Статутом ООН закріплено, що головною метою діяльності ООН в економічній галузі є здійснення багатостороннього співробітництва з метою розв'язання проблем економічного характеру:

- ✓ глобальні економічні проблеми сучасності;
- ✓ надання допомоги з метою розвитку;
- ✓ сприяння економічному розвитку найменш розвинутим країнам та країнам з перехідної економікою;
- ✓ екологічні проблеми та охорона навколишнього середовища;
- ✓ надання гуманітарної допомоги в надзвичайних ситуаціях.

Особлива увага з боку ООН в її економічній діяльності надається окремим найбіднішим країнам, наприклад, найменш розвинутим країнам Африки з невеликим доходом на душу населення, малим острівним країнам. Останнім часом ООН надає сприяння країнам з перехідною економікою в процесі їхньої інтеграції до світової економіки.

Аналіз сьогоденної економічної ситуації в світі переконливо свідчить про те, що недорозвиненість та зuboжіння, тягар зовнішньої заборгованості, відсутність належних ресурсів для розвитку, в т.ч. для вирішення гострих екологічних проблем, все частіше становлять загрозу миру та міжнародній безпеці. Проблематика сталого розвитку поряд з питаннями підтримання миру та безпеки поступово виходять на перший план порядку денного ООН.

З часу набуття незалежності Україна змінила засади своєї участі у роботі міжнародних організацій економічного, науково-технічного та екологічного напрямків, які до цього були підпорядковані інтересам колишнього СРСР. Сьогодні діяльність України на соціально-економічному напрямку ООН, по лінії спеціалізованих установ, фондів та програм цієї найавторитетнішої міжнародної універсальної організації була піднята на якісно новий рівень та набула більш прагматичного та відкритого характеру.

Головні зусилля української дипломатії в цьому напрямку спрямовуються сьогодні на подальше ствердження функцій міжнародних організацій як механізмів мобілізації, узгодження та координації зусиль міжнародного співтовариства для розв'язання глобальних проблем світової економіки та довкілля.

Активну участь Україна бере у міжнародному процесі щодо впровадження політики сталого розвитку з метою комплексного вирішення завдань охорони навколишнього середовища та економічного зростання на глобальному та національному рівнях.

На сьогодні Україна є стороною понад 40 міжнародних конвенцій та угод, учасником багатьох програм та проектів ООН, спрямованих на охорону навколишнього

природного середовища. Прикладом визнання активності України на екологічному напрямку є рішення щодо проведення в Києві в 2003 р. п'ятої конференції міністрів охорони навколишнього середовища в рамках процесу "Довкілля для Європи".

1 січня 1996 р. в рамках системи Організації Об'єднаних Націй було започатковано Об'єднану Програму ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС). Програмою передбачено надання допомоги країнам у зміцненні їх потенціалу для вирішення цієї проблеми. У 1996 році було відкрито Представництво ЮНЕЙДС в Україні.

Зважаючи на те, що за останні роки в Україні погіршилася епідемічна ситуація з ВІЛ/СНІДом, боротьба з цією хворобою стала одним з пріоритетів державної політики України у сфері охорони здоров'я та соціального розвитку. *(Від початку розповсюдження епідемії (1987 р.) станом на 1 липня 2002 року офіційно зареєстровано 47988 інфікованих громадян України, у т.ч. 3616 дітей, та 301 іноземець. Захворіли на СНІД 3446 дорослих та 112 дітей. Померло 1804 дорослих та 64 дітей.)* Тому Україна стала ініціатором проведення у червні 2001 року Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН з питань ВІЛ/СНІДу, яка визначила пріоритетні напрямки активізації боротьби світової спільноти з цією епідемією. Активні дії з втілення рекомендацій підсумкового документа Спецсесії – Декларації про зобов'язання у боротьбі з ВІЛ/СНІД „Глобальна криза – глобальні дії” – закріпили за Україною роль регіонального лідера у справі боротьби з епідемією СНІДу.

Сесія прийняла рішення щодо створення Глобального фонду боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією. Україну було включено до складу Правління цього Глобального фонду, в якому наша держава представляє інтереси 22 країн-реципієнтів зі Східної Європи та СНД.

У квітні поточного року Правління Фонду ухвалило рішення про виділення на фінансування представлених багатьма країнами світу заявок першого дворічного траншу на суму 378 млн. дол. США, у т.ч. Україні на втілення програм щодо боротьби з епідемією, зокрема, покращення медичної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД та забезпечення догляду і підтримки людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом – 9.2 млн. (з можливим наступним збільшенням обсягів до близько 90 млн. дол. США).

В Статуті ООН чітко визначений термін „спеціалізовані установи”, порядок встановлення зв'язку з ООН, принципи координації, а також ініціатива у справі створення нових спеціалізованих установ ООН.

Спеціалізовані установи ООН – це міжурядові самостійні організації, пов'язані з ООН спеціальною угодою через ЕКОСОР, які наділені самостійними повноваженнями в характерних для них спеціальних галузях діяльності. ЕКОСОР погоджує діяльність спеціалізованих установ шляхом консультацій з ними, надання їм рекомендацій, або за допомогою вироблення рекомендацій Генеральній Асамблеї. Генеральна Асамблея розглядає та затверджує будь-які фінансові або бюджетні угоди зі спеціалізованими установами.

Кожна спеціалізована установа має свій статут, який і складає основу та формує внутрішньо організаційний механізм її діяльності. Загалом існує 20 спеціалізованих установ ООН:

- ⇒ Міжнародна організація праці – МОП (International Labour Organization), Женева, Швейцарія;
- ⇒ Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку – ЮНІДО (United Nations Industrial Development Organization), Відень, Австрія;

- ⇒ Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй – ФАО (Food and Agriculture Organization of the United Nations), Рим, Італія;
- ⇒ Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку – МФСР (International fund for Agricultural Development), Рим, Італія;
- ⇒ Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – ЮНЕСКО (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization), Париж, Франція;
- ⇒ Всесвітня організація інтелектуальної власності – ВОІВ (World Intellectual Property Organization), Женева, Швейцарія;
- ⇒ Всесвітня організація охорони здоров'я – ВООЗ (World Health Organization), Женева, Швейцарія;
- ⇒ Міжнародна організація цивільної авіації – ІКАО (International Civil Aviation Organization), Монреаль, Канада;
- ⇒ Міжнародна морська організація – ІМО (International Maritime Organization), Лондон, Великобританія;
- ⇒ Всесвітній поштовий союз – ВПС (Universal Postal Union), Берн, Швейцарія;
- ⇒ Міжнародний союз електрозв'язку – МСЕ (International Telecommunication Union), Женева, Швейцарія;
- ⇒ Всесвітня метеорологічна організація – ВМО (World Meteorological Organization), Женева, Швейцарія;
- ⇒ Всесвітня організація туризму – ВОТ (World Tourism Organization), Мадрид, Іспанія;
- ⇒ Міжнародний Валютний Фонд – МВФ (International Monetary Fund), Вашингтон, США;

група Світового банку

- ⇒ Міжнародний банк реконструкції та розвитку – МБРР (International Bank for Reconstruction and Development), Вашингтон, США;
- ⇒ Міжнародна асоціація розвитку – МАР (International Development Association), Вашингтон, США;
- ⇒ Міжнародна фінансова корпорація – МФК (International Financial Corporation), Вашингтон, США;
- ⇒ Міжнародна агенція з інвестиційних гарантій – МІГА (Multilateral Investment Guarantee Agency), Вашингтон, США;
- ⇒ Міжнародний центр з врегулювання міжнародних інвестиційних спорів – МЦВМІС (International Center for Settlement of Investment Disputes), Вашингтон, США.

Автономний характер мають Міжнародне агентство з атомної енергії – МАГАТЕ (Відень, Австрія) та Світова Організація торгівлі – СОТ (Женева, Швейцарія).

Відповідно до сфери їхньої компетенції всі спеціалізовані установи ООН умовно можна класифікувати наступним чином:

- 1) Фінансові – МВФ, МБРР, МАР, МФК, МІГА, МЦВМІС, МФСР;
- 2) Економічні – ФАО, ЮНІДО, СОТ/ГАТТ;
- 3) Технічні – МАГАТЕ, ІКАО, МСЕ, ІМО, ВПС, ВМО;
- 4) Соціально-гуманітарні: МОП, ВООЗ, ЮНЕСКО, ВОІВ.

Україна є членом всіх спеціалізованих установ ООН, за винятком Світової Організації Торгівлі.

Представництво ООН в Україні координує також діяльність таких спеціалізованих установ ООН, як Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародної організації праці (МОП), Світового Банку. Коротко зупинимось на діяльності в Україні окремих спецустанов ООН.

Спеціалізована установа ООН	Дата вступу України
ФАО – Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй	2003 р.
ВОТ – Всесвітня організація туризму	1997 р.
ІМО – Міжнародна морська організація	1994 р.
ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації	1992 р.
МВФ – Міжнародний Валютний Фонд	1992 р.
МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку	1992 р.
ЮНІДО – Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку	1985 р.
ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності	1970 р.
МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії	1957 р.
МОП – Міжнародна організація праці	1954 р.
ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури	1954 р.
ВМО – Всесвітня метеорологічна організація	1951 р.
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я	1948 – 1949 рр. поновила членство у 1992 р.
ВПС – Всесвітній поштовий союз	1947 р.
МСЕ – Міжнародний союз електрозв'язку	1947 р.

ЮНІДО – Організація об'єднаних націй з промислового розвитку. Україна є членом ЮНІДО з моменту заснування організації. Створена спочатку лише як орган Генеральної Асамблеї ООН і реорганізована у 1985 р. у спеціалізовану установу ООН (21 червня 1985 р. набрав чинності Статут ЮНІДО, і 1 січня 1986 р. ЮНІДО розпочала свою діяльність як спеціалізована установа ООН), ЮНІДО мала на меті сприяння країнам, що розвиваються, в проведенні економічних реформ і промислових перетворень, у побудові економічного фундаменту для формування держави, забезпечуючи при цьому прискорення світового економічного розвитку.

ЮНІДО як спеціалізована установа ООН займає особливе місце серед міжнародних економічних організацій. Вона не лише розробляє для країн-членів програми в сфері промислового розвитку та забезпечує технічну підтримку в їх реалізації, а й виконує функцію глобального форуму, створюючи унікальну можливість для його учасників збиратися разом для обговорення важливих проблем промислового розвитку та налагоджувати партнерські зв'язки на міжнародному рівні.

Станом на 2002 рік в Організацію входять 168 країн-членів.

Головними органами ЮНІДО є Генеральна конференція, Рада промислового розвитку та Секретаріат. Генеральна конференція обирає Раду промислового розвитку у складі 53 членів, половина з яких обирається на 4 роки, друга половина — на 2 роки. 33 місця в Раді належать країнам, що розвиваються, 15 — промислово-розвинутих країнам, 5 — країнам Східної Європи.

Комітет з програм та бюджету, який складається з 27 членів, виробляє адміністративно-бюджетну та програмну політику. Адміністративна й дослідницька діяльність ЮНІДО фінансується за рахунок регулярного бюджету Організації, що складається з обов'язкових внесків країн-членів, а оперативна діяльність, зокрема, надання технічної допомоги — за рахунок оперативного бюджету, що складається з добровільних внесків, в тому числі, до Фонду промислового розвитку ЮНІДО.

Штаб-квартира ЮНІДО розташована у Відні (Австрія).

Зацікавленість України в співробітництві з цією організацією визначається перш за все тим, що ЮНІДО забезпечує доступ до світової інвестиційної інфраструктури, володіє необхідними для реалізації чисельних промислових проєктів фінансовими, технічним, управлінськими та іншими ресурсами, використання яких сприяло б розвитку промислового потенціалу України та залученню іноземних інвестицій.

В кінці 80-х — на початку 90-х років ЮНІДО була предметом гострої критики з боку ряду розвинутих країн — основних донорів організації, які звинувачували її в низькій ефективності роботи, неактуальності програм технічної допомоги, бюрократизованості, завищеному регулярному бюджеті, розпорошеності зусиль тощо. Впродовж останніх років установа працювала за умов постійної фінансової кризи, викликаної помітним скороченням надходжень до бюджету.

Зусилля по реформуванню ЮНІДО, які були вжиті протягом останніх 7 років, деякою мірою повернули ЮНІДО позитивний імідж. Були підготовлені оновлені модулі послуг, розроблені нова організаційна структура та фінансові і адміністративні правила.

Останнім часом Організація починає активізувати свою діяльність в Україні. За сприяння ЮНІДО було здійснено 11 країнових проєктів на загальну суму 2,4 млн. дол. США, а також ряд регіональних та глобальних проєктів, наприклад:

- ✓ Консультативний проєкт «Реструктуризація промисловості України», в рамках якого Уряду України надаються консультативні послуги при розробці концепції структурної перебудови промисловості (бюджет: 72 тис. 138 дол.);
- ✓ Створення національного науково-технічного центру з інформаційного забезпечення малих та середніх підприємств на базі Українського інституту науково-технічної інформації (90 тис. дол. США);
- ✓ Проєкт консультативної допомоги шкіряній та взуттєвій промисловості України (598 тис. дол. США);
- ✓ Реалізація в рамках Монреальського протоколу регіонального проєкту щодо впровадження передової самоокупної технології стосовно безвикидного ви

користання речовин, що зменшують озоновий прошарок (США) на підприємстві холодильної техніки в Донбасі (АТ «Норд», 81 тис. 443 дол. США);

- ✓ З 2000 р. ЮНІДО за підтримки Угорщини здійснює проект «Посилення підтримки переробної промисловості аграрного сектору України» в Закарпатській області. У 2002 р. ЮНІДО виділила додатково зі свого бюджету 113 тисяч євро на реалізацію другого етапу зазначеного проекту;
- ✓ У рамках Глобального екологічного фонду ЮНІДО виконує функції провідної установи з підготовки та втілення програми стратегічних заходів з контролю за якістю води в басейні річки Дніпро на території Білорусі, Росії та України (1,2 млн. дол. США) та програми з імплементації Стокгольмської конвенції в Україні (0,5 млн. дол. США).

Забезпечення участі України в роботі ЮНІДО покладено на Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України. З 1999 р. на базі Мінекономіки діє Національний офіс ЮНІДО, який розробляє програми співробітництва між Україною та ЮНІДО, визначає перспективи взаємодії ЮНІДО з урядовими, науковими, приватними та громадськими організаціями України у справі сталого промислового розвитку та мобілізує кошти для виконання відповідних проектів.

Міжнародне агентство з атомної енергії – МАГАТЕ. МАГАТЕ засновано у 1956 р., статут набрав чинності у 1957 р. МАГАТЕ – це самостійна міжурядова організація, яка належить до системи ООН. Сьогодні ця організація налічує 137 країни-члена. Керівними органами МАГАТЕ є Генеральна конференція всіх членів та Виконавча Рада, до складу якої входять 35 членів.

Фінансові ресурси Організації складаються з регулярного бюджету та добровільних внесків до Технічного фонду співробітництва.

У своїй діяльності МАГАТЕ передусім:

- сприяє розвитку і ширшому використанню атомної енергетики та практичному застосуванню атомної енергії у мирних цілях;
- сприяє обміну науковою та технічною інформацією;
- надає матеріали, послуги, технічні засоби на науково-дослідницькі роботи в галузі ядерної енергії;
- контролює, щоб допомога, яку надає Організація використовувалась би у мирних цілях.

Україна є членом МАГАТЕ з 1957 р. МАГАТЕ надає консультації та практичну допомогу уряду України щодо здійснення програм використання атомної енергії, пропонує експертів та обладнання, навчає спеціалістів.

Після аварії на Чорнобильській атомній станції Організація надала допомогу на зменшення негативних наслідків катастрофи. Інспектори МАГАТЕ неодноразово відвідували ЧАЕС, надавали технічну та фінансову допомогу щодо контролю радіологічної ситуації в різних регіонах України. У 1990 р. Україна підписала з МАГАТЕ угоду про створення міжнародного дослідницького центру на базі Чорнобильської АЕС.

Всесвітня організація з охорони здоров'я – ВООЗ. Це найбільша спеціалізована установа ООН, яка налічує 192 члени. Вона була створена у 1946 р., але розпочала свою діяльність у 1948 р. День заснування Організації 7 квітня щорічно визначається як Всесвітній день охорони здоров'я. ВООЗ створювалася з метою координації діяльності всіх країн-членів в галузі охорони здоров'я людей та активізації технічного співробітництва між країнами-членами.

Установа виконує наступні функції:

- Координує міжнародну систему охорони здоров'я та надає консультації країнам-членам;
- Здійснює співробітництво з ООН, її спеціалізованими установами, державними органами охорони здоров'я, профспілками та іншими організаціями;
- Надає сприяння в укладанні угод і розробці нормативів та рекомендацій;
- Здійснює співробітництво у розробці і впровадженні міжнародних стандартів з діагностики, фармацевтичних препаратів, якості продуктів харчування;
- Сприяє створенню національних систем охорони здоров'я;
- Надає технічну і консультативну допомогу в надзвичайних ситуаціях;
- Сприяє налагодженню співробітництва між науковими інститутами та професійними об'єднаннями.

Україна була членом ВООЗ у 1948 – 1949 рр., а потім поновила членство у цій Організації у 1992 р. ВООЗ в Україні здійснює свою діяльність за такими напрямками:

- координація використання технічної допомоги ВООЗ в країні;
- розвиток міжнародного співробітництва в сфері охорони здоров'я із широким залученням міжнародного співтовариства, мобілізація ресурсів й оптимізація їх використання;
- обмін необхідною інформацією;
- ознайомлення громадськості з проблемами охорони здоров'я.

Міжнародна організація праці – МОП. Ця установа була створена у 1919 р. відповідно до Версальського договору, як автономна установа, зв'язана з Лігою Націй. Філадельфійська декларація 1944 р., яка є додатком до Версальського договору, чітко сформулювала цілі і завдання цієї Організації. В 1946 р. МОП стала першою спеціалізованою установою ООН, а в 1969 р. ця інституція отримала Нобелівську премію миру.

Міжнародна організація праці виконує наступні завдання:

- сприяє забезпеченню повної зайнятості та зростанню рівня життя в країнах-членах;
- заохочує економічні та соціальні реформи;
- надає сприяння дотриманню прав людини, охорони життя і здоров'я людей;
- заохочує взаємодію між підприємцями та робітниками через соціальну співпрацю.

До організаційної структури МОП входять наступні органи: Міжнародна конференція праці, яка проводиться щорічно з метою підготовки різноманітних конвенцій з питань праці; Адміністративна Рада - виконавчий орган МОП, яка налічує 54 члена, та Міжнародне бюро праці, яке виконує функції секретаріату МОП.

На сьогоднішній день членами Міжнародної організації праці є 176 країн.

МОП активно працює в Україні з початку 90-х років. МОП вже здійснила проекти пов'язані з аналізом стану соціальної політики (спільно з ПРООН і Світовим банком), кризового стану ринку праці в Україні (1995 рік), розвитком соціального партнерства. Протягом усього часу МОП надавала і продовжує надавати допомогу Урядові в експертній оцінці законопроектів, ознайомленні урядовців, представників профспілок і роботодавців з міжнародними стандартами статистики праці та її національною систематизацією. Нині МОП спільно з ПРООН та іншими агенціями здійснює в Україні важливі проекти, які пов'язані з розробкою моделі соціального бюджету, ринку праці та професійного навчання безробітних, розвитку малого та середнього підприємництва, соціального партнерства і діалогу.

Спеціальні програми та фонди займають значне місце в системі ООН. Серед них:

- ⇒ Конференція ООН з питань торгівлі та розвитку – ЮНКТАД (United Nations Conference on Trade and Development), Женева (Швейцарія),
- ⇒ Програма розвитку ООН – ПРООН (United Nations Development Program), Нью-Йорк, США;
- ⇒ Програма ООН з навколишнього середовища – ЮНЕП (United Nations Environment Program), Найробі, Кенія;
- ⇒ Дитячий фонд ООН – ЮНІСЕФ (United Nations Children's Fund), Нью-Йорк, США;
- ⇒ Управління Верховного комісара у справах біженців – УВКБ, Женева, Швейцарія;
- ⇒ Світова продовольча програма – СПП (World Food Program), Рим, Італія;
- ⇒ Фонд в галузі народонаселення – ЮНФПА (United Nations Population Fund), Найробі, Кенія;
- ⇒ Центр ООН з населених пунктів (Хабітат) – Найробі, Кенія;
- ⇒ Програма ООН у галузі міжнародного контролю над наркотиками – ЮНДКП (United Nations Drug Control Program), Відень, Австрія;
- ⇒ Близькосхідне агентство ООН для допомоги палестинським біженцям в організації робіт – БАПОР (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East), Відень, Австрія.

Нижче розглянемо діяльність окремих програм та фондів ООН.

Програма розвитку ООН – ПРООН. Роком початку діяльності ООН в Україні слід вважати 1992 р., коли Уряд України уклав з ООН Угоду про відкриття Представництва ООН в Києві. Наступного року розпочала свою діяльність в Україні Програма розвитку ООН (ПРООН) – орган оперативної діяльності ООН, яка здійснює свої функції під загальним керівництвом Економічної і Соціальної Ради. Це – найбільший міжнародний канал надання багатосторонньої технічної та передінвестиційної допомоги країнам. Діяльність представництва ПРООН в Україні регламентується Угодою, яка була підписана Урядом України та Програмою розвитку ООН у 1993 р. під час перебування в Києві Генерального Секретаря ООН Б.Бутроса Галі.

ПРООН створювалася у 1965 р. з метою сприяння прискоренню економічного та соціального розвитку країн, що розвиваються, шляхом надання їм технічної допомоги у впровадженні нових методів в промисловості та сільському господарстві, підготовці кадрів, створенні дослідницьких центрів тощо. У 90-х роках мандат ПРООН розширився за рахунок включення до нього діяльності, пов'язаної з наданням технічної допомоги країнам з перехідною економікою. Ресурси ПРООН складаються головним чином з добровільних внесків країн-членів ООН та ресурсів, які надаються на виконання окремих проектів спеціалізованими установами її системи, та на двосторонній основі країнами-донорами. Країни самі визначають розмір і форму таких внесків.

Сьогодні діяльність ПРООН в Україні у співробітництві з іншими фондами, програмами та спеціалізованими установами ООН поширюється на такі сфери, як:

- ✓ Підтримка демократичного державного управління;
- ✓ подолання бідності;
- ✓ запобігання кризи та її подолання;
- ✓ енергетичні питання та охорона навколишнього середовища;
- ✓ інформаційні та комунікаційні технології;

- ✓ боротьба з ВІЛ/СНІДом та іншими важкими хворобами,
- ✓ забезпечення гендерної рівності.

У 2002 р. Уряд України підписав з ПРООН/ЮНФПА (Фонд ООН з народонаселення) Другу Рамкову програму допомоги ООН для України, яка сфокусована передусім на питанні людського розвитку в Україні. Головна увага в цьому документі надається трьом взаємопов'язаним напрямкам проведення програмних заходів: 1) належному демократичному державному управлінню; 2) розвитку людського потенціалу та забезпеченні захисту прав та свобод; 3) охороні довкілля та сталому розвитку.

Останнім часом істотно збільшилися обсяги фінансування діяльності ПРООН в Україні – з 2,4 млн. дол. США у 1998 р. до 5,3 млн. у 2002 р. Загальна сума по всім фондам та установам системи ООН, які працюють в Україні, склала у 2002 р. близько 11 млн. дол. США.

Наприкінці липня 2001 року Урядом України та Програмою розвитку ООН при фінансовому сприянні США було започатковано “Чорнобильську програму ООН”, спрямовану на вирішення медичних, екологічних та соціально-психологічних проблем, викликаних Чорнобильською катастрофою.

Представництво ООН координує також діяльність інших фондів, організацій та спецустанов, зокрема, Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародної організації праці (МОП), Світового Банку, УВКБ, Програми ООН щодо боротьби з ВІЛ/СНІД (ЮНЕЙДС) та ООН з питань освіти, науки та культури (ЮНІСЕФ).

Конференція ООН з питань торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). ЮНКТАД була заснована в 1964 р. як постійний орган Генеральної Асамблеї ООН, основною метою діяльності якого є сприяння інтеграції до світової економіки країн, що розвиваються шляхом використання можливостей у сфері торгівлі та розвитку, що виникли внаслідок глобалізаційних процесів. Коло питань компетенції ЮНКТАД охоплюють майже всі актуальні економічні та правові аспекти сучасної міжнародної торгівлі, фінансів, технологій, інвестицій та сталого розвитку.

До складу ЮНКТАД входять усі держави - члени ООН, а також країни - члени її спеціалізованих установ, або МАГАТЕ. Конференція налічує 190 країн-членів.

Центральні органи виконавчої влади України, насамперед, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції, взаємодіють з ЮНКТАД, використовуючи можливості Організації з надання консультативної та матеріально-технічної допомоги на шляху приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ). У роботі Міжурядової групи експертів з питань законодавства та політики в галузі конкуренції, створеної в рамках ЮНКТАД, бере активну участь Антимонопольний комітет України.

Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). ЮНЕП була створена у 1992 р. рішенням 27-ої Генеральної Асамблеї ООН після проведення в Стокгольмі Конференції ООН з навколишнього середовища людини.

Одним з **найголовніших завдань ЮНЕП** є сприяння дослідженням довкілля, заохочення заходів з охорони навколишнього середовища та поширення відповідної інформації. Програма, серед усього іншого, має сприяти розвитку міжнародного природоохоронного законодавства, спрямованого на сталий розвиток, використовуючи існуючі конвенції з охорони навколишнього середовища. ЮНЕП координує

діяльність усіх інституцій ООН, до сфери компетенції яких належать питання охорони довкілля, а також співпрацює з урядами, науковими, діловими колами та неурядовими організаціями.

На сьогодні пріоритетами діяльності ЮНЕП є визначення, поширення та втілення порядку денного з довкілля, який в поєднанні з цілями соціально-економічного розвитку складають порядок денний сталого розвитку. ЮНЕП зосереджує свою діяльність на наступних пріоритетних напрямках:

- стале керівництво та використання природних ресурсів,
- стале виробництво та споживання,
- поліпшення стану навколишнього середовища для здоров'я та благополуччя людини,
- глобалізація економіки та навколишнє середовище.

Керівним органом ЮНЕП є Рада керуючих, члени якої обираються Генеральною Асамблеєю ООН на чотири роки. Рада керуючих складається з 58 членів, представлених на регіональній основі: 16 місць — від Африки, 13 — від Азії, 6 — від Східної Європи, 13 — від Західної Європи та інших країн, та 10 місць від Латинської Америки. Робота Ради відбувається як на пленарних засіданнях, так і в двох комітетах: проблем програмної діяльності та з фінансових питань. Діяльність ЮНЕП фінансується **Фондом навколишнього середовища**, бюджет якого складається з добровільних внесків, внесків партнерських організацій та надходжень з бюджету ООН.

Важливою формою практичної співпраці України в ЮНЕП є реалізація певних проектів та участь в глобальних та регіональних конвенціях, програмах екологічного характеру.

Фонд в галузі народонаселення (ЮНФПА). ЮНФПА є найбільшою в світі організацією, що надає допомогу у галузі народонаселення. Цей Фонд діє більш ніж у 160 країнах світу, в т.ч. в Україні, надаючи допомогу в обсязі близько 320 млн. дол. США. Демографічні проблеми народонаселення знаходяться в центрі уваги ЮНФПА.

ЮНФПА був створений у 1967 р. рішенням Генеральної Асамблеї ООН. Головними функціями фонду є:

- сприяння діяльності національних урядів у галузях репродуктивного здоров'я та планування сім'ї,
- реалізація проектів та програм технічної допомоги у сфері підвищення якості послуг у згаданих галузях та сприянні сталому розвитку,
- збір даних про народонаселення та його вплив на становище у сфері прав людини, економічний розвиток та стан довкілля.

Вищим керівним органом Фонду є Виконавча рада, членом якої є Україна. Очолює роботу ЮНФПА Виконавчий директор. З 2001 року Виконавчим директором Фонду призначена Торайя Обаїд (Саудівська Аравія).

Україна надає великого значення вирішенню проблеми скорочення чисельності населення, адже це може стати реальною загрозою національній безпеці країни. Уряд України вживає заходів з метою призупинення процесу депопуляції держави та покращення демографічного становища. З 1998 р. чисельність населення України скоротилася майже втричі.

Фонд в галузі народонаселення покликаний сприяти у вирішенні задач демографічної політики України. ЮНФПА розпочав свою діяльність в Україні у 1996 році, визначивши наступні напрямки своєї діяльності:

- підтримка Національної програми планування сім'ї, що реалізується в Україні;

- підтримка урядових та неурядових організацій, які працюють у галузях репродуктивного здоров'я, планування сім'ї, перепису населення, прав людини;
- навчання національних кадрів у вищезгаданих галузях.

За період з 1996 року ЮНФПА виділив на виконання проектів допомоги Україні 920 тис. дол. США. За цей час було підготовлено понад 150 спеціалістів, близько 600 фахівців взяли участь у семінарах та конференціях, проведених за підтримки Фонду; для 28 центрів планування сім'ї за його кошти було придбано обладнання та надруковано інформаційних матеріалів на 90 тис. дол. США; закуплено контрацептивів на 200 тис. дол. США.

В 2000 р. ЮНФПА надав сприяння Україні у проведенні Всеукраїнського перепису населення, зокрема з надання консультативної та технічної допомоги.

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). Дитячий фонд ООН — одна з програм допомоги ООН, створена в 1946 р. з метою допомоги дітям у післявоєнній Європі. Поступово функції ЮНІСЕФ розширювались, і сьогодні його діяльність спрямована на надання допомоги країнам у справі забезпечення прав дітей та поліпшення їх становища.

Керівний орган ЮНІСЕФ - Виконавча Рада, яка складається з 36 держав-членів ООН, що обираються на основі ротації Економічною та Соціальною Радою ООН на трирічний термін. Виконавчий директор ЮНІСЕФ призначається Генеральним Секретарем ООН в консультації з членами Виконавчої Ради ЮНІСЕФ. Сесії ЮНІСЕФ проходять тричі на рік.

Ресурси Дитячого фонду формуються за рахунок добровільних внесків урядів, міжурядових та неурядових організацій, приватних осіб.

Україна обиралася до складу Виконавчої Ради ЮНІСЕФ тричі: у 1946-1950 рр., 1996-1998 рр., 1999-2001 рр.

В Україні діє Представництво ЮНІСЕФ (країновий офіс). 7 вересня 1998 р. Уряд України підписав з ЮНІСЕФ Угоду про співробітництво, яка набула чинності 2 листопада 1999 року.

Програма співпраці ЮНІСЕФ з урядом України складається з чотирьох напрямів:

- ✓ Охорона здоров'я та розвиток у ранньому дитинстві;
- ✓ Діти, які потребують особливого захисту;
- ✓ Молодь: здоров'я та розвиток;
- ✓ Суспільство на захист прав дитини.

ЮНІСЕФ в Україні також здійснює широку освітню програму, допомагає у здійсненні проектів, пов'язаних з самореалізацією дітей та молоді, зокрема у відкритті молодіжних інформаційних центрів, молодіжних клубів, дитячих ігрових майданчиків.

По лінії Фонду Україні були виділені кошти під програми оздоровлення дітей, що постраждали від аварії на ЧАЕС, проект створення Інформаційного центру у Київському НДІ проблем молоді, проект йодизації солі в Україні, проекти в галузі вирішення проблем "дітей вулиці", боротьби з наркоманією та СНІДом серед молоді тощо.

Управління Верховного комісара у справах біженців (УВКБ). Управління Верховного комісара у справах біженців було засновано рішенням Генеральної Асамблеї ООН 14 грудня 1950 р. Головним завданням УВКБ є надання міжнародного захисту та допомоги біженцям.

Загальне керівництво УВКБ здійснює Виконавчий комітет Програми Верховного комісара ООН у справах біженців, до складу якого входять 66 держав — членів ООН чи

спеціалізованих установ. Очолює УВКБ Верховний комісар, якого обирає Генеральна Асамблея терміном на 5 років. Виконавчий комітет збирається на свої засідання один раз на рік в Женеві.

УВКБ розпочало свою діяльність в Україні з березня 1994 року. Воно активно підтримує Уряд України з питань приведення національного законодавства в галузі міграції до норм міжнародних стандартів, сприяє зміцненню потенціалу національних міграційних служб для вирішення проблем, пов'язаних з набуттям колишніми депортованими громадянства. У співпраці з урядовими, і завдяки підтримці міжнародних та місцевих неурядових організацій, УВКБ ООН впроваджує комплексні програми підтримки та інтеграції біженців і тих, хто шукає притулку. Основні напрями програм:

- надання медичної допомоги біженцям;
- обстеження і вакцинація дітей біженців;
- мовні курси, вивчення рідної мови;
- відкриття консультаційних юридичних послуг.

Крім того, УВКБ ООН займається проблемами осіб, які не мають громадянства.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Європейський Союз (ЄС) на сьогодні є найбільш успішним інтеграційним проектом у глобальному масштабі. З огляду на євроінтеграційний курс України, якісне піднесення співпраці з ЄС відіграє для України виключно важливу роль. Після запланованого на 1 травня 2004 року його розширення ЄС стане безпосереднім сусідом України. Саме тому тематика розвитку відносин між Україною та ЄС заслуговує на особливу увагу.

Варто дещо детальніше зупинитися на історії створення Європейського Союзу. Ситуація після завершення Другої світової війни вимагала пошуку ефективних моделей співробітництва на Європейському континенті. Одним з важливих елементів майбутньої загальноєвропейської архітектури стала Рада Європи, головними завданнями якої є розбудова демократичного суспільства та дотримання прав людини. Безпековий вимір був пов'язаний із створенням Організації Північноатлантичного договору – НАТО. Ідея європейської інтеграції стала основою для розбудови Європейського Союзу.

Необхідність економічної інтеграції була визнана багатьма країнами Європейського континенту вже наприкінці 40-х років XX сторіччя. 1 січня 1948 року набула чинності угода про створення митного союзу країн Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург).

Наступний крок був зроблений, коли міністр закордонних справ Франції Р. Шуман запропонував передати повноваження у сфері виробництва вугілля та сталі у Франції і Німеччині під контроль спільного органу. При цьому така структура мала бути відкритою для інших європейських країн.

Ця пропозиція була зроблена з метою зміцнити франко-німецьке примирення, оскільки дозволяла встановити взаємний контроль над галузями, які відігравали ключову роль для виробництва озброєнь. Проте вона містила принципово нову ідею інтеграції, тобто передачі частки повноважень на національний рівень. Вона означала розрив з “класичною традицією” міждержавних відносин.

Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург заявили про свою згоду на пропозицію Р. Шумана, а Великобританія оцінила її як неприйнятну.

Наступним кроком, що був зроблений наприкінці 1950 року, стала пропозиція Франції створити Європейську оборонну співдружність, а у вересні 1952 року була створена асамблея для підготовки концепції Європейської політичної співдружності. Однак у серпні 1954 року французький парламент відмовився схвалити підписаний 27 травня 1952 року Договір про створення Європейської оборонної співдружності. Цей крок значною мірою визначив подальшу стратегію європейської інтеграції, яка розвивалася насамперед на основі пріоритетності її економічних аспектів.

Таким чином, першим кроком у розбудові ЄС можна вважати створення **Європейського об'єднання вугілля та сталі**, Договір про заснування якого було підписано 18 квітня 1951 року Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Федеративною Республікою Німеччиною та Францією.

Цей Договір передбачав створення інтеграційного механізму, основні принципи функціонування якого значною мірою актуальні до цього часу. Цей механізм включав:

- Вищий керівний орган;
- Спільну асамблею;
- Спеціальну раду міністрів;
- Суд.

При цьому Вищий керівний орган мав наднаціональний характер, а його члени хоча і призначалися національними урядами, але були від них незалежні. Асамблея складалася з представників національних парламентів і мала право більшістю у дві третини голосів відправити Вищий керівний орган у відставку. Рада міністрів виконувала координативні функції з національними урядами.

Успішність функціонування Європейського об'єднання вугілля та сталі створила можливості для поширення інтеграційних принципів на інші галузі економіки. Для розробки концепції цього процесу у червні 1955 року був створений спеціальний міжурядовий комітет, який мав підготувати доповідь щодо створення економічного союзу та зміцнення співпраці в сфері мирного використання атомної енергії. На основі цієї доповіді, що була представлена та схвалена у травні 1956 року, було розроблено два договори: **Договір про заснування Європейського економічного співтовариства та Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії**. Вони були підписані 25 березня 1957 року у Римі і отримали назву *“Римських” договорів*. Головною метою першого з цих Договорів, який, фактично, став правовою основою Європейського Союзу, було стабільне та збалансоване економічне зростання. Механізмом досягнення цієї мети було створення економічного союзу та впровадження чотирьох свобод (руху товарів, послуг, капіталів та робочої сили). Першою стадією його побудови мало стати створення митного союзу, головною рисою якого є спільна торговельна політика, зокрема, запровадження єдиного митного тарифу, передача повноважень в цій сфері на наднаціональний рівень та скасування торговельних обмежень.

Окремо у Договорі були врегульовані питання, пов'язані з функціонуванням сільськогосподарських ринків. Цей документ визнав необхідність запровадження Спільної сільськогосподарської політики — інструменту, який до цього часу відіграє виключно важливу роль для ЄС і залишається найбільш значною за розміром статтею витрат його бюджету.

Одночасно з розбудовою Європейського економічного співтовариства сім інших європейських країн (Австрія, Великобританія, Данія, Норвегія, Португалія, Швейцарія та Швеція) створили зону вільної торгівлі. Конвенція про її створення набула чинності 3 травня 1960 року. Великобританія пропонувала створити таку зону ще на етапі підготовки концепції економічного союзу, однак члени Європейського співтовариства вугілля та сталі відхилили цю пропозицію.

Протягом наступних років ряд європейських країн намагалися встановити більш тісне співробітництво з **Європейським економічним співтовариством (ЄЕС)** шляхом укладення угод про асоціацію або економічне співробітництво (Австрія, Греція, Швеція), або подали заявки на вступ до нього (Великобританія, Данія, Іспанія, Норвегія, Португалія). Однак Франція і, зокрема, особисто її Президент Ш. де Голль, зайняла досить стриману позицію щодо подальшого розвитку інтеграційних процесів. Вона була не готова піти на подальшу інтеграцію у політичній сфері, виступала проти виділення Комісії власних бюджетних коштів. В результаті у вересні 1965 року виникла криза (так звана “криза пустого крісла”), оскільки Франція відмовилася брати участь у засіданнях органів ЄЕС. В результаті складних дискусій було домовлено про можливість застосування голосування консенсусом в разі, якщо одна з держав вважає, що заторкуються її життєво важливі інтереси.

Ця домовленість дала можливість продовжувати процес розбудови ЄЕС. Етапною подією стало завершення 1 липня 1968 року формування митного союзу в рамках ЄЕС. Ця подія відбулася на фоні подальшого інституційного зміцнення Європейських співтовариств та поглиблення інтеграції. 8 квітня 1965 року було підписано договір про заснування єдиної Ради та єдиної комісії Європейських співтовариств. До цього часу для кожного співтовариства діяли різні органи, що призводило не тільки до зайвих витрат, але й відсутності належної координації. Цей Договір набув чинності 1 липня 1967 року. Крім інституційних змін він передбачав також новий фінансовий механізм європейських співтовариств: замість фінансових внесків запроваджувався принцип формування власних ресурсів.

Подібна динаміка інтеграції дала можливість передбачити нові амбітні кроки. 1-2 грудня 1968 року у Гаазі глави держав Європейських співтовариств прийняли низку рішень, які визначили подальший розвиток європейської інтеграції на декілька років вперед. Йшлося, зокрема, про створення економічного та валютного союзу, прийняття нових членів та зміцнення співпраці в політичній сфері.

На виконання цих рішень у червні 1970 року було поновлено переговори з Великобританією, Ірландією, Данією та Норвегією щодо їхнього вступу до Європейських співтовариств. У жовтні цього ж року були представлені проекти створення економічного та валютного союзу (так званий "план Вернера") і політичного союзу (так званий "план Давіньона"). Результатом цього стало підписання 22 січня 1972 року **Договору про приєднання до Європейських співтовариств Великобританії, Ірландії, Норвегії та Данії** (однак потім на референдумі з питання вступу до ЄС норвежці проголосували негативно). А у жовтні 1972 року Рада Європейських товариств вперше зробила заяву про бажання перетворити сукупність взаємовідносин в їхніх рамках у Європейський Союз не пізніше 1980 року.

Паралельно відбувалася подальша інституційна розбудова Європейських співтовариств. У липні 1975 року було прийнято рішення про створення Європейської рахункової палати, а у вересні 1976 року – про прямі вибори до Європейського парламенту (перші такі вибори відбулися у червні 1979 року).

Водночас, на початку 70-х років перед Європейськими співтовариствами поставала низка глобальних проблем, пов'язаних насамперед з першою енергетичною кризою і відповідним стрибком цін на нафту. Негативно вплинуло на подальший розвиток економічної інтеграції і недосконале функціонування механізму нейтралізації коливань валютних курсів. Це певною мірою сприяло гальмуванню процесів створення економічного та валютного союзу.

Новий імпульс цим процесам було надано у 80-х роках, зокрема, коли на початку 1985 року Європейську комісію очолив Жак Делор. Саме з його ім'ям часто пов'язують проект завершення створення єдиного внутрішнього ринку. У червні 1985 року Європейська комісія підготувала так звану Білу книгу "Про завершення створення внутрішнього ринку", яка чітко визначала умови впровадження в рамках європейських товариств чотирьох свобод – руху товарів, послуг, капіталів та осіб, а також, і це було особливо важливим, пропонувала конкретні заходи з усунення існуючих перепон.

На основі опрацювання пропозиції Єврокомісії було підготовлено **Єдиний європейський акт**, який було підписано у лютому 1986 року.

Цей документ фактично вперше дав чітке визначення чотирьох свобод та встановив дату переходу до єдиного ринку з вільним рухом товарів, послуг, капіталів і осіб в рамках Співтовариства – 1 січня 1993 року.

Основні етапи формування та розширення Європейського Союзу

18 квітня 1951 р.	Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі підписали у Парижі країни „шістки” (Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди)
27 травня 1952 р.	Договір про створення Європейської оборонної співдружності підписали у Парижі країни „шістки”
30 серпня 1954 р.	Парламент Франції відмовився від участі у Договорі про створення Європейської оборонної співдружності
25 березня 1957 р.	Країни „шістки” підписують у Римі два договори: Договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії
20 – 21 липня 1959 р.	Створення Європейської асоціації вільної торгівлі (сім європейських країн – Австрія, Данія Норвегія, Португалія, Швеція, Швейцарія та Великобританія). Конвенція про її створення набула чинності 3 травня 1960 р.
8 квітня 1965 р.	Підписання угоди про об'єднання виконавчих структур трьох співтовариств (Європейського об'єднання вугілля та сталі, Європейського Економічного Співтовариства, Європейського співтовариства з атомної енергії), яка набрала чинності 1 липня 1967 р.
1 липня 1968 р.	Завершення формування митного союзу в рамках ЄЕС
1-2 грудня 1969 р.	У Гаазі глави держав Європейських співтовариств прийняли низку важливих рішень, які стосувалися створення економічного та валютного союзу, прийняття нових членів та зміцнення співпраці в політичній сфері
22 січня 1972 р.	Данія, Ірландія, Норвегія та Великобританія підписують договір про вступ до Європейських Співтовариств
13 березня 1979 р.	Початок дії європейської валютної системи на основі спільної грошової одиниці - ЕКЮ
1 січня 1981 р.	Греція вступає до Європейських Співтовариств
1 січня 1986 р.	Іспанія та Португалія стають членами Європейських Співтовариств
17, 28 лютого 1986 р.	У Люксембурзі та Гаазі підписано Єдиний європейський акт, який набув чинності 1 липня 1987 р.
7 лютого 1992 р.	У голландському місті Маастріхт було підписано Договір про Європейський Союз (так званий Маастрихтський договір)
2 травня 1992 р.	Між ЄС та членами Європейської асоціації вільної торгівлі (Австрією, Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією, Фінляндією, Швейцарією та Швецією) підписано Угоду про Європейську економічну зону
1 січня 1995 р.	Австрія, Швеція та Фінляндія вступають до ЄС.
2 жовтня 1997 р.	Підписання Амстердамського договору
1 січня 1999 р.	Введення нової валюти євро. Спочатку було започатковано безготівкові розрахунки, з 1 січня 2002 року в обіг були введені нові банкноти та монети.
29 березня 2000 р.	Підписання Ніщського договору
16 квітня 2003 р.	В Афінах підписано угоди про вступ до ЄС Естонії, Кіпру, Латвії, Литви, Мальти, Польщі, Словенії, Словаччини, Угорщини та Чехії

Єдиний Європейський Акт вніс важливі зміни у процедуру прийняття рішень Радою Міністрів. Значна кількість рішень повинна була прийматися консенсусом. Це робило інтеграційні процеси заручником протекціоністських настроїв. Саме тому Єдиний Європейський Акт встановив процедуру прийняття рішень більшістю голосів по всіх питаннях функціонування єдиного ринку. Було зроблено, фактично, лише два винятки, які були особливо чутливими для національних урядів, — податкова сфера та вільне пересування осіб.

Не менш важливою була фіксація в Єдиному Європейському Акті принципу субсидіарності. Його сенс полягає у тому, що жодне рішення не може бути прийняте і реалізоване на більш високому рівні, якщо це можна зробити на більш низькому рівні, і навпаки.

Цей принцип означає, що функції, де необхідна передача повноважень на наднаціональний рівень, мають належати до компетенції Співтовариства. Відповідно, завдання, які можуть бути реалізовані на національному рівні, не повинні передаватися до Співтовариства. Таке саме розмежування діє і між іншими рівнями, наприклад, національним та регіональним.

Єдиний Європейський акт також містив окремі положення щодо співпраці у сферах, які залишилися за рамками Римського договору, або не знайшли там адекватного відображення. Це, насамперед, соціальні аспекти створення економічного союзу, охорона навколишнього природного середовища, наукові дослідження.

Для законодавчого забезпечення процесу створення спільного ринку Європейська комісія підготувала низку документів у багатьох сферах: законодавство про компанії, антимонопольне законодавство, гармонізація стандартів і сертифікація, податкове і транспортне законодавство тощо.

Паралельно продовжувався процес подальшого розширення Європейських співтовариств. 1 січня 1986 року після тривалих переговорів до них приєдналися Іспанія та Португалія (Греція набула членства ще 1 січня 1981 року).

Наприкінці 80-х років інтенсивні інтеграційні процеси призвели до необхідності створення нової правової основи свого розвитку. Це було пов'язано не тільки з динамікою таких процесів, а й з появою нових напрямків співпраці, зокрема, в сферах політики і безпеки, а також юстиції і внутрішніх справ.

7 лютого 1992 року у голландському місті Маастріхт було підписано **Договір про Європейський союз** (так званий **Маастрихтський договір**). Він вніс докорінні зміни до інтеграційної архітектури з метою:

- Переходу від Єдиного внутрішнього ринку до повної економічної та валютної інтеграції.
- Впровадження спільної соціальної політики.
- Заснування архітектури трьох піларів: Європейських співтовариств (як основи економічної інтеграції), Спільної зовнішньої політики та політики безпеки та співпраці в сфері внутрішньої політики (юстиції та внутрішніх справ).

Серед найбільш важливих положень Маастрихтського договору можна виділити наступні:

- ✓ Єдине загальноєвропейське громадянство:

«Всі громадяни країн-учасниць отримують громадянство Європейського Союзу (ЄС). При цьому кожен громадянин ЄС має право вільного пересування та проживання на всій території Євросоюзу, участі у муніципальних і загальноєвропейських виборах у країні перебування, а також виставлення на них своєї кандидатури, користування захистом дипломатичних представництв і консульських місій будь-якої країни ЄС за його межами.

✓ Створення економічного та валютного союзу:

Впроваджується координація економічної політики в рамках Євросоюзу: колишній термін “зближення економічної політики” змінено на “спільну політику”. Основні напрями економічної політики країн-учасниць і ЄС в цілому приймаються Радою Міністрів. В разі відхилення однієї з країн від встановлених основних напрямів, зокрема, коли проведення нею економічної політики заважає нормальному функціонуванню економічного і валютного союзу, Рада Міністрів наділяється правом відповідного реагування.

З 1 січня 1999 року ЄС здійснює єдину грошово-кредитну політику з метою запровадження валютного союзу. Вводиться єдина валюта — Євро з метою проведення єдиної грошової політики утворюється нова структура — Європейський Центральний банк, який разом із національними центральними банками створює Європейської системи центральних банків.

✓ Політичний союз, що характеризується наступними рисами:

Запроваджується єдина зовнішня та безпекова політика, в тому числі зміцнюється співпраця в сферах оборони, роззброєння і контролю над озброєннями, нерозповсюдження зброї масового знищення.

✓ Розширення повноважень Співтовариства.

Інтеграція розповсюджується на нові сфери, зокрема, освіту, культуру, охорону здоров'я, захист прав споживачів та комунікації загальноєвропейського значення (енергетичні та транспортні).

✓ Запровадження єдиної політики в галузі юстиції та внутрішніх справ.

Імміграційний і візовий режими, надання притулку також включаються до безпосередньої компетенції ЄС. Для обміну відповідною інформацією створюється Європол.

Створення економічного союзу, зокрема, проблема доступу до нього інших країн призвело до необхідності переглянути рамкові умови співпраці в економічній сфері на європейському континенті. Поширення чотирьох свобод за межі ЄС можливе лише у випадку одностороннього прийняття всіх необхідних сегментів законодавства Євросоюзу. Саме така концепція закладена в **Угоді про створення Європейської економічної зони**, яку було підписано 2 травня 1992 року між ЄС та членами Європейської асоціації вільної торгівлі: Австрією, Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією, Фінляндією, Швейцарією та Швецією.

На сьогодні членами Європейської економічної зони залишаються лише Ісландія, Ліхтенштейн та Норвегія, оскільки проведений з цього приводу у Швейцарії референдум мав негативні результати, а 1 січня 1995 року Австрія, Фінляндія та Швеція вступили до Європейського Союзу.

Наступною важливою віхою розвитку ЄС стало укладення 2 жовтня 1997 року **Амстердамського договору**. Він істотно відрізняється від двох попередніх основоположних документів ЄС — Римського та Маастрихтського договору, оскільки останні мали, так би мовити, насамперед “економічне навантаження”.

Амстердамський договір робить акцент саме на політичних аспектах інтеграції, причому як у сфері зовнішньої політики та безпеки, так і юстиції та внутрішніх справ. Він значно розширив права ЄС як наднаціональної організації на проведення від свого імені міжнародних переговорів. Крім того, в Єврокомісії вводиться нова посада — Верховний представник з питань спільної зовнішньої політики і політики безпеки, який одночасно є Генеральним секретарем Ради.

В Амстердамському договорі проголошено, що ЄС має перетворитися на “простір свободи, безпеки та справедливості”, а механізм Шенгенської угоди стає частиною співпраці в рамках Євросоюзу.

У цьому зв'язку варто більш детально зупинитися на підписаній у 1985 році **Шенгенській Угоді**, яка передбачає співпрацю у багатьох галузях внутрішньої політики, а саме:

- політика притулку;
- режим перетину зовнішніх кордонів;
- політика імміграції та режимів в'їзду, руху, перебування;
- застосування цивільного і кримінального кодексів;
- митне співробітництво;
- співробітництво з метою боротьби з тероризмом, контрабандою наркотиків, міжнародним шахрайством та іншими формами злочинів.

Згідно з Шенгенською угодою з березня 1995 року країни Бенілюксу, Франція, Німеччина, Іспанія та Португалія зняли контроль на внутрішніх кордонах. З жовтня та грудня 1997 року це зробили відповідно Італія та Австрія, а з 1998 року - Греція.

Значно розширюється також сфера компетенції Європарламенту. Зокрема, він отримує право висловлювати позицію щодо кандидатури Президента Єврокомісії та затверджує її склад, має повноваження в сфері бюджетного контролю, розглядає петиції громадян, призначає Омбудсмена (уповноваженого з прав людини). Крім того, суттєво зміцнюється роль Європарламенту у питаннях зовнішньої політики та політики безпеки, в тому числі йому надається право давати консультації з основних питань, бути поінформованим усіх рішень, також надавати рекомендації Раді міністрів.

Європарламент також отримав право погоджувати “основні” угоди, зокрема, про асоціацію з ЄС, ті, що утворюють нову інституційну структуру та/або впливають на бюджет Євросоюзу.

Останнім серед основоположних документів ЄС на сьогодні є **Ніщський договір**, підписаний 29 березня 2000 року у Ніцці. Він стосується інституційних змін Євросоюзу, пов'язаних з необхідністю зробити функціонування його структур більш ефективним, в тому числі і з огляду на майбутнє розширення. Перед тим, як коротко звернутися до основних положень цього документа, варто надати короткий нарис того, як функціонують основні структури Європейського союзу.

Комісія Європейських співтовариств (ЄК) є виконавчим органом ЄС і складається з 20 осіб, які призначаються національними урядами (однак незалежні від них у своїй роботі).

“Великі” країни-учасники: Німеччина, Франція, Італія, Великобританія і Іспанія мають у Комісії по 2 представники, інші – по одному. Вони призначаються на п'ятирічний період, потім їх повноваження можуть бути поновлені. Кожний член ЄК відповідає за визначений напрям діяльності. Нинішній склад Комісії на чолі з її Президентом Романо Проді приступив почав роботу 1 жовтня 1999 року.

Головна роль Комісії Європейських співтовариств полягає в забезпеченні виконання Договорів про створення Співтовариств. З цією метою Комісія надає необхідні законодавчі ініціативи, які потім набувають форми регламентів і директив (мають, відповідно, пряму та непряму, тобто мають впроваджуватися в національне законодавство, дію), а надалі – контролює їхнє виконання. У разі порушення країнами-учасницями законодавства ЄС, Комісія має право застосувати санкції, включаючи звернення до Європейського суду. Крім того, Єврокомісія здійснює менеджмент фондів та програм ЄС.

Рада Європейського Союзу є органом прийняття рішень, тобто в її рамках члени національних урядів проводять переговори, розглядають проекти законодавчих актів та приймають або не приймають їх шляхом голосування.

Рада ЄС (Рада Міністрів) є гнучким інструментом для прийняття рішень усіх аспектів діяльності ЄС. Її назва та склад змінюється в залежності від обговорюваної тематики. Нараховується 25 різних типів засідань Ради Міністрів: із загальних питань (міністри закордонних справ), економіки і фінансів (міністри фінансів), і сільського господарства (міністри сільського господарства) проводяться щомісяця, а інші, наприклад такі, як з питань транспорту, енергетики, промисловості і охорони навколишнього середовища збираються від двох до чотирьох разів на рік.

Законодавчі акти, що приймаються Радою Міністрів, можуть мати форму регламентів, директив, рішень, рекомендацій і думок.

Постанови і директиви мають обов'язковий характер. Рішення є обов'язковими до виконання для тих, кому вони адресовані (одній або кільком країнам-учасникам, окремим підприємствам або особам). Рекомендації і думки не є обов'язковими до виконання.

Більшість питань включається в порядок денний засідання Ради Міністрів лише після їх обговорення на офіційному рівні. Кожен член ЄС має в Брюсселі постійне представництво, а їхні керівники проводять щотижневі засідання у рамках Комітету постійних представників, де обговорюються вже пророблені на експертному рівні питання, які вимагають рішення на рівні Ради Міністрів.

Рішення Ради Міністрів приймаються або одноголосно, або на основі кваліфікованої більшості в залежності від тематики, що обговорюється. Кількість голосів кожної країни-учасниці є різною. Німеччина, Франція, Італія і Великобританія мають по 10 голосів; Іспанія — 8 голосів; Бельгія, Греція, Нідерланди і Португалія — по 5 голосів; Австрія і Швеція — по 4 голоси; Ірландія, Данія і Фінляндія — по 3 голоси і Люксембург — 2 голоси.

Таким чином, в разі проведення голосування кваліфікованою більшістю жодна з країн не може заблокувати рішення, оскільки для цього потрібно набрати 62 із 87 голосів.

Посаду Голови Ради Міністрів займає міністр закордонних справ головної в ЄС держави.

Постійно зростає вага **Європейського Парламенту** у прийнятті рішень в рамках ЄС. Він є унікальним органом, що обирається шляхом прямого голосування і здійснює контроль за діяльністю Єврокомісії, затверджує бюджет ЄС та бере участь у законотворчій діяльності.

Вплив Європарламенту проявляються також в його праві подавати усні або письмові запити в Комісію ЄС і Раду Міністрів у ході пленарних засідань цих органів. Крім того, Європарламент має право розпустити Комісію. Для цього він більшістю у 2/3 голосів повинен визнати незадовільну роботу ЄК.

Європарламент схвалює угоди про вступ до ЄС нових членів та угоди про асоціацію, а також торгівельні угоди з третіми країнами.

Члени Європарламенту обираються на п'ятирічний термін, останні вибори відбулись у червні 1999 року. Сьогоднішній склад Європарламенту нараховує 626 депутатів (99 представників Німеччини, по 87 представників від Франції, Італії і Великобританії, 64 — Іспанії, 31 — Нідерландів, по 25 — від Бельгії, Греції і Португалії, 22 — Швеції, 21 — Австрії, по 16 - від Данії і Фінляндії, 15 - Ірландії і 6 - Люксембургу).

Європарламент має власні робочі приміщення в Брюсселі, де проводяться засідання його комітетів. Водночас щомісячні пленарні засідання проходять у Страсбурзі.

Виключно важливе значення для функціонування ЄС має **Суд Європейських співтовариств** (Європейський суд), який діє з 1954 року. Він є для країн ЄС судом вищої інстанції з усіх питань, пов'язаних із Співтовариствами. Суд знаходиться у Люксембурзі і складається з 15 суддів і 9 генеральних адвокатів, які призначаються Радою Міністрів на термін 6 років за згодою між державами-членами.

Судді обираються з числа осіб, незалежність яких не викликає сумнівів, і які мають якість, необхідні для призначення на вищі посади у суді у своїх країнах. Генеральні адвокати користуються юридичною незалежністю. Вони подають у Суд ЄС висновки з повним оглядом всіх правових аспектів разом з пропозицією проекту рішення Суду щодо відповідних конкретних випадків.

Суд Європейських співтовариств має завдання забезпечити належне застосування комунітарного законодавства.

Європейський суд має врегульовувати спірні питання, які виникають між країнами-членами ЄС, між окремими країнами і безпосередньо Співтовариством, між інститутами Співтовариства, між ЄС і фізичними або юридичними особами. Він також надає висновки по спірних питаннях, пов'язаних із застосуванням міжнародних угод.

При цьому Європейський Суд не має у своєму розпорядженні засобів примусового виконання своїх рішень, однак вони, як правило, приймаються до обов'язкового виконання всіма країнами-членами ЄС.

Європейська рахункова палата є контрольно-ревізійним органом, що контролює належне використання бюджетних коштів ЄС. Штаб-квартира палати знаходиться у Люксембурзі.

Після завершення фінансового року Європейська рахункова палата надає свій звіт Європарламенту та Раді Міністрів. До її складу входять 15 представників (по одному з кожної країни-члена). Її штаб-квартира знаходиться у Люксембургу.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) заснований у 1958 році. Штаб-квартира Банку знаходиться в Люксембургу.

ЄІБ здійснює пільгове кредитування середньо- і довгострокових проєктів та програм як у державному, так і в приватному секторах, що сприяють сталому та збалансованому розвитку Євросоюзу, насамперед в галузях транспорту, енергетики, телекомунікацій, екології, тобто в першу чергу тих сферах, що мають загальноєвропейське значення.

Вищим органом ЄІБ є Рада керуючих, члени якої призначаються від кожної країни на рівні міністрів фінансів. Оперативне керівництво здійснюється Радою директорів із 22 членів (21 директор з країн-членів ЄС і один від Єврокомісії). Виконавчий орган ЄІБ — Комітет з управління поточними операціями, куди входять Президент Банку і 6 віце-президентів.

ЄІБ є незалежною банківською установою і не отримує коштів з бюджету ЄС, а залучає під свою відповідальність кредитні ресурси на світових ринках. Як правило, ЄІБ надає кредити за умов співфінансування, тобто загальна частка участі Банку не перевищує 50% вартості проєкту.

Варто також зупинитися на двох структурах, що мають консультативні функції, але відіграють значну роль у роботі Євросоюзу.

Економічний та соціальний комітет складається з 222 представників економічної та соціальної сфери (роботодавці, представники профспілок, неурядових організацій

тощо), які надають експертну оцінку проектам рішень з багатьох питань соціального та економічного розвитку ЄС, а також можуть вносити свої пропозиції на розгляд інших органів Євросоюзу.

До складу **Комітету Регіонів** належать представники регіональних та комунальних органів влади. Вони вибираються терміном на чотири роки і представляють інтереси регіонів шляхом надання відповідних рекомендацій Раді міністрів та Єврокомісії.

Інституційна реформа розпочата Амстердамською угодою була продовжена в Ніщі в 2000 р. Зміни та доповнення, що були прийняті на міжурядовій конференції в 1997 р., є лише першими кроками інституційної реформи органів ЄС. Тому питанням, невирішеним в Амстердамі, відводилося головне місце в порядку денному міжурядової конференції в Ніщі. Серед них:

- прийняття рішень більшістю голосів;
- розподіл голосів в Європейській Раді;
- склад Єврокомісії.

Найважливішим серед цих питань є перехід до принципу прийняття рішень більшістю голосів, в тому числі з чутливих питань ЄС. Вже сьогодні багато рішень у ЄС приймаються більшістю голосів. Але на міжурядовій конференції в Ніщі кількість розділів спільної політики, де не буде застосовуватися право вето, було збільшено до 35. До питань, які залежатимуть від голосування більшістю, належатимуть вибори керівництва Європейського Союзу, бюджетні питання, фінансові послуги, а з 2007 р. – і розподіл допомоги ЄС іншим регіонам. Однак лідери погодилися зберегти голосування консенсусом з питань оподаткування, соціального забезпечення, імміграційної політики і торгівлі аудіо- та відеопродукцією. Загалом 70 пунктів залишаються предметом для одностайного голосування, що становить приблизно 10% від усіх статей договору.

Крім того, кожна країна залишила за собою право вето у певній галузі, відповідно до наявних у неї переваг. Так, наприклад, Франції вдалося зберегти голосування консенсусом з питань торгівлі продукцією мистецтва, аудіо- та відеопослугами, з питань освіти, охорони здоров'я. Німеччина зробила важливу поступку щодо запровадження спільних правил з надання політичного притулку й голосування їх більшістю, однак разом із Францією їй вдалося зберегти голосування консенсусом з імміграційного законодавства. Великобританія не відмовилася від права вето в питаннях оподаткування, соціальної політики та бюджету ЄС.

Відмова від права вето та перехід до принципу прийняття рішень більшістю голосів перебуває в тісному взаємозв'язку з розподілом голосів в Європейській Раді. У випадку приєднання до ЄС ще 10 держав з Центрально-Східної Європи за умови збереження існуючої схеми розподілу голосів в Раді та з урахуванням того, що до Союзу приєднається багато невеликих держав, може так статися, що уряди, які загалом представляють лише 5-30% виборців, будуть у Раді приймати правові акти, обов'язкові для виконання всіма громадянами ЄС. Тому, на міжурядовій конференції в Ніщі було прийнято рішення про новий перерозподіл голосів в ЄС, що набере чинності після розширення. Так, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, що мали по 10 голосів, отримають по 29, незважаючи на те, що чисельність населення Німеччини на 20 млн. більше ніж у Франції. Іспанія отримає 27 (на сьогодні вона має 8), Нідерланди 13 (5), Бельгія – 12 (5), Греція й Португалія – кожна по 12 (5), Швеція й Австрія по 10 (4), Данія, Фінляндія – по 7 (3), Люксембург – 4 (2).

Для нинішніх кандидатів у члени ЄС квоти для голосування встановлювалися також за тим самим принципом — в залежності від кількості населення. Таким чином, Польща отримує 27 умовних голосів, Румунія — 14, Чеська Республіка й Угорщина — по 12, Болгарія та Мальта — по 3.

Щодо Європарламенту, то основним досягненням слід вважати ухвалення його нової чисельності. Якщо сьогодні в ньому засідає 626 депутатів, які обираються прямим загальним голосуванням, то після розширення ЄС кількість депутатів збільшиться до 738.

Не менш важливим є реформування Єврокомісії. В Німці було прийнято рішення скоротити кількість членів Комісії за рахунок відмови “великих” країн від однієї з двох посад Комісарів ЄК. Посилилися позиції й Президента Комісії: він отримав певні директивні повноваження, можливість звільняти членів Комісії.

Таким чином, укладений у Німці договір створив основні інституційні передумови для майбутнього розширення ЄС.

Серед інших етапних подій в ЄС слід відзначити введення 1 січня 1999 року нової валюти євро. Спочатку було започатковано безготівкові розрахунки, а з 1 січня 2002 року в обіг були введені нові банкноти та монети.

До так званої єврозони увійшло 12 країн (крім Великобританії, Данії та Швеції), однак рішення про входження багатьох країн до цієї зони мало значною мірою політичний характер, оскільки ряд країн не відповідав необхідним вимогам, а саме:

- річний рівень інфляції не більше, ніж на 1,5% перевищує середній рівень інфляції трьох країн ЄС з його найменшим рівнем;
- рівень довгострокових процентних ставок в країні не може перевищувати більше, ніж на 2% середньозважену трьох найменших ставок країн-членів;
- бюджетний дефіцит не повинен перевищувати 3%;
- внутрішній борг не повинен перевищувати 60% валового національного продукту;
- відсутність девальвації валюти протягом останніх двох років.

Нині Євросоюз стоїть перед двома основними групами викликів, що визначать розвиток ЄС на перспективу: необхідністю завершити сучасну хвилю розширення та одночасно поглибити ступінь інтеграції всередині Євросоюзу.

На початку 90-х років постало питання про розширення Євросоюзу, насамперед, прийняття до його складу колишніх соціалістичних країн Центральної та Східної Європи.

В серпні 1990 року Європейська рада схвалила пропозицію Великобританії про асоціацію країн Центральної та Східної Європи з ЄС шляхом укладання з ними відповідних договорів, названих Європейськими угодами про асоціацію.

Юридичною базою для укладання угод про асоціацію з третіми країнами є стаття 238 Договору про ЄЕС. Раніше такі угоди було підписано з Туреччиною, Мальтою, Кіпром, але цього разу вони були доповнені деякими новими положеннями. 16 грудня 1991 року угоди про асоціацію були підписані з Польщею, Угорщиною та Чехословаччиною. Сам факт їх підписання свідчив про визнання ЄС важливості тих політичних і економічних зрушень, що відбувалися в Центрально-Східній Європі.

Ці три угоди стали, прикладом для підписання подібних договорів із іншими країнами: з Румунією — 1 лютого 1993 року, з Болгарією — 1 березня 1993 року, з трьома балтійськими державами — 1 червня 1995 року, зі Словенією — 1 червня 1996 року.

Європейські угоди регулюють політичні та економічні взаємини з Союзом, включаючи запровадження режиму вільної торгівлі. Країни-кандидати, зі свого боку, зобов'язалися проводити масштабні реформи в сфері ціноутворення, оподаткування, державної підтримки, грошово-кредитної політики та організації зовнішньої торгівлі з метою адаптації до норм та стандартів ЄС.

Всі Угоди про асоціацію з державами ЦСЄ мають однакову структуру і включають положення про політичне співробітництво, вільний рух товарів, пересування людей, послуг і капіталу, економічне, фінансове та культурне співробітництво.

Однак підписання Угоди про асоціацію ще не гарантує вступ до Європейського Союзу. Лише на самміті ЄС у червні 1993 року у Копенгагені лідери країн-членів ЄС прийняли політичне рішення про те, що "асоційовані країни Центральної та Східної Європи, які цього бажають, стануть членами Євросоюзу".

Відповідно, виникло і питання критеріїв, за якими до ЄС могли б прийматися нові країни. Такі критерії були визначені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені у червні 1993 року і отримали назву Копенгагенських критеріїв:

1. *Політичні* — стабільність інституцій, які забезпечують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та повагу національних меншин;
2. *Економічні* — наявність функціонуючої ринкової економіки, готовність бути конкурентноспроможним в рамках ЄС;
3. *Здатність виконувати зобов'язання*, що випливають з повноправного членства в ЄС, зокрема, відповідність до критеріїв політичного, економічного та валютного союзу.

Всім країнам, які підписали Європейські угоди про асоціацію, було запропоновано подати офіційні заявки з проханням прийняти їх у члени Союзу. Першою в квітні 1994 року подала офіційну заявку про вступ до ЄС Угорщина. Слідом за Угорщиною заявку подала Польща. Решта шість країн зробили це в 1995 року: Румунія — 22 червня, Словаччина — 27 червня, Латвія — 27 жовтня, Естонія — 28 листопада, Литва — 8 грудня, Болгарія — 16 грудня, Чехія подала заявку лише 13 січня 1996 року, а Словенія — 10 червня 1996 року.

Усвідомлення Євросоюзом прагнення цих країн вступити до ЄС привело до розробки та початку реалізації нових форм співробітництва з ними, які повинні були максимально сприяти досягненню цієї мети. Так, в грудні 1994 р. на самміті ЄС в німецькому місті Ессен керівники держав і урядів Європейського Союзу розробили конкретну стратегію з підготовки асоційованих країн ЦСЄ до повного членства в ЄС.

У грудні 1997 року було прийнято рішення розпочати з 1998 року переговори про вступ до ЄС перших шести країн-кандидатів: Естонії, Польщі, Словенії, Угорщини, Чехії, а також Кіпру, який висловив бажання приєднатися до ЄС ще у 1990 році. За два роки під час Хельсінкського самміту ЄС таке запрошення отримали ще шість країн: Болгарія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина та Мальта.

Окреме місце серед країн — кандидатів займає Туреччина, яка отримала цей статус ще у квітні 1987 року за умови започаткування реформ, в тому числі в сфері демократії та дотримання прав людини. Туреччина зробила значний прогрес в економічній інтеграції з ЄС і з 1995 року функціонує митний союз (по деяких товарних позиціях існують вилучення). Туреччина докладає значних зусиль з метою досягти передумов для започаткування переговорів про вступ до ЄС. Рішення щодо можливості цього має бути прийняте наприкінці 2004 року після всесторонньої оцінки наявного прогресу.

60 № п/п	Держави-члени ЄС	Держави - члени Європейського економічного простору (ЄЕП)	Держави - кандидати		Потенційні держави- кандидати	Держави-партнери, з якими укладена УПС
			„Перша хвиля” (2004 р.)	Віддалена перспектива		
1	Австрія	Держави-члени ЄС + 				

* С Білоруссю УПС підписана в березні 1995 р., але до цього часу не ратифікована.

Однією з головних передумов набуття країною-кандидатом повноправного членства в Євросоюзі, поряд з виконанням політичних та економічних критеріїв, є повномасштабна імплементація комунітарного законодавства (*acquis communautaire*) в національне законодавство. Цей процес здійснюється по 31 розділу, що охоплює весь масив комунітарного законодавства. Спочатку проводиться детальний аналіз існуючої в країнах-кандидатах законодавчої бази з метою чіткого визначення необхідних змін (так званий скрінінг), а потім ведуться переговори по кожному окремому розділу, а саме:

- вільний рух товарів
- вільний рух осіб
- вільний рух послуг
- вільний рух капіталів
- законодавство про підприємства
- конкурентна політика
- сільське господарство
- рибне господарство
- транспорт
- податкова система
- економічний та валютний союз
- статистика
- соціальна політика

- енергетика
- промислова політика
- малі та середні підприємства
- наука та дослідження
- освіта та навчання
- телекомунікації
- політика в галузі культури та аудіовізуальний сектор
- регіональна політика
- екологія
- захист прав споживачів та охорона здоров'я
- юстиція та внутрішні справи
- митний союз
- зовнішні зносини
- спільна зовнішня політика та політика безпеки
- зовнішня торгівля
- бюджет та фінансовий контроль
- інтелектуальна власність
- відповідність стандартів.

Переговори в цілому проходять доволі успішно, водночас, в багатьох сферах країнам-кандидатам будуть надані необхідні значні перехідні періоди навіть після набуття членства в ЄС, оскільки вони не здатні виконати всі необхідні вимоги. Існує і зворотне прагнення ряду країн — членів ЄС запровадити перехідні періоди, наприклад, для вільного руху робочої сили з огляду на побоювання щодо притоку значної кількості претендентів на робочі місця з майбутніх членів Євросоюзу.

На сьогодні планується, що десять країн-кандидатів набудуть членство в ЄС з 1 травня 2004 року. Угоди про вступ до ЄС були підписані під час Європейської конференції 16 квітня 2003 року в Афінах. Болгарія та Румунія мають приєднатися до Євросоюзу на початку 2007 року в разі успішного завершення переговорів.

Слід відзначити, що процес розширення, пов'язаний із значними додатковими фінансовими витратами призвів до збільшення скептичних настроїв всередині ЄС щодо перспектив його подальшого розширення.

У ході самміту ЄС у Лакені у грудні 2001 року була прийнята Декларація про майбутнє Європи. Вона окреслює основні проблеми, які постають перед ЄС, визначає сильні та слабкі сторони Союзу, визначає напрямки, на яких робитимуться основні акценти по інституційному реформуванню ЄС.

Необхідність такого реформування не в останню чергу пов'язана з можливістю наступних хвиль розширення. Зокрема, під час самміту ЄС у червні 2003 року у грецькому місті Тессалоніки було прийняте рішення про надання перспективи вступу до ЄС країнам Західних Балкан.

Відповідно до рішень Лакенського самміту на початку 2002 року розпочав свою роботу Конвент, метою якого є підготовка пропозицій щодо шляхів подальшого розвитку ЄС, в тому числі щодо тексту майбутньої Конституції. До його складу увійшли представники національних парламентів та урядів країн-членів та країн - кандидатів ЄС, Єврокомісії та депутати Європарламенту.

Конвент завершив свою роботу у березні 2003 року, а 18 липня 2003 року передав проект Конституційного договору для подальшого розгляду та узгодження країнами-членами у рамках Міжурядової конференції (розпочала свою роботу 4 жовтня 2003 року).

Планується, що текст цього документу може бути ухвалений під час самміту ЄС у грудні 2003 року у Брюсселі.

Конституційний Договір ЄС може набути чинності після його ратифікації, яку планується завершити до кінця 2006 року. Крім того, в багатьох країнах-членах триває дискусія щодо необхідності проведення національних референдумів для схвалення Конституційного договору.

Варто відзначити наступні елементи проекту Конституційного договору:

- Включення до його тексту Європейської Хартії основних прав, що означатиме набуття нею юридичної сили;
- Набуття ЄС єдиної правосуб'єктності у внутрішньому та міжнародному праві (раніше такий статус мали Європейські співтовариства);
- Введення посади Президента Європейської Ради, який обиратиметься на термін 2,5 роки з можливістю продовження його мандату ще на один термін;
- Запровадження посади Міністра закордонних справ ЄС;
- Зміна діючої шестимісячної системи ротації головування в ЄС.
- Запровадження нових правил голосування кваліфікованою більшістю на основі так званої "подвійної більшості", тобто, рішення буде вважатися прийнятим, якщо за нього проголосувало 55 % країн-членів, які представляють 65 % населення ЄС (це положення ще обговорюється);
- Можливість заснування Європейської прокуратури, до компетенції якої можуть відноситись справи, пов'язані з завданням шкоди фінансовим інтересам Союзу;
- Після 2014 року кількість комісарів ЄК буде представлена двома третинами держав-членів ЄС (до цього зберігатиметься принцип: одна країна — один член ЄК);
- Можливість надання допомоги країні-члену з боку інших країн в разі терористичної атаки або катастрофи;
- Фіксація можливості та умов виходу, або виключення країни з ЄС.

Проект Конституційного договору також встановлює ряд нових елементів щодо функціонування основних органів, зокрема. Європейської Ради, Ради Міністрів, Єврокомісії та Європарламенту.

Окремо слід відзначити положення проекту Конституційного договору, що стосується відкритості ЄС для будь-якої європейської країни, яка поважає базові цінності ЄС — людську гідність, свободу, демократію, рівність, верховенство права, права людини і готова сприяти їх спільній реалізації.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були фактично започатковані у грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головної в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

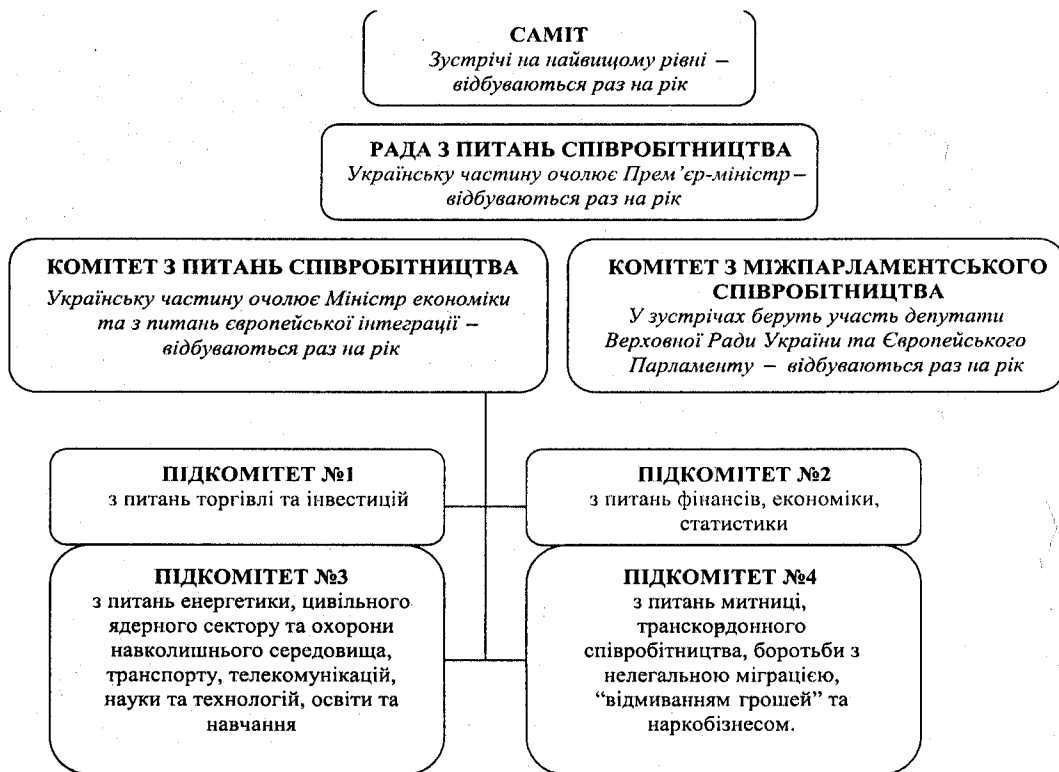
Одразу після набуття Україною незалежності розпочалася інтенсивна розбудова її відносин з Євросоюзом. Це вимагало створення належних правових рамок, що призвело до започаткування переговорів стосовно укладення Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та ЄС, які було завершено у 1993 році. 14 червня 1994 року у Люксембурзі відбулося підписання цієї Угоди.

Основними цілями партнерства, відповідно до статті I УПС, є:

- ⇒ забезпечення у відповідних рамках політичного діалогу між Сторонами, який сприятиме розвитку тісних політичних відносин;
- ⇒ сприяння розвитку торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин між Сторонами і, таким чином, прискоренню їхнього сталого розвитку;

- ⇒ створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного науково-технічного та культурного співробітництва;
- ⇒ підтримка зусиль України по зміцненню демократії і розвитку її економіки та завершенню переходу до ринкової економіки.

Інституційний механізм співробітництва між Україною та ЄС

Практично паралельно із встановленням правових рамок відносин Україна та ЄС визначали їхні політичні пріоритети. Позиція України щодо Євросоюзу була зафіксована в Основних напрямках зовнішньої політики України, схвалених Верховною Радою України 2 липня 1993 року. Європейський Союз зробив це після підписання УПС, прийнявши 28 листопада 1994 року Спільну позицію щодо України. 6 грудня 1996 року було прийнято План дій щодо України. Головним лейтмотивом цих документів були наміри Євросоюзу зміцнювати відносини з Україною у всіх сферах.

Верховна Рада України ратифікувала УПС 10 листопада 1994 року, але вона остаточно набула чинності тільки 1 березня 1998 року після ратифікації її всіма державами-членами ЄС.

Водночас, положення Угоди, що стосуються торгівлі набули чинності з 1 лютого 1996 року, відповідно до Тимчасової угоди з ЄС. Питання торговельного режиму належать до виключної компетенції ЄС, тому цей блок питань не вимагав ратифікації державами-членами.

Укладення УПС сприяло започаткуванню регулярного політичного діалогу на найвищому рівні — шляхом проведення щорічних саммітів Україна — ЄС за участю Президента України та керівництва Євросоюзу. Такий механізм передбачений у статті 8 УПС, зокрема, щодо проведення „регулярних зустрічей на рівні вищих посадових осіб між представниками України і представниками Євросоюзу”.

Перший Самміт Україна-ЄС відбувся у вересні 1997 року у Києві. Станом на кінець 2003 року було проведено шість саммітів. До речі, самміти з окремими країнами є для Євросоюзу особливою формою діалогу на вищому рівні. Вони проводяться лише з важливими партнерами ЄС.

В УПС передбачено створення механізмів співпраці в рамках цієї Угоди, зокрема, створення спільних органів Україна — ЄС: Ради та Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, Комітету з парламентського співробітництва між Україною та ЄС.

Українська частина Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС була сформована відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 1998 року. Її очолює Прем'єр-міністр України, який має Першого заступника — Уповноваженого України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції і трьох заступників: Міністра закордонних справ України, Міністра економіки та з питань європейської інтеграції України та Міністра юстиції України. До складу Української частини Ради входять всі керівники центральних органів виконавчої влади. Такий формат дозволяє приймати рішення весь комплекс питань, пов'язаний з розвитком співпраці між Україною та ЄС.

Українська частина Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, яку створено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 року, є допоміжним органом Української частини Ради. Вона підпорядкована Голові Української частини Ради з питань співробітництва — Прем'єр-міністру України. До складу Української частини Комітету входять заступники керівників центральних органів виконавчої влади, а очолює Українську частину Комітету Міністр економіки та з питань європейської інтеграції.

В рамках Комітету функціонує чотири спільні підкомітети:

- Підкомітет №1 з питань торгівлі та інвестицій;
- Підкомітет №2 з питань фінансів, економіки, статистики;
- Підкомітет №3 з питань енергетики, цивільного ядерного сектору та охорони навколишнього середовища, транспорту, телекомунікацій, науки та технологій, освіти та навчання;
- Підкомітет №4 з питань митниці, транскордонного співробітництва, боротьби з нелегальною міграцією, “відмиванням грошей” та наркобізнесом.

Форумом, в рамках якого розвивається парламентський вимір співпраці, є Комітет з міжпарламентського співробітництва, до складу якого входять члени Верховної Ради України та Європейського Парламенту. За результатами засідань Комітету приймаються рекомендації Раді з питань співробітництва Україна—ЄС. Розгляд та схвалення цих рекомендацій є, як правило, окремим пунктом засідання Ради.

Україною задекларовано курс інтеграції до Європейського Союзу. Основні його засади закріплені у Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Цей документ затверджено Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615. У ньому визначено головні пріоритети роботи зі створення умов, необхідних для набуття Україною членства в ЄС та входження до європейського політичного, економічного і правового простору, на період до 2007 року.

Основні положення Стратегії розкрито та деталізовано у Програмі інтеграції України до Європейського Союзу (її затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072). Програма реалізується шляхом розробки та імплементації щорічних планів дій.

Важливою невід’ємною рисою Програми є її системний вплив на всі інші відповідні документи та плани, оскільки останні повинні враховувати цілі цієї Програми та відповідати її основним положенням. Фактично це означає, що євроінтеграційний вимір є однією з ключових основ для інших програм, в тому числі цільових та галузевих.

У проекті Державного бюджету щорічно передбачаються витрати на фінансування заходів для реалізації Програми інтеграції України до ЄС, а з 2002 року Програма інтеграції України до ЄС включена до переліку державних цільових програм Держбюджету України.

Цілі та завдання євроінтеграційного курсу чітко визначені у Посланні Президента України до Верховної Ради України “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки”. Створення передумов для вступу України до ЄС визначається у ньому стрижнем економічного та соціального розвитку України на найближчі десять років. На цих засадах будується і Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 роки “Шляхом європейської інтеграції”, яку було схвалено Указом Президента України № 493 від 28 квітня 2004 року.

Ефективна реалізація євроінтеграційного курсу неможлива без належного інституційного забезпечення. Тому в Україні утворена система органів, які сприяють реалізації цього курсу у всіх вимірах.

Найвищим органом є Державна рада з питань європейської і євроатлантичної інтеграції України, яка, відповідно до Указів Президента України від 30 серпня 2002 року № 791 та від 30 січня 2003 року № 48, створена для координації заходів, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей державної політики щодо забезпечення входження України в європейський політичний, економічний, безпековий і правовий простір, створення передумов для набуття Україною членства в ЄС, підвищення ефективності координації і контролю за діяльністю органів влади у сфері євроінтеграції.

Державну раду очолює Президент України, до її складу за посадою входять Голова Верховної Ради України, Прем’єр-міністр України, Глава Адміністрації Президента України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, Уповноважений України з питань європейської і євроатлантичної інтеграції, Міністр закордонних справ України, Міністр економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністр оборони України, Міністр юстиції України, Президент Національної академії наук України, Директор Національного інституту стратегічних досліджень, Голова Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції.

Практична координація діяльності урядових структур в сфері євроінтеграції здійснюється Уповноваженим України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Цю посаду нині обіймає Перший віце-прем’єр-міністр України М.Я. Азаров.

Одним з ключових урядових комітетів є Урядовий комітет економічного розвитку та з питань європейської інтеграції, який створено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2001 року № 1165. Його робота є також свідчен-

ням існування дієвого механізму для реалізації цілей економічної політики в контексті євроінтеграційного курсу України.

Крім того, визначено міністерства, які здійснюють міжвідомчу координацію процесу інтеграції України до ЄС. Зокрема, Міністерство закордонних справ відповідає за розбудову стосунків у сфері зовнішньої політики та політики безпеки; Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції - за співпрацю в соціально-економічній сфері, регіональне та транскордонне співробітництво, галузеву співпрацю, а Міністерство юстиції - за співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ, а також адаптацію законодавства України до законодавства ЄС. У структурі кожного центрального органу виконавчої влади створено підрозділи, які відповідають за комплекс питань, пов'язаних з реалізацією євроінтеграційного курсу України.

В контексті розбудови парламентського виміру євроінтеграції у червні 2002 року створено Комітет Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції.

Верховна рада України двічі проводила парламентські слухання з євроінтеграційної проблематики:

- 1) 11 грудня 2001 року – з питань реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу (рекомендації за результатами слухань ухвалені Постановою Верховної Ради від 17 січня 2002 року);
- 2) 20 листопада 2002 року – про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом (рекомендації за результатами слухань, ухвалені Постановою Верховної Ради від 28 листопада 2002 року).

15 березня 2001 року Європейський Парламент схвалив Резолюцію щодо Спільної стратегії ЄС стосовно України. В ній Європарламент відзначив «відсутність вагомих причин для виключення можливості вступу України до ЄС на певному етапі у майбутньому». У Резолюції також йдеться про важливість підтримки України у широкому спектрі напрямків та активізацію співпраці у сферах економіки, в тому числі залучення інвестицій (йдеться, наприклад, про доцільність заснування за допомоги міжнародних фінансових структур Агентства по страхуванню іноземних інвестицій та сприяння експорту, залучення кредитів Європейського інвестиційного банку), енергетики, ядерної безпеки, сільського господарства, транспорту, екології, космосу тощо.

Динамічний розвиток відносин та послідовна реалізація євроінтеграційного курсу призвели до необхідності для ЄС більш чітко визначити пріоритети у відносинах з Україною. 11 грудня 1999 року було ухвалено Спільну стратегію ЄС щодо України. Цей документ спрямовано на зміцнення стратегічного партнерства між Євросоюзом та Україною.

Наступним кроком стало запрошення України до участі у Європейській Конференції, що є форумом для діалогу ЄС та країн, які прагнуть набути членства в Євросоюзі. Це запрошення було зроблене 16 червня 2001 року на самміті ЄС у Гьотеборзі. 17 квітня 2003 року делегація України на чолі з Президентом України Л.Д.Кучмою вперше як повноправний член взяла участь у засіданні Європейської Конференції в Афінах.

15 квітня 2002 року Рада міністрів закордонних справ ЄС доручила Європейській Комісії розпочати підготовку пропозицій щодо посилення відносин розширеного ЄС з країнами - сусідами. Результатом цієї роботи стала оприлюднена 11 березня 2003 року Комунікація Європейської Комісії Раді ЄС та Європарламенту „Ширша Європа – сусідство: новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами”. Вона містить пропозиції щодо надання країнам-сусідам перспективи отримання

частки у внутрішньому ринку Євросоюзу у довгостроковій перспективі. Це може бути досягнуте шляхом поступового впровадження в цих країнах чотирьох свобод — вільного руху товарів, послуг, капіталів та осіб. Інструментом реалізації Європейської сусідської політики мають стати Плани дій із сусідськими країнами. Виконання ними взятих у цих планах зобов'язань має супроводжуватися наданням з боку Євросоюзу спеціальних стимулів.

Під час самміту ЄС у грецькому місті Тессалоніки у червні 2003 року було прийняте рішення про початок розробки планів дій з рядом країн, в тому числі з Україною. У відповідь українською стороною були ініціативно розроблені та передані під час останнього самміту Україна — ЄС 7 жовтня 2003 року у Ялті пропозиції до майбутнього Плану дій Україна — ЄС. Розробка та імплементація Плану має стати одним з ключових пріоритетів розвитку відносин між Україною та ЄС у короткостроковій перспективі.

Коротко характеризуючи стан співпраці між Україною та ЄС у різних сферах, варто зробити це на основі пріоритетів імплементації УПС, прийнятих на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС у березні 2002 року, і підтвердженнях на засіданні Ради у травні 2003 року.

1. Енергетика. Цей пріоритет охоплює реформу енергетичного сектору, включаючи приватизацію енергогенеруючого та розподільчого сектору та реформу вугільного сектору, продовження співробітництва у сфері відновлювальної енергетики та енергоефективності; інфраструктури транспортування енергоресурсів; ядерну безпеку і пов'язані з цим питання, включаючи закриття ЧАЕС та допомогу ЄС та країн Великої сімки у цьому секторі.

Інтеграція українських енергетичних мереж із загальноєвропейськими є одним з головних пріоритетів співпраці між Україною та ЄС. Україна є активним учасником Програми ІНОГЕЙТ, яка спрямована на розвиток міждержавних систем транспортування нафти та газу. В рамках цієї Програми в Україні здійснюється низка проектів.

У травні 2003 року ЄК опублікувала Комюніке щодо енергетичної політики для розширеного ЄС, країн-сусідів та партнерських країн в контексті Європейської політики сусідства.

Єврокомісія активно підтримує проект транспортування нафти по маршруту Одеса—Броди—Плоцьк. Вона визнала його загальноєвропейське значення і прийняла у травні 2003 року рішення про виділення додаткових 2 млн. євро на підтримку проекту.

27 травня 2003 року було підписано Спільну Декларацію Урядів України та Польщі, а також Європейської Комісії на підтримку проекту Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору. В ній відзначається важливе значення даного коридору в цілому і, зокрема, його ділянки Одеса — Броди — Плоцьк. Констатується, що реалізація проекту має створити альтернативні шляхи постачання нафтопроводом легкої та малосірчаної нафти на ринки Європейського Союзу, забезпечити надійність, ефективність та прозорість її транзиту між басейнами Чорного, Балтійського та Північного морів, а також сприяти розширенню можливостей використання більш якісної нафти.

Не менш важливим питання співпраці є забезпечення надійного та безпечного транзиту природного газу, оскільки від цього залежить енергетична безпека України та ЄС.

Під час Самміту Україна—ЄС, що відбувся у Ялті 7 жовтня 2001 року, Президент України Л.Д. Кучма та Президент ЄК Р.Проді досягли домовленості щодо створення

спільної експертної групи Україна—ЄС з питань розробки варіантів реформування систем експлуатації газотранспортної мережі України. В 2003 році група завершила перші два етапи роботи.

Прикладом інтеграції електроенергетичних мереж є функціонування Бурштинського енергетичного острова, яке було започатковане влітку 2003 року. Йдеться про паралельне функціонування частини енергетичної мережі України із загальноєвропейською системою УСТЕ. Завданням на майбутнє є подальша робота з інтеграції з цією системою електроенергетичної мережі України.

Європейський Союз продовжує надавати підтримку Україні в подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи. Слід згадати виділення з боку ЄС двох внесків до Чорнобильського фонду „Укриття” розміром у 100 млн. євро.

З 1998 по 2002 роки в рамках програми ТАСІС Євросоюз виділив Україні 72,3 млн. євро. Очікується, що надалі розміри цієї допомоги будуть збільшені.

Крім того, Єврокомісією виділено 65 млн. євро на компенсацію паливного дефіциту, пов'язаного із закриттям ЧАЕС. Станом на сьогодні Україна отримала два транші, загальна вартість яких дорівнює 45 млн. євро.

2. Торгівля та інвестиції. Робота концентруватиметься на заходах з метою пришвидшення переговорного процесу по вступу України до СОТ, включаючи прийняття та впровадження міжнародних стандартів і технічного регулювання, посилення захисту прав інтелектуальної власності відповідно до правил УПС та СОТ. Маючи на увазі зазначене, та з метою сприяння загальному інвестиційному клімату, сторони продовжуватимуть докладати зусилля задля вирішення проблемних питань у торгівлі та у сфері інвестицій.

В 2002 році зовнішньоторговельний оборот України з країнами ЄС склав 8,5 млрд. дол. США, що на 17,8% (на 1,3 млрд. дол. США) більше, ніж в 2001 році. Зовнішньоторговельний оборот товарами склав 7,6 млрд. дол. США, послугами — 0,9 млрд. дол. США.

Обсяги експорту товарів та послуг з України до країн ЄС в 2002 році склали 4,2 млрд. дол. США, а імпорту — 4,3 млрд. дол. США.

В 2002 році зовнішньоторговельний оборот України з 10 країнами-кандидатами на вступ до ЄС склав 4 млрд. дол. США, що на 13,8% (на 0,5 млрд. дол. США) більше, ніж в 2001 році.

Обсяги експорту товарів та послуг з України до 10 країн-кандидатів у 2002 році, порівнюючи з 2001 роком збільшились на 15,2%, і дорівнювали 2,5 млрд. дол. США, а обсяги імпорту — на 11,6%, і склали 1,5 млрд. дол. США.

Частка країн ЄС у зовнішній торгівлі України за 2002 році складає 21%, а з урахуванням 10 майбутніх країн-членів — 30,8%.

Євросоюзу підтримує Україну в її прагненні набути членства в СОТ. 17 березня 2003 року в рамках спільного засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС Міністром економіки та з питань європейської інтеграції України В.Хоршковським та Комісаром Європейської Комісії з питань торгівлі П.Ламі підписано двосторонній протокол з доступу до ринків товарів та послуг в рамках переговорного процесу з вступу України до СОТ.

Важливим питанням залишається надання Україні повного статусу країни з ринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС.

По ряду торговельних позицій між Україною та ЄС існують обмеження. У 2000 році підписано Угоду про торгівлю текстильною продукцією між Україною та ЄС на

2001–2004 роки, в якій зафіксований режим торгівлі цими виробами без квот. Водночас, на сьогодні не існує чинної угоди між Україною та ЄС про торгівлю сталеливарними виробами і переговори з цього питання продовжуються, оскільки сторони не прийшли до згоди щодо квот на постачання продукції до ЄС.

Продовжується робота з усунення обмежень у двосторонній торгівлі відповідно до положень Угоди про партнерство та співробітництво.

Проблемним питанням залишається збереження обсягів торгівлі України з майбутніми членами ЄС після розширення Євросоюзу. Тривають переговори з Єврокомісією щодо умов розповсюдження на них діючих на сьогодні в ЄС захисних заходів, збереження рівня поставок сталеливарної продукції, запровадження нових санітарних та фітосанітарних стандартів тощо.

Для України також важливо отримати доступ до нових джерел кредитів ЄС, зокрема, Європейського інвестиційного банку. Рамкове рішення щодо надання Україні, Білорусі, Молдові та Росії 500 млн. євро таких кредитів до кінця 2006 року, прийняте на засіданні Європейської Ради наприкінці листопада 2003 року. Водночас, у ньому не встановлюються механізми надання кредитів та умови розподілу фінансових ресурсів.

3. Юстиція і внутрішні справи. Співробітництво концентруватиметься на впровадженні Плану дій ЄС, прийнятого Радою ЄС та затвердженого Україною. Пріоритети концентруватимуться на переговорах щодо угоди про реадмісію; посиленні менеджменту кордонів, включаючи розвиток прикордонної інфраструктури, питаннях міграції, судовій реформі, верховенстві права, боротьбі з організованою злочинністю у всіх її формах, а також боротьбі з тероризмом. Також обговорюватимуться питання, які торкаються розширення ЄС, включаючи питання віз.

Сфера юстиції і внутрішніх справ на момент підписання Угоди про партнерство та співробітництво не вважалася однією з найбільш пріоритетних. Положення цієї Угоди охоплювали лише відносно незначну кількість напрямків співпраці в цій сфері. Саме тому ця співпраця вже фактично вийшла за рамки УПС, що призвело до необхідності розробки та застосування нових інструментів взаємодії.

12 грудня 2001 року під час спільного засідання Комітету з питань співробітництва між Україною і ЄС було схвалено План дій ЄС у галузі юстиції та внутрішніх справ в Україні. У червні 2002 року було погоджено Графік його імплементації, до якого за домовленістю сторін, можливо вносити зміни та доповнення в процесі реалізації.

План дій передбачає співпрацю в таких галузях, як міграція та притулок, прикордонне співробітництво та візова політика, співпраця з питань судочинства, правове та правоохоронне співробітництво, боротьба з організованою злочинністю, тероризмом.

Важливу роль в імплементації Плану дій відіграє допомога, що надається в рамках Програми ТАСІС і спрямовується, зокрема, на будівництво двох центрів для тимчасового утримання шукачів притулку в Україні, зміцнення технічної оснащеності підрозділів Державної прикордонної служби України, придбання обладнання для Державної митної служби, реалізації заходів з метою протидії торгівлі людьми, зміцнення інфраструктури західної ділянки державного кордону України.

Варто окремо виділити проєкти ТАСІС, за якими планується будівництво ключових пунктів пропуску, забезпечення їх обладнанням та навчання персоналу контролюючих служб. В рамках бюджету ТАСІС на 2001–2003 роки на ці цілі виділено 33,5 млн. євро

(йдеться про пункти пропуску “Ягодин” та “Рава-Руська” на українсько-польському кордоні, і “Ужгород” на українсько-словацькому кордоні).

Фінансові ресурси виділені і для сприяння облаштуванню східної ділянки українського кордону, наприклад, 2,5 млн. євро для закупівлі обладнання Сумського прикордонного загону та 8,5 млн. євро Чернігівського, Донецького, Луганського та Харківського прикордонних загонів Адміністрації Державної прикордонної служби України.

Запобігання нелегальній міграції є одним з ключових елементів взаємної співпраці. Цей напрямок має значний потенціал подальшого розвитку, зокрема, в галузях:

- запровадження моніторингу міграційних потоків через територію України;
- залучення України до реалізації програм ЄС у сфері попередження нелегальної міграції та розробка спільних заходів з повернення нелегальних мігрантів до країн походження;
- запровадження інтегрованого контролю, посилення спроможностей прикордонних контролюючих органів України та їхнього співробітництва з прикордонними органами країн-членів ЄС;

Україна та ЄС започаткували спільну роботу щодо підготовки проекту Угоди про реадмісію у березні 2002 року в Брюсселі. Водночас, реалізація зобов'язань української сторони щодо реадмісії громадян третіх країн та осіб без громадянства вимагатиме значних фінансових витрат і може спричинити перетворення України у країну-накопичувача нелегальних мігрантів з ЄС. Тому для України було б важливим укладення “мережі” таких угод між Україною, Євросоюзом, Російською Федерацією, Білоруссю та іншими країнами — постачальниками найбільшої кількості нелегальних мігрантів з метою створення своєрідного реадмісійного простору, без чого окремі реадмісійні угоди функціонуватимуть недостатньо ефективно.

Виключно важливим, в тому числі і з огляду на майбутнє розширення ЄС, є продовження діалогу з поступового спрощення візового режиму між Україною та ЄС. Він ведеться як на високому рівні, так і на експертному, зокрема, в рамках спеціальних консультацій, відповідного підкомітету Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, та Стратегічного комітету Європейського Союзу з питань імміграції, кордонів та притулку.

Першими кроками у спрощенні візового режиму могли б стати запровадження безвізового режиму для власників дипломатичних та службових паспортів і запровадження довгострокових багаторазових віз для осіб, що беруть участь в економічних, культурних, спортивних, наукових, навчальних обмінах з ЄС.

Важливим напрямком є співпраця України та ЄС у сфері боротьби з нелегальним обігом зброї та наркотиків, а також відмиванням “брудних” грошей”.

Представники України беруть участь у засіданнях Спеціального Комітету ЄС з питань правового та правоохоронного співробітництва, який створено згідно із статтею 36 Амстердамського договору.

Серед шляхів подальшого зміцнення співпраці в цій галузі можна уявити якісне піднесення рівня взаємодії з Європолом, залучення України до численних програм ЄС в цій сфері.

4. Наближення законодавства України до норм і стандартів ЄС є ключовою метою і буде відображене у технічній допомозі ЄС.

Важливим елементом якісного розвитку відносин між Україною та ЄС є адаптація її законодавства до правового поля Євросоюзу. Відповідно до статті 51 Угоди про

партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання вжити заходів для того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства ЄС у визначених сферах.

Необхідність ефективного та системного здійснення цієї роботи призвела до розробки та прийняття 21 листопада 2002 року Закону України "Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу". На його основі було, в свою чергу, розроблено Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу", прийнятий Верховною Радою України 27 листопада 2003 року.

Відповідно до цього Закону, Загальнодержавна програма — це комплекс взаємопов'язаних завдань з адаптації законодавства, спрямованих на реалізацію державної політики щодо створення сучасної правової системи України шляхом вдосконалення правотворчої та правозастосовчої діяльності органів державної влади, запровадження єдиної системи планування, координації та моніторингу роботи з адаптації законодавства.

Важливо, що Програма визначає як механізм адаптації українського законодавства до ЄС, так і джерела його забезпечення, в тому числі фінансового.

Загальнодержавна програма передбачає також послідовність здійснення адаптації у пріоритетних сферах.

З метою реформування механізму адаптації у травні 2003 року на базі Центру порівняльного права та Центру перекладів актів європейського права створено Центр європейського та порівняльного права.

В рамках реалізації Програми інтеграції України до ЄС затверджуються та реалізуються щорічні плани роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Координація цієї діяльності здійснюється Міністерством юстиції України.

5. *Охорона навколишнього середовища.* На додаток до співробітництва у сфері ядерної безпеки сторони мають намір концентрувати роботу насамперед на впровадженні Кіотського протоколу. Співробітництво також включатиме проблеми, пов'язані з погіршенням екологічної ситуації в Дунаї та на Чорному морі, включаючи очищення стічних вод, та підготовку до Конференції міністрів навколишнього середовища у Києві у 2003 році.

Серед останніх досягнень в цій сфері можна відзначити успішне проведення 21-23 травня 2003 року у Києві П'ятої панєвропейської конференції міністрів навколишнього природного середовища та активну підготовку до ратифікації Україною Кіотського протоколу.

За результатами Конференції ухвалено Стратегію екологічного партнерства, а також Протокол про стратегічну екологічну оцінку, Протокол про реєстри викидів та перенесення забруднювачів, Протокол про цивільну відповідальність та компенсацію за шкоду, завдану трансграничним впливом промислових аварій на трансграничні води. В ході Конференції підписано Конвенцію про захист довкілля та сталій розвиток Карпат.

Важливим елементом співпраці Україна — ЄС в сфері екології є діяльність, спрямована на покращення екологічного стану Чорного моря та Дунаю, зокрема, в рамках спеціально створеної робочої групи ДАБЛАС.

6. *Співробітництво у транспортній сфері* включатиме подальшу інтеграцію української транспортної інфраструктури, зокрема портів, до європейської транспортної

мережі в рамках паневропейських транспортних коридорів, Чорноморського Паневропейського транспортного простору ПЕТРА та ТРАСЕКА.

Географічне положення України слугує додатковим чинником, що визначає необхідність подальшого зміцнення співробітництва в цій сфері, в тому числі в контексті майбутнього розширення ЄС.

Через територію України проходять ділянки чотирьох паневропейських транспортних коридорів — Першого, Третього, П'ятого та Сьомого. Розбудова українських ділянок цих коридорів є важливою для подальшої інтеграції України до загальноєвропейської транспортної мережі. Цьому сприяло б і надання для цього кредитів Європейського інвестиційного банку.

На сьогодні опрацьовується можливість використання в Україні методології, що застосовується в країнах-кандидатах для оцінки інвестиційних потреб транспортної інфраструктури. Це також сприяло б залученню інвестиційних ресурсів в транспортну галузь України.

Наприкінці 2001 року Україна набула членства в Спільних Авіаційних Владах, що сприятиме забезпеченню виконання Україною європейських норм у сфері безпеки повітряного сполучення. З цієї метою ведеться також підготовка до приєднання до Європейської організації з безпеки повітряного сполучення (Євроконтролю).

Гармонізації стандартів в сфері залізничного транспорту сприяє активна співпраця з Міжурядовою організацією з міжнародних залізничних перевезень.

7.3 метою належного вирішення всіх питань у пріоритетних сферах співробітництва та з огляду на розширення ЄС, особлива вага надаватиметься *посиленню регіонального та транскордонного співробітництва*.

Міжрегіональне та транскордонне співробітництво має особливе значення в контексті майбутнього розширення Євросоюзу. Планується, що на період до 2007 року Євросоюз буде сприяти розвитку такої співпраці шляхом надання фінансових ресурсів в рамках програм сусідства (Україна братиме участь у програмах Україна — Польща — Білорусь, Україна — Словаччина — Угорщина та Україна — Румунія). Ще однією можливістю розвивати транскордонне та міжрегіональне співробітництво буде програма CADSES, що має на меті сприяти такій співпраці та просторовому розвитку в Центральних, Приадриатичних та Придунайських південно-східних регіонах Європейського континенту. Програма робить основний акцент на розвитку транспортних мереж, реалізації програм соціально-економічного та просторового розвитку, збереженні культурної спадщини, захисті навколишнього природного середовища.

Після 2007 року Євросоюз планує застосовувати з метою розбудови транскордонного співробітництва новий Інструмент сусідства в рамках Європейської політики сусідства.

Хоча співпраця в сфері освіти, науки та технологій і не увійшла до переліку затверджених пріоритетів, вона також досить динамічно розвивалася останнім часом. Правові рамки такого співробітництва було встановлено шляхом підписання під час самміту Україна — ЄС 4 липня 2002 року у Копенгагені Угоди між Україною та ЄС про наукове та технологічне співробітництво.

На окрему згадку заслуговує механізм технічної допомоги Україні з боку Євросоюзу. Вона здійснюється в рамках ТАСІС — Програми технічної допомоги Новим Незалежним Державам. Її було розроблено для країн, що входили до складу колишнього СРСР (за винятком Балтії) та Монголії, з метою сприяння побудові демократич-

ного суспільства та розвитку ринкової економіки. Євросоюзом визначено шість сфер, в яких може надаватися допомога:

- Інституційна, правова та адміністративна реформа
- Надання підтримки у здійсненні економічних реформ і розвиток приватного сектору
- Соціальні наслідки переходу до ринкової економіки
- Розвиток інфраструктурних мереж
- Підтримка захисту навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів
- Розвиток сільського господарства

Програма ТАСІС структурована наступним чином:

- Національна програма
- Регіональна програма
- Програма прикордонного співробітництва
- Програма ядерної безпеки

З метою встановлення пріоритетів у наданні допомоги окремим країнам на кожні три роки погоджується Національна Індикативна програма. У листопаді 2003 року було погоджено таку програму для України на 2004-2006 роки, до пріоритетів якої належить підтримка

- інституціональної, правової та адміністративної реформи;
- приватного сектора та економічного розвитку;
- для пом'якшення наслідків перехідного періоду.

Регіональна програма ТАСІС має на меті сприяння проектам, що, як правило, виходять за рамки однієї країни. Це, насамперед управління природними ресурсами, сприяння розвитку енергетичних, транспортних та телекомунікаційних мереж, їх юстиції і внутрішніх справ (боротьба з тероризмом та організованою злочинністю, управління кордонами, міграційна проблематика).

Всього Європейський Союз надав Україні допомоги приблизно на суму в 1,1 млрд. євро.

Особливу роль відіграє співробітництва в сфері політики та безпеки, яке розвивається досить динамічно.

Першим практичним кроком на шляху розвитку співпраці України та ЄС у цій сфері стали рішення самміту ЄС у грудні 2000 року у Німці, відповідно до яких Україну, поряд з Канадою, Росією та Норвегією, визначено як державу - партнера Євросоюзу з реалізації завдань Європейської політики безпеки і оборони, зокрема, в контексті залучення до миротворчих операцій, які проводяться під егідою ЄС.

Під час самміту ЄС у червні 2001 року у шведському місті Гьотеборг це рішення було конкретизоване шляхом передбачення можливості залучення України як у сфері військових, так і цивільних засобів врегулювання конфліктів.

В ході наступного самміту ЄС 14-15 грудня 2001 року у Лакені (Бельгія) було схвалено Декларацію про операційну спроможність ЄС у сфері Європейської політики безпеки і оборони. У ній Україна включена до переліку держав (разом з РФ і Канадою), з якими ЄС має намір розвивати співробітництво у контексті цієї політики.

Першим важливим кроком у напрямку формалізації стосунків Україна - ЄС, стало затвердження під час самміту ЄС у червні 2002 року у Севільї Механізму щодо консультацій та співпраці між ЄС та Україною в сфері врегулювання криз. Цей документ запроваджує нові механізми співпраці, в тому числі Контактної особи України

по зв'язках з Військовим Штабом ЄС, а також можливість проведення консультацій з проблематики безпеки і оборони.

На сьогодні Україна та ЄС вже започаткували практичну співпрацю з врегулювання кризових ситуацій як цивільними, так і військовими засобами.

23 грудня 2002 року було підписано Угоду про участь України у Поліцейській Місії ЄС у Боснії і Герцеговині. За для її виконання український миротворчий персонал (5 осіб) перебуває у Боснії і Герцеговині з січня 2003 року.

Наступним кроком стало запрошення Україні взяти участь у Поліцейській Місії ЄС у Республіці Македонія (EUROPOL PROXIMA). Рішення про започаткування цієї місії було ухвалено у вересні 2003 року.

З жовтня 2003 року представники України на запрошення Високого представника ЄС з питань Спільної зовнішньої політики та політики безпеки почали брати участь у перших в історії Європейського Союзу командно-штабних навчаннях з врегулювання кризових ситуацій.

Участь у таких навчаннях сприяє практичному відпрацюванню механізмів співпраці в рамках Механізму консультацій та співробітництва щодо врегулювання криз України, і є важливою передумовою можливої участі України у майбутніх військових миротворчих операціях Євросоюзу.

Перші такі операції у Македонії та Республіці Конго було започатковано у 2003 році на базі резолюцій Ради Безпеки ООН (відповідно № 1371 та № 1484). Однак параметри їхнього проведення не передбачали участі „третіх” країн.

Ефективне реагування на кризи неможливе без оперативної передислокації сил. Україна має значний потенціал в сфері транспортної авіації, тому використання Євро-союзом у майбутньому цього потенціалу може стати одним з важливих напрямків співробітництва.

Ще одним важливим напрямком співпраці може стати сприяння Євросоюзу у знищенні боєприпасів, непридатних для подальшого використання і зберігання.

Останнім часом в рамках ЄС було докладено значних зусиль з метою виведення стосунків в галузі військово-технічного співробітництва на новий рівень. Це не в останню чергу пов'язане з необхідністю оптимального використання ресурсів за умов постійного збільшення вартості процесів розробки та виробництва озброєнь. Так 17 листопада 2003 року Радою ЄС прийнято рішення про створення Агентства з питань озброєнь (з розробки, проведення досліджень в цій сфері та придбання озброєнь). Воно має розпочати свою діяльність у 2004 році. Поки що рішення ЄС не передбачають можливості встановлення співпраці цієї структури з “третіми країнами”, однак військово-технічне співробітництво може розвиватися між Україною та окремими країнами ЄС.

На сьогодні діалог між Україною та ЄС в цій сфері відбувається на експертному рівні в ході зустрічей Україна – Трійка Політико-безпекового комітету ЄС, а також в ході різних заходів високого рівня (самміти Україна – ЄС, засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС і Трійки Україна – ЄС на рівні міністрів закордонних справ).

Таким чином, існує значний потенціал розвитку співпраці між Україною та ЄС в цій сфері. Це може вимагати подальшого вдосконалення правової бази такого співробітництва, зокрема, укладення низки відповідних угод між Україною та ЄС.

На засіданні Ради з питань співробітництва 18 березня 2003 року було затверджено, на виконання домовленостей Копенгагенського самміту Україна – ЄС (4 липня

2002 року), Спільну доповідь про стан виконання Угоди про партнерство та співробітництво відповідно до рекомендації Копенгагенського самміту. Доповідь повинна була, окрім усього іншого, допомогти визначенню шляхів максимально повної реалізації Угоди про партнерство та співробітництво, а також продемонструвати, що ряд сфер співпраці вже вийшов за рамки УПС.

У ній перераховуються спільні здобутки сторін, зокрема, надано досить повну фактологічну інформацію про вже проведену роботу. Однак найбільш важливою її рисою є окреслення сфер, які потребують подальшого докладання зусиль.

У Доповіді відзначено “значний прогрес” у напрямку досягнення цілей УПС, що, зокрема, стосується політичного діалогу, торгівлі та інвестицій, включаючи прогрес щодо вступу України до СОТ, у сфері науки та технологій. Досвід та інформація, накопичені в процесі підготовки Спільної доповіді має сприяти у розробці Плану дій Україна – ЄС.

РАДА ЄВРОПИ

5 травня 1949 року у Лондоні було підписано Договір про заснування Ради Європи. Його підписали десять країн: Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Франція, Швеція. Рада Європи займає особливе місце в системі європейських структур. Іноді доводиться чути запитання щодо сенсу практично паралельного створення та розвитку двох організацій — Ради Європи та Європейського Союзу. Тому варто детальніше зупинитися на причинах та історії започаткування такої структури, як Рада Європи.

Після Другої світової війни йшлося без перебільшення про формування нової моделі існування Європейського континенту. Важливою віхою на цьому шляху стало проведення у травні 1948 року у Гаазі так званого Конгресу Європи. В ході цього форуму розглядався весь спектр питань побудови повоєнної Європи — від політичних до економічних та гуманітарних. Однак особливе місце займала тематика прав людини. Конгрес прийняв рішення про підготовку Хартії прав людини (ця робота поступово перетворилася на підготовку Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини).

Гаазький конгрес виявив суттєві розбіжності у підходах до процесів створення європейських структур, насамперед, в контексті європейської інтеграції. Передача повноважень на наднаціональний рівень скептично сприймалася рядом європейських держав, насамперед, Великобританією та скандинавськими країнами. Таке розмежування призвело до створення декількох країнами континентальної Європи у 1951 році Європейського об'єднання вугілля та сталі. Воно стало інтеграційним ядром на Європейському континенті і призвело до створення Європейського Союзу. На сьогодні до складу Ради Європи входять 45 країн. Процес її розширення відбувався досить нерівномірно. У 1949 році спочатку приєдналися Туреччина та Греція, потім у 50-х та 60-х роках — Австрія, Ісландія, Кіпр, Мальта, Німеччина та Швейцарія. Відповідно у 1976 та 1977 роках Рада Європи поповнилася Португалією та Іспанією, у 1978 році до її складу увійшов Ліхтенштейн, а наприкінці 80-х років до РЄ приєдналися Фінляндія та Сан-Марино. Важливою віхою в історії Ради Європи став 1989 рік, коли статус спеціального гостя був наданий колишньому СРСР, Польщі, Угорщині та Югославії. Рада Європи почала процес стрімкого розширення за рахунок колишніх соціалістичних країн (першою з них стала Угорщина), і на сьогодні нараховує 45 членів (возз'явлення до РЄ приєдналася Сербія та Чорногорія). Найближчим часом до РЄ може приєднатися Монако, а процедуру вступу Білорусі до РЄ поки що заморожено.

Діяльність Ради Європи в свою чергу сконцентрувалася на зміцненні демократичного суспільства та захисті прав людини. Така діяльність могла ефективно виконуватися тільки за умов залучення як представників державної влади, так і парламентських кіл. Відповідно було вирішено побудувати інституційну структуру Ради Європи — було створено Комітет Міністрів та Парламентську асамблею. Місцем розташування РЄ було визначено Страсбург.

Керівним органом Ради Європи є Комітет міністрів, до складу якого входять. Міністри закордонних справ всіх членів РЄ. Засідання Комітету можуть також відбу-

	КРАЇНА	ДАТА ВСТУПУ ДО РЕ
1	Австрія	16 квітня 1956 р.
2	Азербайджан	25 січня 2001 р.
3	Албанія	13 липня 1995
4	Андора	10 листопада 1994 р.
5	Бельгія	5 травня 1949 р.
6	Болгарія	7 травня 1992 р.
7	Боснія і Герцеговина	24 квітня 2002 р.
8	Великобританія	5 травня 1949 р.
9	Вірменія	25 січня 2001 р.
10	Греція	9 серпня 1949 р.
11	Грузія	27 квітня 1999 р.
12	Данія	5 травня 1949 р.
13	Естонія	14 травня 1993 р.
14	Ірландія	5 травня 1949 р.
15	Ісландія	7 березня 1950 р.
16	Іспанія	24 листопада 1977 р.
17	Італія	5 травня 1949 р.
18	Кіпр	24 травня 1961 р.
19	Латвія	10 лютого 1995 р.
20	Литва	14 травня 1993 р.
21	Ліхтенштейн	23 листопада 1978 р.
22	Люксембург	5 травня 1949 р.
23	Македонія	9 листопада 1995 р.
24	Мальта	29 квітня 1965 р.
25	Молдова	13 липня 1995 р.
26	Нідерланди	5 травня 1949 р.
27	Німеччина	13 липня 1950 р.
28	Норвегія	5 травня 1949 р.
29	Польща	26 листопада 1991 р.
30	Португалія	22 вересня 1976 р.
31	Російська Федерація	28 лютого 1996 р.
32	Румунія	7 жовтня 1993 р.
33	Сан - Марино	16 листопада 1988 р.
34	Сербія та Чорногорія	3 квітня 2003 р.
35	Словаччина	30 червня 1993 р.
36	Словенія	14 травня 1993 р.
37	Туреччина	9 серпня 1949 р.
38	Угорщина	6 листопада 1990 р.
39	Україна	9 листопада 1995 р.
40	Фінляндія	5 травня 1989 р.
41	Франція	5 травня 1949 р.
42	Хорватія	6 листопада 1996 р.
43	Чехія	30 червня 1993 р.
44	Швейцарія	6 травня 1963 р.
45	Швеція	5 травня 1949 р.

ватися у форматі Постійних представників країн при Раді Європи, їхніх заступників або експертів з прав людини. Міністри закордонних справ збираються у Страсбурзі двічі на рік (як мінімум). Головування в Комітеті міністрів здійснюється за принципом піврічної ротації.

Комітет міністрів приймає декілька типів рішень: відкриває для підписання Європейські конвенції або угоди, приймає рекомендації, а з питань політичного характеру — декларації або резолюції.

До складу Комітету міністрів РЄ входять наступні групи доповідачів:

- з питань прав людини;
- з питань демократичної стабільності;
- з питань правового співробітництва;
- із соціальних питань та питань охорони здоров'я;
- з питань освіти, культури, спорту та молоді;
- з питань відносин між Радою Європи та Європейським Союзом;
- з питань відносин між радою Європи та організацією з безпеки та співробітництва в Європі.

Завданням Комітету Міністрів є визначення напрямків діяльності РЄ, затвердження на цій основі програми її діяльності та бюджету, розгляд рекомендацій ПАРЕ, а також інших структур РЄ.

Функціонування Комітету Міністрів та інших структур РЄ підтримується Секретаріатом (на сьогодні налічує приблизно 1300 осіб), який очолює Генеральний секретар РЄ (вибирається на п'ятирічний термін, з червня 1999 року цю посаду обіймає представник Австрії Вальтер Швіммер). Існує п'ять країн, що мають статус спостерігача при Комітеті Міністрів РЄ — Ватикан, Канада, Мексика, США та Японія.

Варто дещо детальніше зупинитися на механізмах роботи Парламентської асамблеї (ПАРЕ), що є унікальним органом, який репрезентує весь політичний спектр членів РЄ. За Статутом РЄ Парламентська асамблея є дорадчим органом. Причиною такого статусу було прагнення ряду держав, зокрема Великобританії, надати Раді Європи міжнародного характеру. В результаті було досягнуто компромісу, що парламентська складова матиме дорадчі функції. Важливо відзначити, що члени національних делегацій членів Ради Європи входять до складу парламентів своїх країн, що надає їм додаткові важелі для ефективної роботи з приведення законодавства та практики його застосування до норм та стандартів РЄ.

Парламентська асамблея складається з 313 представників та 313 заступників, а кожна країна відповідно до закріпленої національної квоти (від 2 до 18 представників). Квота України у складі ПАРЕ складає 12 місць.

Три країни: Ізраїль, Канада та Мексика мають статус спостерігача у ПАРЕ.

ПАРЕ може приймати чотири типи рішень: (1) консультативні висновки, що приймаються з питань, порушених Комітетом Міністрів; (2) рекомендації, які стосуються питань, що знаходяться в компетенції урядів; (3) резолюції з питань, що знаходяться в компетенції ПАРЕ; (4) накази, що стосуються внутрішніх процедурних питань роботи ПАРЕ.

Важливою компетенцією Асамблеї є обрання нею генерального секретаря Ради Європи, Генерального секретаря ПАРЕ та суддів Європейського суду з прав людини.

В рамках Асамблеї сформовано п'ять політичних груп: соціалісти, християнські демократи, європейські демократи, група лібералів, демократів та реформаторів, і група "Об'єднані ліві".

СТАТУТНІ ОРГАНИ РАДИ ЄВРОПИ

КОМІТЕТ МІНІСТРІВ

керівний розпорядчо-виконавчий орган

рівень А – міністри закордонних справ або

постійні представники при РЄ

рівень В – заступники Постійних представників при РЄ

рівень ДН – експерти з прав людини

ПАРЛАМЕНТСКА АСАМБЛЕЯ

дорадний орган

Бюро ПА:

- президент
- віце-президент
- голови 5 політичних груп

Групи доповідачів у складі Комітету міністрів:

- 1) з питань прав людини;
- 2) з питань відносин між Радою Європи та Європейським Союзом;
- 3) з питань відносин між Радою Європи та ОБСЄ;
- 4) з питань демократичної стабільності;
- 5) з питань правового співробітництва;
- 6) із соціальних питань та питань охорони здоров'я;
- 7) з адміністративних та бюджетних питань;
- 8) з питань освіти, культури, спорту та молоді.

5 політичних груп:

- 1) соціалісти;
- 2) європейські демократи;
- 3) ліберал-демократи і реформатори;
- 4) об'єднані європейські ліві;
- 5) Європейська народна партія.

Комітети Парламентської асамблеї:

- 1) з політичних питань;
- 2) з правових питань та прав людини;
- 3) з питань дотримання державами-членами Ради Європи статутних зобов'язань (з питань моніторингу);
- 4) із соціальних питань, здоров'я та сім'ї;
- 5) з питань культури, науки та освіти;
- 6) з питань навколишнього середовища та сільського господарства;
- 7) з економічних питань та розвитку;
- 8) з питань міграції, біженців та демографії;
- 9) з питань рівноправності між чоловіками та жінками;
- 10) з правил процедури та імунітетів

ГЕНЕРАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

3 червня 1999 р. Вальтера Швіммера (Австрія).

СЕКРЕТАРІАТ

ІНСТИТУТИ РАДИ ЄВРОПИ

▶ КОНГРЕС МІСЦЕВИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЄВРОПИ

консультативний орган

▶ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

▶ ІНСТИТУТ УПОВНОВАЖЕНОГО З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПАРЄ проводить свої засідання чотири рази на рік — у січні, квітні, червні та вересні, тривалістю в один тиждень.

Президент ПАРЄ обирається терміном на три роки. На сьогодні цю посаду займає (з 2002 року) представник Австрії П. Шідер. Разом з віце-президентами та п'ятьма керівниками політичних груп, що існують в рамках ПАРЄ, він складає Бюро Асамблеї, яке забезпечує координацію її діяльності.

Робота Асамблеї здійснюється у десяти комітетах, до компетенції яких належать наступні питання:

- політичні питання;
- юридичні питання та права людини;
- дотримання зобов'язань державами-членами РЄ;
- економічні та бюджетні питання;
- соціальні питання, в тому числі охорони здоров'я та сім'ї;
- екологія, сільське господарство, регіональне та місцеве співробітництво;
- міграція та демографічні проблеми;
- питання тендерної рівності;
- правила процедури та імунітети.

В період між сесійними засіданнями ПАРЄ функціонує Постійний комітет Асамблеї, який складається з Бюро, глав національних делегацій та голів комітетів. Він забезпечує безперервність роботи ПАРЄ і готує сесійні засідання.

Важливо підкреслити, що національні делегації ПАРЄ не повинні займати однакові позиції з питань порядку денного роботи Асамблеї. Кожен їх член має відповідальність за свою діяльність в рамках ПАРЄ.

З метою ефективної взаємодії міжурядової та парламентської складової співпраці у 1950 році було створено Спільний комітет, до складу якого належать постійні представники при РЄ та голови парламентських делегацій. Крім того, поступово було запроваджено зустрічі міністрів держав — учасниць РЄ з окремих напрямків її діяльності: освіта, екологія, питання регіонального розвитку, культура, спорт тощо.

Важлива роль Ради Європи значною мірою визначається її унікальним правовим полем, що активно формувалося протягом більш ніж 50 років і продовжує формуватися зараз. Його основу складають 189 конвенцій, а також так звані часткові угоди, що складаються з питань, які становлять інтерес лише для окремих держав учасниць РЄ. Крім того, у 1993 році було запроваджено інструмент розширених часткових угод, в яких можуть брати участь також країни, що не є членами РЄ.

Документи, що приймаються Комітетом Міністрів (декларації, резолюції та рекомендації), мають політичний характер і формально не можуть вважатися частиною правового поля РЄ, однак органічно його доповнюють.

Першим документом, який складає один з головних фундаментів правового поля Ради Європи, стала Конвенція про захист прав та основних свобод людини. Її було підписано 4 листопада 1950 року у Римі. Станом на сьогодні її доповнено тринадцятьма протоколами (вони є невід'ємною частиною Конвенції).

Другим головним фундаментом цього поля є Європейська культурна конвенція, що була відкрита для підписання 19 грудня 1954 року. Її назва не відображає всього спектру напрямків співпраці, що нею охоплюються, оскільки крім власне питань культурної спадщини вона стосується освіти, науки, досліджень та спорту.

Ще одним фундаментом Ради Європи є Європейська соціальна хартія, яку було відкрито для підписання 18 жовтня 1961 року у Турині.

Четвертим головним фундаментом цього поля можна вважати Європейську конвенцію про захист національних меншин, а також інші документи з цього питання.

Практична реалізація цих документів вимагала створення відповідних контрольних механізмів та розбудови інституційної структури Ради Європи.

У випадку Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини таким контрольним механізмом став Європейський суд з прав людини. Він був утворений у 1998 році (офіційна церемонія інаугурації відбулася 3 листопада 1998 року) на основі злиття двох органів – Європейської Комісії та Європейського суду з прав людини, організованих відповідно у 1954 та 1959 роках.

Раніше всі заяви спочатку подавалися до Європейської комісії з прав людини. В разі неможливості їхнього врегулювання подальший розгляд здійснювався Комітетом Міністрів РЄ або Європейським Судом з прав людини, рішення якого мали обов'язкову силу.

Функціонування цієї, фактично двоступеневої системи, ускладнювалося наявністю фіксованої кількості сесій як Європейської комісії з прав людини, так і Європейського суду з прав людини. Нова єдина структура працює на постійній основі. Функції Комітету міністрів при цьому звелися до контролю прийнятих нею рішень.

До складу Суду належать 45 суддів, що обираються Парламентською асамблеєю РЄ. Рішення Суду мають юридично зобов'язуючий характер.

У 1999 році запроваджено також посаду Уповноваженого РЄ з прав людини, одним з головних завдань якого є моніторинг ситуації в цій сфері та забезпечення ефективної взаємодії між структурами Ради Європи та іншими організаціями.

Навпаки, дискусії щодо захисту індивідуальних соціальних прав не призвели до консенсусу щодо можливості встановлення судової відповідальності за їхнє порушення. Лише прийняття нових протоколів до цієї Хартії (у 1988, 1991, 1995 роках) стало кроком до того, щоб зробити її дієвим документом. Цей процес завершився відкриттям до підписання 3 травня 1996 року переглянутої Європейської соціальної хартії.

Іншим важливим інституційним елементом РЄ є Конгрес місцевих та регіональних органів влади, який створено у 1994 році. Рада Європи є унікальним форумом для діалогу місцевих та регіональних органів влади, що був започаткований у 1957 році під час Європейської конференції місцевих органів влади. Відповідно, до 1994 року діяла постійна конференція місцевих органів влади. До речі, одночасно із створенням Конгресу відбулися “дзеркальні” зміни у структурі Парламентської асамблеї Ради Європи: в її складі з'явився Комітет з питань навколишнього середовища, регіонального планування і місцевих органів влади.

Конгрес складається, відповідно до ухваленої у 1994 році Хартії Конгресу, з двох палат – місцевих органів влади та регіонів, і є консультативним органом. До його складу входять 313 членів та 313 заступників, причому національне представництво здійснюється за тими ж квотами, що й в Парламентській асамблеї. На сьогодні в складі Конгресу функціонують чотири комітети:

- ▶ Інституційний комітет (відповідає за підготовку доповідей щодо розвитку демократичного суспільства на місцевому та регіональному рівнях;
- ▶ Комітет з питань культури і освіти;
- ▶ Комітет з питань сталого розвитку (питання охорони навколишнього природного середовища та просторового планування);
- ▶ Комітет з питань соціальної солідарності.

Головним завданням Конгресу є сприяння ефективній імплементації основних документів РЄ, що стосуються регіонального та місцевого співробітництва, а саме: Європейської хартії місцевого самоврядування, Європейської рамкової конвенції про транс-кордонне співробітництво, Європейської хартії регіональних мов та мов меншин, Європейської хартії міст, Європейської хартії про участь молоді у житті муніципальних та регіональних утворень, Європейської конвенції про участь іноземців у житті муніципальних та регіональних утворень.

Набуття членства в Раді Європи стало одним з головних зовнішньополітичних пріоритетів України у перші роки її існування як незалежної держави. Так, 14 липня 1992 року Україною було подано заяву на вступ до РЄ.

Для ефективного забезпечення процесу набуття членства в РЄ 30 червня 1993 року було створено Державну міжвідомчу комісію з питань вступу України до Ради Європи.

16 вересня 1992 року Верховній Раді України було надано статус спеціального гостя у Парламентській асамблеї Ради Європи. Це дозволило членам Українського парламенту брати участь у засіданнях комітетів Асамблеї.

Набуття членства в Раді Європи передувало процесу створення необхідних для цього передумов. Виключно важливим завданням була адаптація національного законодавства до правового поля РЄ. До речі, вже починаючи з 1992 року українські експерти залучалися до розробки правового поля РЄ, зокрема, Рамкової конвенції про захист національних меншин та Європейської хартії регіональних або міноритарних мов.

Період перед вступом України до РЄ був відзначений щільним графіком взаємних візитів керівництва Ради Європи в Україну та, відповідно, високих українських посадовців до РЄ. Серед них варто відзначити візити Генерального секретаря, Голови Комітету Міністрів та Голови Парламентської асамблеї РЄ до Києва протягом 1994-1995 років. У квітні 1995 року Страсбург відвідав Міністр закордонних справ України А.М.Зленко.

В березні 1995 року Україні було надано статус “спеціального гостя” у Конгресі місцевих та регіональних органів влади.

Виключно важливу роль відіграв візит в Україну у квітні 1995 року доповідачів ПАРЕ: Ж.-П.Массере (Комітет ПАРЕ з політичних питань), З.Немет (Комітет з правових питань та прав людини), Х.Северінсен (Комітет у зв'язках з європейськими країнами, які не є членами). За результатами візиту (доповідачі ПАРЕ відвідали Київ та Крим) було підготовлено доповідь щодо готовності України до членства в РЄ.

Доповідачі ПАРЕ поставили ряд питань щодо різних аспектів готовності вступу до РЄ. Вони стосувалися конституційної та судової реформ, захисту національних меншин, функціонування місцевих влад, зокрема, місцевого самоврядування, свободи віросповідання, функціонування ЗМІ тощо.

27 липня 1995 року було надіслано спільну відповідь на ці запитання Президента України, Голови Верховної Ради України та Прем'єр-міністра України, а у серпні цього ж року Голова Українського парламенту звернувся з листом до членів Бюро ПАРЕ з проханням винести питання про розгляд заявки на членство України в РЄ на черговому засіданні Асамблеї у вересні 1995 року.

11 вересня комітети ПАРЕ підтримали висновок доповідачів щодо готовності України до набуття членства в Раді Європи.

Паралельно продовжувався процес адаптації законодавства України до правового поля РЄ. 15 вересня 1995 року Україна приєдналася до Рамкової конвенції про захист національних меншин, а ще за декілька днів – до Європейських конвенцій у галузі боротьби із злочинністю.

У вересні 1995 року у Києві було відкрито Центр інформації та документації РЄ, який зробив можливим ефективний доступ до всієї бази її документів.

Результатом цієї інтенсивної роботи стало ухвалення Парламентською асамблеєю РЄ 26 вересня 1995 року позитивного висновку стосовно заявки України на вступ до Ради Європи.

19 жовтня цього ж року Комітет Міністрів РЄ на своєму засіданні схвалив резолюцію стосовно запрошення України стати членом Ради Європи.

На основі цього рішення, Верховна Рада України 31 жовтня 1995 року, прийняла Закон України "Про приєднання до Статуту Ради Європи". Таким чином, Україна стала 37-м членом цієї Організації.

Офіційна церемонія вступу відбулася 9 листопада 1995 року у Страсбурзі. В ній взяла участь делегація України на чолі з її Прем'єр-міністром Є.К.Марчуком. В рамках церемонії Міністром закордонних справ України Г.Й.Удовенком було підписано Європейську конвенцію з прав людини.

Варто більш детально зупинитися на зобов'язаннях, які взяла на себе Україна у прийнятому ПАРЕ 26 вересня 1995 року Висновку № 190 (1995). До них, зокрема, відносяться:

1. Приєднання до правового поля Ради Європи, зокрема, до 19 наступних документів:

- Європейська конвенція про захист прав людини та Протоколи № 1, 2, 4, 7 і 11 до цієї Конвенції;
- Протокол № 6 до Європейської конвенції з прав людини;
- Рамкова конвенція про захист національних меншин;
- Європейська хартія місцевого самоврядування;
- Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню;
- Європейська хартія регіональних або міноритарних мов;
- Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи та протокол № 10 до цієї Конвенції;
- Європейська конвенція про видачу правопорушників разом з Додатковим та Другим протоколами;
- Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах разом з Додатковим протоколом;
- Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом.

Для Протоколу № 6 до Європейської конвенції з прав людини щодо скасування смертної кари у мирний час було встановлено зобов'язання підписати його протягом одного року, а ратифікувати — протягом трьох років. Для всіх інших документів було встановлено однорічний термін як підписання, так і ратифікації.

Крім того, у Висновку ПАРЕ № 190 (1995) міститься зобов'язання для України вивчати з метою подальшої ратифікації Європейську соціальну хартію.

Всі згадані зобов'язання на сьогодні Україною виконані.

2. Здійснення значної низки заходів внутрішньополітичного характеру, до яких належать:

- зміна функцій Генеральної прокуратури відповідно до принципів Ради Європи;
- забезпечення незалежності судової влади, зокрема, в контексті призначення суддів та їхнього перебування на посаді, залучення до цього процесу асоціації суддів;

- заснування професійної асоціації адвокатів;
- передача Міністерству юстиції України повноважень щодо управління пенітенціарною системою, виконання судових рішень;
- закріплення за Конституційним судом України компетенції вирішувати, чи відповідають прийняті законодавчими або виконавчими органами Автономної Республіки Крим акти Конституції України;
- реалізація політики в сфері національних меншин, відповідно до принципів Європейської конвенції про захист національних меншин та Рекомендації ПАРЕ № 1201 (1993) стосовно додаткового протоколу до Європейської конвенції з прав людини;
- забезпечення незалежності церков в їхніх відносинах з державою, прискорення мирного вирішення конфліктів між різними церквами.

3. Завершення розробки та прийняття ряду документів, що стосуються конституційної, правової та судової реформ. Ключовим зобов'язанням у цьому зв'язку було ухвалення протягом року з моменту набуття членства в РЄ нової Конституції України. Серед інших зобов'язань слід також згадати прийняття:

- нових законів України “Про вибори” та “Про політичні партії”;
- нових Кримінального та Кримінально-процесуального, Цивільно та Цивільно-процесуального кодексів;
- рамкового документа щодо правової та судової реформи;
- рамкового документа про правову політику України щодо захисту прав людини.

Станом на сьогодні продовжується процес прийняття Кримінально-процесуального та Цивільно-процесуального кодексів.

4. Ряд зобов'язань Україна взяла на себе і у сфері зовнішньої політики. Головне з них стосується дотримання фундаментального принципу Ради Європи – вирішення всіх міжнародних спорів мирними засобами. Крім того, невід'ємною передумовою членства в РЄ є повномасштабна співпраця з нею у сфері моніторингу виконання взятих на себе зобов'язань. Необхідно також відзначити зобов'язання не підписувати Конвенцію з прав людини в рамках СНД до моменту встановлення її сумісності з правовим полем Ради Європи.

На виконання своїх зобов'язань перед РЄ, а також з метою інтеграції до її правового поля за роки свого членства в цій Організації Україна приєдналася до багатьох документів (повний список наводиться у додатку до цієї статті).

Процес інтеграції до правового поля Ради Європи вимагав належної координації діяльності центральних органів виконавчої влади. Тому 11 березня 1996 року, Розпорядженням Президента України, було створено Державну міжвідомчу комісію з питань впровадження в законодавство норм і стандартів Ради Європи, яку очолив Міністр юстиції України.

На сьогодні Україна підписала і ратифікувала майже всі міжнародно-правові документи, передбачені прийнятим у 1995 році Висновком ПАРЕ № 190, який став основою для прийняття України до Ради Європи.

Приєднання до РЄ значної кількості нових членів на початку 90-х років призвело до виникнення ідеї створення спеціального механізму для контролю за дотриманням зобов'язань перед Радою Європи. Результатом обговорення цього питання стало започаткування діяльності Комітету з виконання обов'язків та зобов'язань державами-членами Ради Європи (його, як правило, називають Моніторинговим комітетом).

Моніторинговий комітет було створено на основі прийнятих Парламентською асамблеєю рішень (Директиви 48 (1993), Резолюції 1031 (1994) та Директиви 508 (1995)). У січні 1997 року ПАРЕ прийняла Резолюцію 1115 (1997) про створення Моніторингового комітету, до компетенції якого належить „відслідковування виконання обов’язків, взятих усіма державами-членами, відповідно до положень Статуту РЕ, Конвенції з прав людини, а також інших конвенцій Організації, сторонами яких вони є, однаково як і виконання зобов’язань, взятих під час приєднання до РЕ органами влади держав-членів”.

Таким чином, в основу концепції Моніторингового комітету покладено не просто технічний контроль за виконанням зобов’язань, а сприяння перш за все новим членам РЕ в ефективній розбудові демократичного суспільства, проведенні реформ та забезпеченні поваги до прав людини.

Моніторинговий комітет започаткував свою діяльність 25 квітня 1997 року.

До складу Комітету входить 76 членів, які затверджуються Бюро ПАРЕ за пропозиціями політичних груп Асамблеї. В разі прийняття рішення про започаткування процедури моніторингу Комітет призначає двох своїх членів для підготовки доповіді.

Комітет має надавати на розгляд Асамблеї кожні два роки (щонайменше) доповідь щодо кожної країни, яка знаходиться під моніторингом, а також щорічно інформацію про загальну ситуацію з моніторингом цих членів РЕ.

За пропозицією Комітету протягом останніх років в рамках ПАРЕ обговорено сім доповідей по Україні.

За час свого існування Комітет надавав сприяння у виконанні своїх зобов’язань 16 країнам - членам РЕ. Станом на сьогодні під моніторингом Комітету залишаються Албанія, Азербайджан, Боснія і Герцеговина, Вірменія, Грузія, Молдова, Росія, Туреччина та Україна.

Відносно ряду країн (Болгарія, Чехія, Латвія, Словаччина, Хорватія) триває пост-моніторинговий діалог, а з Естонією, Литвою та Румунією його вже завершено.

Окрім цього, інформаційні доповіді (проміжні) були представлені Асамблеї у 1998 р. по Росії та у 1999 р. по Туреччині.

Питання виконання Україною своїх зобов’язань перед Радою Європи розглядалося 27 вересня 2001 року на засіданні ПАРЕ. За результатами обговорення було прийнято Резолюцію 1262 (2001) та Рекомендацію 1538 (2001). У цих документах визнано, що Україною досягнуто суттєвого прогресу у виконанні зобов’язань. Також було прийнято рішення про можливість припинення процедури моніторингу стосовно України в разі повного виконання ряду зобов’язань до січневої 2002 року сесії ПАРЕ.

Цьому обговоренню передував візит в Україну делегації Ради Європи на чолі з керівником Департаменту стратегічного планування Ж.-Л. Лораном, що відбувся 26 – 29 серпня 2001 року. За підсумками перебування в Україні було підготовлено доповідь щодо виконання Україною своїх зобов’язань. В ході візиту були, серед іншого, обговорені питання реалізації Спільної програми співробітництва між Європейською Комісією і Радою Європи для зміцнення демократичної стабільності в Україні на 2002–2003 роки та реалізації Плану дій щодо ЗМІ в Україні, на яких варто зупинитися детальніше.

Важливим елементом сприяння Україні у вдосконаленні національного законодавства у напрямку норм та стандартів Ради Європи та Європейського Союзу стала Спільна програма Європейської комісії та Ради Європи для зміцнення демократичної стабільності в Україні. Її започатковано на основі укладеної у 2002 році між

Європейською Комісією та Радою Європи угоди, і розраховано на два роки. Вартість програми складає понад 1,8 млн. Євро.

Фактично, механізм реалізації подібних програм було започатковано ще у листопаді 1995 року, коли Генеральний секретар РЄ Д.Таршіс та Комісар Європейської Комісії Г. Ван ден Брук підписали Спільну програму з реформування правової системи, місцевого самоврядування та вдосконалення системи правозастосування в Україні.

Спільну програму спрямовано на надання сприяння Україні у здійсненні судової реформи, вирішення соціальних питань, забезпечення прав національних меншин, зміцнення місцевого самоврядування, соціальну проблематику тощо. Програма спрямована на залучення до її реалізації різних цільових груп: суддів, прокурорів та адвокатів, державних службовців, членів парламенту, правознавців, журналістів, політиків представників неурядових організацій тощо.

Координація виконання Програми здійснюється Керівним комітетом, в якому представлені Україна, Європейська Комісія та Рада Європи. Його перше засідання відбулося 28 травня 2002 року у Києві.

Програма включає широке коло різноманітних заходів. Серед вже реалізованих варто відзначити, наприклад, семінари для українських суддів щодо застосування Європейської конвенції з прав людини, переклад та публікація матеріалів з цієї тематики, виконання Плану дій Керівної групи з питань реформи пенітенціарної системи України. Останній включає як практичні заходи (навчання персоналу пенітенціарних установ), так і експертизи декількох законів, зокрема, про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, та про попереднє ув'язнення.

Іншим важливим аспектом Програми стала підтримка діяльності Керівної групи з питань антикорупційної діяльності та боротьби проти організованої злочинності, перше засідання якої відбулося у вересні 2002 року.

В рамках Програми експертами Ради Європи було також здійснено експертизу низки проектів законів України, в тому числі про судоустрій України, про боротьбу з корупцією та про міліцію.

План дій Ради Європи для засобів масової інформації в Україні був розроблений з метою сприяння подальшому впровадженню норм РЄ в цій сфері, насамперед розвитку необхідної правової бази для функціонування ЗМІ.

Питання щодо свободи висловлювань та функціонування парламентської демократії в Україні обговорювалося на сесії ПАРЕ у січні 2001 року. За результатами цього обговорення Парламентська Асамблея ухвалила Рекомендацію 1497 (2001) та Резолюцію 1239 (2001). На продовження цього процесу з українського боку на засіданні Комітету Міністрів РЄ у березні 2001 року було представлено Меморандум з пропозиціями щодо подальших дій в цій сфері. Вони значною мірою стали основою для підготовки Плану дій.

Було вирішено, що реалізація Плану триватиме півтора року – до кінця 2002 року. Оскільки експерти РЄ вважали, що деякі заходи цього плану були реалізовані не в повному обсязі, на 2003 рік було розроблено низку додаткових заходів.

Виконання Плану відбувається за рахунок внесків держав-членів РЄ, а до його реалізації залучені як різні структури в рамках Ради Європи, так й інші організації, наприклад, Представник Організації з безпеки та співробітництва в Європі зі свободи ЗМІ.

Серед заходів, що передбачені Планом, можна відзначити аналіз проектів документів, що готуються в Україні в сфері ЗМІ, наприклад, Концепції національної інформаційної політики, а також перегляд Законів України про пресу та державну підтримку ЗМІ. Вони спрямовані на подальше впровадження стандартів Ради Європи у цій сфері.

Не менш важливим аспектом є проведення семінарів для представників України, у тому числі суддів, правознавців, службовців щодо практичної реалізації статті 10 Європейської конвенції про дотримання прав та свобод людини, зокрема, стосовно журналістських свобод та відповідальності.

Слід зазначити, що основою для додаткових заходів Плану значною мірою стали положення звіту "Свобода висловлювань та інформації в Україні", який було підготовлено експертами Генерального секретаря Ради Європи Д.Андерсоном та К.Якубовичем. Цей звіт було підготовлено за результатами їхнього візиту в Україну 18–21 листопада 2002 року. У ньому міститься як загальна оцінка ситуації в цій сфері в Україні, так і рекомендації щодо приведення законодавства України та практики його застосування у відповідність до норм та стандартів Ради Європи.

Питання про функціонування ЗМІ в Україні продовжувало залишатися на порядку денному РЄ і у 2003 році. Так, воно обговорювалося під час січневої 2003 року сесії ПАРЕ, та на засіданнях Комітету міністрів РЄ у січні та лютому 2003 року.

Діалог із структурами РЄ з цього питання був продовжений в ході візиту 17-18 лютого 2003 року до Страсбургу делегації українських експертів, до складу якої увійшли Керівник Головного управління інформаційної політики Адміністрації Президента України С.Васильєв, директор Центру політичних студій та конфліктології М.Погребинський та головний редактор газети "2000" С.Кичигін. Вони мали змогу обговорити питання функціонування ЗМІ в Україні, зокрема, в ході засідання Групи Доповідачів Комітету Міністрів РЄ з питань демократичної стабільності.

Слід відзначити, що на початку 2002 року важливою темою у співпраці України та РЄ стало проведення виборів до Верховної Ради України. Напередодні цієї події Україну відвідала міжнародна місія спостереження за парламентськими виборами. Її перші висновки було оприлюднено на початку квітня 2002 року. В них було підкреслено, що "вибори засвідчили певний прогрес порівняно з попередніми виборами", а також "наближення до міжнародних стандартів". Окремий акцент було зроблено на ухваленні нового виборчого закону, належній роботі Центральної виборчої комісії. Поряд з цим у висновках йшлося про недостатню довіру виборців до демократичного процесу, незадовільне адміністративно-технічне забезпечення голосування у день виборів.

На основі висновків Місії була підготовлена доповідь, яка обговорювалася під час квітневого засідання ПАРЕ (22-26 квітня 2002 року), однак резолюцій або рекомендацій з цього питання не приймалося.

Остаточну оцінку проведення парламентських виборів було дано Міжнародною місією із спостереження за виборами. Вона перебувала у Києві з 9 по 11 травня 2002 року, і складалася з представників Парламентської Асамблеї ОБСЄ та Ради Європи, Європейського Парламенту, а також Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів та прав людини. Головний зроблений нею висновок полягає у тому, що парламентські вибори, які відбулися 31 березня 2002 р., наближають Україну до дотримання міжнародних зобов'язань та стандартів демократичних виборів.

Питання розвитку співробітництва Генеральної прокуратури України із структурами Ради Європи, в тому числі Європейського Суду з прав людини, обговорювалися

під час візиту до Страсбургу Генерального прокурора України С.Піскуна (11–13 вересня 2002 року). Йшлося також про повне виконання Україною своїх зобов'язань перед Радою Європи, адже зміна ролі та функцій Генеральної прокуратури, зокрема, щодо здійснення загального нагляду за додержанням законів, передбачена Висновком ПАРЕ № 190 (1995).

Резюмуючи наведене вище, можна виділити декілька напрямків, що є на сьогодні найбільш пріоритетними у контексті співпраці України з Радою Європи:

1. Використання потенціалу та досвіду Ради Європи у реформуванні правової системи України та у процесі подальшої розбудови громадянського суспільства;
2. Визначення щодо доцільності на сьогоднішньому етапі або у перспективі участі України в міжнародно-правових договорах, що входять до правового поля РЄ, але не передбачені Висновком ПАРЕ № 190 (1995);
3. Активна участь представників України в робочих органах Комітету міністрів РЄ, розробці нових та перегляді вже існуючих документів РЄ, програмах співпраці, що існують в рамках Ради Європи.

Використання структур РЄ є також важливим для сприяння реалізації євроінтеграційного курсу України з огляду на панєвропейський характер Ради Європи.

НАТО

Створення та подальша діяльність Північноатлантичного альянсу мали виключний вплив на структуру безпеки у другій половині 20-го сторіччя. Підписання 4 квітня 1949 року у Вашингтоні Північноатлантичного договору започаткувало функціонування унікальної системи колективної оборони і значною мірою сприяло створенню атмосфери довіри між її членами після Другої світової війни. У цьому контексті варто згадати про примирення Франції та Німеччини, становлення демократії в Іспанії у 80-х роках 20-го сторіччя, а також роль НАТО у нівелюванні грецько-турецького конфлікту.

Відповідно до статті 3 Вашингтонського договору країни-члени НАТО зобов'язані підтримувати та розвивати індивідуальний та колективний оборонний потенціал. У статті 5 зафіксовано положення, що учасники НАТО вважають збройний напад на одного або декількох з них збройним нападом на усіх.

Засновниками Альянсу стали США, Канада та 10 західноєвропейських країн — Бельгія, Великобританія, Данія, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія та Франція. З моменту свого створення Альянс постійно поповнювався новими членами. У 1952 році до нього приєдналися Греція та Туреччина, у 1955 році — Німеччина, у 1982 році — Іспанія.

Ефективне функціонування НАТО базується на балансі військових та політичних складових співробітництва. У всіх ключових сферах, наприклад політичних консультацій, оборонного планування і політики, озброєнь, зв'язку, протиповітряної оборони, матеріально-технічного забезпечення збройних сил створено спеціальні комітети, які здійснюють координацію та надають необхідні рекомендації Північноатлантичній Раді або Комітету військового планування НАТО.

Діяльність цих органів охоплює широке коло питань у політичній, військовій і військово-економічній сферах та впливає на формування зовнішньої та внутрішньої політики НАТО і країн-членів альянсу.

Діаграма 1 надає загальне уявлення про механізм взаємодії між основними структурами НАТО.

Після завершення "холодної війни" Альянс постав перед необхідністю переглянути свою роль і знайти відповіді на ряд фундаментальних викликів. Зокрема, НАТО мав знайти формат співпраці з іншими країнами Європи і постсоціалістичними країнами, а також прийняти рішення щодо прийняття ряду з них до Альянсу.

Першою етапною подією на цьому шляху став самміт НАТО у листопаді 1991 року у Римі, під час якого було прийнято нову Стратегічну концепцію Альянсу. Цей документ передбачав скорочення чисельності військ НАТО, водночас, роблячи наголос на зміцненні мобільності, необхідності швидкої адаптації до непередбачених ситуацій, зокрема, в контексті виникнення криз, їхнього врегулювання та операцій з підтримання миру. Відповідно, були передбачені спрощення командної структури НАТО та процедур оборонного планування.

В ході самміту було прийнято також "Декларацію про мир та співробітництво", в якій висловлено бачення Альянсом процесів зміцнення безпеки на Європейському континенті після завершення "холодної війни". Окремий наголос зроблено на

подальшому розвитку співробітництва та партнерства з країнами Центральної та Східної Європи. Ці країни мають підтримуватися в процесі здійснення реформ, вони будуть залучатися до участі у різних форумах Альянсу.

У розвиток рішень самміту, у Римі у грудні 1991 року, було прийнято рішення про створення Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС). Її членами є 46 країн, в тому числі 19 членів Альянсу.

РПАС не змогла стати ефективним форумом для розвитку співпраці в безпековій сфері на Європейському континенті. Серед причин цього варто відзначити те, що в межах Ради не передбачалося диверсифікації підходів до її членів. Крім того, принцип консенсусу зменшував гнучкість роботи Ради.

Наступним кроком стало започаткування Програми “Партнерство заради миру” (ПЗМ), яка ґрунтується на Рамковому документі та індивідуальних програмах партнерства. Програму було започатковано на самміті Північноатлантичної ради, що відбувся 10–11 січня 1994 року у Брюсселі. Серед інших важливих рішень Брюссельського самміту доцільно виділити домовленість про розробку нової військової концепції Багато-національних об’єднаних оперативно-тактичних сил, започаткування обговорення в межах Альянсу питання про розповсюдження ядерної зброї; розвиток програми співробітництва з країнами Середземномор’я.

Варто більш детально зупинитися на основних цілях та елементах ПЗМ. Запрошення приєднатися до Програми було надіслане всім членам РПАС та Наради з безпеки та співробітництва в Європі.

Основними цілями Програми, що визначені у Рамковому документі ПЗМ, є:

- досягнення транспарентності у плануванні національної оборони та формуванні оборонних бюджетів;
- забезпечення демократичного контролю над збройними силами;
- підтримка для участі в операціях під егідою ООН або Організації з безпеки та співробітництва в Європі та досягнення взаємосумісності держав-партнерів та держав-членів НАТО;
- покращення взаємодії із збройними силами держав-членів НАТО, в тому числі у сфері спільного планування, військової підготовки та спроможності брати участь у місіях з підтримання миру, пошуково-рятувальних та інших операціях.

Крім того, згідно з Рамковим документом, НАТО зобов'язується проводити консультації з будь-яким учасником ПЗМ, який вважає, що існує загроза його територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці.

Започаткування цієї Програми стало відповіддю на бажання багатьох країн розвивати індивідуалізоване партнерство з НАТО по широкому спектру напрямків.

За механізмом функціонування ПЗМ, після підписання Рамкового документу країни-партнери надають до НАТО Презентаційний документ, в якому мають бути зафіксовані:

- кроки з метою досягнення цілей партнерства;
- ресурси, які виділяються для здійснення співпраці в рамках ПЗМ;
- галузі співробітництва, які країна-партнер вважає для себе пріоритетними.

На основі Презентаційного документу та пропозицій НАТО розробляється Індивідуальна програма партнерства, до якої включаються конкретні заходи, що передбачається здійснити у різних галузях співробітництва. При цьому кожен учасник ПЗМ вибирає для себе заходи з напрямків, передбачених у Робочій програмі партнерства, яка готується НАТО із залученням країн-партнерів на дворічний період з щорічним її переглядом. Для ілюстрації варто навести сфери співпраці Робочої програми партнерства на 2001-2002 роки:

1. питання протиповітряної оборони;
2. управління повітряним простором;
3. консультації, управління, контроль (системи зв'язку, навігації та ідентифікації, сумісність, термінологія);
4. планування на випадок надзвичайних ситуацій;
5. врегулювання кризових ситуацій;
6. демократичний контроль над збройними силами та оборонними структурами;
7. оборонне планування, бюджети і управління ресурсами;
8. планування, організація та управління національними програмами оборонних закупівель, співпраця в галузі озброєнь;
9. оборонна політика та стратегія;
10. планування, організація та управління національною науково-технічною діяльністю;
11. військова географія;
12. гуманітарне розмінування;
13. навчання мовам;
14. тилове забезпечення;
15. медична служба;

16. метеорологічне забезпечення;
17. військова інфраструктура;
18. захист від зброї масового знищення;
19. концептуальні, планові та оперативні аспекти діяльності з підтримки миру;
20. ручна і легка вогнепальна зброя;
21. оперативні, матеріально-технічні та адміністративні аспекти стандартизації;
22. військові навчання та пов'язані з ними навчальні заходи;
23. військова освіта.

Головним елементом функціонування ПЗМ є Політико-військовий керівний комітет, який виконує координаційні функції щодо Робочої програми партнерства

У 1997 році на зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів НАТО було прийнято рішення про трансформацію РПАС у Раду євроатлантичного партнерства (РЕАП) – багатосторонній форум для політичних консультацій і співробітництва з політичних питань та питань безпеки. Таким чином, РЕАП є форумом, що створює організаційні рамкові умови розвитку співпраці під егідою Програми „Партнерство заради миру”.

Співпраця як в рамках РЕАП, так і ПЗМ здійснюється на основі двох ключових принципів: відкритості (тобто кожна країна-партнер має можливості для проведення політичних консультацій та розвитку практичного співробітництва) та індивідуалізованого партнерства (тобто країни-партнери самі визначають як рівень, так і пріоритетні сфери співробітництва).

Самміт Північноатлантичної ради у липні 1997 року став подією, що мала ключове значення для подальшого розвитку НАТО. Чехія, Угорщина та Польща отримали запрошення розпочати переговори щодо вступу в НАТО, а у березні 1999 року вони стали членами Альянсу. На сьогодні продовжуються переговори щодо вступу до НАТО ще семи держав – Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Румунії, Словаччини та Словенії, які отримали запрошення під час самміту НАТО у листопаді 2002 року у Празі.

На Мадридському самміті було схвалено рішення про подальше вдосконалення Програми „Партнерство заради миру” та створення Ради північноатлантичного співробітництва.

Процес розширення викликав необхідність запровадження нових механізмів відносин з ключовими чинниками безпеки на Європейському континенті – Росією та Україною. Нижче детально йдеться про Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО, яку було підписано під час Мадридського самміту. Негативне сприйняття процесу розширення НАТО Росією призвело до виникнення ідеї укладення Основоположного акту про взаємні відносини, співпрацю та безпеку між НАТО та РФ, який було підписано напередодні Мадридського самміту 27 травня 1997 року у Парижі. Відповідно до цього документу було створено новий механізм – Постійну спільну раду НАТО – РФ. Крім того, для Росії важливою стало політичне зобов'язання Альянсу „не мати намірів, планів та причин” для розміщення ядерної зброї на території нових держав-членів.

Перше засідання Постійної спільної ради НАТО – РФ відбулося 18 липня 1997 року. Вона має щомісячно збиратися на рівні послів, двічі на рік – на рівні міністрів закордонних справ та оборони. Можливі також засідання на вищому рівні.

Етапним для подальшої трансформації НАТО став Вашингтонський самміт Альянсу, що проходив 23–25 квітня 1999 року. Це засвідчують не тільки прийняті в ході

самміту рішення, а й те, що він проходив на фоні операції НАТО у Косові та відзначив 50-ту річницю існування Альянсу.

На Вашингтонському самміті було прийнято нову Стратегічну концепцію Альянсу (здійснити її перегляд було вирішено під час Мадридського самміту). В ній йдеться про „нові складні ризики для євроатлантичного миру та стабільності”, серед яких виділяються, зокрема, етнічні конфлікти, політичні та економічні проблеми, розповсюдження зброї масового знищення.

Стратегічна концепція містить такі важливі елементи:

1. Збереження трансатлантичних зв'язків, які ґрунтуються на неподільності безпеки Європи та Північної Америки.
2. Розвиток Європейської політики безпеки і оборони. Концепція підкреслює важливість тісної співпраці між НАТО та Західноєвропейським союзом. Європейські члени Альянсу можуть використовувати ресурси НАТО для здійснення операцій під егідою ЄС.
3. Запобігання конфліктам та врегулювання криз.
4. Партнерство, співробітництво та діалог. Концепція наводить основні інструменти — РЕАП, ПЗМ, особливі відносини з Україною та РФ, Середземноморський діалог.
5. Відкритість Альянсу для нових членів. Під час самміту було запроваджено формат Плану дій щодо членства, який структурований на п'ять основних сфер — політичні та економічні питання, ресурси, правові питання та питання безпеки.
6. Контроль над озброєннями та нерозповсюдження зброї масового знищення і засобами її доставки. В ході самміту було прийнято нову ініціативу Альянсу в цій сфері, яка, серед усього іншого, включає створення спеціального Центру в Міжнародному секретаріаті штаб-квартири НАТО, який виконує цілий ряд функцій в цій сфері, в тому числі координаційних та інформаційних.

Важливим рішенням Вашингтонського самміту стала також Ініціатива НАТО з обороноздатності, що призначена насамперед для зміцнення спроможності Альянсу знайти адекватні відповіді на нові виклики безпеки. Вона стосується п'яти взаємопов'язаних сфер:

- Мобільність та здатність до швидкого розгортання, в тому числі за межами території Альянсу;
- Здатність утримувати сили в будь-якому регіоні на великій відстані від воєнних баз, забезпечення достатніх ресурсів для здійснення тривалих операцій;
- Ефективне ведення бойових дій в будь-якій ситуації;
- Здатність захищати військові сили та інфраструктуру від існуючих та майбутніх загроз;
- Взаємосумісність систем управління та інформаційного забезпечення.

Празький самміт Альянсу відбувся 21–22 листопада 2002 року. В ході самміту відбулося засідання РЕАП, на якому було прийнято „Всеохоплюючий огляд Ради Євроатлантичного партнерства та Партнерства заради миру” та „План дій партнерства проти тероризму”

Однією з найбільш важливих відповідей НАТО на нові виклики безпеки стало прийняття на Празькому самміті рішення про створення Сил швидкого реагування. 15 жовтня 2003 року у голландському місті Брунсум відбулася церемонія започаткування їхнього функціонування.

Сили швидкого реагування не представлятимуть постійно діючого формування, а складатимуться з повністю сумісних багатонаціональних підрозділів (сухопутних, військово-морських та військово-повітряних) під єдиним командуванням. Вони утримуватимуться у стані підвищеної готовності до оперативних розгортань. Загальна кількість Сил сягатиме 21 000 осіб. Підрозділи, що входитимуть до їхнього складу, будуть проходити регулярну підготовку та атестацію, а після того протягом шести місяців перебуватимуть в режимі підвищеної готовності. Сили мають бути готовими до розгортання протягом максимум п'яти діб та автономно забезпечувати себе протягом місяця. Головними завданнями Сил визначені реагування на кризи та миротворчі операції, гуманітарні місії, боротьба з тероризмом. Вони зможуть діяти в будь-якому регіоні світу як самостійно, так і з метою підготовки до розгортання основних сил.

Відповідно до нової командної структури Альянсу оперативне командування Силами буде передане регіональним військовим командуванням (спочатку це буде командування об'єднаними збройними силами НАТО у Північній Європі, потім у Південній Європі). Загальну координацію здійснюватиме Об'єднане командування з питань операцій штабу об'єднаних збройних сил НАТО в Європі. В свою чергу Об'єднане командування з питань трансформацій (Норфолк, Вірджинія) займатиметься питаннями вдосконалення можливостей та розроблятиме доктрину застосування Сил швидкого реагування.

В цілому слід зазначити, що поступово відбувається еволюція Альянсу у напрямку структури, спрямованої на підтримання глобальної безпеки у світі. НАТО повинен мати спроможність ефективно реагувати на виклики самостійно або у взаємодії з іншими структурами, що можуть зробити внесок у зміцнення такої безпеки.

Розвиток стосунків НАТО з Україною визначається її значенням для Альянсу як важливого безпекового чинника в Європі та прагненням України інтегруватися до євроатлантичних структур.

Перші контакти між представниками України та НАТО відбулися восени 1991 року, а 22–23 лютого 1992 року пройшов перший візит Генерального секретаря Альянсу М.Вернера в Україну. В ході візиту Україну було запрошено до участі у Раді північноатлантичного співробітництва.

У свою чергу Президент України Л.Кравчук 8 червня 1992 року здійснив візит до штаб-квартири НАТО.

Наступним важливим кроком, який було здійснено 8 лютого 1994 року, стало підписання Україною Рамкового документу Програми “Партнерство заради миру”. 25 травня 1994 року НАТО був переданий Презентаційний документ щодо участі України у Програмі ПЗМ. Він визначає загальні цілі участі України у ПЗМ:

- створення умов для входження України у загальноєвропейську систему безпеки;
- забезпечення демократичного контролю над збройними силами;
- сприяння відкритості у плануванні національної оборони та формуванні військового бюджету;
- підтримання здатності та готовності в межах, передбачених Конституцією, брати участь в операціях, що здійснюються під егідою ООН і/або в рамках відповідальності ОБСЄ;
- використання досвіду держав-членів НАТО та країн-партнерів у реформуванні та будівництві сучасних Збройних Сил.

13 березня 1995 року між Україною та НАТО було підписано Угоду з безпеки (ратифікована 12 вересня 2002 року). Цей документ регулює комплекс питань, пов'язаний із зберіганням та захистом інформації, доступ до якої є обмеженим. На базі Угоди Україна має можливість брати участь у розробці відповідних документів в рамках Програми "Партнерство заради миру" та Ради євроатлантичного партнерства. Крім того, Угодою також регулюються питання поводження з матеріалами засідань Комісії Україна – НАТО, Політичного комітету та спільних засідань Політичного та Політико-військового керівного комітетів з Україною. На основі цієї Угоди відкрито офіси зв'язку у штаб-квартирі НАТО у Брюсселі та Координаційному центрі партнерства у бельгійському місті Монс.

Щорічно в рамках ПЗМ формуються Індивідуальні програми партнерства Україна – НАТО, які включають широкий спектр заходів, наприклад різноманітні засідання у форматі Ради євроатлантичного партнерства, військові навчання, конференції, навчальні курси.

Україна бере участь в процесі планування та оцінки сил в рамках ПЗМ. Якщо на першому етапі головна увага приділялася військовим формуванням, що брали участь у заходах ПЗМ, то на подальших етапах цей механізм почав використовуватися для підтримки оборонної реформи в цілому.

Розвиток співпраці з НАТО вимагав створення механізму доступу до документації НАТО. 7 травня 1997 року Україну відвідав з візитом Генеральний секретар НАТО Х.Солана. Під час візиту було відкрито Центр інформації та документації НАТО в Україні, а також підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і НАТО про заснування цього Центру.

Знаковою подією у розвитку відносин Україна – НАТО стало підписання під час Мадридського самміту Альянсу 9 липня 1997 року Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. Цей документ було попередньо парафровано 29 травня 1997 року під час засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ. Він став важливою відповіддю на виклики, пов'язані з розширенням Альянсу. В його преамбулі наголошується на „глибокій трансформації НАТО, що відбулася з кінця «холодної війни», та її триваючій адаптації до реалій євроатлантичної безпеки, що змінюються”.

В Хартії зафіксовано, що „незалежна, демократична та стабільна Україна є одним з ключових факторів забезпечення стабільності в Центральній-Східній Європі та на континенті в цілому”. Відповідно, її сторони прагнуть „розширити та посилити своє співробітництво та розвивати особливе та ефективне партнерство, яке сприятиме забезпеченню більшої стабільності та спільних демократичних цінностей в Центральній-Східній Європі”.

Важливим в контексті Хартії є встановлення механізму консультацій, які охоплюватимуть наступні теми:

- політичні питання та питання, що стосуються безпеки, зокрема розвитку євроатлантичної безпеки та стабільності, включаючи безпеку України;
- запобігання конфліктам, управління кризами, підтримання миру, врегулювання конфліктів та гуманітарних операцій, беручи до уваги роль ООН та ОБСЄ у цій галузі;
- політичні та оборонні аспекти нерозповсюдження ядерної, біологічної та хімічної зброї;
- контроль над озброєннями та роззброєння, включаючи питання, що стосу-

ються Договору про звичайні збройні сили в Європі, Договору про відкрите небо та Заходів зміцнення довіри і безпеки за Віденським Документом 1994 р.;

- експорт озброєнь та передачі супутніх технологій;
- боротьба з контрабандою наркотиків та тероризмом.

Крім того, у пункті 15 Хартії передбачено, що „Україна та НАТО створять кризовий консультативний механізм для проведення спільних консультацій у будь-якому випадку, коли Україна вбачатиме пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці”.

У пункті 7 Хартії додатково наведені можливі сфери консультацій та інших заходів співпраці:

- цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій та катастроф;
- цивільно-військові відносини та демократичний контроль над збройними силами, а також військова реформа в Україні;
- оборонне планування, бюджет, політичні питання, питання стратегії та концепції національної безпеки;
- оборонна конверсія;
- військове співробітництво між Україною та НАТО і взаємосумісність;
- економічні аспекти безпеки;
- науково-технологічні питання;
- аспекти безпеки у сфері довкілля, включаючи ядерну безпеку;
- дослідження і розробки з питань використання космічного та повітряного простору через Дорадчу Групу з аерокосмічних досліджень та розвитку;
- цивільно-військова координація управління та контролю повітряного руху.

Хартія також визначає механізми реалізації співпраці, що здійснюватиметься в її рамках:

- зустрічі між Україною та НАТО на рівні Північноатлантичної Ради з періодичністю, яка буде визначена за взаємним погодженням;
- зустрічі з відповідними Комітетами НАТО за взаємним погодженням;
- взаємні візити високого рівня;
- механізми військового співробітництва, включаючи періодичні зустрічі з найвищими військовими керівниками країн НАТО та заходи в рамках розширеної та поглибленої програми Партнерство заради миру;
- заснування військової місії зв'язку України як частини місії України при НАТО в Брюсселі, при цьому НАТО зберігає за собою право відповідно заснувати військову місію зв'язку НАТО в Києві.

У розвиток цих положень 8 жовтня 1997 року було засновано Місію України при НАТО. 10 жовтня 1997 року у Брюсселі відбулося перше засідання Комісії Україна – НАТО на рівні послів, 16–17 грудня 1997 року – на рівні міністрів закордонних справ, а 12 червня 1998 року – на рівні міністрів оборони.

На реалізацію положень Хартії була спрямована Державна програма співробітництва України з НАТО до 2001 року (затверджена Указом Президента України від 4 листопада 1998 року). Для подальшого поглиблення співпраці між Україною та НАТО затверджено програмний документ на 2001–2004 роки.

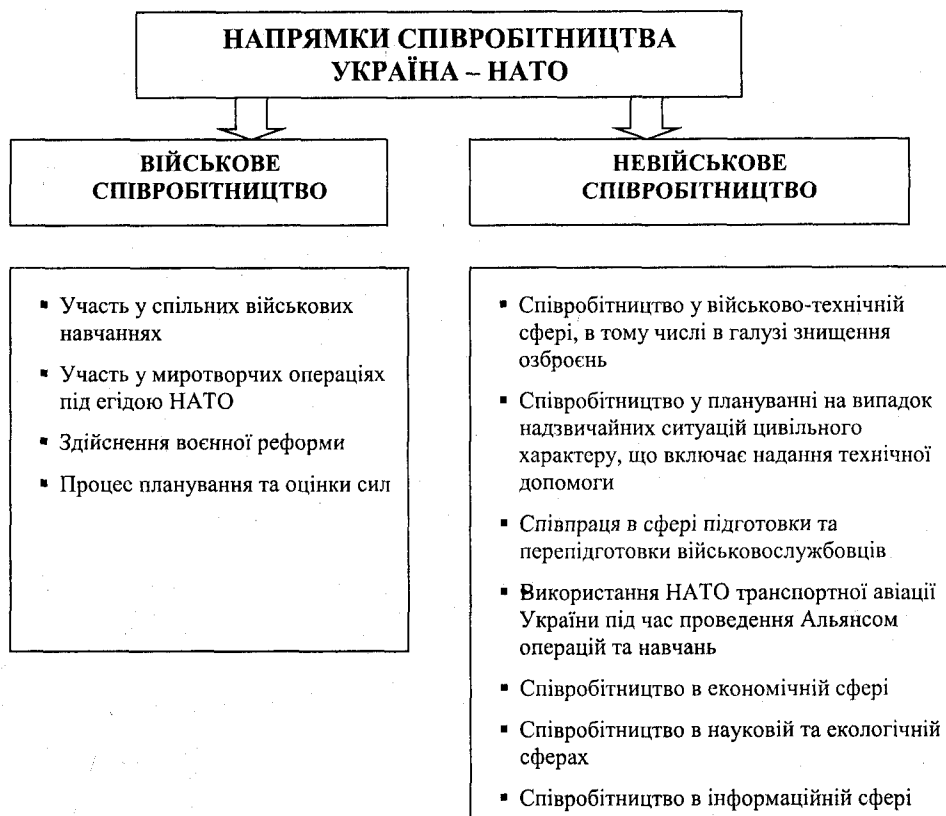
Перший самміт Україна-НАТО відбувся в рамках Вашингтонського самміту Альянсу (23–25 квітня 1999 року).

Таким чином, відносини Україна – НАТО розвиваються одночасно у декількох форматах:

- в рамках Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО;
- Програми “Партнерство заради миру” через механізм індивідуалізованого партнерства;
- в рамках багатостороннього механізму – Ради євроатлантичного співробітництва.

Ці формати є взаємодоповнюючими і дозволяють максимально ефективно використовувати наявні механізми розвитку співпраці з НАТО.

Окремо слід згадати розвиток парламентського виміру співробітництва. Делегація Верховної Ради України є учасником Парламентської Асамблеї НАТО, а з метою подальшого поглиблення контактів між ними створено Спільну моніторингову групу.

Серед основних напрямків та заходів співпраці між Україною та НАТО найбільш показовими є наступні:

1. Участь у спільних військових навчаннях.

Для створення належних рамкових умов цього співробітництва 6 травня 1996 року було укладено Угоду між державами-учасниками Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у Програмі „Партнерство заради миру”, щодо статусу їх збройних сил (ратифікована 2 березня 2000 року) та Додатковий протокол до неї. 3 грудня 1999 року було підписано, і 20 квітня 2000 року ратифіковано Подальший додатковий протокол до цієї Угоди. Проведення навчань

та тренувань є виключно важливою складовою досягнення оперативної сумісності між збройними силами різних країн. Україна регулярно бере участь у навчаннях в рамках Програми „Партнерство заради миру”. Деякі з них були проведені на території України, в тому числі на Яворівському полігоні, що набув статусу навчального центру Партнерства заради миру з березня 2000 року. Наприклад, у навчаннях „Кооперейтив партнер – 2003”, які Україна приймала у період з 20 червня по 5 липня 2003 року, взяли участь майже 5000 військовослужбовців, 43 кораблі і 17 літаків (всього у навчаннях брали участь підрозділи з 14 країн). Сценарій навчань було побудовано на базі умовної ситуації з доставкою вантажів гуманітарної допомоги та підтриманням правопорядку після землетрусу та повені. Тому у навчаннях брали участь представники міжнародних неурядових організацій та установ з питань надання гуманітарної допомоги.

У 2003 році в Яворівському навчальному центрі ПЗМ почали роботу чотири пілотних курси. Вони стосувалися гуманітарного розмінування, техніки безпеки поведіння з боєприпасами та вибухівкою, а також авіаційної безпеки. В разі їхньої успішності вони набудуть регулярного характеру.

2. Участь у миротворчих операціях під егідою НАТО.

Прикладом цього є участь у КФОР в Косово (з 2000 року у складі КФОР функціонує українсько-польський батальйон). 9 липня 2002 року підписано Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Верховним головнокомандуванням Об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці про забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України, який регулює питання надання оперативної і матеріально-технічної підтримки силам НАТО під час проведення операцій і навчань.

3. Здійснення воєнної реформи в Україні.

З цією метою створено Спільну робочу групу з питань воєнної реформи. Ключовим напрямком її діяльності є здійснення оборонного огляду, метою якого є визначення оптимальних параметрів Збройних сил України (організаційна структура, чисельність, логістика) відповідно до оцінки існуючих воєнних загроз та вимог сумісності зі збройними силами НАТО.

Співробітництво у сфері охорони кордонів здійснюється в рамках експертної групи з питань охорони кордонів під егідою Спільної робочої групи з питань воєнної реформи. Результатом роботи експертів став Аналіз ризиків у галузі безпеки кордонів, в якому враховані особливості функціонування різних ділянок українського кордону. Серед важливих галузей співпраці відзначені:

- вдосконалення систем зв'язку та збору інформації між головними прикордонними регіонами та Центром;
- поліпшення системи підготовки;
- організація семінарів та інших подібних заходів;
- врахування антитерористичної складової прикордонної діяльності;
- запобігання розповсюдженню зброї масового знищення;
- вдосконалення міжвідомчого співробітництва.

4. Співробітництво у військово-технічній сфері, в тому числі в галузі знищення озброєнь.

Представники України мають можливість брати участь у Конференції національних директорів з озброєнь та її груп, а також в проектах Агентства НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування. Поглибленню співпраці сприяє ство-

рення Спільної робочої групи в галузі озброєнь. 6 грудня 2001 року було підписано Меморандум між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування. Цей Меморандум має рамковий характер, а конкретні проекти мають здійснюватися на основі укладання конкретних контрактів. Першим проектом стало знищення протипіхотних мін, що передбачав надання Україні відповідного обладнання для утилізації приблизно 400 тисяч мін. Реалізацію проекту завершено у травні 2003 року. Крім того, проробляється можливість реалізації масштабного проекту із знищення боеприпасів та легкого озброєння.

5. Співробітництво у плануванні на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, що включає надання технічної допомоги.

З метою створення ефективних рамкових умов для розвитку співпраці в цій сфері 19 березня 1998 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та НАТО, щодо планування при надзвичайних ситуаціях.

Прикладами ефективної співпраці є допомога у ліквідації наслідків аварії на очисних спорудах у Харкові у 1995 році, катастрофи українського літака ЯК-42 в Салоніках. В останньому випадку завдяки задіянню технічних засобів НАТО вдалося визначити точне місце катастрофи. Одним з найбільш успішних напрямків співпраці стало запобігання повеням та боротьба з їхніми наслідками. Яскравим прикладом цього стала допомога під час повеней 1998 та 2001 років у Закарпатті. В рамках цієї співпраці реалізується Регіональний проект із запобігання та реагування на надзвичайні ситуації при проходженні повеней, дощових паводків та сільових потоків у Карпатському регіоні. Він передбачає здійснення аналізу ризиків цих явищ у Закарпатті та сприяння у розбудові систем оповіщення про повені. Реалізація першої (оціночної) фази проекту була завершена у червні 2002 року. Наступна фаза проекту передбачає виділення значних фінансових ресурсів. Її реалізація має сприяти започаткуванню роботи з вирішення всього комплексу проблем захисту від повеней та сільових потоків.

У період з 7 до 10 жовтня 2003 року Україна взяла участь у навчаннях з ліквідації наслідків надзвичайного стану „Дачія – 2003”, що проходили у Румунії. Вони були організовані спільно з Євroatлантичним центром координації реагування на катастрофи. Навчання було присвячено відпрацюванню механізмів подолання умовної ситуації, пов’язаної з терористичним нападом із застосуванням так званої „брудної бомби” (розпилення радіоактивних речовин).

6. Співпраця в сфері підготовки та перепідготовки військовослужбовців.

11 жовтня 1999 року було підписано Угоду між Національним координаційним центром соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених в запас або відставку, Кабінетом Міністрів України та НАТО „Про практичну реалізацію ініціативи НАТО щодо перепідготовки українських військовослужбовців, звільнених в запас або відставку”. Починаючи з 1999 року здійснюється спільний проект з мовної перепідготовки військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, в рамках якого більше 300 військовослужбовців отримали можливість відвідати курси іноземних мов (англійської, німецької, французької) та допомогу у подальшому працевлаштуванні. За допомогою НАТО організовано курси з питань формування та виконання військового бюджету для співробітників українських міністерств.

7. Співробітництво в науковій та екологічній сферах.

Українські науковці отримують гранти з бюджету НАТО на реалізацію наукових проектів. У 2000 році за сприяння НАТО було створено інформаційну академічну мережу „Уран”. Вона дозволила надати багатьом українським науково-дослідним установам доступ до мережі Інтернет. В сфері охорони навколишнього середовища особлива увага приділяється проблемам екологічного захисту Чорного моря (проведено декілька семінарів), а також екологічним аспектам при проведенні військових навчань. У червні 2003 року в Україні відбулися засідання Робочої групи з питань наукового співробітництва та охорони довкілля та Наукового комітету НАТО. Визначено п'ять галузей, що становлять найбільший інтерес для України: біологія клітини та біотехнології, нові матеріали та речовини, охорона довкілля та раціональне використання ресурсів.

Під час засідання було також презентовано нову наукову програму НАТО „Безпека шляхом науки”, метою якої є зміцнення безпеки та стабільності шляхом впровадження наукових розробок.

8. Використання НАТО транспортної авіації України під час проведення Альянсом операцій та навчань.

На сьогодні склалися умови, в яких НАТО об'єктивно зацікавлений у використанні української транспортної авіації. Це пов'язане, по-перше з високими характеристиками українських транспортних літаків та завершенням протягом найближчих років терміну експлуатації транспортних літаків у країнах-членах НАТО. Співпраця в цій сфері також має регулюватися шляхом укладення відповідного меморандуму.

23 травня 2002 року Рада національної безпеки і оборони України ухвалила Стратегію України щодо НАТО. Цей документ визначає кінцевою метою політики в сфері євроатлантичної інтеграції вступ України в НАТО як основи загальноєвропейської системи безпеки, а також перелік заходів, необхідних для започаткування цього процесу. Серед них слід відзначити інтенсифікацію реформування оборонної сфери, внесення відповідних змін та доповнень до основоположних документів в сфері національної безпеки, насамперед Концепцію національної безпеки та Воєнну доктрину, створення внутрішньодержавних координаційних органів високого рівня, а також належне забезпечення якісного розвитку співпраці.

Підтримка Альянсом курсу України на євроатлантичну інтеграцію була ще раз підтверджена під час Празького самміту НАТО 21–22 листопада 2002 року. В рамках цього заходу відбулися засідання Ради євроатлантичного партнерства на вищому рівні та засідання Комісії Україна – НАТО на рівні міністрів закордонних справ, під час якого було схвалено План дій Україна – НАТО. Він визначає стратегічні та середньострокові цілі в сфері євроатлантичної інтеграції і складається з шести розділів:

- вступу;
- політичні та економічні питання;
- питання безпеки і оборони та військові питання;
- захист та безпека інформації;
- правові питання;
- механізми імплементації.

Під час засідання Комісії було також представлено Цільовий план на 2003 рік, який містить два типи заходів – внутрішнього характеру та спільних.

Під час засідання Комісії Україна – НАТО у червні 2003 року у Мадриді виконання Україною Цільового плану отримало позитивну оцінку.

План дій та Цільовий план затверджені рішенням Державної ради з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України від 6 лютого 2003 року. Цей орган створений для прийняття рішень стратегічного характеру і очолюється Президентом України.

11 січня 2003 року Указом Президента України створено Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України, який функціонує як дорадчий орган при Президентові України. Призначено національних координаторів галузевої співпраці з НАТО, зокрема, в сфері воєнної реформи, озброєння, оборонних досліджень та технологій, економіки, надзвичайних ситуацій, боротьби з міжнародним тероризмом, науки та технологій, екології, стандартизації та метрології, транспорту та управління повітряним рухом, інформації. Крім того, у центральних органах виконавчої влади, які причетні до співпраці Україна — НАТО, функціонують спеціальні підрозділи для сприяння євроатлантичній інтеграції України.

З метою забезпечення публічного характеру вироблення і реалізації політики в сфері євроатлантичної інтеграції та забезпечення її громадської підтримки 13 грудня 2003 року Президентом України було підписано Указ „Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004—2007 роки”. Цим Указом було, зокрема, затверджено Державну програму підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004—2007 роки та Державну програму інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2004—2007 роки.

Подальше зміцнення відносин між Україною та НАТО може відбуватися, зокрема, шляхом переходу до Плану щодо членства або, як проміжний етап до цього, до Інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань набуття членства.

Можливість реалізації останньої форми поглиблення відносин була запроваджена Альянсом під час самміту у липні 1997 року у Мадриді. У Мадридській декларації Північноатлантичної ради зафіксовано, що цей діалог буде покривати широке коло питань політичних, військових, фінансових та безпекових питань, що стосуються можливого членства в НАТО, однак без наслідків для можливого рішення Альянсу.

ОРГАНІЗАЦІЯ З БЕЗПЕКИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ (ОБСЄ)

Організація з безпеки та співробітництва в Європі займає особливе місце серед міжнародних організацій, які займаються питаннями безпеки. Воно визначається широким колом її членського складу, всеосяжним підходом до питань безпеки, її інструментарієм запобігання конфліктів, спільністю норм та цінностей серед усіх держав-членів, а також налагодженим механізмом співробітництва з іншими організаціями та інституціями.

Ідея створення загальноєвропейської зустрічі з питань безпеки належить Радянському Союзу. У 1954 р. СРСР запропонував розробити 50-річний договір, який мали б підписати усі європейські країни та в основі якого була б закладена постійно діюча організаційна структура. Однак така пропозиція не знайшла підтримки серед провідних європейських держав, оскільки вона залишала Сполучені Штати Америки поза рамками цього договору та передбачала визнання Німецької Демократичної Республіки.

На початку 70 років всі перешкоди, які заважали організації такої наради, були ліквідовані: СРСР погодився на участь у нараді США та Канади; була підписана чотирьохстороння угода щодо статусу Берліна; ФРН уклала угоди з СРСР, Польщею та ГДР; було досягнуто домовленість щодо початку переговорів про взаємне та збалансоване скорочення збройних сил.

Фінляндія запропонувала провести у себе таку нараду. Отже, створення ОБСЄ відбулося у наступній хронологічній послідовності:

⇒ „Гельсінський процес”. Гельсінська Нарада з питань безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) розпочалася 3 липня 1973 р. за участі 35 держав та проходила в три етапи. На *першому етапі* міністри закордонних справ представили позиції своїм країнам з питань безпеки та співробітництва в Європі. *Другий етап* проходив в Женеві з 18 вересня 1973 р. по 21 червня 1975 р., в ході якого експерти 35 країн підготували Заключний акт НБСЄ. І зрештою, під час *третього етапу*, який відбувся знову в Гельсінкі 30 червня – 1 серпня 1975 р. глави держав та урядів 33 європейських держав, а також США та Канади підписали Заключний акт, який став установчим документом та довгостроковою програмою дій з будівництва єдиної, мирної, демократичної і процвітаючої Європи.

У Заключному акті держави-учасниці закріпили свою згоду продовжувати започаткований Гельсінською Народою багатосторонній процес регулярних зустрічей з метою обміну думками про виконання положень Заключного акту. Спочатку НБСЄ являла собою так званий багатосторонній форум для проведення діалогу та переговорів між країнами Заходу та Сходу. Цікаво, що НБСЄ успішно діяла впродовж 20 років, ґрунтуючись не на міжнародно-правову, а на політичну угоду.

Унікальність НБСЄ полягала у тому, що в епоху міжблокового протистояння НБСЄ мало не лише широке коло учасників, а й перетворилася у постійний канал взаємного спілкування та довгострокову програму співробітництва. Держави, які належали до різних суспільно-політичних систем та входили до ворогуючих військових

структур (НАТО та ОВД), а також нейтральні та позаблокові держави зуміли організувати постійний переговорний процес з актуальних проблем миру, безпеки та стабільності на континенті.

⇒ Важливими віхами розвитку Гельсінкського процесу стали засідання держав-учасниць у **Белграді** (4 жовтня 1977 – 8 березня 1978 рр.), у **Мадриді** (11 листопада 1980 – 9 вересня 1983 рр.) та **Відні** (4 листопада 1986 – 19 січня 1989 рр.).

⇒ „**Паризька хартія для нової Європи**”. З розпадом Радянського Союзу та закінченням ери „холодної війни” перед НБСЕ постали нові завдання. Перші кроки у напрямку оновлення НБСЕ були зроблені у Парижі, коли 21 листопада 1990 р. глави держав та урядів країн-учасниць підписали Паризьку хартію для нової Європи. Паризька хартія фактично стала першим документом, яка підбила підсумки „холодної війни” та проголосила початок нової ери.

Поступово запроваджувався новий інституційний механізм ОБСЕ. Було вирішено, що політичні консультації на найвищому рівні проводитимуться кожні 2 роки, один раз на рік зустрічатимуться міністри закордонних справ в рамках Ради, а також час від часу будуть проходити експертні зустрічі в рамках Комітету вищих посадових осіб. Для забезпечення роботи цих органів створювалася постійна адміністративна інфраструктура, яка складалася з Секретаріату, Центру із запобігання конфліктів та Бюро з питань вільних виборів.

⇒ **Гельсінська зустріч**. В рамках подальших кроків перетворення НБСЕ з 24 березня по 8 липня 1992 р. в Гельсінкі відбулася ще одна зустріч країн-учасниць, яка стала етапною в процесі інституціалізації НБСЕ. В ході цієї зустрічі були прийняті рішення щодо створення таких нових інститутів, як Форум з питань співробітництва в галузі безпеки, Верховний комісар у справах національних меншин, Економічний форум. Гельсінські рішення фактично офіційно визначили функції Діючого голови НБСЕ, а під час стокгольмського засідання Ради міністрів (14–15 грудня 1992 р.) була заснована посада Генерального секретаря.

⇒ **Будапештська зустріч**. В результаті всіх попередніх інституційних перетворень Нарада з питань безпеки та співробітництва в Європі фактично перетворилася на організацію. Тому, під час Будапештської зустрічі на вищому рівні (5–6 грудня 1994 р.) НБСЕ змінила назву на Організацію з питань безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЕ). Рішення набуло чинності 1 січня 1995 р. Там же, в Будапешті, країни-члени прийняли рішення перейменувати керівні органи Організації:

- Рада НБСЕ – на Раду міністрів;
- Комітет старших посадових осіб – на Керуючу Раду;
- Постійний комітет – на Постійну Раду.

Важливе значення мала також Стамбульська зустріч на найвищому рівні в листопаді 1999 р., де країни-члени підписали Хартію європейської безпеки, яка чітко визначила роль ОБСЕ на межі нового тисячоріччя.

Сьогодні учасницями ОБСЕ є 55 країн. Регіон відповідальності Організації охоплює Європу, Далекий Схід, Центральну Азію та Північну Америку. Крім того, з ОБСЕ підтримують зв'язки різного рівня та інтенсивності ряд держав інших регіонів. Це Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Марокко, Туніс (так звані середземноморські партнери), Японія, Республіка Корея, Таїланд та Афганістан.

Сьогодні регіональна структура ОБСЕ є найширшою за своїм складом організацією в Європі, до складу якої входять також США та Канада, і відіграє важливу роль у

сприянні миру, стабільності та безпеки через співробітництво, поширення демократії та прав людини в Європі.

Головними цілями ОБСЄ є наступні:

- виконання всіх зобов'язань, взятих НБСЄ;
- створення системи загальної безпеки;
- раннє попередження конфліктів та заохочення і розвиток превентивної дипломатії;
- сприяння зміцненню прав та основних свобод людини;
- сприяння мирному врегулюванню спорів та конфліктних ситуацій;
- розвиток співробітництва у напрямі утвердження ринкової економіки.

На сьогоднішньому етапі ОБСЄ ставить перед собою наступні пріоритетні завдання:

— Ствердження спільних для всіх держав-членів цінностей та надання їм допомоги у побудові демократичного громадянського суспільства, де панувало б верховенство закону;

— Попередження локальних конфліктів, відновлення стабільності та миру в районах конфліктів;

— Подолання реального дефіциту безпеки та запобігання нових політичних, економічних та соціальних протистоянь шляхом формування системи безпеки, яка б ґрунтувалася на співробітництві.

Співробітництво з іншими організаціями та інститутами у питанні створення всеосяжної колективної безпеки. Активізується практичне співробітництво з органами та установами Організації Об'єднаних Націй: Секретаріатом ООН, Верховним комісаром ООН з прав людини, Верховним комісаром ООН у справах біженців, Європейською Економічною Комісією. Крім того, ОБСЄ розширює співпрацю з Радою Європи у галузі прав людини та проблем національних меншин.

ОБСЄ має в своєму розпорядженні широкий *інструментарій*, за допомогою якого вона може сприяти вирішенню будь-якої конфліктної ситуації:

Місії та інші форми діяльності на місцях. Цей інструмент є основним у довгостроковому попередженні конфліктів, врегулюванні кризових ситуацій, постконфліктного врегулювання. Мандат кожної місії визначає її сутність, масштаб та характер діяльності.

Південно-східна Європа є районом найбільш інтенсивної діяльності ОБСЄ. На сьогоднішній день ОБСЄ має 17 місій на місцях, а саме в Албанії, Боснії та Герцеговині, Хорватії, Сербії та Чорногорії, Косові, Молдові, Грузії; контрольна місія ОБСЄ в Скоп'є; бюро ОБСЄ в Мінську, Баку та Єревані; координатор проєктів ОБСЄ в Україні; центри ОБСЄ в Алма-Ати, Ашхабаді, Бішкеку, Ташкенті та Душанбе.

Місії щодо встановлення фактів та місії доповідачем. Це короткострокові візити експертів та провідних діячів держав-учасниць ОБСЄ з метою встановлення фактів, підготовки доповідей на основі зібраних даних, а також іноді для підготовки рекомендацій керівним органам ОБСЄ. Такий інструмент використовується для виявлення того, наскільки держави-члени виконують взяті на себе зобов'язання в рамках ОБСЄ.

Особові представники Діючого голови. До них належать провідні діячі (відомі дипломати та політики) держав-членів ОБСЄ, яких призначає Діючий голова для того, щоб вони навали йому сприяння у врегулюванні кризових та конфліктних ситуацій. Мандат таких особистих представників чітко визначає завдання, які перед ними ста-

вить Діючий голова. Сьогодні діє один особовий представник Діючого голови щодо конфлікту в Нагорному Карабаху, який є предметом розгляду під час Мінської конференції.

Спеціальні цільові групи. Цей разовий інструмент також використовується для допомоги Діючому голові у вирішенні задач щодо попередження конфліктів, врегулювання криз та розв'язання суперечок. Цільові групи складаються з обмеженого кола держав-членів, включаючи Трійку.

Механізми мирного врегулювання суперечок. Цей інструмент являє собою процедури, які сприяють налагодженню прямих оперативних контактів між конфліктуючими сторонами та мобілізують ОБСЄ на узгоджені дії. На сьогодні ОБСЄ виробив наступні механізми та процедури:

- Механізм людського виміру (Віденський та Московський механізми);
- Механізм консультацій та співробітництва щодо незвичайної військової діяльності;
- Співробітництво щодо небезпечних інцидентів воєнного характеру;
- Положення, які стосуються раннього попередження та превентивних дій;
- Механізм консультацій та співробітництва щодо надзвичайних ситуацій (Берлінський механізм);
- Мирне врегулювання суперечок (Валлеттський механізм, конвенція з примирення та арбітражу в рамках ОБСЄ, положення про директивне примирення).

Діяльність ОБСЄ з підтримання миру. Це важливий оперативний елемент можливостей ОБСЄ у попередженні конфліктів. ОБСЄ може вдаватися до заходів з підтримання миру у разі виникнення конфліктів всередині держави або між державами, з метою пошуку політичного рішення розв'язання суперечки. До цього часу цей інструмент ще жодного разу не застосовувався.

Фінансування ОБСЄ здійснюється за рахунок внесків усіх держав-учасниць. При цьому по 9 % вносять Росія, США, Франція, Німеччина, Італія і Великобританія. Внесок України у 2002 р. складав 1,49%, а на 2003 – 2004 рр. дорівнюватиме 0,95%. Загальна сума бюджету на 2003 р. дорівнює 185,7 млн. євро.

Умовно всі органи та інститути ОБСЄ можна поділити на три великі групи:

- Перша – органи для проведення переговорів та прийняття рішень;
- Друга – оперативні структури та інститути;
- Третя – органи, пов'язані з ОБСЄ.

Органи для проведення переговорів та прийняття рішень:

Вищим органом ОБСЄ є **зустрічі на найвищому рівні**. На цих представницьких форумах глав держав та урядів країн-учасниць визначаються пріоритети та окреслюються орієнтири на найвищому політичному рівні. Такі зустрічі проводяться, як правило, раз на два - три роки для обговорення стану справ у галузі забезпечення стабільності та безпеки в регіоні ОБСЄ, прийняття відповідних рішень, спрямованих на їх зміцнення, окреслення головних напрямків діяльності Організації у коротко- та довготривалій перспективі. З 1975 по 2001 рік в рамках НБСЄ/ОБСЄ відбулося 6 таких зустрічей.

Функції центрального керівного та директивного органу виконує **Рада Міністрів (РМ) ОБСЄ**, в засіданнях якої беруть участь міністри закордонних справ держав-учасниць. Рада Міністрів несе відповідальність за прийняття рішень. Вони прово-

ЗУСТРІЧІ НА НАЙВИЩОМУ РІВНІ

*зустрічі глав держав та урядів
країн-членів ОБСЄ*

РАДА МІНСТРІВ

*зустрічі міністрів закордонних справ
країн-членів ОБСЄ*

КЕРІВНА РАДА

*Зустрічі керівників політичних
департаментів МЗС країн-членів ОБСЄ*

ПОСТІЙНА РАДА

*зустрічі постійних представників
країн-членів ОБСЄ*

**ФОРУМ ІЗ СПІВРОБІТНИЦТВА
У ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ**

ДІЮЧИЙ ГОЛОВА

Болгарія (2003 р.)

**ПАРЛАМЕНТСЬКА
АСАМБЛЕЯ ОБСЄ**

ТРІЙКА

Нідерланди, Болгарія та Словенія

**ОСОБИСТІ
ПРЕДСТАВНИКИ
ДІЮЧОГО ГОЛОВИ**

**ГЕНЕРАЛЬНИЙ
СЕКРЕТАР**

**ВЕРХОВНИЙ КОМІСАР
У СПРАВАХ
НАЦІОНАЛЬНИХ
МЕНШИН**

**БЮРО З
ДЕМОКРАТИЧНИХ
ІНСТИТУТІВ І ПРАВ
ЛЮДИНИ**

**ПРЕДСТАВНИК
ОБСЄ З ПИТАНЬ
СВОБОДИ ЗМІ**

СЕКРЕТАРІАТ

ОРГАНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБСЄ

**СУД З ПРИМИРЕННЯ ТА
АРБІТРАЖУ**

**СПІЛЬНА КОНСУЛЬТАТИВНА
ГРУПА**

**КОНСУЛЬТАТИВНА КОМІСІЯ З
ПИТАНЬ ВІДКРИТОГО НЕБА**

дяться по черзі в різних країнах-учасниках, як правило, один раз на рік. Останнє засідання РМ ОБСЄ відбулося 6–7 грудня 2002 р. у Порто (Португалія).

Основним органом для регулярного проведення політичних консультацій та розгляду надзвичайних ситуацій є **Постійна Рада (ПР) ОБСЄ**. У рамках Постійної Ради приймаються рішення з усіх питань поточної діяльності ОБСЄ. Це постійнодіючий орган, до складу якого входять постійні представники країн-учасниць. Пленарні засідання ПР ОБСЄ відбуваються щочетверга у Відні.

Підготовкою засідань Ради Міністрів, виконанням прийнятих нею рішень, координацією діяльності всіх допоміжних органів ОБСЄ займається **Керівна Рада**. Зустрічі Керівної Ради проходять на рівні керівників політичних департаментів міністерств закордонних справ країн-учасниць, не менше ніж два рази на рік у Празі. Цей орган не лише проводить регулярні зустрічі, а й має у своєму розпорядженні механізм скликання засідань у надзвичайних ситуаціях, так званий „Берлінський механізм”.

Форум із співробітництва у галузі безпеки (ФСБ) проводить свою роботу на постійній основі у Відні. Складається з представників делегацій держав-учасниць ОБСЄ, займається обговоренням питань щодо контролю над озброєннями, роззброєння, зміцнення заходів довіри та безпеки.

Керівні органи ОБСЄ та її органи для ведення переговорів приймають рішення шляхом консенсусу. Консенсус передбачає відсутність у тієї чи іншої держави-учасниці заперечень проти рішення, яке приймається.

Оперативні структури та інститути

Загальне керівництво діяльністю ОБСЄ покладено на **Діючого Голову ОБСЄ**, яким є міністр закордонних справ країни, яка останньою приймала засідання Ради Міністрів. Діючий голова є головною політичною фігурою в ОБСЄ. Він відповідає за координацію та консультації з питань поточної політичної діяльності Організації. Зараз посаду Діючого голови ОБСЄ обіймає Міністр закордонних справ Болгарії Соломон Пасі.

У своїй роботі Діючий Голова опирається на допомогу:

- попереднього і наступного Голів, які діють спільно в якості Трійки (сьогодні це Нідерланди, Болгарія та Словенія);
- спеціальних груп, які призначаються безпосередньо Діючим Головою;
- особистих представників, які також призначаються Діючим Головою, з наданням конкретного мандату та завдань у різних сферах компетенції ОБСЄ.

Організаційно-технічне забезпечення роботи ОБСЄ здійснює **Секретаріат**, роботою якого керує **Генеральний секретар ОБСЄ** (з 15 червня 1999 р. цю посаду обіймає Ян Кубіш, Словаччина). Секретаріат здійснює керівництво роботою місій та центрів Організації, що розгорнуті у державах-учасниках, обслуговує діяльність інших керівних органів ОБСЄ, забезпечує проведення різноманітних конференцій, займається адміністративно-бюджетними питаннями, кадровою політикою, відповідає за зв'язок з міжнародними організаціями, пресою тощо.

Генеральний секретар діє як представник Діючого голови та надає йому усіляку підтримку та допомогу. Він виконує наступні функції:

- керування операціями та структурами ОБСЄ, у тому числі Секретаріатом;
- взаємодія з Діючим головою у підготовці нарад ОБСЄ;
- забезпечення виконання рішень ОБСЄ;
- пропаганда політики та практики ОБСЄ на міжнародній арені;

- підтримка контактів з міжнародними організаціями;
- консультації з питань фінансових обґрунтування внесених пропозицій;
- забезпечення відповідності діяльності місій та інститутів ОБСЄ нормам та правилам Організації;
- регулярне представлення доповідей про роботу Секретаріату.

З метою підвищення ефективності роботи Секретаріату ОБСЄ та інших інституцій Організації в економічному та екологічному вимірах з січня 1998 року в Секретаріаті запроваджено посаду Координатора діяльності ОБСЄ у сферах економіки та довкілля, на яку нещодавно було призначено представника Польщі. У рамках реорганізації Секретаріату та з метою розширення його можливостей щодо керівництва місіями Організації створено операційний центр та підрозділ REACT.

До компетенції **Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ)** належать наступні питання:

- сприяння проведенню демократичних виборів у державах-учасниках шляхом направлення спостережних місій за виборчим процесом;
- практична допомога в утвердженні демократичних інститутів та прав людини, зміцнення громадянського суспільства та верховенства закону;
- участь у ранньому попередженні та запобіганні конфліктів шляхом спостереження за виконанням зобов'язань з людського виміру;
- виконання функцій контактного пункту ОБСЄ з питань рома та синті.

Офіс БДІПЛ розташований у Варшаві. З лютого 2003 р. посаду Директора БДІПЛ ОБСЄ обіймає представник Австрії Крістіан Штрогаль.

Посаду **Верховного комісару у справах національних меншин (ВКНМ)** було запроваджено у 1992 р. Він забезпечує раннє попередження конфліктів, пов'язаних з проблемами національних меншин. Секретаріат ВКНМ розташований у Гаазі. Посаду ВКНМ з 1992 р. до 30 червня 2001 р. обіймав голландський дипломат Макс ван дер Стул. Рішенням Ради міністрів ОБСЄ (Відень, 27–28 листопада 2000 р.) на неї було затверджено представника Швеції Р.Екеуса.

Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ сприяє виконанню країнами-учасниками своїх зобов'язань у галузі свободи засобів масової інформації, яка має велике значення для забезпечення нормального функціонування відкритого демократичного суспільства, а також системи підзвітності урядів своїм громадянам. Цей інститут ОБСЄ був створений у кінці 1997 р. З березня 2003 року цю посаду обіймає Міклош Харасті (Угорщина).

Парламентська Асамблея (ПА) ОБСЄ була створена в квітні 1991 р. Ідея доповнити ОБСЄ парламентським виміром вперше з'явилася в Паризькій хартії для нової Європи (1990 р.). Парламентська Асамблея сьогодні об'єднує 317 парламентаріїв з 55 держав-учасниць Організації.

Парламентська асамблея ОБСЄ є невід'ємною складовою Організації, яка відіграє важливу роль у процесі виконання її завдань. ПА сприяє поглибленню демократичних перетворень, попередженню та вирішенню конфліктних ситуацій, демократизації процедури виборів і виборчого законодавства у країнах-членах ОБСЄ. ПА ОБСЄ важливе значення надає розвитку міжпарламентського діалогу в рамках Організації.

Пленарні засідання проводилися раз на рік за підтримки Секретаріату ПА, який розташований в Копенгагені. На сесії ПА ОБСЄ у Парижі (липень 2001 р.) було прий-

нято рішення про проведення щорічно двох сесій (зимової і літньої). Всього відбулося 12 сесій ПА ОБСЄ. 13-та сесія ПА ОБСЄ має відбутися в Единбурзі (5–9 липня 2003 р., Сполучене Королівство).

З 2002 р. посаду Голови ПА ОБСЄ обіймає Брюс Джордж (Велика Британія).

Органи, пов'язані з ОБСЄ

В ОБСЄ діє Суд з примирення та арбітражу, де країни учасниці можуть розв'язати спірні питання в Комісії з примирення чи Арбітражному трибуналі.

Суд було засновано Конвенцією з примирення та арбітражу в рамках ОБСЄ, яку було підписано у грудні 1992 р. (набула чинності у грудні 1994 р.). Відповідно до Конвенції головна мета суду — врегулювання суперечок, які виносяться на розгляд Суду державами-учасниками, шляхом примирення або арбітражу.

Суд розміщується в Женеві.

Крім того, до органів, пов'язаних з ОБСЄ, належать **Спільна консультативна група**, яка сприяє виконанню Договору про ОВСЕЗ, та **Консультативна комісія з питань відкритого неба**.

Україна є учасницею ОБСЄ з 30 січня 1992 р. З цього часу вона бере активну участь у роботі всіх колективних керівних органів Організації (саміти держав-учасниць, засідання Ради міністрів та Постійної ради), виробленні та прийнятті ними рішень, що стосуються забезпечення різних аспектів діяльності ОБСЄ. Україна залучалась до заходів ОБСЄ з врегулювання кризових ситуацій.

Україна активно взаємодіє з інститутами ОБСЄ, такими як: Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин (ВКНМ), Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) та Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ (ПЗМІ). Крім того, важливим напрямком такої співпраці стало співробітництво з Місією ОБСЄ в Україні, а пізніше — з Координатором проектів ОБСЄ в нашій державі.

Головні напрямки співробітництва України з ОБСЄ:

- сприяти врегулюванню „заморожених” конфліктів, насамперед, придністровського;
- в рамках діяльності офісу Координатора проектів ОБСЄ в Україні забезпечувати реалізацію запропонованого ним проекту, який спрямовується на вдосконалення виборчого процесу в Україні у відповідності до положень Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та ОБСЄ;
- співпрацювати з БДІПЛ ОБСЄ у процесі підготовки до президентських виборів в Україні у 2004 році;
- залучати ВКНМ до вирішення проблем з облаштування кримських татар;
- сприяти забезпеченню неупередженого висвітлення ПЗМІ ОБСЄ ситуації в Україні у галузі свободи засобів масової інформації;
- проводити активну роботу всередині ОБСЄ щодо реформування Організації, насамперед, формування нової шкали внесків до бюджету ОБСЄ, яка має вступити в дію з 2005 року.

Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин фокусує свою діяльність в Україні на допомозі Україні у справі облаштування кримських татар та представників інших депортованих народів, що зараз повертаються на свою історичну батьківщину. Три донорських конференції, які було проведено ВКНМ протягом 1999 — 2001 рр.

Іншим аспектом діяльності ВКНМ в Україні стало вивчення становища російської меншини в Україні та, відповідно, української в Росії. В результаті ВКНМ

дійшов висновку, що в Україні створені кращі умови для забезпечення культурно-освітніх потреб російської меншини у порівнянні з становищем української меншини в Росії.

Бюро з демократичних інститутів і прав людини займається в Україні наступними питаннями:

- надає допомогу в організації роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- консультує у питанні реформування адміністративної структури Конституційного суду України;
- сприяє удосконаленню виборчого законодавства;
- допомагає у створенні Національної ради із запобігання торгівлі жінками тощо.

Важливою складовою взаємодії України з ОБСЄ стала організація БДІПЛ міжнародного спостереження за перебігом парламентських виборів в нашій країні у березні 2002 р. За інформацією Центральної Виборчої Комісії України, для участі у процесі спостереження за парламентськими виборами було зареєстровано 944 міжнародних спостерігача від іноземних держав та міжнародних організацій. 27 травня 2002 р. БДІПЛ оприлюднило остаточний звіт щодо виборів до Верховної Ради України: *“вибори до ВР України 31 березня показали прогрес відносно виборів 1998 року. Незважаючи на недоліки, ці вибори просунули Україну ближче до досягнення міжнародних зобов'язань і стандартів демократичних виборів.”*

В рамках співробітництва України з Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ проводяться наступні заходи:

- круглий стіл з питань забезпечення свободи ЗМІ в Україні, Київ, 1999р;
- виконання проектів щодо випуску відповідних телевізійних програм, проведення аналогічних за тематикою семінарів;
- взаємодія з ПЗМІ у контексті ситуації навколо Закону України щодо внесення змін до законодавчих актів у сфері охорони державної таємниці.

Ситуація із забезпеченням свободи ЗМІ в Україні постійно перебувають у полі зору ПЗМІ. Це питання періодично порушується у його регулярних доповідях Постійній Раді ОБСЄ. У цьому зв'язку Україна налагодила систему постійного інформування офісу ПЗМІ про політику України у цій галузі, що суттєво пом'якшило критичну тональність стосовно нашої країни на засіданнях Постійної Ради та інших заходах ОБСЄ.

З 1994 р. по 1999 р. в Україні діяла **Місія ОБСЄ**, в центрі уваги якої були питання підтримки суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів України у відповідності до основоположних принципів ОБСЄ. Завершення роботи місії в Україні стало фактично першим в історії Організації випадком, коли Місія ОБСЄ припинила своє існування саме завдяки успішному виконанню покладених на неї завдань.

Після завершення роботи Місії у червні 1999 р. було започатковано нову форму співробітництва між Україною та ОБСЄ – запровадження посади **Координатора проектів ОБСЄ в Україні**. Координатор відповідає за планування, виконання та спостереження за реалізацією в Україні різного роду проектів відповідно до компетенції ОБСЄ та забезпечення їх фінансування за рахунок виділення цільових коштів з бюджету ОБСЄ, та добровільних внесків держав-учасниць Організації. Такі проекти можуть стосуватися будь-яких аспектів діяльності ОБСЄ, в них можуть брати участь як урядові, так і неурядові структури.

Українська сторона виступає за активізацію ролі ОБСЄ у врегулюванні так званих **“заморожених конфліктів”**. Як член ОБСЄ, Україна залучалася до заходів ОБСЄ

з врегулювання балканської кризи, привертала увагу світової спільноти до багаторічних конфліктів у Абхазії, Нагорному Карабасі Південній Осетії. Україна активно підтримує проведення спеціальних розширених засідань ПРО ОБСЄ, присвячених обговоренню ситуації з врегулювання конфліктів у Придністров'ї та Грузії. Враховуючи актуальність для України питань облаштування та поліпшення контролю на українсько-молдовському кордоні з огляду на Придністровський конфлікт, Україна тісно співпрацює з Координатором проектів ОБСЄ у питанні реалізації проектів, спрямованих на надання допомоги в облаштуванні кордону між Україною і Молдовою. У питанні врегулювання Придністровського конфлікту Україна, як один із посередників, виступає за необхідність вирішення проблеми шляхом переговорів та активізацію зусиль ОБСЄ з метою досягнення остаточного врегулювання Придністровського конфлікту.

Україна приділяє значну увагу підвищенню ефективності превентивного потенціалу ОБСЄ. З цією метою за ініціативою України у Києві 8–9 жовтня 2001 р. проводився міжнародний семінар ОБСЄ “Превентивні функції ОБСЄ: досвід, можливості, завдання”, що став першим масштабним міжнародним заходом, проведеним ОБСЄ в Україні. Цей захід проходив під головуванням Генерального секретаря ОБСЄ Я. Кубіша, в ньому взяли участь близько 150 учасників з 53 країн.

Україна бере активну участь у розгляді питань, пов'язаних з реформуванням ОБСЄ, а саме:

- удосконалення роботи польових присутностей та миротворчої діяльності ОБСЄ;
- зміцнення аналітичного потенціалу Організації;
- вироблення нової шкали внесків до бюджету ОБСЄ.

Для просування українських пропозицій використовується взаємодія у рамках ГУУАМ та організація підтримки інших держав-учасниць, які поділяють підходи України до тих чи інших питань реформування ОБСЄ.

СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ (СОТ)

Після Другої світової війни в умовах формування нової моделі світового порядку постало завдання створення принципово нових багатосторонніх механізмів регулювання торгівельних відносин. Необхідність таких механізмів стала зрозумілою після Великої депресії 30-х років, яка призвела до посилення протекціонізму. Лібералізація торгівлі вимагала встановлення системи „правил гри”. Тому у 1947 році було вирішено створити Міжнародну організацію торгівлі. В рамках роботи Конференції ООН з торгівлі та зайнятості 23 країни уклали Генеральну угоду з тарифів та торгівлі (ГАТТ), а 30 жовтня 1947 року представники цих країн підписали Протокол про тимчасове застосування ГАТТ до моменту набуття чинності статуту Міжнародної організації торгівлі. Цей документ був прийнятий в рамках Конференції ООН з торгівлі та зайнятості, але не ратифікований рядом країн, насамперед США, через те, що містив численні зобов'язання за рамками торговельних правил (в сфері зайнятості, інвестицій, торгівлі послугами тощо).

Хоча Міжнародну організацію торгівлі, на відміну від двох інших, так званих Бреттон–Вудських інституцій – Світового банку та Міжнародного валютного фонду, створити на той час не вдалося, переговори в рамках ГАТТ поступово перетворилися на унікальний глобальний механізм регулювання торговельних відносин. Станом на сьогодні Світова організація торгівлі (СОТ), що утворилася в результаті подальшої еволюції ГАТТ, налічує 145 членів, на які припадає більше 95% світової торгівлі. Це фактично означає, що країни, які знаходяться за межами СОТ, мають щонайменше враховувати, а як правило, дотримуватися правил цієї Організації у торговельних відносинах.

За роки існування ГАТТ відбулося вісім раундів багатосторонніх переговорів. Їх результатом стало укладення низки угод, що регулюють, зокрема, питання субсидій та компенсаційних заходів, технічних бар'єрів в торгівлі, процедур імпортного ліцензування, державних закупівель, антидемпінгових заходів, митної оцінки імпорту, а також радикального зменшення імпортних тарифів в багатьох сферах.

Останній з цих раундів – Уругвайський (1986–1994 роки) завершився укладенням 15 квітня 1994 року Маракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі. Угода встановлює, що головними цілями СОТ є забезпечення якомога більш вільного режиму торгівлі, створення механізму багатосторонніх переговорів та врегулювання суперечок між її членами. Функціонування СОТ базується на наступних принципах:

- Відсутність будь-яких форм дискримінації в торговельних відносинах. Цей фундаментальний принцип має, фактично, подвійне значення. По-перше, не-дискримінація торгових партнерів у відношенні один до одного, тобто, кожна країна надає всім іншим не менш сприятливі умови торгівлі, ніж надані хоча б одній країні. Це здійснюється в рамках застосування в рамках СОТ режиму найбільшого сприяння. По-друге, товари закордонних виробників не повинні дискримінуватися після проходження митниці, що реалізується шляхом надання їм національного режиму на внутрішньому ринку.
- Лібералізація міжнародної торгівлі на переговорній основі.

- Передбачуваність торговельного середовища, тобто, відсутність довільного застосування країнами торговельних заходів без узгодження з партнерами.
- Забезпечення більшої конкуренції та усунення недобросовісної ділової практики, зокрема, шляхом незастосування таких методів, як експортні субсидії та продаж товарів за демпінговими цінами.
- Створення більш сприятливих умов, включаючи спеціальні привілеї для менш розвинутих країн, наприклад, надання їм більше часу для пристосування до нових умов, більшу гнучкість і спеціальні пільги.

Вищим органом СОТ є Конференція міністрів, яка проходить не рідше, ніж раз на два роки. Хоча де-юре для прийняття рішень передбачене голосування, вони, як правило, приймаються консенсусом. Формально рішення щодо тлумачення положень угод та звільнення від прийнятих зобов'язань приймаються 3/4 голосів, а ті, що не стосуються прав та обов'язків учасників – 2/3.

Під час Уругвайського раунду, на відміну від попередніх, значна увага приділялася створенню правового поля у торгівлі послугами, інвестиційній діяльності, а також торговельним аспектам захисту інтелектуальної власності. Це стало відповіддю на виклики глобалізації, пов'язані із зростанням значення цих сфер у функціонуванні економік. Таким чином, система СОТ перетворюється на всеохоплюючий багатосторонній механізм регулювання всіх торговельних аспектів.

У листопаді 2001 року під час IV Конференції міністрів СОТ у Катарі було прийнято рішення про започаткування нового раунду багатосторонніх переговорів в рамках СОТ, який отримав назву „раунду розвитку”. Це пов'язане насамперед з великою увагою, яка приділяється країнам, що розвиваються. Переговори охоплюватимуть практично всі сфери – сільське господарство, доступ до ринку несільськогосподарських товарів, торгівля послугами, інвестиційні аспекти, захист інтелектуальної власності, антидемпінгові заходи та субсидії, політика в сфері захисту конкуренції.

Таким чином, неучасть в СОТ позбавляє країни не тільки переваг, які можна отримати з метою встановлення передбачуваного торговельного середовища, а й не дозволяє брати участь у створенні такого середовища.

Для України, економіка якої є орієнтованою на експорт, важливо набути членства у СОТ. Більш того, вона все одно буде вимушена дотримуватися основних вимог та правил СОТ, без чого складно працювати на світовому ринку. Прикладом цього було намагання ряду країн, зокрема, США та ЄС примусити Україну дотримуватися вимог в сфері захисту інтелектуальної власності.

Проведення нового раунду переговорів ставить перед Україною завдання щодо вступу у найближчій перспективі. В іншому випадку їй доведеться вступати до СОТ, виконуючи значно жорсткіші умови, брати участь у розробці яких вона була позбавлена можливості.

Важко однозначно і структуровано окреслити всі переваги, які надає СОТ. Основною з них є входження України до правового поля, що створює можливості для українських підприємств діяти у прозорому та передбачуваному середовищі. Це сприятиме зменшенню комерційних ризиків, зростанню інвестиційної привабливості, а також надасть Україні можливість використовувати визнані методи захисту своїх інтересів та вирішення торговельних спорів. Водночас, слід враховувати, що системні „непрямі” позитивні ефекти приєднання до СОТ почнуть в повній мірі діяти в середньостроковій перспективі. Досвід свідчить, що, як правило, такі непрямі ефек-

Країни-члени СОТ

Австралія	01.01.95	Японія	01.01.95
Австрія	01.01.95	М'янма	01.01.95
Антигуа і Барбуда	01.01.95	Тринідад і Тобаго	01.03.95
Аргентина	01.01.95	Зімбабве	05.03.95
Бангладеш	01.01.95	Домініканська Республіка	09.03.95
Барбадос	01.01.95	Ямайка	09.03.95
Бахрейн	01.01.95	Туреччина	26.03.95
Беліз	01.01.95	Туніс	29.03.95
Бельгія	01.01.95	Куба	20.04.95
Бразилія	01.01.95	Ізраїль	21.04.95
Бруней - Даруссалам	01.01.95	Колумбія	30.04.95
Великобританія	01.01.95	Сальвадор	07.05.95
Венесуела	01.01.95	Ботевана	31.05.95
Габон	01.01.95	Гвінея-Бісау	31.05.95
Гайана	01.01.95	Джибуті	31.05.95
Гана	01.01.95	Лесото	31.05.95
Гондурас	01.01.95	Мавританія	31.05.95
Гонконг	01.01.95	Малаві	31.05.95
Греція	01.01.95	Малі	31.05.95
Данія	01.01.95	Мальдівські Острови	31.05.95
Домініка	01.01.95	Того	31.05.95
Європейське Співтовариство	01.01.95	Центральноафриканська республіка	31.05.95
Замбія	01.01.95	Буркіна - Фасо	03.06.95
Індія	01.01.95	Сингапур	30.06.95
Індонезія	01.01.95	Польща	01.07.95
Ірландія	01.01.95	Швейцарія	01.07.95
Ісландія	01.01.95	Гватемала	21.07.95
Іспанія	01.01.95	Бурунді	23.07.95
Італія	01.01.95	Сьєрра-Леоне	23.07.95
Канада	01.01.95	Кіпр	30.07.95
Кенія	01.01.95	Словенія	30.07.95
Корея	01.01.95	Мозамбік	26.08.95
Коста - Ріка	01.01.95	Ліхтенштейн	01.09.95
Кувейт	01.01.95	Нікарагуа	03.09.95
Люксембург	01.01.95	Болівія	12.09.95
Маврікій	01.01.95	Гвінея	25.10.95
Макао	01.01.95	Мадагаскар	17.11.95
Малайзія	01.01.95	Камерун	13.12.95
Мальта	01.01.95	Катар	13.01.96
Марокко	01.01.95	Фіджі	14.01.96
Мексика	01.01.95	Екватор	21.01.96
Намібія	01.01.95	Гаїті	30.01.96
Нігерія	01.01.95	Сент - Кітс і Невіс	21.02.96
Нідерланди	01.01.95	Бенін	22.02.96
Німеччина	01.01.95	Гренада	22.02.96
Нова Зеландія	01.01.95	ОАЕ	10.04.96
Норвегія	01.01.95	Руанда	22.05.96
Пакистан	01.01.95	Папуа - Нова Гвінея	09.06.96
Парагвай	01.01.95	Соломонові Острови	26.07.96
Перу	01.01.95	Чад	19.10.96
Південна Африка	01.01.95	Гамбія	30.10.96
Португалія	01.01.95	Ангولا	23.11.96
Румунія	01.01.95	Болгарія	01.12.96
Свазіленд	01.01.95	Нігер	13.12.96
Сенегал	01.01.95	Демократична Республіка Конго	01.01.97
Сент - Вінсент і Гренадіни	01.01.95	Монголія	29.01.97

Сент - Лусія	01.01.95	Конго	27.03.97
Сінгапур	01.01.95	Панама	06.09.97
Словаччина	01.01.95	Киргизстан	20.12.98
Сполучені Штати Америки	01.01.95	Латвія	10.02.99
Суринам	01.01.95	Естонія	13.11.99
Таїланд	01.01.95	Йорданія	11.04.00
Тайвань	01.01.95	Грузія	14.06.00
Танзанія	01.01.95	Албанія	08.09.00
Уганда	01.01.95	Оман	09.11.00
Угорщина	01.01.95	Хорватія	30.11.00
Уругвай	01.01.95	Литва	31.05.01
Філіппіни	01.01.95	Молдова	27.07.01
Фінляндія	01.01.95	Китай	11.12.01
Франція	01.01.95	Македонія	15.10.02
Чехія	01.01.95	Вірменія	10.12.02
Чилі	01.01.95	Камбоджі	19.09.03
Швеція	01.01.95	Непал	19.09.03
Шрі - Ланка	01.01.95		

ти є значно вагомішими ніж прямі. Серед останніх, найбільш важливим є покращення умов доступу до ринків та можливість для споживачів купувати більш дешеві товари внаслідок зростання конкуренції на внутрішньому ринку.

Варто навести лише декілька прикладів, що ілюструють можливості, які Україна втрачає, не будучи членом СОТ:

1. Розширення ЄС призводить до зміни торговельного режиму з його новими членами, оскільки вони приймають всі діючі в Євросоюзі зобов'язання. В результаті він може погіршитися по окремих товарних групах для деяких країн. Правила СОТ дозволяють розпочати процес щодо можливого отримання відповідних компенсацій, однак країни, що не є членами СОТ, цього позбавлені.
2. На сьогодні, відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, торгівля сталеливарними виробами здійснюється на основі кількісних обмежень, які заборонені правилами СОТ.
3. Наприкінці 2002 року ЄС змінив режим торгівлі зерновими після попередніх переговорів із зацікавленими членами СОТ, як це вимагається правилами цієї Організації. США та Канада, в результаті отримали квоти на експорт зернових до ЄС, а інші країни, за сьогоднішньою позицією Євросоюзу, мають здійснювати експорт на загальних засадах.

Важливо підкреслити, що вступ до СОТ є передумовою для якісного піднесення торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС. Позиція Євросоюзу полягає в тому, що дотримання норм та правил СОТ є необхідним підґрунтям для створення зони вільної торгівлі. Це означає, що набуття членства в СОТ є одним з ключових кроків забезпечення успішної реалізації євроінтеграційного курсу України.

Навпаки, загальні для всієї економіки України негативні наслідки вступу до СОТ окреслити фактично неможливо, оскільки вони будуть досить відрізнятися для різних секторів економіки. Особливо потужним буде тиск на відносно неконкурентоспроможні галузі, тим більше, що заходи підтримки в рамках СОТ є чітко регламентованими.

Таким чином, перед Україною стоїть двоєдине завдання не тільки забезпечити вступ до СОТ, а й максимально використати переваги членства в цій Організації і, відповідно, знівелювати можливі негативні ефекти.

Процес вступу до СОТ є чітко регламентованим, але його тривалість є індивідуальною для кожної країни. Вона визначається, насамперед переговорною тактикою, зокрема, бажанням „пожертвувати” швидким вступом до СОТ заради максимально можливого врахування своїх інтересів. Яскравим прикладом є переговори щодо вступу Китаю до СОТ, що тривали близько 15 років.

Умовою приєднання до СОТ є прийняття законодавчої та нормативної бази, необхідної для виконання зобов'язань. При цьому увага звертається не лише на факт її прийняття, а насамперед, на здатність їх належного виконання. В першу чергу, у відповідність до норм СОТ необхідно привести законодавство у галузях державної підтримки, сільського господарства, технічних бар'єрів в торгівлі, санітарних та фіто-санітарних норм, податкового та митного регулювання, надання послуг, захисту прав інтелектуальної власності.

Переговори щодо вступу відбуваються в рамках спеціально створюваної робочої групи. До її складу входять представники країн, що зацікавлені у проведенні переговорів з країною, що претендує на набуття членства. Переговори проводяться за чотирма головними напрямками: про доступ до ринку товарів, послуг, сільськогосподарської продукції та щодо системних питань (багатосторонній аспект), які стосуються, в основному, адаптації законодавства до норм та стандартів СОТ. За результатами переговорів готується протокол про приєднання (підлягає ратифікації), до якого додаються доповідь робочої групи і зобов'язання стосовно доступу на ринки товарів і послуг, а також в сфері сільського господарства, і список вилучень з режиму найбільшого сприяння.

Україна подала офіційну заявку щодо вступу до СОТ у 1993 році, а 17 грудня 1993 року було створено Робочу групу з розгляду заявки України про вступ до цієї Організації, до якої увійшли 46 країн, з них з 25-ма Україна веде переговори щодо доступу до ринків товарів та послуг. Водночас, існує можливість приєднання до таких переговорів інших країн.

Наступним кроком стало подання 28 червня 1994 року на розгляд Робочої групи Меморандуму про зовнішньоторговельний режим України.

Переговорний процес проходив з різною інтенсивністю, але з 2000 року можна говорити про його суттєву активізацію. 5 вересня 2001 року було підписано Указ Президента України „Про додаткові заходи щодо прискорення вступу України до СОТ”, а 5 лютого 2002 року було видано Указ Президента України „Про Програму заходів щодо завершення вступу України до СОТ”.

Станом на серпень 2003 року підписано 13 двосторонніх протоколів, в тому числі з Євросоюзом.

Переговорна позиція України базується на затвердженій у 1996 році Указом Президента України „Концепції трансформації митного тарифу України відповідно до системи ГАТТ/СОТ”, а також Законі України „Про митний тариф України” від 5 квітня 2001 року.

Серед найбільш проблемних питань в сфері доступу до ринків товарів і послуг можна виділити створення дієвого механізму захисту прав інтелектуальної власності і врегулювання питання заборони імпорту курячого м'яса (з США); прийняття зобов'язань з доступу до окремих секторів послуг (з ЄС), збільшення квот або зменшення імпорتنих тарифів для ряду сільськогосподарських товарів, наприклад, цукру-сирцю з тростини.

На сьогодні завершено переговори щодо більшості товарних позицій.

Результати переговорів з доступу до ринку послуг є важливими з огляду на стрімке зростання їх частки у ВВП (1990 рік – 20,3%, 2002 рік – 54,8%). Графік специфічних зобов'язань України з доступу до ринку послуг включає більше 130 секторів (з 155 визначених класифікатором послуг СОТ), що є високим показником лібералізації доступу до ринку послуг не тільки серед країн, що претендують на вступ до СОТ, але й країн-членів. Це відповідає загальній тенденції щодо подальшої суттєвої лібералізації ринку послуг в рамках СОТ. До речі, слід відзначити, що вимоги членів СОТ до нових претендентів в сфері послуг постійно збільшуються. Якщо в середині 90-х років зобов'язання приймалися в середньому по 60–80 секторах, то країни, що вступили до СОТ нещодавно брали такі зобов'язання по 120–150.

Водночас, значна кількість українських постачальників послуг є на сьогодні недостатньо конкурентоспроможною, тому необхідно передбачити відповідні перехідні періоди, насамперед, для таких секторів, як банківські, страхові та медичні послуги.

Отримання оптимальних умов підтримки сільського господарства, в якому працює близько 16% населення України, також є одним з пріоритетів переговорного процесу. Правила СОТ не передбачають скасування субсидій в цій сфері, однак вимагають встановлення їх граничного рівня. Завершення процесу реформування сільськогосподарського сектору України вимагає адекватної підтримки держави. Тому Україна відстоює необхідність фіксації достатнього рівня державної підтримки цього сектору.

Важливим завданням залишається приведення законодавства України у відповідність до норм СОТ. Істотні зміни здійснюються, насамперед, в таких галузях, як податкове та інвестиційне регулювання, надання субсидій, послуги, сільське господарство, захист інтелектуальної власності, технічні бар'єри у торгівлі.

Виконання всього обсягу заходів з приведення економіки України у відповідність до норм СОТ у коротко- та середньостроковій перспективі створюватиме системний ефект на її функціонування у напрямку зростання її конкурентоспроможності, виробництва товарів та послуг з більшою доданою вартістю та інвестиційної складовою.

Україна вибрала стратегію повномасштабної інтеграції до світового економічного простору, лібералізованої і відкритої економіки. Необхідною умовою отримання максимальних переваг від такої стратегії є входження до системи СОТ.

СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ (СНД)

Тривалий час Співдружність Незалежних Держав (СНД) залишалася єдиним багатостороннім механізмом взаємодії на пострадянському просторі. Розвиток співробітництва в рамках СНД є значною мірою показовим як для еволюції цього простору, так і деяких окремих країн.

8 грудня 1991 року лідери України, Росії та Білорусі підписали Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав, що стало відправною точкою існування СНД. Азербайджан, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Таджикистан, Туркменистан та Узбекистан приєдналися до цієї Угоди 21 грудня 1991 року, а Грузія зробила це у 1993 році.

Розуміння того, як функціонує СНД, неможливе без короткого огляду її структури.

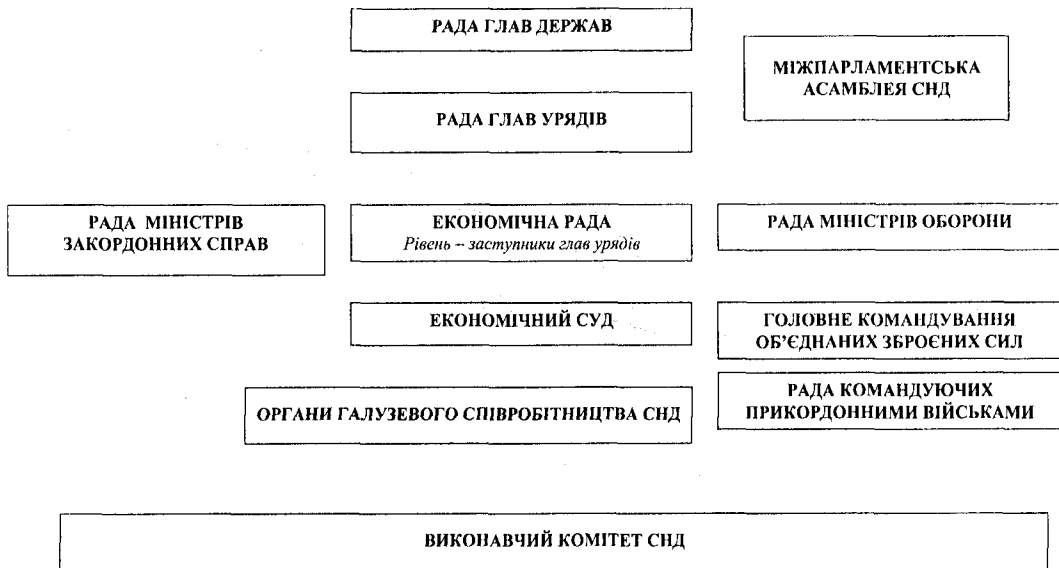

Рис. Організаційна структура СНД

Вищим органом Співдружності є Рада Глав держав, яка може приймати рішення стосовно:

- Внесення поправок до Статуту СНД;
- Оптимізації структури Співдружності, створення нових або скасування вже існуючих органів, призначення їхніх керівників та затвердження положень;
- Делегування повноважень іншим органам;
- Розгляд звітів про діяльність органів СНД.

Правовою основою функціонування Ради є Угода про створення СНД від 8 грудня 1991 року, Статут СНД від 22 січня 1993 року та Правила процедури Ради Глав держав та Ради Глав урядів, що затверджені Рішенням Ради Глав держав від 17 травня 1996 року.

Рішення Ради Глав держав приймаються консенсусом, однак держави можуть заявити про незацікавленість у прийнятті того чи іншого рішення. Рада проводить свої засідання двічі на рік (позачергові засідання можуть скликатися за ініціативи однієї з держав). Відповідно до Рішення Глав держав СНД від 2 квітня 1999 року, головування в Раді передається за принципом ротації. На сьогодні в Раді Глав держав головує Президент України Л.Д. Кучма.

Діяльність Ради Глав урядів пов'язана, насамперед, з координацією співпраці в соціально-економічній сфері, зокрема:

- Обговорення та прийняття спільних програм розвитку промисловості, сільського господарства;
- Розвиток інфраструктурних мереж, зокрема, енергетики, транспорту, зв'язку;
- Співпраця в податковій та кредитно-фінансовій сферах;
- Розвиток співробітництва в сфері науки і технологій;
- Створення в рамках компетенції органів СНД;
- Фінансове забезпечення діяльності СНД.

Зовнішньополітичний вимір функціонування СНД є компетенцією, насамперед, Ради Міністрів закордонних справ, яка створена відповідно до Рішення Ради Глав держав від 24 вересня 1993 року. Вона також сприяє розвитку правового та гуманітарного співробітництва держав-учасниць Співдружності.

Рада Міністрів закордонних справ розглядає хід виконання рішень Рад Глав держав та урядів, а також укладених в рамках СНД угод.

Питання координації воєнної політики належать до компетенції Ради міністрів оборони (до її складу не входять Україна, Молдова та Туркменістан), яка створена Рішенням Ради Глав держав від 14 лютого 1992 року. Вона має постійно діючий робочий орган — Штаб з координації воєнного співробітництва.

6 липня 1992 року Рада Глав держав схвалила Рішення щодо створення Ради командуючих прикордонними військами (представники України, Молдови та Азербайджану не входять до її складу), яка займається питаннями координації зусиль прикордонних служб в сфері охорони кордонів. Її постійним робочим органом є Координаційна служба.

Обидві Ради збираються, як правило, шоквартально.

Парламентський вимір співробітництва в рамках СНД здійснюється в основному через Міжпарламентську асамблею, яка була створена 27 березня 1992 року на основі укладеної в Алма-Аті угоди. Її було підписано Білоруссю, Вірменією, Казахстаном, Киргизстаном, РФ, Таджикистаном та Узбекистаном. Пізніше до неї приєдналися Азербайджан, Грузія та Молдова, а у 1999 році — Україна.

26 травня 1995 року Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією, Казахстаном, Киргизстаном, РФ та Таджикистаном було підписано Конвенцію про Міжпарламентську асамблею (набула чинності 16 січня 1996 року, пізніше до неї приєдналася Молдова), в якій цей орган визначається як міждержавний.

Міжпарламентська асамблея основний акцент робить на гармонізації законодавства. Основним інструментом вирішення цього завдання є прийняття модельних законів та рекомендацій, які стосуються практично всіх сфер функціонування СНД.

З метою подальшого вдосконалення економічної складової співробітництва в рамках СНД було створено Економічну раду СНД. Рішення про затвердження її Положення підписане главами держав 25 січня 2000 року. Основними напрямками діяльності Ради є наступні:

1. Сприяння розвитку економічної співпраці в рамках СНД, створення та забезпечення функціонування зони вільної торгівлі, забезпечення умов для переходу до більш високих ступенів економічної співпраці, заснованих на вільному русі товарів, послуг, робочої сили та капіталів.
2. Розробка пропозицій щодо співпраці комерційних структур, налагодження інвестиційної співпраці.
3. Розробка зацікавленими сторонами спільних програм та проектів щодо розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту, енергетики.
4. Розвиток співпраці з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та культури.

Варто також відзначити таку структуру як Економічний суд СНД, що був створений відповідно до Угоди про статус Економічного суду СНД від 6 липня 1992 року. Учасниками цієї Угоди є Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан та Узбекистан. До компетенції Суду відноситься вирішення економічних суперечок міждержавного характеру.

В рамках СНД створена значна кількість (приблизно 70) різних галузевих структур. Їхній перелік надає загальну картину напрямків, в яких розвивається співпраця в рамках Співдружності:

- Промисловість: Міждержавна рада із співпраці в галузі машинобудування, Міждержавне об'єднання вугілля та металу, Міждержавна рада з антимонопольної політики та інші.
- Сільське господарство: Міждержавна рада з питань агропромислового комплексу, Міждержавна рада зі співробітництва в галузі ветеринарії та інші.
- Транспорт та зв'язок: Рада із залізничного транспорту держав-учасниць СНД, Рада з авіації та використання повітряного простору, Міждержавна рада з космосу, Міждержавна рада "Радіонавігація", Регіональна співдружність в галузі зв'язку, Координаційна рада міжурядового фельд'єгерського зв'язку.
- Наука та техніка: Міждержавна науково-технічна рада, Міждержавна рада з питань охорони промислової власності, Міждержавна координаційна рада з науково-технічної інформації, Координаційна рада з інформатизації держав-учасниць СНД.
- Енергетика: Електроенергетична рада СНД, Міжурядова рада з нафти та газу, Міжурядова рада із співробітництва в галузі хімії та нафтохімії.
- Торгівля та фінанси: Міждержавний статистичний комітет СНД, Рада керівників зовнішньоекономічних відомств, Міждержавний банк, Рада керівників митних служб держав-учасниць СНД, Міждержавний валютний комітет.
- Екологія: Міждержавна екологічна рада, Міждержавна рада з гідрометеорології.
- Реагування на надзвичайні ситуації: Міждержавна рада з надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.
- Безпека та боротьба із злочинністю: Рада міністрів внутрішніх справ, Рада керівників органів безпеки та спеціальних служб, Координаційна рада генеральних прокурорів, Координаційна рада керівників органів податкових та фінансових розслідувань, Антитерористичний центр держав-учасниць СНД.
- Галузеві органи існують і в інших сферах діяльності СНД, наприклад, Консультативна рада з праці, міграції та соціального захисту населення держав-учасниць СНД, Рада із співпраці в сфері охорони здоров'я, Рада з культурно-го співробітництва, Рада з туризму тощо.

Практичне забезпечення діяльності органів СНД, насамперед, Ради Глав держав, Ради Глав урядів, Ради Міністрів закордонних справ та Економічної ради здійснюється Виконавчим комітетом СНД.

Детальне викладення історії функціонування СНД вимагає окремого аналізу еволюції країн пострадянського простору, і є навряд чи доцільним в межах цієї статті. Разом з тим, варто зупинитися на рамкових умовах та головних принципах участі України у діяльності Співдружності.

Правові засади участі України в СНД визначаються, крім Угоди про створення Співдружності, застереженнями Верховної Ради України до цієї Угоди від 10 грудня 1991 року та Заявою Верховної Ради України від 20 грудня 1991 року. Відповідно до цих документів, Україна обмежує свою участь у зовнішньополітичній, військовій, прикордонній та миротворчій діяльності багатостороннього характеру.

Таким чином, Україна не бере участі у договорах військово-політичного характеру, що укладені в рамках СНД, а також у колективних силах Співдружності з підтримання миру, якщо вони функціонують поза егідою ООН або Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Вона також бере участь як спостерігач в роботі таких органів як Рада міністрів оборони, Рада колективної безпеки та Рада командувачів прикордонних військ. При цьому слід зазначити, що після створення Організації Договору про колективну безпеку держав-учасниць СНД (укладений 15 травня 1992 року) співпраця військового характеру сконцентрована в рамках її структур.

Україною не підписано Статут СНД. Однак, слід підкреслити, що у 1994 році Економічний суд СНД розглянув, на прохання Виконавчого секретаріату Співдружності, питання щодо статусу держав, які входять до СНД. В результаті було прийняте рішення, що всі країни, які підписали та ратифікували Угоди про створення СНД, мають статус держав-учасниць Співдружності.

Співробітництво в рамках Співдружності відбувалося з урахуванням національних інтересів та у форматі заінтересованих держав. Таким чином, СНД є, насамперед, механізмом багатосторонніх консультацій та переговорів. При цьому Україна завжди наголошувала, що акцент в рамках СНД має бути зроблений на співпраці в економічній сфері. 2 квітня 1999 року Рада Глав держав СНД ухвалила рішення, відповідно до якого основним напрямком діяльності Співдружності є економічна співпраця, що розвиватиметься шляхом створення та функціонування зони вільної торгівлі. Також під час цієї Ради було досягнуто домовленості про добровільну участь держав-учасниць в органах СНД та формування бюджету Співдружності пропорційно до їх участі в цих органах. Фактично це означає, що СНД представляє собою гнучкий механізм, що дозволяє взаємодію в різних форматах відповідно до прагнень сторін та їх національних інтересів.

Слід відзначити, що Рада Глав держав, що відбулася 2 квітня 1999 року, стала однією з етапних в історії Співдружності. Ще у 1997 році посилювалися дискусії щодо необхідності знайти більш ефективні механізми роботи СНД. В результаті було вирішено створити Спеціальний міждержавний форум, який мав внести пропозиції на розгляд Ради Глав держав.

Результатом його роботи стало Рішення Ради Глав держав щодо вдосконалення та реформування органів СНД, спрямоване на зміцнення механізмів діяльності Співдружності та одночасне надання цим механізмам більшої гнучкості.

Згідно з цим Рішенням, створено Виконавчий комітет СНД на основі реорганізації Виконавчого секретаріату, апарату Міждержавного економічного комітету, а також апаратів ряду інших міждержавних та міжурядових органів із значним скорочен-

ням кількості персоналу. Таким чином, Виконавчий комітет став єдиним виконавчим, координуючим та адміністративним органом Співдружності.

Інший аспект вдосконалення механізмів функціонування СНД був пов'язаний з контролем за прийнятими рішеннями. З цією метою Спеціальний міждержавний форум розробив, та у 1998 році надав на затвердження Раді Глав держав, концептуальні положення Механізму реалізації рішень Рад Глав держав та Глав урядів. Цей механізм був у жовтні 1998 року затверджений Радою Глав урядів.

Рада глав держав також затвердила розмежування повноважень між нею та Радою Глав урядів. Останній було надано право остаточних рішень із всього комплексу соціально-економічних питань. Відповідно, за Радою Міністрів закордонних справ було закріплено функції органу, що забезпечує співпрацю у зовнішньополітичній діяльності між засіданнями Рад Глав держав.

Другий вимір роботи Форуму стосувався необхідності знайти шляхи практичної реалізації підписаної 15 квітня 1994 року Угоди про створення зони вільної торгівлі. Було важливо включити до неї такі аспекти, як умови та практична процедура застосування захисних заходів у торгівлі, забезпечення добросовісної конкуренції, порядок вирішення суперечок. З цієї метою було підготовлено і 2 квітня 1999 року підписано, Протокол про внесення змін та доповнень до цієї Угоди. Угода та Протокол до неї були ратифіковані Україною 6 жовтня 1999 року (на сьогодні не ратифіковані Російською Федерацією).

З метою координації та контролю за прийнятими рішеннями було вирішено створити Економічну раду СНД, яка спільно з Виконавчим комітетом має відповідати за весь комплекс питань, пов'язаний із створенням зони вільної торгівлі.

29 січня 2003 року на неформальній зустрічі Глав держав-учасниць СНД в Києві було прийняте рішення покласти на Україну в особі її Президента Л.Д. Кучми місію головування у Раді Глав держав-учасниць Співдружності. За практикою функціонування органів СНД, в Раді Міністрів закордонних справ головує представник країни, що має головування в Раді Глав держав, тобто, на сьогодні в цьому органі також головує представник України.

18–19 вересня 2003 року відбулися засідання Ради Глав держав, Ради Глав урядів та Ради Міністрів закордонних справ. Їхньою домінуючою темою став розвиток співпраці в економічній сфері та здійснення заходів, необхідних для формування зони вільної торгівлі. Варто коротко навести основні підсумки цих засідань, оскільки вони ілюструють пріоритети у діяльності СНД.

По-перше, був обговорений хід створення зони вільної торгівлі. Глави держав схвалили Рішення, згідно з яким формування та функціонування зони вільної торгівлі є безумовним пріоритетом СНД. У Рішенні зазначається, що правове оформлення створення зони вільної торгівлі в основному завершене. Крім того, затверджено План реалізації найважливіших заходів, спрямованих на підвищення ефективності взаємодії держав-учасниць СНД в економічній сфері у 2003–2010 роках. Заходи спрямовані на усунення бар'єрів у взаємній торгівлі та формування правової бази, в тому числі в сфері конкурентної політики.

Рада Глав урядів також прийняла низку рішень щодо зміцнення економічного співробітництва, серед яких можна виділити транспортну сферу. Зокрема, були підписані Угода про взаємодію держав-учасниць СНД в галузі автомобільних вантажних перевезень, Меморандум про співпрацю держав-учасниць СНД в сфері міжнародних транспортних коридорів, а також затверджено Положення про Координаційну транспортну раду, яка складається з міністрів транспорту. Крім того, на

засіданні Глав урядів було прийняте рішення про оптимізацію бюджету СНД, в тому числі шляхом його скорочення.

По-друге, важливою темою Ялтинського самміту СНД стала боротьба з тероризмом та контрабандою наркотиків. Перед учасниками самміту виступив Заступник Генерального секретаря ООН, Генеральний директор відділення ООН у Відні А. Коста. Він торкнувся питань розповсюдження наркотиків та пов'язаних з цим злочинів, зокрема, тероризму та контрабанди зброї. За результатами обговорення цього питання було домовлено про співпрацю Управління ООН з боротьби з наркотиками та злочинністю та Виконавчого секретаріату СНД.

Крім того, Глави держав-учасниць СНД прийняли рішення щодо забезпечення контролю за міжнародними передачами переносних зенітних ракетних комплексів типу "Стрела" та "Ігла". Це має підвищити ефективність протидії спробам терористів отримати таку зброю.

По-третє, глави держав-учасниць СНД схвалили пропозицію України стосовно проголошення 26 квітня Міжнародним днем пам'яті жертв радіаційних аварій та катастроф у державах-учасницях СНД. Було підтримано також пропозицію доповнити проект резолюції Генеральної асамблеї ООН з чорнобильських питань, що планується розглянути під час 58-ої сесії Генасамблеї ООН, положенням про проголошення 26 квітня Міжнародним днем пам'яті жертв радіаційних аварій та катастроф.

Варто коротко зупинитися на інших форматах розвитку співпраці на пострадянському просторі. Зокрема, суттєві розбіжності у баченні державами-учасницями СНД подальшого розвитку співробітництва в рамках Співдружності призвели до виникнення на просторі СНД різних інтеграційних об'єднань, зокрема, Євразійського економічного союзу (ЄврАзЕС), якому доцільно приділити окрему увагу з огляду на спробу впровадити в його рамках якісно інші, порівняно з СНД, механізми, а також статус спостерігача, який Україна має в цьому об'єднанні.

ЄврАзЕС був створений на базі укладених в рамках СНД домовленостей про формування Митного союзу. Відповідну угоду було підписано 6 січня 1995 року між Російською Федерацією та Республікою Білорусь. До неї потім приєдналися Казахстан та Киргизія. 26 лютого 1999 року під час засідання Міждержавної ради Митного союзу до неї приєднався також Таджикистан, а в той же день керівники п'яти держав підписали Договір про митний союз і Єдиний економічний простір.

Під час чергового засідання Міждержавної ради Митного союзу 26 жовтня 1999 року у Москві було прийнято „Московську декларацію”, в якій зазначається, що Митний союз „відкритий для приєднання будь-якої держави СНД, яка визнає його принципи та готова перебрати в повному обсязі зобов'язання, що витікають з прийнятих документів”. Наступним кроком стало прийняття 23 травня 2000 року у Мінську Рішення про формування на базі Митного союзу міжнародної економічної організації, наділеної функціями, пов'язаними із вступом до СОТ, формуванням зовнішніх митних кордонів, єдиною зовнішньоекономічною політикою, тарифами, цінами та іншими складовими функціонування спільного ринку. 10 жовтня 2000 року в Астані було підписано Договір про заснування ЄврАзЕС та прийнята відповідна Заява Глав держав „п'ятірки”.

Договір наголошує, що головними цілями ЄврАзЕС, крім поглиблення співробітництва у формуванні єдиного митного простору, є також розширення співпраці у сфері макроекономічної, валютно-фінансової, промислової та соціальної політики.

РЕГІОНАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ

1. Співробітництво України в рамках Центральноєвропейської ініціативи

Центральноєвропейська ініціатива (ЦЕІ) була створена у листопаді 1989 року в Будапешті. Спочатку її членами стали Італія, Австрія, Угорщина, Югославія. Саме тому перша назва ЦЕІ – “Квадрагонале”, що свідчить про важливість італійського впливу у цьому утворенні. Основною метою цих чотирьох країн було налагодження ефективного багатостороннього співробітництва у різних сферах. Крім того, ЦЕІ стала, фактично, першим форматом співпраці країн Європейського Союзу та колишніх соціалістичних країн, тому зближення останніх з Євросоюзом також було важливим завданням Ініціативи.

У 1990 році до ЦЕІ приєдналася Чехословаччина, а у 1991 році – Польща. Назва організації була змінена спочатку на “Пентагонале”, а потім “Гексагонале”. Однак вступ у 1992 році ще трьох держав – Боснії і Герцеговини, Словенії та Хорватії (держав- правонаступниць колишньої Югославії) став поштовхом для зміни назви на Центральноєвропейську ініціативу. В 1993 році до ЦЕІ приєдналися ще три держави: Македонія, а також Чехія і Словаччина, які утворились внаслідок розпаду Чехословаччини. В 1996 році організація розширилась за рахунок вступу Албанії, Білорусі, Болгарії, Румунії, України і Молдови, а у 2000 році – Сербії і Чорногорії.

Україна започаткувала контакти з ЦЕІ у 1992 році. Представники України брали участь у діяльності ряду робочих груп ЦЕІ (з питань транспорту, інформації, статистики, міграції). У березні 1994 року наша держава отримала статус члена Асоційованої Ради ЦЕІ, а 31 травня 1996 року офіційно приєдналася до ЦЕІ під час засідання міністрів закордонних справ країн-учасниць у Відні.

Таким чином, на сьогодні до ЦЕІ входять 17 країн (Австрія, Албанія, Білорусь, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Італія, Республіка Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Україна, Хорватія, Чехія, Сербія і Чорногорія).

ЦЕІ надає цим країнам рамки для розвитку співпраці в широкому спектрі галузей на всьому просторі Центральної Європи. Процес розширення Євросоюзу значною мірою змінюватиме зміст цієї співпраці, разом з тим на сьогодні, однак країни ЦЕІ можна умовно розділити на країни ЄС, країни-кандидати (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія – “першої хвилі”, Болгарія, Румунія – “другої хвилі”), балканські країни, стосовно яких Євросоюз заявив про їхню перспективу вступу до ЄС, та країни, що входили до складу колишнього СРСР.

В рамках ЦЕІ створений багаторівневий механізм співпраці як на політичному, так і на експертному рівні. Проводяться зустрічі на рівні глав урядів (щорічно восени), міністрів закордонних справ (щорічно навесні), Комітету національних координаторів ЦЕІ (кілька разів на рік). У ЦЕІ передбачене річне головування країн-учасниць, а міністр закордонних справ головуючої країни виконує функції діючого голови Центральноєвропейської ініціативи. З 1996 року в ЦЕІ діє механізм “трійки”, що, зокрема, притаманний Європейському союзу, тобто керівним органом ЦЕІ є “Трійка” з представників колишньої, нинішньої та майбутньої головуючих країн.

Однак ключовим механізмом ЦЕІ є робота приблизно 20 робочих груп, де на експертному рівні визначаються та опрацьовуються питання, що представляють інтерес в регіональному масштабі.

Ці групи охоплюють, в основному сфери економічного, секторального та гуманітарного співробітництва: з питань сільського господарства, цивільного захисту, боротьби з організованою злочинністю, культури, енергетики, охорони довкілля, розвитку людських ресурсів і навчання, молодіжної політики, інформації і засобів масової інформації, міграції, національних меншин, відбудови Боснії і Герцеговини та Хорватії, науки і технологій, малих і середніх підприємств, туризму, транспорту, транскордонного співробітництва.

Україна бере активну участь у діяльності всіх робочих груп ЦЕІ. У січні 1999 року Україна перебрала головування в Робочій групі з питань енергетики. Головою цієї Робочої групи було обрано Директора міжнародного центру енергоефективних технологій України Є.Нікітіна.

За результатами діяльності робочих груп ЦЕІ було підготовлено понад 100 проєктів, які складають основу для міждержавного співробітництва.

Для фінансування спільних проєктів створено два спеціальні механізми – Фонд солідарності ЦЕІ та Фонд співробітництва ЦЕІ. Існує також можливість залучати фінансові ресурси Європейського Банку Реконструкції та Розвитку, який активно співпрацює з ЦЕІ.

Крім того, в 1996 році в рамках ЦЕІ було створено постійно діючий інформаційно-документаційний центр, який розташований у Трієсті. Центр надає необхідну інформацію державам-членам ЦЕІ з питань діяльності Ініціативи. У листопаді 1997 року на зустрічі глав урядів держав-членів ЦЕІ було прийнято рішення про перейменування Центру на Виконавчий секретаріат ЦЕІ (без зміни його юридичного статусу).

Варто на основних віхах участі України в Центральноевропейській ініціативі.

8–9 листопада 1996 р. в австрійському місті Грац відбулася чергова зустріч Глав урядів країн-учасниць ЦЕІ, в якій взяла участь делегація України – в перший раз в якості повноправного члена ЦЕІ. Основну увагу було зосереджено на питаннях розвитку економічної та секторальної співпраці в рамках ЦЕІ, а також налагодження її стосунків з іншими регіональними і субрегіональними структурами.

Глави урядів ухвалили рішення про вступ до ЦЕІ Молдови. Важливим для України елементом стала фіксація у Заключному документі необхідності активізації зусиль ЦЕІ по допомозі Україні та Білорусі у реабілітації їх регіонів, що постраждали від Чорнобильської катастрофи.

Наступна зустріч глав урядів відбулася 28–29 листопада 1997 року в столиці Боснії і Герцеговини – м.Сараєво. В ході цього заходу було визначено основні стратегічні напрямки діяльності ЦЕІ на перспективу: посилення участі всіх країн-членів в процесі європейської інтеграції та активна співпраця у здійсненні реформ у всіх сферах – економічній, соціальній та правовій.

Зустріч глав урядів 20–21 листопада 1998 року у Загребі (Хорватія) була значною мірою присвячена обговоренню подальшого розвитку процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, а також врегулювання ситуації на Балканах. В рамках цієї зустрічі відбувся також перший Економічний форум країн-учасниць Центральноевропейської ініціативи, який став важливим кроком на шляху активізації торговельно-економічного співробітництва країн регіону.

Одним з питань зустрічі стало надання допомоги мешканцям Закарпатської області, що постраждали від повені. Воно увійшло до Заключного документа зустрічі.

5–6 листопада 1999 року у Празі на зустрічі глав урядів країн-членів ЦЄІ було продовжено обговорення питань, пов'язаних з європейською та євроатлантичною інтеграцією, зокрема, на фоні набуття трьома країнами ЦЄІ – Польщею, Угорщиною та Чехією членства у НАТО. У Заключному документі зустрічі були також підтримані євроінтеграційні зусилля України.

23–24 червня 2000 року у м.Сегед (Угорщина) відбулась чергова зустріч міністрів закордонних справ країн-учасниць Центральноевропейської ініціативи. Крім євроінтеграційної проблематики особлива увага приділялася питанням відновлення судноплавства по Дунаю та запобігання природних катастроф в його басейні.

24–25 листопада 2000 року у Будапешті під час зустрічі глав урядів домінувала тематика розвитку транскордонного та регіонального співробітництва, а також співпраці в рамках Пакту Стабільності для Південно-Східної Європи.

В ході зустрічі міністрів закордонних справ ЦЄІ 21–22 червня 2001 р. у Мілані основні дискусії точилися навколо врегулювання ситуації на Балканах, питань, пов'язаних з розширенням ЄС, а також пошуком шляхів розв'язання конфлікту в Македонії.

Наступний самміт ЦЄІ відбувся в італійському місті Трієст 22–23 листопада 2001 року. За його результатами було прийнято Заклучний документ, в якому було засуджено терористичні акти від 11 вересня ц.р. та продемонстровано готовність країн до тісного співробітництва в рамках широкої коаліції по боротьбі з міжнародним тероризмом. Крім того, глави урядів висловили своє ставлення до політичних процесів, які відбуваються в окремих країнах регіону ЦЄІ (зокрема підтримали дії уряду Македонії по врегулюванню конфліктних ситуацій в цій країні; вітали проведення виборів в Косово; наголосили на необхідності посилення демократичного процесу в Білорусі; висловили позитивну оцінку щодо здійснених Боснією і Герцеговиною кроків по вступу до Ради Європи тощо).

Глави урядів вітали прогрес, досягнутий країнами-учасницями ЦЄІ у процесі розширення ЄС. При цьому, було позитивно відзначено рішення Гьотеборзького Саміту щодо участі України та Молдови в Європейській конференції, що має стати поштовхом до налагодження більш тісного співробітництва в Європі.

На пленарному засіданні зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць ЦЄІ 24–26 червня 2001 року у македонському місті Охрид розглядався широкий спектр питань, пов'язаних з стабілізацією політичної ситуації в регіоні ЦЄІ, врегулюванням ситуації на Балканах, розвитком євроінтеграційних процесів. Ця проблематика домінувала також в ході наступного самміту ЦЄІ 13–15 листопада 2002 року в м.Скоп'є (Македонія).

В тексті Заклучного документа зустрічі міністрів закордонних справ ЦЄІ 13–15 червня 2003 року у Вроцлаві відзначається розвиток відносин між Україною та НАТО, в тому числі, в контексті успішної реалізації Плану дій та Цільового плану Україна-НАТО. Була також підтримана позиція України щодо необхідності врахування стратегічного курсу України на євро інтеграцію в ході відпрацювання Європейської політики сусідства, зокрема, Комунікації Єврокомісії від 11 березня 2003 року щодо розвитку концепції “Ширшої Європи”.

В контексті розвитку відносин між ЦЄІ та об'єднанням ГУУАМ (Азербайджан, Грузія, Молдова, Україна) офіційний представник Центральноевропейської ініціативи брав участь у Самміті ГУУАМ (3–4 липня 2003 року).

Активна співпраця в рамках ЦЄІ вимагає чіткої координації діяльності причетних міністерств та відомств. У серпні 2003 року було затверджено новий склад Міжвідомчої робочої групи з питань співробітництва України в рамках ЦЄІ.

Важливим етапом розвитку співпраці Україна – ЦЄІ став візит в Україну Генерального директора ЦЄІ Г.Крайда, що відбувся 21–24 квітня 2003 року.

Г.Крайд мав зустрічі із Прем'єр-міністром України В.Ф.Януковичем та Міністром закордонних справ України А.М.Зленком, у ході яких були обговорені питання активізації співробітництва України з ЦЄІ, а також поглиблення взаємодії Ініціативи з такими регіональними організаціями, як ОЧЕС та ГУУАМ.

Під час візиту Г.Крайд неодноразово підкреслював, що після вступу до ЄС ряду своїх учасників 1 травня 2004 року, ЦЄІ має надавати особливу вагу зміцненню співпраці з Євросоюзом інших членів Ініціативи, в тому числі України.

Крім того, було обговорено можливості зміцнення співпраці в таких галузях, як енергетика, транспорт, протидія нелегальній іміграції, боротьба з організованою злочинністю, розвиток малих та середніх підприємств і транскордонного співробітництва.

Останній самміт ЦЄІ, що відбувся 20–21 листопада 2003 року у Варшаві, засвідчив готовність її учасників надалі активно розвивати співпрацю у форматі Ініціативи. Було відзначено позитивну роль ЦЄІ, як важливого інструменту прискорення реалізації країнами-учасницями своїх євроінтеграційних прагнень. Крім того, було запропоновано розглянути можливість збільшення обсягів фінансової підтримки проєктів, що здійснюватимуться в рамках ЦЄІ.

Активно розвивається співпраця Української спілки промисловців і підприємців України та Торговельно-промислової палати України з Виконавчим Секретаріатом ЦЄІ та Ініціативою торговельно-промислових палат Центральної Європи, в тому числі щодо створення круглого столу підприємців.

Особливо варто відзначити успішний розвиток співпраці України з ЦЄІ в галузі використання біомаси для отримання електроенергії. 23 квітня 2003 року у Києві в рамках діяльності Робочої групи ЦЄІ зі співробітництва в сфері енергетики відбувся круглий стіл “Потенціал країн ЦЄІ щодо розвитку відновлюваної енергетики на основі використання біомаси”. Започатковано окремий проєкт, який підтримується з боку ЦЄІ.

Не менш важливе значення має сприяння оптимальному використанню транзитного потенціалу центральноєвропейського регіону. Два паневропейських транспортних коридори – П'ятий та Сьомий мають виключне значення для розвитку транспортних систем ЦЄІ. Серед інших пріоритетів співпраці України з ЦЄІ: модернізація аеронавігаційної служби в Україні, розвиток середнього та малого бізнесу, підключення комп'ютерних мереж нашої країни до європейських та обмін інформацією економічного характеру.

Зважаючи на це, формат ЦЄІ може і надалі відігравати роль додаткового механізму сприяння інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур.

2. Україна та Організація Чорноморського Економічного Співробітництва

Створення організацій регіональної співпраці, прив'язаних до морських басейнів, є цілком природним з огляду на існування тісних економічних та культурних зв'язків. Прикладом успішного функціонування таких організацій є Рада держав Балтійського моря на північному фланзі Європейського континенту та Організація Чорноморського Економічного Співробітництва на південному.

Ідея започаткування Чорноморського Економічного Співробітництва належить колишньому Прем'єр-міністру Туреччини Т.Озалу. Він висунув її у 1990 році, і вже за два роки вона була втілена у життя, шляхом підписання 25 червня 1992 року Стамбульської Декларації про Чорноморське Економічне Співробітництво (ЧЕС). Цей документ був підписаний представниками 11 країн: Азербайджану, Албанії, Вірменії, Болгарії, Греції, Грузії, Молдови, Росії, Румунії, Туреччини та України визначивши загальні рамки розвитку регіональної співпраці.

1 травня 1999 року набув чинності підписаний в ході Ялтинського самміту ОЧЕС (5 червня 1998 року) Статут Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС), що стало відправною точкою її існування як повноцінної міждержавної регіональної організації.

Відповідно до Статуту, держави-члени співпрацюють у таких напрямках: торгівля та економічний розвиток; банківська справа і фінанси; зв'язок; енергетика; транспорт; сільське господарство і агропромисловість; охорона здоров'я і фармацевтика; охорона навколишнього середовища; туризм; наука і техніка; обмін статистичними даними та економічною інформацією; співробітництво між митними та прикордонними органами; гуманітарні контакти; боротьба з організованою злочинністю, незаконною торгівлею наркотиками, зброєю та радіоактивними матеріалами, тероризмом та нелегальною міграцією тощо.

З самого початку розвиток ОЧЕС було зорієнтовано на максимальне залучення всіх країн, що беруть участь у співпраці у причорноморському регіоні. Ця тенденція продовжилася і надалі. В процесі розвитку ОЧЕС статус спостерігача в Організації був наданий Польщі (у 1992 році), Тунісу, Ізраїлю, Єгипту, Словаччині (у 1993 році), Італії, Австрії (у 1995 році), Франції та Німеччині (у 1999 році). Крім того, ще ряд країн висловили намір приєднатися до ОЧЕС або набути статусу спостерігача. Так, зокрема, подали заявки з метою набуття членства чотири країни: СРЮ (20.03.1996), Македонія (10.04.1996), Іран (25.10.1996) та Узбекистан (17.09.2000). Заявки на набуття статусу спостерігача в ОЧЕС подали наступні країни: Хорватія (19.04.1996), Боснія і Герцеговина (18.04.1996), Йорданія (21.04.1996), Кіпр (22.04.1996), Словенія (24.04.1996), Казахстан (15.07.1996), Білорусь (08.02.1999), Угорщина (24.03.1999), Чехія (30.12.1999).

Розгляд заявок Македонії та Сербії і Чорногорії завершився засіданні Ради міністрів закордонних справ країн-членів ОЧЕС 18 квітня 2003 року в Єревані. Ці країни набудуть членства в ОЧЕС після завершення внутрішньодержавних процедур щодо приєднання до Статуту Організації.

Історія становлення ОЧЕС свідчить про поступове поглиблення та розширення спектрів співпраці в рамках цієї Організації. Це доводить і історія проведення саммітів ОЧЕС. Після проведення першої зустрічі на вищому рівні 25 червня 1992 року у Стамбулі, яка, фактично, започаткувала процес причорноморської співпраці, другий самміт ОЧЕС відбувся 30 червня 1995 року у Бухаресті. Вже на наступному третьому самміті 25 жовтня 1996 року у Москві економічна проблематика була однією з домінуючих. Країни-члени ОЧЕС активно обговорювали можливість запровадження тарифних преференцій та створення зони вільної торгівлі.

Четвертий самміт ОЧЕС 4–5 червня 1998 року у Ялті мав виключне значення для її перетворення у регіональну організацію, оскільки саме в Ялті було підписано Статут ОЧЕС. У заключному документі Самміту окремо наголошується, що країни-учасниці розглядають співробітництво в регіоні як складову процесу загальноєвропейської інтеграції та мають намір розвивати співпрацю з іншими регіональними організаціями.

Наступний неформальний самміт ОЧЕС відбувся 17 листопада 1999 року у Стамбулі, однак на більш детальну згадку заслуговує насамперед ювілейна зустріч на вищому рівні, що відбулася 24–25 червня 2002 року також у Стамбулі, і була присвячена 10-й річниці існування ОЧЕС. Самміт завершився підписанням Ювілейної Декларації. У ній стверджується, що “ОЧЕС довела свою значимість як форум довіри, розуміння і співробітництва. Її діяльність сприяла істотному прогресу держав-членів у розвитку демократії, ринкової економіки і відкритого суспільства, що, у свою чергу, забезпечило Чорноморському регіону достойне місце у сучасному світі.”

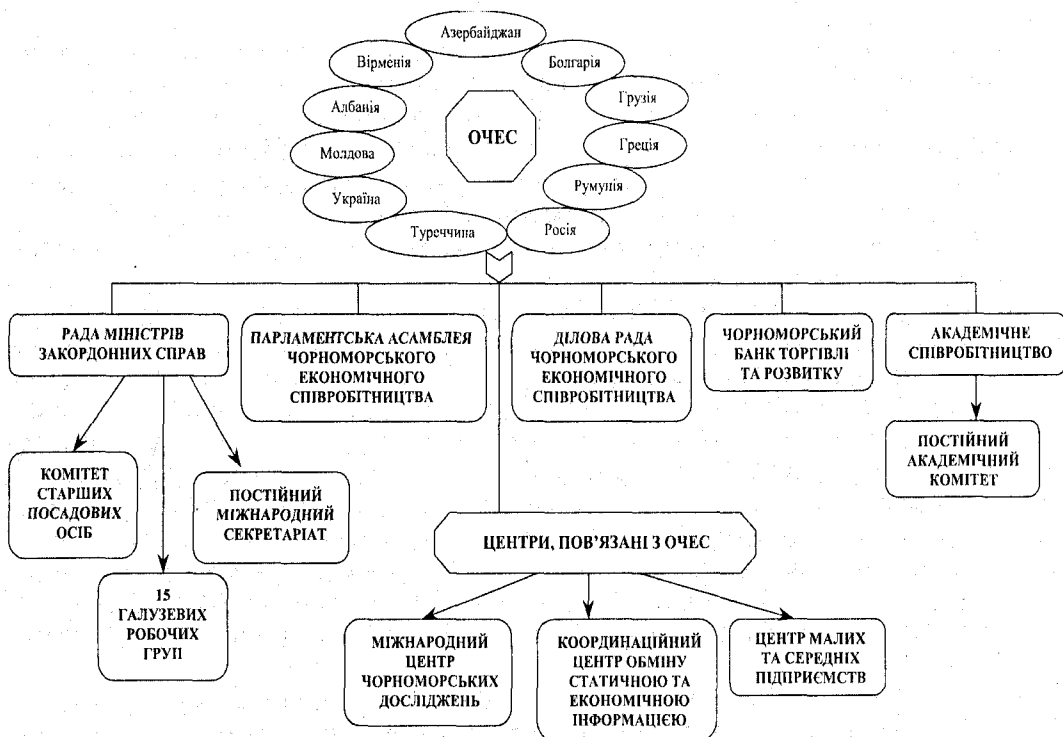

Рис. Структура ОБСЄ

Самміт став доброю нагодою для аналізу того, що було реалізовано за 10 років існування ОЧЕС, а також визначення перспектив на майбутнє. Пріоритетними у діяльності ОЧЕС були визнані декілька ключових напрямків:

- забезпечення подальшої реалізації положень Статуту ОЧЕС з метою максимального використання його потенціалу, принципів та цілей на практиці;
- подальша інтеграція у світовий економічний простір;
- раціоналізація використання природного, науково-технічного та людського потенціалу регіону;
- розширення взаємодії у нових та поглиблення співробітництва у вже існуючих сферах;
- зміцнення безпеки та стабільності у Чорноморському регіоні тощо.

Безумовно, виклик, пов'язаний із загрозою розповсюдження тероризму, був однією з центральних тем Самміту. Країни-члени ОЧЕС засудили тероризм у всіх його формах і проявах та підтвердили свою рішучість здійснити всі необхідні кроки для протидії тероризму та іншим незаконним діям, пов'язаним з цим.

Успішне функціонування ОЧЕС значною мірою є результатом ефективної роботи розгалуженої системи органів, на принципах діяльності яких варто зупинитися більш детально.

Рада міністрів закордонних справ є головним постійним органом ОЧЕС. Вона відповідає за весь комплекс питань, пов'язаний з функціонуванням Організації, розглядає звіти про діяльність інших органів і приймає резолюції, рішення та рекомендації. До компетенції Ради також належить прийняття рішень стосовно членства і статусу спостерігача в Організації, внесення змін до правил процедури; заснування нових органів та визначення кола їхніх повноважень.

Оскільки головування в ОЧЕС здійснюється за принципом піврічної ротації, то засідання Ради міністрів закордонних справ, як правило, проводиться країною-членом ОЧЕС після закінчення її піврічного головування в Організації. Після прийняття Стамбульської Декларації відбулося 13 нарад (1992-1999 рр., до схвалення Статуту ОЧЕС проводилися наради міністрів закордонних справ) та 9 засідань Ради міністрів.

У період між засіданнями Ради координацію діяльності в рамках ОЧЕС здійснює Діючий голова, що є міністром закордонних справ головуючої в ОЧЕС країни. Він забезпечує проведення заходів Організації та контролює виконання прийнятих рішень.

Важливу роль у практичній діяльності ОЧЕС відіграє Комітет старших посадових осіб ОЧЕС, який збирається напередодні засідань Ради міністрів (в разі необхідності позачергово) і відповідає за наступні сфери діяльності:

- розглядає результати роботи допоміжних органів та хід виконання рішень і рекомендацій Ради, готує пропозиції щодо прийняття Радою відповідних рішень;
- розглядає питання, пов'язані з координацією роботи з відповідними органами ОЧЕС;
- бере участь у розробці графіку заходів Організації;
- приймає рішення з питань, крім тих, що належать до компетенції Ради та Діючого голови;
- вносить для затвердження Радою проект бюджету ОЧЕС.

Обговорення розвитку подальшого співробітництва по напрямках відбувається в рамках робочих груп. На сьогодні функціонують постійні робочі групи з таких пи-

тань: організаційних; банківської та фінансової діяльності; транспорту; зв'язку; торгівлі і промислового розвитку; сільського господарства; обміну економічною інформацією та статистичними даними; екології; науки і технології; туризму; енергетики; охорони здоров'я і фармацевтики; співробітництва у надзвичайних ситуаціях; боротьби зі злочинністю тощо. Крім цих постійних робочих груп, можуть також створюватися тимчасові робочі групи експертів.

В рамках ОЧЕС запроваджена модель "Трійки", що довела свою ефективність в Євросоюзі, за участю представників головної країни, попередньої та наступної головної країн.

Виконавчим органом ОЧЕС є Постійний Міжнародний Секретаріат, штаб-квартира якого розташована у Стамбулі. Секретаріат почав діяти у 1994 році і працює під загальним керівництвом Діючого голови ОЧЕС. Практичне керівництво Секретаріатом здійснює Генеральний секретар ОЧЕС. З 2000 року цю посаду обіймає представник Грузії В.Чечелашвілі.

Необхідно зупинитися також на діяльності ще чотирьох органів, що функціонують в рамках ОЧЕС: Парламентської Асамблеї Чорноморського Економічного Співробітництва (ПАЧЕС), Чорноморського Банку Торгівлі та Розвитку (ЧБТР), Ділової Ради Чорноморського Економічного Співробітництва (ДР ЧЕС) та Міжнародного Центру Чорноморських Досліджень (МЦЧМД). Вони діють на основі принципів, викладених у Стамбульській Декларації та Статуті ОЧЕС. З метою встановлення більш тісної співпраці в рамках системи органів ОЧЕС проводяться періодичні координаційні наради за участю головної в Організації країни та керівників секретаріатів згаданих структур.

Парламентська Асамблея Чорноморського Економічного Співробітництва була створена 26 лютого 1993 року, і до її складу увійшли представники Албанії, Азербайджану, Вірменії, Грузії, Молдови, Румунії, Росії, Туреччини та України, що підписали Декларацію про створення ПАЧЕС. У червні 1995 року до ПАЧЕС приєдналася Греція, а у червні 1997 - Болгарія. Парламенти Єгипту, Ізраїлю та Словаччини мають статус спостерігача в ПАЧЕС.

ПАЧЕС має статус консультативного органу Організації Чорноморського Економічного Співробітництва. Її діяльність сприяє досягненню наступних цілей:

- усвідомлення народами регіону завдань Організації Чорноморського Економічного Співробітництва;
- забезпечення правової бази економічного, торговельного, соціального, культурного та політичного співробітництва між причорноморськими країнами;
- прийняття законодавства, необхідного для реалізації рішень, що приймаються в рамках ОЧЕС;
- розвиток співробітництва з міжнародними та регіональними організаціями.

ПАЧЕС є важливим механізмом розвитку діалогу між країнами ОЧЕС, він надає сприяння розвитку співпраці як на урядовому рівні, так і серед бізнесових кіл, особливо в рамках Ділової ради ОЧЕС.

Вищим керівним органом ПАЧЕС є Генеральна Асамблея, сесії якої проводяться два рази на рік. Весняна сесія проходить, як правило, у червні, осіння — у листопаді або грудні. До складу Асамблеї входять 70 парламентарів (квота України — 9 місць). Президентом Асамблеї обирається строком на 6 місяців спікер парламенту однієї з країн-учасниць за принципом ротації. Рекомендації, які ухвалюються Генеральною асамблеєю під час пленарних засідань, передаються на розгляд Ради міністрів закордонних справ

ОЧЕС. Головні пріоритети діяльності парламентаріїв стосуються гармонізації законодавства, митних процедур, банківської справи, торгівлі та бізнесу, уникнення подвійного оподаткування, транспорту, зв'язку, захисту навколишнього середовища, боротьби з організованою злочинністю та тероризмом, освіти, попередження та ліквідації наслідків стихійних лих тощо.

У період між сесіями поточні питання роботи Асамблеї вирішуються Бюро, до складу якого входять Президент, чотири віце-президенти та скарбник.

У складі Асамблеї діють три спеціалізованих Комітети:

- Комітет з економічних, торговельних, технологічних питань та питань навколишнього природного середовища;
- Комітет з правових та політичних питань;
- Комітет з культурних, освітніх та соціальних питань.

Міжнародний секретаріат ПАЧЕС розташований в Стамбулі.

Серед важливих ініціатив Асамблеї варто відзначити створення Асоціації Чорноморських столиць (перше засідання Генеральної асамблеї якої відбулося в Анкарі у вересні 2000 року), а також форуму голів конституційних судів країн-членів ОЧЕС (вперше проведений у грудні 2001 року у Кишиневі).

Асамблея активно розвиває співробітництво з іншими міжнародними та регіональними, в т.ч. міжпарламентськими структурами, зокрема, Міжпарламентським Союзом, Парламентською Асамблеєю Ради Європи, Парламентською Асамблеєю ОБСЄ, Європейським парламентом, Парламентською Асамблеєю НАТО, Міжпарламентською Асамблеєю СНД, а також Балтійською Асамблеєю, ЮНЕСКО.

Важливим механізмом підтримки реалізації проектів в рамках ОЧЕС є Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР), який було засновано 11 країнами регіону Чорноморського Економічного Співробітництва (Албанія, Вірменія, Азербайджан, Болгарія, Грузія, Греція, Молдова, Румунія, Росія, Туреччина та Україна). Банк почав здійснювати операції з червня 1999 року із статутним капіталом приблизно в 1 мільярд дол. США. ЧБТР є міжнародним банком розвитку для Чорноморського регіону і розташований у грецькому місті Салоніки. Його завданням є сприяння розвитку економічної співпраці в рамках ОЧЕС шляхом фінансування проектів, що мають значення для всього причорноморського регіону. Банк активно співпрацює з іншими фінансовими інституціями, зокрема, Європейським банком реконструкції та розвитку і Європейським інвестиційним банком. Україна є одним з найбільших акціонерів банку - 13,5 % статутного капіталу.

Керівництво банком здійснюється трьома структурами: рада керуючих, рада директорів та керівництво банку (генеральний секретар, президент, віце-президенти з операцій, банківських питань, фінансів).

У раді керуючих кожна країна-член має одного представника. Рада керуючих збирається один раз на рік для прийняття рішень щодо стратегічних питань розвитку ЧБТР та затвердження фінансових звітів. Розподіл посад в керівництві банку по країнах: президент банку — Туреччина, генеральний секретар — Греція, віце-президент з операцій — Україна, віце-президент з банківських питань - Румунія, віце-президент з фінансів - Росія.

Угода про створення ЧБТР була ратифікована Верховною Радою України 17 червня 1997 року.

Банк досить активно розвиває свої операції в Україні. При цьому вони сконцентровані на декількох важливих галузях з акцентом на розвиток транзитного потенціалу, а також підтримці малого та середнього бізнесу.

Варто виділити ряд проектів, які здійснені або здійснюються в Україні за підтримки Банку. Суднобудування та розбудова портової інфраструктури залишаються пріоритетними сферами.

Одним з успішних проектів є будівництво танкера загальною вартістю у 36 млн. дол. США (частка у загальному фінансуванні складає 10 млн. дол.). Танкер побудований компанією “Чорноморський суднобудівний завод” для грецької компанії Вардіно-іанніс-Авін.

З метою розбудови зернового терміналу в порту Іллічівська банком надано позику у 9 млн. дол. США. Завдяки цій позиції потужність терміналу сягатиме 6 млн. тон на рік та отримує сучасне обладнання.

На окрему згадку заслуговують проекти, спрямовані на розбудову газотранспортної інфраструктури причорноморського регіону і, зокрема, на збільшення потужностей Трансбалканського газопроводу, за допомогою якого російський газ експортується до Туреччини.

За сприяння ЧБТР було реалізовано проект побудови компресорної станції в українському Тарутині, що дозволило збільшити пропускну спроможність газопроводу. Банк надав позику у розмірі 12 млн. дол. США (загальна вартість проекту складала 77 млн. дол.. США).

ЧБТР надав також позику у розмірі 6 млн. дол. для розширення ділянки цього газопроводу (іншими учасниками фінансування проекту є ЄБРР, “Гіпофераїнс-банк” та Агропромисловий банк Греції).

Підтримку малого та середнього бізнесу ЧБТР здійснює через Мікрофінансовий банк, якому відкрито кредитну лінію на 5 млн. дол. США (терміном на три роки). Договір про фінансування малих та середніх підприємств через механізм Мікрофінансового банку було підписано 18 квітня 2003 року у Салоніках. Його метою є забезпечення таких підприємств коротко- та середньо терміновими кредитами для фінансування оборотного капіталу та капітальних витрат.

В рамках ОЧЕС також здійснюються проекти, що мають системний характер для всього причорноморського регіону. Серед проектів співробітництва, які знаходяться на різних стадіях розробки або імплементації, слід відзначити такі: створення Чорноморського транспортного кільця, об'єднання електромереж країн-членів Організації, створення мережі офіцерів зв'язку з питань боротьби з організованою злочинністю тощо.

З метою належної підготовки таких проектів створено спеціальний Фонд розвитку проектів ОЧЕС.

Цей Фонд було вирішено створити під час засідання Ради міністрів закордонних справ ОЧЕС 25 жовтня 2002 року у Тирані відповідно до статті 26 Статуту ОЧЕС.

Фонд сприяє здійсненню двох основних етапів підготовки проектів: (1) розробка проектних пропозицій; (2) підготовка техніко-економічних обґрунтувань для проектів, в здійсненні яких, як правило, зацікавлені три або більше країн ОЧЕС. Таким чином, діяльність Фонду дозволяє доводити проекти до стану, коли їх можна передавати на розгляд відповідних фінансових інституцій або інших інвесторів.

Початковий статутний капітал формуватиметься за рахунок внесків країн-членів ОЧЕС і складатиме приблизно 330 тис. дол. США. Кожна країна має внести по 30 тис. дол. США. Можливе також отримання фінансових ресурсів від інших донорів.

Діяльність Фонду буде визначатися рішеннями Керівного комітету, до якого входять по одному представнику від кожної країни.

Широкий спектр діяльності ОЧЕС вимагає постійного розвитку договірно-правової бази. На сьогодні в її рамках Організації укладено низку угод: Додатковий протокол про привілеї та імунітети ОЧЕС (підписаний у Тбілісі 30 квітня 1999 р.; ратифікований Україною 26.01.2001 р.), Угода про співробітництво у боротьбі зі злочинністю, зокрема, організованою (підписана у місті Корфу 2 жовтня 1998 р.) та Додатковий протокол до цієї Угоди (підписаний у Києві 15 березня 2002 р.), Угода про співробітництво у галузі запобігання та ліквідації наслідків природних та техногенних катастроф (підписана у Сочі 15 квітня 1998 р.), Угода між ОЧЕС та Урядом Турецької Республіки про Штаб-квартиру ОЧЕС (підписана у Кишиневі 27 квітня 2000р.), Угода між ОЧЕС та Урядом Турецької Республіки про Штаб-квартиру ПАЧЕС (підписана у Києві, 25 квітня 2002 р.), Протокол про привілеї та імунітети ПАЧЕС (підписаний у Баку, 31 жовтня 2003 р.).

Нині розробляється або знаходиться в стадії підготовки до підписання ще ряд документів ОЧЕС: Угода про спрощення візових процедур для підприємців, Угода про спрощення візового режиму для водіїв вантажного автотранспорту, Угода про раннє сповіщення про ядерні аварії, Угода про мирне використання атомної енергії.

У період з 1 листопад 2001 року до 30 квітня 2002 року Україна головує в ОЧЕС.

В рамках Українського головування було проведено низку заходів, які охоплювали практично весь спектр діяльності ОЧЕС.

6-7 березня 2002 року у Києві відбулася Друга Міжнародна Чорноморська транспортна конференція, під час якої обговорювалися питання зміцнення співпраці в цій сфері, зокрема, шляхи подальшого розвитку транзитного потенціалу причорноморського регіону. Серед результатів Конференції слід відзначити підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо спрощення автомобільних перевезень вантажів у цьому регіоні.

14-15 березня 2002 року у Києві проходила П'ята зустріч Міністрів внутрішніх справ країн-членів ОЧЕС, під час якої підписано Додатковий протокол до Угоди між Урядами країн-учасниць ОЧЕС про співпрацю у боротьбі зі злочинністю.

Крім того, в рамках Українського головування були проведені засідання робочих груп з питань транспорту, співробітництва у боротьбі зі злочинністю, банківської системи та фінансів, туризму, зв'язку, а також Комісії по захисту Чорного моря від забруднень.

Створенню оптимальних умов для роботи Парламентської асамблеї ЧЕС сприяло підписання Угоди між ОЧЕС та Урядом Турецької Республіки про штаб-квартиру ПАЧЕС, яку було підписано під час Шостого засідання Ради міністрів закордонних справ країн-членів ОЧЕС (відбулося 25 квітня 2002 року у Києві). Це засідання стало підсумковим для Українського головування і дозволило обговорити широке коло проблем, включаючи реалізацію "Економічного порядку денного ОЧЕС" (затверджений у квітні 2001 року), співпрацю ОЧЕС з іншими міжнародними організаціями, імплементації проектів в рамках ОЧЕС (в тому числі в контексті започаткування роботи Фонду розвитку проектів ОЧЕС) тощо.

Під час засідання було схвалено документ "Коло повноважень країни-координатора Робочої групи", який спрямований на активізацію та підвищення ефективності діяльності Робочих груп, що діють в рамках ОЧЕС.

Академії наук країн — учасниць ОЧЕС провели конференцію, до якої було приурочено церемонію започаткування діяльності Міжнародного центру водних проблем на базі київського Інституту колоїдної хімії та хімії води.

В сфері зміцнення безпеки у причорноморському регіоні знаковою подією, що відбулася паралельно із засіданням Ради міністрів закордонних справ держав-членів ОЧЕС, стало схвалення Болгарією, Грузією, Росією, Румунією, Туреччиною та Україною Документа про заходи зміцнення довіри та безпеки у військово-морській сфері на Чорному морі. Ця ініціатива була висунута Україною ще під час Другої сесії Парламентської Асамблеї ЧЕС у 1993 р.

*Угода про партнерство та співробітництво
між Європейськими Співтовариствами і Україною*

Преамбула

Дата підписання: **16.06.94**
Дата ратифікації: **10.11.94**,
Закон України N 237/94-ВР

Угода про партнерство та співробітництво, яка започатковує партнерство між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами з одного боку та Україною з іншого боку.

- Королівство Бельгія,
- Королівство Данія,
- Федеративна Республіка Німеччина,
- Грецька Республіка,
- Королівство Іспанія,
- Французька Республіка,
- Ірландія,
- Італійська Республіка,
- Велике Герцогство Люксембург,
- Королівство Нідерландів,
- Португальська Республіка,
- Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії,
- Договірні Сторони Договору, який засновує Європейське економічне співтовариство, Договору, що засновує Європейське співтовариство по вугіллю та сталі, та Договору, що засновує Європейське співтовариство по атомній енергії, які далі іменуються “держави-члени”, та
 - Європейське економічне співтовариство, Європейське співтовариство по атомній енергії та Європейське співтовариство по вугіллю та сталі, які далі іменуються “Співтовариство”, з одного боку
 - та Україна, з іншого боку,

беручи до уваги бажання Сторін встановити тісні стосунки, побудовані на існуючих історичних зв'язках між ними,

зважаючи на важливість розвитку зв'язків співробітництва між Союзом, його державами-членами та Україною та загальні цінності, які вони поділяють,

визнаючи, що Співтовариство та Україна бажають зміцнювати ці зв'язки і встановити партнерство і співробітництво, які б укріпили і розширили зв'язки, що були започатковані в минулому, зокрема Угодою між Європейським економічним співтовариством і Європейським співтовариством по атомній енергії та Союзом Радянських Соціалістичних Республік про торгівлю і комерційне та економічне співтовариство, яка підписана 18 грудня 1989 року;

беручи до уваги зобов'язання Співтовариства і його держав-членів та України зміцнювати політичні та економічні свободи, які є самою основою партнерства;

враховуючи зобов'язання Сторін сприяти міжнародному миру та безпеці, так само як і мирному врегулюванню спорів та співробітничати з цією метою в рамках Організації Об'єднаних Націй і Нарadi з питань безпеки та співробітництва в Європі;

беручи до уваги тверде зобов'язання Співробітництва і його держав-членів та України по проведенню у життя усіх принципів і положень, що містяться в Заключному акті Нарadi з питань безпеки та співробітництва в Європі (НБСЕ), заключних документах наступних Мадридської та Віденської нарад, Документі Боннської Нарadi НБСЕ з економічного співробітництва, Паризької хартії для нової Європи та Хельсінському документі НБСЕ "Виклик змін" від 1992 року;

визнаючи у цьому контексті, що підтримка незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України сприятимуть зміцненню миру і стабільності в регіоні Центральної та Східної Європи і на Європейському континенті в цілому;

підтверджуючи прихильність Співтовариства та його держав-членів і України до Європейської енергетичної хартії та до Декларації Люцернської конференції, квітень 1993;

будучи переконаними у надзвичайній важливості верховенства закону та поваги до прав людини, особливо прав меншин, створення багатопартійної системи з вільними і демократичними виборами та економічної лібералізації з метою створення ринкової економіки;

вважаючи, що існує необхідний зв'язок між повним впровадженням партнерства з одного боку та продовженням і завершенням Україною політичних, економічних та правових реформ з іншого боку, а також введенням факторів, необхідних для співробітництва, особливо в світлі висновків Боннської конференції НБСЕ;

бажаючи прискорити процес регіонального співробітництва з сусідніми країнами в галузях, передбачених цією Угодою з метою сприяння процвітанню та стабільності регіону;

бажаючи встановити та розвивати постійний політичний діалог з двосторонніх та міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес;

визнаючи і підтримуючи бажання України встановити тісне співробітництво з Європейськими інститутами;

враховуючи готовність Співтовариства належним чином розвивати економічне співробітництво і надавати технічну допомогу для здійснення економічної реформи в Україні;

беручи до уваги корисність Угоди у справі поступового зближення між Україною і більш широкою сферою співробітництва в Європі та сусідніх регіонах та поступову інтеграцію України у відкриту міжнародну систему торгівлі;

враховуючи зобов'язання Сторін лібералізувати торгівлю на принципах, які містяться в Генеральній угоді по тарифах і торгівлі (ГАТТ) з поправками, внесеними Уругвайським раундом;

усвідомлюючи необхідність поліпшення умов, які впливають на ділову активність та інвестиції, а також умов у таких сферах, як створення компаній, праця, надання послуг та рух капіталів;

вітаючи і визнаючи важливість зусиль України, спрямованих на перехід її економіки від країни з державною монополією торгівлі і централізованою плановою економікою до ринкової економіки;

будучи переконаними, що прогрес у напрямку ринкової економіки буде прискорений завдяки співробітництву між Сторонами у формах, встановлених у цій Угоді;

будучи переконаними в тому, що ця Угода створить новий клімат для економічних відносин між Сторонами і, особливо, для розвитку торгівлі та інвестицій, які є істотними для економічної перебудови та технологічної модернізації;

бажаючи встановити тісне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища, беручи до уваги існуючу взаємозалежність між Сторонами в цій галузі;

беручи до уваги наміри Сторін розвивати співробітництво між ними в галузі цивільної науки і техніки, включаючи космічні дослідження з огляду на їх взаємодоповнювальну діяльність у цій сфері;

бажаючи встановити культурне співробітництво та розширити доступ до інформації;

домовились про таке:

Стаття I

Цією Угодою встановлюється партнерство між Співтовариством і його державами-членами з одного боку та Україною з іншого боку. Цілями такого партнерства є:

- забезпечення у відповідних рамках політичного діалогу між Сторонами, який сприятиме розвитку тісних політичних відносин;
- сприяння розвитку торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин між Сторонами і, таким чином, прискоренню їхнього сталого розвитку;
- створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва;
- підтримка зусиль України по зміцненню демократії і розвитку її економіки та завершенню переходу до ринкової економіки.

Частина I

Основні принципи

Стаття 2

Поважання демократичних принципів та прав людини, як зазначено, зокрема, в Хельсінському Заключному акті та Паризькій хартії для нової Європи, так само як принципів ринкової економіки, включаючи ті з них, що були проголошені в документах Боннської Конференції НБСЕ, є основою внутрішньої та зовнішньої політики Сторін та становлять істотний елемент партнерства та цієї Угоди.

Стаття 3

Сторони вважають важливим для подальшого добробуту і стабільності в регіонах колишнього Радянського Союзу, щоб нові незалежні держави, які з'явилися в результаті розпаду Союзу Радянських Соціалістичних Республік (які надалі іменуються "Незалежні Держави"), підтримували і розвивали співробітництво між собою відповідно до принципів Хельсінського Заключного акта, міжнародного права та в дусі добросусідських відносин докладатимуть усіх зусиль для підтримки цього процесу.

З огляду на вищезазначене, Сторони вважають, що розвиток їх відносин повинен належним чином враховувати бажання України підтримувати стосунки співробітництва з іншими Незалежними Державами.

Стаття 4

Сторони зобов'язуються розглянути, зокрема, після подальшого просування України по шляху економічних реформ, доповнення відповідних розділів цієї Угоди, зокрема частини III і статті 49 з метою створення зони вільної торгівлі між ними. Рада з питань співробітництва може надавати рекомендації Сторонам щодо таких доповнень. Відповідні доповнення набирають чинності тільки шляхом укладання угоди між Сторонами згідно з їхніми відповідними процедурами. У 1998 році Сторони спільно розглянуть питання, чи дозволять обставини і, зокрема, прогрес України у справі здійснення ринкових економічних реформ та існуючі на той час в країні економічні умови розпочати переговори щодо створення зони вільної торгівлі.

Стаття 5

Сторони зобов'язуються разом розглянути, за обопільною згодою, поправки, що можуть бути внесені до будь-якої частини Угоди з огляду на зміну обставин, і зокрема у зв'язку із приєднанням України до ГАТТ. Перший такий розгляд відбудеться через три роки після набуття чинності Угодою або тоді, коли Україна стане Договірною Стороною ГАТТ, залежно від того, яка з цих подій відбудеться раніше.

Частина II

Політичний діалог

Стаття 6

Сторони встановлюють між собою регулярний політичний діалог, який вони мають намір розвивати та поглиблювати. Він супроводжуватиме та зміцнюватиме збли-

ження між Співтовариством та Україною, підтримуватиме політичні та економічні зміни, що відбуваються в цій країні, та сприятиме встановленню нових форм співробітництва. Політичний діалог:

- зміцнить зв'язки України із Співтовариством і, таким чином, із співтовариством демократичних держав. Економічне зближення, досягнуте через цю Угоду, приведе до більш інтенсивних політичних відносин;
- ще більш зближить позиції з міжнародних питань, що становлять обопільний інтерес, і тим самим зміцнить безпеку і стабільність;
- передбачатиме, що Сторони намагатимуться співробітничати у питаннях, що стосуються зміцнення стабільності і безпеки в Європі, додержання принципів демократії, поваги і сприяння правам людини, і зокрема правам національних меншин, і у необхідних випадках, проводитимуть консультації з відповідних питань.

Стаття 7

В разі необхідності Сторони проводять між собою консультації на найвищому політичному рівні.

На міністерському рівні політичний діалог здійснюється в рамках Ради з питань співробітництва, зазначеної у статті 85, і за взаємною згодою в інших випадках, включаючи зустрічі з Трійкою Союзу.

Стаття 8

Інші процедури та механізми для політичного діалогу створюються Сторонами шляхом встановлення відповідних контактів, обмінів і проведення консультацій, зокрема в таких формах:

- регулярні зустрічі на рівні старших посадових осіб між представниками України і представниками Союзу;
- максимальне використання всіх дипломатичних каналів між Сторонами, включаючи відповідні контакти у двосторонній так само як і багатосторонній галузях, таких як Організація Об'єднаних Націй, зустрічі НБСЄ тощо;
- обмін регулярною інформацією з питань, що становлять взаємний інтерес стосовно політичного співробітництва в Європі;
- будь-які інші заходи, що сприятимуть зміцненню та розвитку політичного діалогу.

Стаття 9

Політичний діалог на парламентському рівні здійснюється в рамках Комітету Парламентського Співробітництва, який створюється згідно із статтею 90 цієї Угоди.

Частина III

Торгівля товарами

Стаття 10

1. Сторони надають одна одній режим найбільшого сприяння у торгівлі згідно з пунктом 1 статті I ГАТТ.

2. Положення пункту 1 не застосовуються до:

- а. Пільг, наданих з метою створення митного союзу або зони вільної торгівлі, або пільг, що впливають із створення такого союзу або зони;

- б. Пільг, наданих окремим країнам згідно з ГАТТ та з іншими міжнародними угодами на користь країн, що розвиваються;
- с. Пільг, наданих прилеглим країнам з метою сприяння розвитку прикордонної торгівлі.

Стаття 11

1. Сторони погоджуються, що принцип свободи транзиту товарів є суттєвою умовою для досягнення цілей цієї Угоди. У цьому зв'язку кожна Сторона забезпечує необмежений транзит через свою територію товарів, які походять з митної території або призначені для митної території другої Сторони.

2. Правила, зазначені у статті V, у пунктах 2, 3, 4 та 5 ГАТТ застосовуються між двома Сторонами.

3. Правила цієї статті не завдають шкоди ніяким спеціальним правилам щодо конкретних секторів, зокрема таких, як транспорт або вироби, погоджені між Сторонами.

Стаття 12

Положення пункту 1 статті 10 і пункту 2 статті 11 не застосовуються протягом перехідного періоду, який закінчується 31.12.1998 або з приєднанням України до ГАТТ, залежно від того, яка з дат буде раніше, до пільг, зазначених в додатку I, які Україна надає іншим Незалежним Державам з дня, що передусє даті набуття чинності Угодою.

Стаття 13

Без шкоди для прав та обов'язків, які виходять з міжнародних конвенцій про тимчасове ввезення товарів, що є обов'язковим для обох Сторін, кожна Сторона до того ж звільняє другу Сторону від податків на імпорт та мита на товари, які ввозяться тимчасово, у випадках та у порядку, обумовлених будь-якою іншою міжнародною конвенцією з цього питання, що є обов'язковою для неї згідно з її законодавством. Беруться до уваги умови, за яких обов'язки, які випливають з такої конвенції, були прийняті Стороною, про яку йдеться.

Стаття 14

Вироби, що походять з України і Співтовариства, відповідно імпортуються до Співтовариства і України відповідно без кількісних обмежень без шкоди положенням статей 18, 21, 22 і додатка II до цієї Угоди, а також положенням статей 77, 81, 244, 249 і 280 Акту про приєднання Іспанії та Португалії до Співтовариства.

Стаття 15

1. Вироби, що походять з території однієї Сторони й імпортуються на територію іншої Сторони, не підлягають, безпосередньо чи опосередковано, ніякому внутрішньому оподаткуванню чи іншим внутрішнім зборам, що перевищують ті, які застосовуються, безпосередньо чи опосередковано, до подібних вітчизняних виробів.

2. Крім того, цим товарам надається не менш сприятливий режим, ніж той, який наданий подібним товарам національного походження щодо всіх законів, правил і вимог, які впливають на їх внутрішній продаж, пропонування для продажу, купівлі, транспортування, розподілу або використання. Положення цього пункту не перешкоджають застосуванню різних внутрішніх зборів з транспортування, що базуються виключно на засадах економічної експлуатації транспортних засобів, а не на державній належності виробу.

Стаття 16

Нижченаведені статті ГАТТ застосовуються з відповідними змінами між двома Сторонами:

- (I) стаття VII, пунктами 1, 2, 3, 4a, 4b, 4d, 5;
- (II) стаття VIII;
- (III) стаття IX;
- (IV) стаття X.

Стаття 17

Торгівля товарами між Сторонами здійснюється за ринковими цінами.

Стаття 18

1. Якщо який-небудь товар ввозиться на територію однієї із Сторін з таким перевищенням кількості і за таких умов, що наносять або можуть нанести значні збитки місцевим виробникам аналогічних або конкурентоспроможних виробів, Співтовариство або Україна, кого з них це стосуватиметься, можуть вживати відповідних заходів відповідно до нижченаведених процедур та умов.

2. До того, як будуть вжиті будь-які заходи, або у випадках, до яких застосовується пункт 4, якнайскоріше після цього Співтовариство або Україна, кого з них це стосуватиметься, надає Комітету з питань співробітництва всю відповідну інформацію з метою пошуку рішення, прийнятного для обох Сторін.

3. Якщо внаслідок консультацій Сторони не досягнуть угоди протягом 30 днів від дати звернення до Комітету з питань співробітництва щодо дій по запобіганню таким ситуаціям, Сторона, на прохання якої відбуваються консультації, може обмежити імпорт цих виробів у такому обсязі і на такий строк, які необхідні для запобіганню збиткам або їх відшкодування, або вдатись до інших відповідних заходів.

4. За критичних обставин, коли зволікання могло б спричинити збитки, які важко відшкодувати, Сторони можуть вжити заходів до проведення консультацій, за умови, що консультації будуть запропоновані одразу після вжиття такого заходу.

5. У виборі заходів згідно з цією статтею, Сторони надають пріоритет тим заходам, які якнайменше зашкодять у досягненні цілей цієї Угоди.

Стаття 19

Ніщо в цьому розділі та зокрема у статті 18 ніяким чином не перешкоджає і не впливає на прийняття будь-якою із Сторін антидемпінгових або компенсаційних заходів відповідно до статті VI ГАТТ, Угоди про застосування статті VI ГАТТ, Угоди про тлумачення і застосування статей VI, XVI, XXIII ГАТТ або відповідного внутрішнього законодавства.

Стосовно розслідування випадків антидемпінгу чи субсидій кожна Сторона погоджується розглянути подання іншої Сторони і повідомити зацікавленим Сторонам суттєві факти і міркування, на основі яких має прийматися остаточне рішення. До обкладання визначеним антидемпінговим або компенсаційним митом Сторона намагається здійснити все можливе для досягнення конструктивного вирішення проблеми.

Стаття 20

Угода не скасовує заборон або обмежень щодо імпорту, експорту або транзиту товарів, введених з мотивів громадської моралі, державної політики або державної безпе-

ки; захисту здоров'я або життя людей, тварин або рослин; захисту природних ресурсів; захисту національних багатств художнього, історичного чи археологічного значення або захисту інтелектуальної власності, або правил стосовно золота та срібла. Такі заборони або обмеження не є, проте, засобом свавільної дискримінації чи замаскованого обмеження у торгівлі між Сторонами.

Стаття 21

Цей розділ не застосовується до торгівлі текстильними виробами, що підпадають під дію глав 50-63 Комбінованої номенклатури. Торгівля цими товарами регулюється окремою угодою, яка парафована 5 травня 1993 року та застосовувалася тимчасово з 1 січня 1993 року.

Стаття 22

1. Торгівля виробами, що підпадає під дію Договору про утворення Європейського Співтовариства по вугіллю та сталі, регулюється положеннями цього розділу, за винятком статті 14, і з Угодою про кількісні контракти стосовно обмінів виробами зі сталі ЄСБС після набуття нею чинності.

2. Контактна група з питань вугілля та сталі утворена і складається з представників Співтовариства з одного боку, та представників України з іншого боку.

Контактна група на регулярній основі обмінюється інформацією з усіх питань в галузі вугілля та сталі, що становлять інтерес для Сторін.

Стаття 23

Торгівля ядерними матеріалами регулюється положеннями конкретної угоди, що має бути укладена між Європейським агентством з атомної енергії та Україною.

Частина IV

Положення, що впливають на підприємницьку діяльність та інвестиції

Розділ I. Умови праці

Стаття 24

1. Оскільки це дозволено законами, умовами та процедурами, що застосовуються в кожній державі-члені, Співтовариство та його держави-члени намагаються забезпечити, щоб статус українських громадян, які на законних засадах працюють на території держави-члена, не допускав ніякої дискримінації з причин громадянства стосовно умов праці, винагороди за працю або звільнення з роботи у порівнянні з їх власними громадянами.

2. Дотримуючись законів, умов та процедур, які застосовуються в Україні, Україна намагатиметься забезпечити громадянам держав-членів, які на законних засадах працюють на території України, ставлення, вільне від будь-якої дискримінації з причин громадянства стосовно умов праці, винагороди за працю або звільнення з роботи у порівнянні зі своїми власними громадянами.

Стаття 25

Координація соціального забезпечення Сторони укладають угоди з тим, щоб:

(I) прийняти, дотримуючись умов і порядку, що застосовуються в кожній державі-члені, положення, необхідні для координації систем соціального забезпечення робітників, які мають українське громадянство і працюють на законних засадах на території держави-члена. Ці положення зокрема забезпечуватимуть, щоб:

- всі періоди страхування, праці або проживання таких робітників у різних державах-членах складалися разом з метою отримання пенсій за віком, у випадку інвалідності та смерті і з метою медичного обслуговування таких робітників;
- будь-які пенсії за віком, у випадку смерті, інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійного захворювання, за винятком спеціальних пільг, що не передбачають внесків до пенсійного фонду, вільно перераховувалися за курсом, який застосовується по закону дебітора - держави-члена або держав-членів;

(II) прийняти, дотримуючись умов і порядку, що застосовується в Україні, положення, необхідні для надання робітникам, які є громадянами держави-члена і на законних засадах працюють в Україні, режиму, подібного до того, який визначений у другій частині пункту (I).

Стаття 26

Заходи, що здійснюються згідно із статтею 25, не зачіпають будь-яких прав чи зобов'язань, що виникають з двосторонніх угод між Україною і державами-членами, де ці угоди передбачають більш сприятливий режим для громадян України або держав-членів.

Стаття 27

Рада з питань співробітництва вивчить питання стосовно того, які спільні зусилля можуть бути зроблені з метою стимування незаконної імміграції, беручи до уваги принцип і практику повторного в'їзду.

Стаття 28

Згідно з міжнародними зобов'язаннями Сторін, Рада з питань співробітництва вивчить питання стосовно того, як можна поліпшити умови діяльності для бізнесменів, включаючи й ті з них, що визначені в документі Боннської Конференції НБСЕ.

Стаття 29

Рада з питань співробітництва дає рекомендації щодо виконання положень статей 26, 27 і 28.

Розділ II. Умови, що впливають на створення та діяльність компаній

Стаття 30

- а. Співтовариство і його держави-члени згідно із своїми законодавством та правилами надають щодо створення українських компаній на їх території режим, що є не менш сприятливий, ніж той, який наданий компаніям будь-якої третьої країни.
- б. Без шкоди для застережень, що містяться згідно із своїми законодавством і правилами у додатку IV, Співтовариство та його держави-члени надають дочірнім компаніям українських компаній, заснованим на їх території, не менш сприятливий режим, ніж той, що надається будь-яким компаніям Співтовариства стосовно їх діяльності.

- с. Співтовариство та його держави-члени згідно із своїми законодавством та правилами надають філіалам українських компаній, заснованим на їх території, не менш сприятливий режим, ніж той, що надається філіалам компаній будь-якої третьої країни стосовно їх діяльності.
 - д. Без шкоди для застережень, що міститься у додатку V, Україна згідно із своїми законодавством та правилами надає Співтовариству стосовно заснування його компаній на її території режим, що є не менш сприятливим, ніж той, що надається її власним компаніям або компаніям будь-якої третьої країни, залежно від того, який з них є кращий.
 - е. Україна згідно із своїми законодавством та правилами надає дочірнім компаніям і філіалам компаній Співтовариства, заснованим на її території, режим стосовно їх діяльності, що є не менш сприятливий, ніж той, що надається відповідно її власним компаніям чи філіалам, або компаніям чи філіалам будь-якої третьої країни, залежно від того, який з них є кращий.
1. Положення пунктів 1 і 2 не можуть використовуватися з метою порушення законодавства і правил Сторони, які застосовуються для доступу до конкретних секторів або діяльності дочірніх компаній іншої Сторони, заснованих на території такої першої Сторони.

Режим, зазначений у пунктах 1 і 2, застосовуються до компаній, заснованих відповідно у Співтоваристві і Україні на дату набуття чинності цією Угодою, і компаній, заснованих після цієї дати з моменту їх заснування.

Стаття 31

1. Положення статті 30 не застосовуються до повітряного, річкового і морського транспорту без шкоди для положень статті 104.

2. Проте, стосовно діяльності судоходних компаній по наданню послуг в галузі міжнародних морських перевезень, включаючи змішані операції на відрізку морського шляху, кожна Сторона дозволяє компаніям іншої Сторони їх комерційну присутність на своїй території у формі дочірніх компаній або філіалів на умовах заснування і діяльності, що є не менш сприятливими, ніж ті, що надаються її власним компаніям або дочірнім компаніям чи філіалам компаній будь-якої третьої країни, залежно від того, які з них є кращими.

Така діяльність включає якнайменш:

- а. Маркетинг та продаж морського транспорту і відповідних послуг через безпосередній контракт з клієнтами від квотування до виставлення рахунку залежно від того, чи ці послуги здійснюються або пропонуються безпосередньо надавцем послуг або надавцями послуг, з якими продавець послуг має постійні ділові домовленості;
- б. Купівлю і використання за власний рахунок або від імені своїх клієнтів (та перепродаж своїм клієнтам) будь-якого транспорту і відповідних послуг, включаючи послуги у сфері будь-якого внутрішнього транспорту, зокрема внутрішніх водних шляхів і залізниці, необхідні для надання комплексних послуг;
- с. Підготовку документації, що стосується транспортних і митних документів, або інших документів, пов'язаних з походженням і характером товарів, що транспортуються;
- д. Надання підприємницької інформації будь-якого типу, включаючи комп'ютеризовані інформаційні системи і обмін електронними даними (які підлягають будь-яким недискримінаційним обмеженням, що стосуються телекомунікацій);

- е. Укладення будь-яких ділових угод, включаючи участь у капіталі компаній і призначенні персоналу, який наймається на місці (або у випадку з іноземним персоналом, підпадає під відповідні положення цієї Угоди), з будь-яким місцевим судноплавним агентством;
- ф. Діяльність від імені компаній, які займаються організацією заходу судна та прийманням вантажів у разі необхідності.

Стаття 32

В цілях цієї Угоди:

- а. “Компанія Співтовариства” або “компанія України”, відповідно, означають компанію, засновану згідно з законодавством, відповідно, держави-члена або України, яка має зареєстроване службове приміщення або центральну адміністрацію чи головне місце ділової діяльності на території, відповідно, Співтовариства або України. Проте, якщо компанія, яка була заснована згідно з законодавством, відповідно, держави-члена або України, має тільки зареєстроване службове приміщення на території, відповідно, Співтовариства або України, компанія вважається, відповідно, компанією Співтовариства або України, якщо її діяльність має реальний і безперервний зв’язок з економікою, відповідно, однієї з держав-членів або України;
- б. “Дочірня компанія” означає компанію, яка цілком підконтрольна материнській компанії;
- с. “Філіал” компанії означає місце здійснення підприємницької діяльності за відсутності статусу юридичної особи і має такі ознаки постійності, як продовження діяльності основного органу, має своє керівництво, а також є настільки матеріально підготовленим для здійснення підприємницької діяльності з третіми сторонами, що останні, навіть знаючи про те, що в разі необхідності існуватиме юридичний зв’язок з основним органом, центральне управління якого знаходиться за кордоном, позбавлені необхідності безпосередньо співпрацювати з цим основним органом, а можуть здійснювати підприємницьку діяльність за місцем знаходження установи продовження діяльності основного органу;
- д. “Заснування” означає право компаній Співтовариства або України, як зазначено в п. а), розпочинати економічну діяльність шляхом заснування, відповідно, в Україні або в Співтоваристві дочірніх компаній і філіалів.
- е. “Функціонування” означає здійснення економічної діяльності;
- ф. “Економічна діяльність” означає діяльність виробничого, комерційного і професійного характеру;
- г. Стосовно міжнародного морського транспорту, в тому числі змішаних операцій, які включають відрізок морського шляху, громадяни, відповідно, держав-членів або України, які мешкають, відповідно, за межами Співтовариства або України, та пароплавства, що засновані за межами Співтовариства або України і контролюються, відповідно, громадянами держави-члена або громадянами України, також є бенефіціаріями положень цього розділу і розділу III, якщо їхні судна зареєстровані, відповідно, в цій державі-члені або в Україні згідно з їхнім відповідним законодавством.

Стаття 33

1. Незважаючи на будь-які інші положення Угоди, Стороні не забороняється вживати заходів щодо перестороги, включаючи ті з них, що мають на меті захист інвесторів, депозиторів, власників страхових полісів або осіб, яким фідучіарні обов'язки доручені особою, яка надає фінансові послуги або забезпечує цілісність і стабільність фінансової системи. У випадках, якщо такі заходи не відповідають положенням цієї Угоди, вони не використовуватимуться як засіб уникнення зобов'язань Сторони згідно з цією Угодою.

2. Ніщо в Угоді не буде тлумачитися таким чином, щоб вимагати від Сторони розкрити інформацію, пов'язану зі справами і рахунками окремих клієнтів, чи будь-яку конфіденційну або приватну інформацію, якою володіють державні організації.

Стаття 34

Положення цієї Угоди не зашкоджують застосуванню кожною із Сторін будь-якого необхідного заходу для запобігання зриву її заходів щодо доступу третьої країни через положення цієї Угоди на її ринок.

Стаття 35

1. Незважаючи на положення розділу I, компанія Співтовариства або компанія України, засновані на території, відповідно, України або Співтовариства, мають право наймати або давати розпорядження одній із своїх дочірніх компаній чи філіалів наймати відповідно до чинного законодавства, яке діє в країні, де була заснована компанія, на території України і в Співтоваристві, робітників і службовців, які є громадянами, відповідно, держав-членів Співтовариства і Україна, за умови, що такі робітники і службовці є ключовим персоналом, як це визначено в пункті 2 цієї статті, і що вони найняті виключно компаніями, дочірніми компаніями, дочірніми компаніями або філіалами. Дозволи на проживання та працевлаштування видаються таким робітникам і службовцям тільки на строк такого найму.

2. Ключовий персонал вищенаведених компаній, які надалі іменуються "організаціями", є "внутрішньокорпоративними цесіонаріями", як це зазначено в підпункті (с) цієї статті, нижченаведених категорій, за умови, що організація є юридичною особою і що зазначені особи були найняті нею або були партнерами в ній (але не як власники контрольного пакету акцій) не протязі принаймні року, що безпосередньо передував такому переміщенню:

a. Особи, що займають керівні посади в організації, які, головним чином, спрямовують управління закладом, отримуючи повноваження на загальний нагляд або управління, в основному, від ради директорів чи акціонерів, або осіб, які прирівнюються до них, включаючи:

- управління установою, відділом чи підрозділом установи;
- здійснення нагляду і контролю за роботою інших контролюючих, професійних або управлінських кадрів;
- повноваження на особисте здійснення наймання і звільнення або внесення рекомендацій щодо наймання, звільнення чи інших дій стосовно персоналу;

b. Особи, що працюють в організації і мають нестандартні знання, які є суттєвими в галузі послуг, що надаються закладом, дослідницького обладнання, технічних методів чи управління закладом. Оцінка таких знань може відображати, крім конкретних знань, необхідних для роботи в закладі, високий рівень кваліфікації щодо

виду праці або спеціальності, що вимагають спеціальних технічних знань, включаючи належність до офіційно визнаних професій;

- с. Внутрішньокорпоративний цесіонарій визначається як фізична особа, яка працює в організації на території Сторони і є тимчасово переведеною в контексті здійснення економічної діяльності на території іншої Сторони; організація про яку йде мова, повинна мати своє основне місце ділової активності на території Сторони, і переведення має здійснюватися до закладу (філіалу, дочірньої компанії) цієї організації для фактичного здійснення подібної економічної діяльності на території іншої Сторони.

Стаття 36

1. Сторони роблять все від них залежне, щоб уникнути вжиття будь-яких заходів чи дій, які створюють більш обмежені умови для створення і функціонування компаній одна одної, ніж ті умови, які склалися на день, що передує даті підписання цієї Угоди.

2. Положення цієї статті не суперечать статті 44: випадки, які передбачені статтею 44, підлягають лише її положенням і не поширюються на будь-які інші.

3. Діючи в дусі партнерства і співробітництва та в світлі положень, що містяться в статті 51, Уряд України інформує Співтовариство про свої наміри щодо затвердження нового законодавства або прийняття нових правил, які можуть змінити умови для заснування чи функціонування в Україні дочірніх компаній чи філіалів компаній Співтовариства на більш обмежені, ніж ті, що були на день, який передує даті підписання цієї Угоди. Співтовариство може попросити Україну надати проекти такого законодавства або правил і провести консультації стосовно цих проектів.

Якщо нове законодавство чи правила, які запроваджено в Україні, можуть спричинити більш обмежені умови для заснування компаній Співтовариства на її території і для функціонування дочірніх компаній і філіалів компаній Співтовариства, заснованих в Україні, ніж ті, що склалися на день підписання Угоди, то такі відповідні законодавство чи правила не застосовуються протягом трьох років після набуття чинності відповідним законом до тих дочірніх компаній і філіалів, які вже були створені в Україні на момент набуття чинності відповідним актом.

Розділ III. Транскордонні послуги між Співтовариством і Україною

Стаття 37

1. З огляду на розвиток сектору послуг Сторін, Сторони зобов'язуються відповідно до положень цього розділу вжити необхідних заходів з метою поступового збільшення обсягу послуг, що надаються компаніями Співтовариства або України, створеними на території Сторони, крім випадків, коли вини належать особі, для якої призначені послуги.

2. Рада з питань співробітництва дає рекомендації щодо виконання пункту 1.

Стаття 38

Сторони співпрацюють з метою розвитку ринково орієнтованого сектору послуг в Україні.

Стаття 39

1. Сторони зобов'язуються ефективно застосовувати принцип необмеженого доступу до міжнародного ринку морських перевезень і перевезень на комерційній основі:

- a. Вищенаведене положення не зашкоджує правам і зобов'язанням, що випливають зі Статуту лінійних конференцій ООН при його застосуванні тією чи іншою Договірною Стороною цієї Угоди. Морські судна, на які Статут не поширюється, зможуть вільно діяти в конкуренції з суднами, на які Статут поширюється, до тих пір, поки вони будуть дотримуватися принципу чесної конкуренції на комерційних засадах;
 - b. Сторони підтверджують свою прихильність умовам вільної конкуренції як суттєвій особливості торгівлі насипними та наливними товарами.
2. При застосуванні принципів пункту 1 Сторони:
- a. Не застосовують з дня набуття чинності цією Угодою ніяких положень двосторонніх угод стосовно розподілу вантажу між будь-якою державою-членом Співтовариства і колишнім Радянським Союзом;
 - b. Не включають ніяких положень стосовно розподілу вантажу до майбутніх двосторонніх угод з третіми країнами, крім тих виключних випадків, коли судноплавні компанії однієї чи іншої Сторони цієї Угоди не змогли б іншим чином мати законну можливість здійснювати торговельні поставки як в цю третю країну, так і з неї;
 - c. Забороняють домовленості про розподіл вантажу в майбутніх двосторонніх угодах, що стосуються торгівлі насипними та наливними товарами;
 - d. Відмінюють з набуттям чинності цієї Угоди, всі односторонні заходи, адміністративні, технічні та інші перешкоди, які могли б мати обмежувальний або дискримінаційний вплив на вільне надання послуг у міжнародних морських перевезеннях.

Кожна Сторона, між іншим, надає не менш сприятливий режим для суден іншої Сторони, ніж той, що надається Стороною власним судам стосовно доступу до портів, відкритих для міжнародної торгівлі, використання інфраструктури і допоміжних морських послуг у портах, а також відповідних сплат і зборів, митних послуг і надання якірних стоянок і засобів навантаження і розвантаження. Такий самий режим також надається кожною Стороною стосовно суден, що використовуються громадянами або компаніями іншої Сторони, які зареєстровані за межами ЄС або України, після перехідного періоду, але не пізніше 1 липня 1997 року.

3. Громадяни і компанії Співтовариства, які надають послуги в міжнародних морських перевезеннях, вільні надавати міжнародні послуги "ріка-море" на внутрішніх водних шляхах України і навпаки.

Стаття 40

З метою забезпечення узгодженого розвитку перевезень між Сторонами з урахуванням їх комерційних потреб, умов взаємного доступу до ринку та забезпечення перевезень автотранспортом, залізницею та річковим транспортом та, якщо це можливо, повітряним транспортом можуть регулюватися окремими угодами, укладеними належним чином між Сторонами, як зазначено у статті 99, після того, як набуде чинності ця Угода.

Розділ IV. Загальні положення

Стаття 41

1. Положення цього розділу застосовуються з урахуванням законних обмежень на підставах державної політики, державної безпеки або охорони здоров'я населення.

2. Вони не поширюються на дії, які на території будь-якої Сторони пов'язані, навіть в окремих випадках, з діями органів влади.

Стаття 42

В цілях цього розділу ніщо в Угоді не заважає Сторонам застосовувати свої закони і правила стосовно в'їзду і перебування, роботи, умов праці і влаштування фізичних осіб і надання послуг, за умовами, що при цих діях вони не застосовують їх таким чином, що скасовує або зменшує переваги, які будь-яка Сторона має згідно з умовами конкретно-го положення Угоди. Вищенаведене положення не перешкоджає застосуванню статті 41.

Стаття 43

Компанії, які контролюються і є виключно спільною власністю українських компаній і компаній Співтовариства, також є бенефіціаріями положень розділів II, III, і IV.

Стаття 44

Режим, що надається кожною Стороною іншій Стороні, згідно з цією Угодою в подальшому не буде, від дня за один місяць до дати набуття чинності відповідних зобов'язань Генеральної Угоди з торгівлі послугами (ГАТС) стосовно секторів або заходів, що передбачені ГАТС, жодною мірою більш сприятливим, ніж той, що наданий такою першою Стороною згідно з положеннями ГАТС, і це стосується кожного сектора послуг, підсектора і способу надання.

Стаття 45

В цілях розділів II, III і IV до уваги не береться режим, що надається Співтовариством, його державами-членами або Україною згідно з зобов'язаннями, взятими на себе в угодах про економічну інтеграцію відповідно до принципів статті V ГАТС.

Стаття 46

1. Режим найбільшого сприяння, наданий у відповідності до положень цього розділу, не застосовується до податкових пільг, які Сторони надають або надаватимуть у майбутньому на основі угод про уникнення подвійного оподаткування чи інших домовленостей, щодо оподаткування.

2. Ніщо в цьому розділі не буде тлумачитись таким чином, щоб завадити прийняттю чи вживанню Сторонами будь-яких заходів, спрямованих на запобігання уникненню або ухиленню від сплати податків відповідно до податкових положень угод про уникнення подвійного оподаткування та інших домовленостей щодо оподаткування чи внутрішнього фінансового законодавства.

3. Ніщо в цьому розділі не буде тлумачитись таким чином, щоб завадити державам-членам чи Україні враховувати різницю при застосуванні відповідних положень їх фінансового законодавства між платниками податків, які знаходяться не в однаковому становищі, зокрема, що стосується їх місця проживання.

Стаття 47

Без шкоди для статті 35, жодне положення наведених розділів II, III і IV цієї Угоди не буде тлумачитися як таке, що надає право:

- громадянам держав-членів чи України, відповідно, в'їздити на територію України чи Співтовариства, або перебувати на цих територіях, відповідно, в будь-якому статусі і,

зокрема в статусі акціонера чи партнера компанії або її менеджера чи працівника, поставальника або одержувача послуг;

- дочірнім компаніям Співтовариства або філіалам українських компаній наймати чи використовувати працю громадян України на території Співтовариства;
- українським дочірнім компаніям або філіалам компаній Співтовариства наймати чи використовувати працю громадян держав-членів на території України;
- українським компаніям або дочірнім компаніям Співтовариства чи філіалам українським компаній надавати громадян України для роботи іншим особам та під їх контроль за тимчасовими контрактами на працевлаштування;
- компаніям Співтовариства або українським дочірнім компаніям чи філіалам компаній Співтовариства надавати робітників, які є громадянами держав-членів, за тимчасовими контрактами на працевлаштування.

Частина V

Поточні платежі та капітал

Стаття 48

1. Сторони зобов'язуються дозволити здійснення у вільноконвертованій валюті будь-яких виплат по поточному платіжному балансу між резидентами Співтовариства та України, пов'язані з рухом товарів, послуг чи осіб, що здійснюються згідно з положеннями цієї Угоди.

2. Стосовно операцій по капітальному рахунку платіжного балансу, з набуттям чинності Угодою, відповідно держави-члени та Україна забезпечують вільний рух капіталу, що стосується прямих інвестицій в компанії, що були законним шляхом засновані в своїх країнах, та інвестицій, зроблених відповідно до положень розділу II цієї частини IV, та ліквідації або повернення (репатріації) цих інвестицій та будь-якого прибутку, що випливає з них.

3. Без шкоди для пункту 2 чи пункту 5, з набуттям чинності цією Угодою держави-члени та Україна не вводять ніяких нових валютних обмежень на рух капіталу і поточні платежі, пов'язані з ним, між резидентами Співтовариства та України і не вносять нових обмежень в існуючі домовленості.

4. Сторони проводять конституції між собою з метою створення сприятливих умов для руху видів капіталу, крім вищезазначених у пункті 2, між Співтовариством та Україною для сприяння досягненню цілей цієї Угоди.

5. З огляду на положення цієї статті, до введення повної конвертованості української валюти в межах положень статті VIII Статуту Міжнародного валютного фонду (МВФ), Україна за виняткових обставин може застосувати валютні обмеження, пов'язані з наданням або отриманням коротко- і середньострокових фінансових кредитів за умови, що такі обмеження є вимушеними для України у зв'язку з наданням таких кредитів і дозволяються згідно зі статусом України в МВФ. Україна застосовує ці обмеження не-дискримінаційним чином. Вони застосовуються у такий спосіб, щоб можлива шкода цій Угоді від них була мінімальною. Україна негайно інформує Раду з питань співробітництва про введення таких заходів і будь-які зміни до них.

6. Без шкоди для пунктів 1 і 2, якщо у виняткових обставинах рух капіталів між Співтовариством і Україною створює або загрожує створити серйозні труднощі для здійснення валютної або фінансової політики у Співтоваристві чи в Україні, відповідно Співтовариство або Україна можуть вживати запобіжних заходів щодо руху капіталів

між Співтовариством і Україною на період не більше шести місяців, якщо такі заходи є вкрай необхідними.

Частина VI

Конкуренція, захист інтелектуальної, промислової і комерційної власності та співробітництво в галузі законодавства

Стаття 49

1. Сторони погоджуються співпрацювати з метою виправлення або усунення, шляхом застосування своїх антимонопольних законів чи іншим чином, обмежень конкуренції, до яких вдаються підприємства, або викликаних державним втручанням, якщо вони можуть впливати на торгівлю між Співтовариством і Україною.

2. Для досягнення цілей, зазначених в пункті 1: 2.1. Сторони забезпечують наявність та виконання законів, спрямованих проти обмежень конкуренції, до яких вдаються підприємства, що знаходяться в їх юрисдикції. 2.2. Сторони утримуються від надання будь-якої державної допомоги окремим підприємствам чи виробництву товарів, крім первинних товарів, що визначені ГАТТ, або від надання послуг, які спотворюють або загрожують спотворити конкуренцію і які таким чином впливають на торгівлю між Співтовариством і Україною. 2.3. На прохання однієї Сторони інша Сторона надає інформацію про свої схеми допомоги або про окремі конкретні випадки державної допомоги. Не повинна надаватись ніяка інформація, що підпадає під вимоги законодавства Сторін щодо професійної або комерційної таємниці. 2.4. Стосовно державних монополій комерційного характеру Сторони заявляють про свою готовність, починаючи з четвертого року від набуття чинності цієї Угодою, забезпечити недопущення дискримінації громадян Сторін щодо умов, за яких товари закуповуються або продаються. 2.5. Стосовно державних підприємств або підприємств, яким держави-члени або Україна надають виключні права, Сторони заявляють про свою готовність, починаючи з четвертого року від дати набуття чинності цієї Угодою, не запроваджувати і не підтримувати ніякі заходи, що спотворюють торгівлю між Співтовариством і Україною у такій мірі, що суперечить відповідним інтересам Сторін. Це положення не заважає виконанню, де-юре або де-факто, конкретних завдань, покладених на такі підприємства. 2.6. Термін, зазначений у пунктах 2.4 і 2.5, може бути подовжений за домовленістю Сторін.

3. На прохання Співтовариства або України в рамках Комітету з питань співробітництва можуть проводитись консультації з питань обмежень або спотворень конкуренції, зазначених у пунктах 1 і 2, та з питань забезпечення втілення їхніх правил конкуренції з урахуванням обмежень, що накладені законами щодо розголошення інформації, конфіденційності і підприємницької таємниці. Консультації можуть також включати питання щодо тлумачення пунктів 1 і 2.

4. Сторони, які мають досвід у впровадженні правил конкуренції, всебічно розглядають питання щодо надання іншим Сторонам на їхнє прохання і в межах наявних можливостей, технічної допомоги для розвитку і запровадження правил конкуренції.

5. Вищенаведені положення жодною мірою не впливають на права Сторін вживати відповідних заходів, в особливості тих, що зазначені у статті 19, з метою боротьби із спотвореннями у торгівлі товарами чи послугами.

Стаття 50

1. Дотримуючись положень цієї статті, а також додатка III, Україна продовжить удосконалювати захист прав на інтелектуальну власність для того, щоб до кінця п'ятого року після набуття чинності Угодою, забезпечити рівень захисту, аналогічний до існуючого в Співтоваристві, включаючи ефективні засоби забезпечення дотримання таких прав.

2. До кінця п'ятого року після набуття чинності Угодою Україна приєднається до багатосторонніх конвенцій про права на інтелектуальну власність, зазначених в пункті I додатка III, сторонами яких є держави-члени Співтовариства або які де-факто в них застосовуються згідно з відповідними положеннями цих конвенцій.

Стаття 51

1. Сторони визнають, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства.

2. Зокрема, приблизна адекватність законів матиме місце в таких галузях: закон про митницю, закон про компанії, закон про банківську справу, бухгалтерський облік компаній і податки, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупку, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист прав споживачів, непряме оподаткування, технічні правила і стандарти, закони та інструкції стосовно ядерної енергії, транспорт.

3. Співтовариство надає Україні належну технічну допомогу з метою здійснення цих заходів, яка може включати зокрема:

- обмін експертами;
- завчасне надання інформації, особливо стосовно відповідного законодавства;
- організацію семінарів;
- професійна підготовка;
- допомогу у здійсненні перекладу законодавства Співтовариства у відповідних секторах.

Частина VII

Економічне співробітництво

Стаття 52

1. Співтовариство та Україна вступають в економічне співробітництво з метою сприяння процесу економічних реформ та відродження і сталого розвитку України. Таке співробітництво зміцнюватиме і розвиватиме економічні зв'язки на благо обох Сторін.

2. Політичні та інші заходи приймаються з метою здійснення економічних та соціальних реформ та перебудови економічної системи в Україні і будуть визначатися вимогами сталого та гармонійного соціального розвитку; вони також в повній мірі враховуватимуть екологічні аспекти.

3. З цією метою співробітництво зосереджується, зокрема, на промисловій кооперації, заохоченні та захисті інвестицій, державних поставках, зближенні політики стандартизації в гірничовидобувній та сировинній галузях, науці та техніці, освіті та навчанні, АПК і сільському господарстві, енергетиці, цивільній ядерній галузі, галузі охорони навколишнього середовища, транспорті, космосі, телекомунікаціях, фінансових послугах, боротьбі з відмиванням грошей, валютній політиці, регіональному розвитку,

соціальній кооперації, туризмі, малому та середньому підприємстві, засобах інформації та зв'язку, захисті прав споживачів, митній справі, співробітництві в галузі статистики, економіці та боротьбі з наркотичним бізнесом.

4. Особлива увага приділяється заходам, що сприяють співробітництву між Незалежними Державами та іншими сусідніми країнами з метою стимулювання гармонійного розвитку регіону.

5. При необхідності економічній та іншим формам співробітництва, обумовленим в цій Угоді, може надаватися з боку Співтовариства технічна допомога на основі відповідних правил Ради Співтовариства стосовно технічної допомоги Незалежним Державам, пріоритетів, погоджених у орієнтовній програмі про технічну допомогу Співтовариства Україні і встановлених процедур її координації та здійснення.

6. Рада з питань співробітництва надає рекомендації стосовно розвитку співробітництва у пріоритетних сферах, визначених в пункті 3.

Стаття 53

Співробітництво в галузі промисловості

1. Співробітництво має на меті сприяти, зокрема, нижченаведеному:

- розвитку ділових зв'язків між промисловцями обох Сторін, тобто з огляду на передачу технологій та ноу-хау;
- участі Співтовариства в заходах України по перебудові та технічному переоснащенню її промисловості;
- удосконаленню управління;
- розробці необхідних комерційних правил та практичних заходів, включаючи маркетинг виробів;
- охороні навколишнього середовища;
- адаптації структури промислового виробництва до стандартів розвинутої ринкової економіки;
- конверсії військово-промислового комплексу.

2. Положення цієї статті не впливають на застосування правил конкуренції, прийнятих Співтовариством, стосовно підприємства.

Стаття 54

Заохочення та захист інвестицій

1. Заважаючи на відповідні повноваження та компетенцію Співтовариства і держав-членів, співробітництво має на меті встановити сприятливий клімат для інвестицій, як внутрішніх, так і іноземних, особливо шляхом поліпшення умов захисту інвестицій, руху капіталу та обміну інформацією про можливості щодо інвестицій.

2. Основними цілями цього співробітництва, зокрема, є:

- укладення між державами-членами і Україною, за необхідністю, угод про заохочення і захист інвестицій;
- укладення між державами-членами і Україною, за необхідністю, угод про уникнення подвійного оподаткування;
- створення сприятливих умов з метою залучення іноземних інвестицій в економіку України;
- формування стабільної і незалежної законодавчої бази й умов в галузі підприємницької діяльності, а також обмін інформацією про закони, положення та адміністративну практику в галузі інвестицій;

- обмін інформацією про можливості інвестування, зокрема під час проведення торгових ярмарків, виставок, торгових тижнів та інших заходів.

Стаття 55

Публічне укладання контрактів Сторони співробітничать з метою створення умов для відкритого та конкурентоспроможного укладання контрактів на товари та послуги, зокрема шляхом проведення тендерів.

Стаття 56

Співробітництво в галузі оцінки стандартів та оцінки відповідності

1. Співробітництво між Сторонами сприяє створенню відповідності з міжнародно узгодженими критеріями, принципами та орієнтирами в питаннях якості. Такі дії сприяють прогресу у напрямку взаємного визнання в питаннях оцінки відповідності, а також покращенню якості української продукції.

2. З цією метою вони намагаються:

- сприяти розвитку відповідного співробітництва між організаціями та установами, що спеціалізуються в цих галузях;
- сприяти застосуванню технічних правил Співтовариства та європейських стандартів і процедур оцінки відповідності;
- дозволити здійснювати обмін досвідом та технічною інформацією в галузі управління якістю.

Стаття 57

Гірнична промисловість та сировинні ресурси

1. Сторони прагнуть до збільшення інвестицій і торгівлі в галузі гірничої промисловості та сировинних ресурсів.

2. Співробітництво зосереджується, зокрема, в таких галузях:

- обмін інформацією про розвиток гірничої промисловості та кольорової металургії;
- розробка правових основ співробітництва;
- питання торгівлі;
- розробка законодавчих та інших заходів у галузі охорони навколишнього середовища;
- професійна підготовка;
- безпека гірничої промисловості.

Стаття 58

Співробітництво в галузі науки і техніки

1. Сторони сприяють співробітництву в галузі цивільних наукових досліджень та технічних розробок (ДТР) на основі взаємної вигоди та з урахуванням наявних ресурсів, належного доступу до їх відповідних програм та з урахуванням належного рівня ефективного захисту прав інтелектуальної, промислової та комерційної власності (ПІВ).

2. Співробітництво в галузі науки і техніки включає:

- обмін науковою і технічною інформацією;
- спільну діяльність в галузі ДТР;
- діяльність по професійній підготовці та програмах мобільності для науковців, дослідників та технічного персоналу, які беруть участь у ДТР з обох сторін.

Якщо таке співробітництво приймає форму діяльності, що включає в себе галузь освіти і/або професійної підготовки, воно повинно здійснюватись згідно з положеннями статті 59. Сторони, на основі взаємної домовленості, можуть здійснювати науково-технічне співробітництво в інших формах. При здійсненні такого співробітництва особлива увага приділяється працевлаштуванню науковців, інженерів, дослідників та технічного персоналу, зайнятих або тих, що були зайняті дослідженнями у галузі виробництва зброї масового знищення або в такому виробництві.

3. Співробітництво згідно з цією статтею здійснюється на основі окремих угод, які мають бути обговорені та укладені відповідно до процедур, прийнятих кожною стороною, і які, між іншим, визначають відповідні положення щодо ПІВ.

Стаття 59

Освіта та професійна підготовка

1. Сторони здійснюють співробітництво з метою підвищення рівня загальної освіти та професійної кваліфікації в Україні, як у громадському, так і в приватному секторах.

2. Співробітництво, зокрема, зосереджується в таких галузях:

- удосконалення системи вищої освіти та системи підготовки в Україні згідно з сучасними вимогами, включаючи систему сертифікації вищих учбових закладів і дипломів про вищу освіту;

- професійна підготовка керівників підприємств державного та приватного секторів та цивільних службовців в пріоритетних галузях, що мають бути визначені;

- співробітництво між учбовими закладами, співробітництво між учбовими закладами і фірмами;

- мобільність для вчителів, випускників, адміністраторів, молодих вчених і дослідників та молоді;

- сприяння навчанню в галузі європейських досліджень у відповідних закладах;

- навчання мовам країн Співтовариства;

- підготовка на курсах вдосконалення майстерності перекладачів для роботи на конференціях;

- підготовка журналістів;

- підготовка викладачів.

3. Можлива участь однієї Сторони у відповідних програмах в галузі освіти та підготовки іншої Сторони може бути розглянута згідно з їхніми відповідними процедурами і тоді, якщо це є доцільним, будуть розроблені установчі рамки і плани співробітництва з урахуванням участі України у програмі ТЕМПУС Співробітництва.

Стаття 60

Сільське господарство та агропромисловий сектор

Метою співробітництва в цій галузі є здійснення аграрної реформи, модернізація, перебудова та приватизація сільського господарства, агропромислового сектора та сектора послуг в Україні, розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків для українських товарів, за умов, які забезпечують захист навколишнього середовища, враховуючи необхідність посилення безпеки в постачанні продуктів харчування. Сторони також прагнуть до поступового наближення українських стандартів до технічних правил Співтовариства стосовно промислових і сільськогосподарських продуктів харчування, включаючи санітарні і фітосанітарні стандарти.

Стаття 61

Енергетика

1. Співробітництво здійснюється в межах принципів ринкової економіки та Європейської енергетичної хартії в умовах поступового об'єднання енергетичних ринків в Європі.

2. Співробітництво, крім іншого, включає такі галузі:

- вплив виробництва та споживання енергії на навколишнє середовище з метою запобігання або мінімізації шкідливим наслідкам результатів цієї діяльності для навколишнього середовища;
- підвищення економічно прийнятним і природобезпечним шляхом якості та безпеки енергозабезпечення, включаючи диверсифікацію постачальників;
- вироблення енергетичної політики;
- поліпшення управління та регулювання енергетичної галузі відповідно до вимог ринкової економіки;
- запровадження ряду інституційних, правових, фінансових та інших передумов, необхідних для сприяння зростанню торгівлі енергією та інвестиціям;
- сприяння економії енергії та її ефективному використанню;
- модернізація, розвиток і диверсифікація енергетичної інфраструктури;
- удосконалення технологій енергетичного забезпечення та кінцевого використання всіх видів енергії;
- управління та технічна підготовка в енергетичній галузі.

Стаття 62

Співробітництво в цивільному ядерному секторі

1. Беручи до уваги відповідні повноваження та компетенцію Співтовариства та його держав-членів, співробітництво в цивільному ядерному секторі здійснюється через використання конкретних угод про, наприклад, торгівлю ядерними матеріалами, ядерну безпеку та термоядерний синтез і відповідно до законодавчих процедур кожної Сторони.

2. Сторони співробітничать, в тому числі на міжнародних форумах, у розв'язанні проблем, що виникли внаслідок Чорнобильської катастрофи; співробітництво, зокрема, може включати:

- спільне дослідження наукових проблем, пов'язаних з Чорнобильською аварією;
- боротьба з радіоактивним забрудненням повітря, ґрунту та води;
- контроль і нагляд за радіоактивним станом навколишнього середовища;
- подолання наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних з ядерною енергією/радіоактивністю;
- дезактивація забруднених радіацією земель і поводження з радіоактивними відходами;
- медичні проблеми, пов'язані з впливом наслідків ядерних аварій на стан здоров'я населення;
- розв'язання проблеми безпеки зруйнованого 4-го енергоблоку в Чорнобилі;
- економічні та адміністративні аспекти зусиль, спрямованих на подолання наслідків аварії;
- підготовка в галузі запобігання наслідкам ядерних аварій та їх зменшення;
- наукові та технічні аспекти діяльності по подоланню наслідків Чорнобильської катастрофи;
- інші галузі за погодженням Сторін.

Стаття 63

Навколишнє середовище

1. Беручи до уваги Європейську енергетичну хартію та Декларацію конференції, яка відбулася в Люцерні в 1993 році, Сторони розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я.

2. Співробітництво здійснюється з метою боротьби з погіршенням стану навколишнього середовища і, зокрема, охоплює такі питання, як:

- ефективний моніторинг рівнів забруднення та оцінка стану навколишнього середовища; система інформації про стан навколишнього середовища;
- боротьба з локальним, регіональним та транскордонним забрудненням атмосферного повітря та води;
- відновлення природного стану навколишнього середовища;
- старе, ефективне та екологічно безпечне виробництво та використання енергії; безпека промислових підприємств;
- класифікація та безпечне використання хімічних речовин;
- якість води;
- зменшення обсягів, утилізація і безпечне знищення відходів а також використання положень Базельської конференції;
- вплив, який здійснює на навколишнє середовище сільське господарство, ерозія ґрунтів та хімічне забруднення;
- захист лісів;
- збереження біологічної різноманітності, територій, що охороняються, а також раціональне використання біологічних ресурсів та управління ними;
- планування землекористування, включаючи будівництво та міське планування;
- застосування економічних та фінансових важелів;
- глобальні кліматичні зміни;
- екологічна освіта та виховання;
- виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, яка була підписана в місті Еспоо.

3. Співробітництво, зокрема, здійснюється шляхом:

- планування заходів по подоланню наслідків катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- обміну інформацією та експертами, включаючи інформацію та експертів, що мають відношення до передачі чистих технологій та безпечного і екологічно раціонального використання біотехнологій;
- проведення спільної дослідницької діяльності;
- удосконалення законодавства в напрямку стандартів Співтовариства;
- співробітництва на регіональному (в тому числі, в рамках Європейського агентства по навколишньому середовищу) та на міжнародному рівнях;
- розробки стратегії, зокрема стосовно глобальних та кліматичних проблем, а також з метою досягнення сталого розвитку;
- дослідження впливу на навколишнє середовище.

Стаття 64

Транспорт Сторони розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі транспорту. Це співробітництво, між іншим, має на меті реконструкцію і модернізацію транспортних систем і мереж доріг в Україні, а також поглиблення і забезпечення, в разі

потреби, сумісності транспортних систем в контексті створення більш глобальної транспортної системи. Співробітництво, між іншим, включає:

- модернізацію управління автомобільним, залізничним транспортом, портами і аеропортами;
- модернізацію і розвиток залізниці, водних шляхів, автомобільних доріг, портів, аеропортів, аеронавігаційної інфраструктури, включаючи модернізацію головних шляхів, що становлять обопільний інтерес, і трансєвропейських магістралей для згаданих видів транспорту;
- сприяння змішаним перевезенням та їх розвиток;
- сприяння спільним програмам досліджень і розробок;
- підготовка законодавчої та організаційної бази для розробки і імплементації політики, включаючи приватизацію транспортного сектора.

Стаття 65

Космічний простір

Беручи до уваги відповідну компетенцію Співтовариства, його держав-членів та Європейського космічного агентства, Сторони сприяють, при необхідності, довгостроковому співробітництву в галузі дослідження космічного простору в мирних цілях, розвитку таких досліджень та комерційного використання результатів таких досліджень. Сторони приділяють особливу увагу тим ініціативам, які сприяють повною мірою комплементарності їхньої відповідної космічної діяльності.

Стаття 66

Поштовий зв'язок та електрозв'язок

В межах своїх відповідних повноважень та компетенції Сторони розширяють та зміцнюють співробітництво в таких галузях:

- визначення політики та керівних принципів розвитку електрозв'язку та поштового зв'язку;
- розробка принципів тарифної політики і маркетингу в галузі електрозв'язку та поштового зв'язку;
- заохочення розробки проектів в галузі електрозв'язку та поштового зв'язку і залучення інвестицій;
- підвищення ефективності та якості забезпечення електрозв'язку та поштового зв'язку, між іншим, шляхом лібералізації діяльності в організаційних структурах;
- передове застосування електрозв'язку, зокрема, в сфері електронного переказу коштів;
- управління телекомунікаційними мережами та їх "оптимізація";
- створення відповідної нормативної бази для надання телекомунікаційних та поштових послуг і для використання діапазону радіочастот;
- підготовка персоналу з питань електрозв'язку і поштового зв'язку для діяльності в ринкових умовах.

Стаття 67

Фінансові послуги Співробітництво, зокрема, спрямовується на полегшення включення України до загальноприйнятих систем взаємних розрахунків. Технічна допомога зосереджується на:

- розвитку банківських і фінансових послуг, розвитку спільного ринку кредитних ресурсів, залученні України до загальноприйнятої системи взаємних розрахунків;

- розвитку фінансової системи та її установ в Україні, обміні досвідом та навчанні персоналу;
- розвитку послуг у сфері страхування, що, між іншим, створило б сприятливі умови для участі компаній Співтовариства у створенні спільних підприємств в галузі страхування в Україні, а також розвитку експортного кредитного страхування;
- це співробітництво, зокрема, сприяє розвитку стосунків між Україною та державами-членами у сфері фінансових послуг.

Стаття 68

Відмивання грошей

1. Сторони визнають необхідність докладати зусилля і співпрацювати з метою запобігання використанню своїх фінансових систем для відмивання доходів, отриманих від кримінальної діяльності в цілому та злочинів, пов'язаних з наркотиками зокрема.
2. Співробітництво в цій галузі включає адміністративну та технічну допомогу з метою встановлення відповідних норм запобігання відмиванню грошей, еквівалентних тим, які прийняті Співтовариством та міжнародними форумами в цій галузі, включаючи Цільову групу з фінансових питань (ЦГФП).

Стаття 69

Валютно-грошова політика

На прохання українських властей, Співтовариство надає технічну допомогу, яка має на меті підтримати зусилля України у напрямку створення і зміцнення її власної валютно-грошової системи та введення нової грошової одиниці, яка має стати конвертованою, а також у напрямку поступового зближення політики України з політикою європейської валютної системи. Це включає неформальний обмін поглядами стосовно принципів та функціонування європейської валютної системи.

Стаття 70

Регіональний розвиток

1. Сторони зміцнюють співробітництво в галузі регіонального розвитку та планування землекористування.
 2. З цією метою вони сприяють обміну інформацією між національними, регіональними та місцевими органами влади з питань регіональної політики планування землекористування та методики формування регіональної політики, яка приділяє особливу увагу розвитку несприятливих районів.
- Вони також сприяють налагодженню прямих зв'язків між відповідними районами та державними організаціями, які займаються питаннями планування регіонального розвитку, з метою, між іншим, обміну інформацією про шляхи і методи сприяння регіональному розвитку.

Стаття 71

Співробітництво в соціальній галузі

Що стосується охорони здоров'я та безпеки, то Сторони розвивають співробітництво між ними з метою поліпшення рівня охорони здоров'я та безпеки працівників.

1. Співробітництво, головним чином, включає:

- освіту та підготовку з питань охорони здоров'я та безпеки, причому головна увага має приділятися секторам діяльності високого ризику;

- розробка та застосування превентивних заходів, спрямованих на боротьбу з професійними захворюваннями та іншими захворюваннями, пов'язаними з роботою;
- запобігання ризику великих аварій та регулювання використання токсичних хімічних речовин;
- дослідження в галузі розвитку бази знань стосовно умов праці та здоров'я і безпеки працівників.

2. Що стосується зайнятості, то співробітництво включає, головним чином, технічну допомогу в галузях:

- оптимізації ринку робочої сили;
- модернізації консультативних служб та служб, які займаються пошуком роботи;
- планування та менеджменту перебудовчих програм;
- заохочення розвитку зайнятості на місцевому рівні;
- обміну інформацією про програми гнучкої зайнятості, включаючи програми, що стимулюють роботу не за наймом та підприємництво.

3. Сторони приділяють особливу увагу співробітництву в галузі соціального захисту, яке, між іншим, включає співпрацю у плануванні та здійсненні реформ у системі соціального захисту в Україні.

Ці реформи мають на меті розробку в Україні методів захисту, притаманних країнам з ринковою економікою, і охоплюють всі напрямки соціального захисту.

Стаття 72

Туризм

1. Сторони розширюють та розвивають співробітництво між ними, яке включає:

- сприяння туризму;
- співробітництво між офіційними туристичними організаціями;
- збільшення потоку інформації;
- передачу "ноу-хау";
- вивчення можливостей спільної діяльності;
- підготовку персоналу з метою розвитку туризму.

Стаття 73

Малі та середні підприємства

1. Сторони намагаються розвивати і зміцнювати малі та середні підприємства та їх об'єднання, а також співробітництво між малими та середніми підприємствами Співтовариства та України.

2. Співробітництво включає технічну допомогу, зокрема в таких галузях:

- розвиток правової бази діяльності малих та середніх підприємств;
- створення відповідної інфраструктури (установа для підтримки малих та середніх підприємств, зв'язок, допомога у створенні фонду малих та середніх підприємств);
- створення технологічних парків.

Стаття 74

Інформація та зв'язок

Сторони підтримують розвиток сучасних методів обробки інформації, в тому числі засобів інформації, та сприяють ефективному обміну інформацією. Першочергова увага приділяється програмам, які мають за мету ознайомлення широкої громадськості з основною інформацією про Співтовариство і Україну, включаючи, коли це можливо, взаємний доступ до баз даних на основі повної поваги до прав на інтелектуальну власність.

Стаття 75

Захист прав споживачів

1. Сторони започатковують тісне співробітництво з метою досягнення сумісності їх систем захисту прав споживачів. Це співробітництво, зокрема, включає проведення експертної оцінки законодавчих та інституційних реформ, створення постійно діючої системи взаємної інформації про небезпечні продукти, вдосконалення інформації, яка надається споживачу особливо стосовно цін, характеристики товарів та послуг, що пропонуються, підготовку адміністративних посадових осіб та інших представників інтересів споживачів, розвиток обмінів між представниками інтересів споживачів та поглиблення сумісності політики в галузі захисту прав споживачів.

Стаття 76

Митниця

1. Метою співробітництва є забезпечення виконання усіх положень, що мають бути прийняті щодо торгівлі та торгівлі на основі взаємної вигоди та досягнення зближення української митної системи з митною системою Співтовариства.

2. Співробітництво, зокрема, включає:

- обмін інформацією;
- удосконалення методів роботи;
- запровадження об'єднаної номенклатури та єдиного адміністративного документа;
- взаємозв'язок між транзитними системами Співтовариства та України;
- спрощення перевірок та формальностей, які стосуються перевезення товарів;
- підтримку введення сучасних митних інформаційних систем;
- організацію семінарів і навчальних циклів.

3. Без шкоди для подальшого співробітництва, що передбачається в цій Угоді і, зокрема у статті 79, взаємодопомога між адміністративними органами у митних справах Сторін здійснюється відповідно до положень Протоколу, що додається до цієї Угоди.

Стаття 77

Співробітництво в галузі статистики

Співробітництво в цій галузі має за мету розвиток ефективної статистичної системи, яка забезпечувала б надійний статистичний матеріал, необхідний для підтримки та моніторингу процесу економічних реформ, та сприяла б розвитку приватного підприємництва в Україні. Сторони, зокрема, співпрацюють у таких галузях:

- адаптація статистичної системи України до міжнародних методів, стандартів та класифікації;
- обмін статистичною інформацією;
- надання необхідної статистичної макро- і мікроекономічної інформації для здійснення економічних реформ та управління ними.

З цією метою Співтовариство надає Україні технічну допомогу.

Стаття 78

Економіка

Сторони сприяють процесу економічної реформи та узгодженню політики в галузі економіки, співпрацюючи з метою поглиблення розуміння основ їх відповідних економічних систем, а також шляхів розробки та здійснення економічної політики в країнах з

ринковою економікою. З цією метою Сторони обмінюються інформацією про функціонування та перспективи макроекономіки. Співтовариство надає технічну допомогу з метою:

- допомоги Україні в проведенні економічної реформи, надаючи експертно-консультативну та технічну допомогу;
- сприяння співробітництву між економістами з метою прискорення передачі “ноу-хау” для розробки економічної політики;
- забезпечення широкого розповсюдження наукових досліджень, дотичних до економічної політики.

Стаття 79

Наркотики

У межах своїх відповідних повноважень та компетенції Сторони співробітничать в галузі підвищення ефективності та якості політики і заходів по боротьбі з незаконним виробництвом, постачанням та продажем наркотиків та психотропних речовин, включаючи запобігання втратам хімічної вихідної сировини, а також в галузі сприяння запобіганню і зменшенню попиту на наркотики. Співробітництво в цій сфері ґрунтується на взаємних консультаціях та тісній координації між Сторонами у тому, що стосується цілей та заходів в різних галузях, які мають відношення до наркотиків.

Частина VIII

Співробітництво в галузі культури

Стаття 80

Сторони зобов'язуються сприяти, заохочувати та допомагати розвитку культурного співробітництва. Коли це можливо, співробітництво може розвиватися на основі програм культурного співробітництва Співтовариства або однієї чи декількох держав-членів, а також можуть здійснюватися подальші заходи, що становлять обоюдоцікавий інтерес.

Частина IX

Фінансове співробітництво

Стаття 81

Для досягнення цілей цієї Угоди та згідно із статтями 82, 83 та 84 Україна отримує тимчасову фінансову допомогу від Співтовариства, яке надає технічну підтримку у вигляді субсидій для прискорення економічних перетворень в Україні.

Стаття 82

Ця фінансова допомога надається в рамках Програми Тасіс, передбаченої у відповідному регламенті Ради Співтовариства.

Стаття 83

Цілі та галузі фінансової допомоги Співтовариства визначаються в орієнтовній програмі, яка відображає встановлені пріоритети, що мають бути погоджені між Сторонами з огляду на потреби України, поглинаючи спроможність секторів та просування реформ. Сторони інформують про це Раду з питань співробітництва.

Стаття 84

Для оптимального використання наявних ресурсів Сторони забезпечують тісну координацію надходжень в рамках технічної допомоги Співтовариства з надходженнями з інших джерел, таких як держави-члени, інші країни та міжнародні організації, такі як Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також ПРООН і МВФ.

Частина X**Інституційні,****загальні та заключні положення****Стаття 85**

Згідно з цим документом створюється Рада з питань співробітництва, яка стежить за виконанням цієї Угоди. Засідання Ради проводяться на рівні міністрів один раз на рік, а також тоді, коли цього вимагають обставини. З метою досягнення цілей цієї Угоди вона розглядає будь-які значні питання, що виникають в рамках Угоди, та будь-які інші двосторонні або міжнародні питання, що становлять взаємний інтерес. Рада з питань співробітництва може також виносити необхідні рекомендації за погодженням між двома Сторонами.

Стаття 86

1. Рада з питань співробітництва складається з членів Ради Європейського союзу та з членів Комісії європейських співтовариств, з одного боку, та членів Уряду України, з другого боку.

2. Рада з питань співробітництва встановлює свої правила процедури.

3. Посаду Голови Ради з питань співробітництва займають по черзі представник Співтовариства і член Уряду України.

Стаття 87

1. Раді з питань співробітництва у виконанні нею її обов'язків допомагає Комітет з питань співробітництва, який складається з представників членів Ради Європейського союзу і членів Комісії європейських співтовариств з одного боку, та з представників Уряду України з іншого боку, як правило, на рівні старших посадових осіб державної служби. Посаду Голови Комітету з питань співробітництва займають по черзі представник Співтовариства та представник України. У своїх правилах процедури Рада з питань співробітництва визначає обов'язки Комітету з питань співробітництва, які включають підготовку засідань Ради з питань співробітництва та питання діяльності Комітету.

2. Рада з питань співробітництва може передавати будь-яке із своїх повноважень Комітету з питань співробітництва, що забезпечить послідовність між засіданнями Ради з питань співробітництва.

Стаття 88

Рада з питань співробітництва може приймати рішення про створення будь-якого іншого спеціального комітету чи органу для надання їй допомоги у виконанні її обов'язків і вона визначає склад та обов'язки таких комітетів або органів і порядок їх діяльності.

Стаття 89

При розгляді будь-якого питання, що виникає в рамках цієї Угоди стосовно будь-якого положення, яке посилається на одну із статей ГАТТ, Рада з питань співробітництва

ва якнайповнішою мірою бере до уваги тлумачення, яке звичайно дається відповідній статті ГАТТ Договірними Сторонами ГАТТ.

Стаття 90

Цим створюється Комітет з парламентського співробітництва. Цей Комітет є форумом, на якому зустрічаються члени Українського та Європейського парламентів для обміну думками. Він скликається з періодичністю, яку визначає сам.

Стаття 91

1. Комітет з парламентського співробітництва складається з членів Європейського парламенту з одного боку, та членів Українського парламенту з другого боку.

2. Комітет з парламентського співробітництва визначає свої правила процедури.

3. Головування в Комітеті з парламентського співробітництва здійснюється по черзі відповідно представниками Європейського парламенту і Українського парламенту згідно з положеннями, визнаними в його правилах процедури.

Стаття 92

Комітет з парламентського співробітництва може запитувати відповідну інформацію про виконання цієї Угоди від Ради з питань співробітництва, яка в такому випадку надає Комітету запитувану інформацію. Комітету з парламентського співробітництва надається інформація стосовно рекомендацій Ради з питань співробітництва. Комітет з парламентського співробітництва може виносити рекомендації Раді з питань співробітництва.

Стаття 93

У рамках сфери дії цієї Угоди кожна Сторона зобов'язується забезпечити фізичним та юридичним особам іншої Сторони доступ, вільний від дискримінації щодо своїх власних фізичних та юридичних осіб, до компетентних судів та адміністративних органів Сторін для захисту їх особистих та майнових прав, включаючи права на інтелектуальну, промислову та комерційну власність. У межах своїх відповідних повноважень Сторони:

- сприяють проведенню арбітражу для вирішення спорів, які виникають у зв'язку з комерційними угодами та угодами про співробітництво, укладеними суб'єктами економічної діяльності Співтовариства та України;

- погоджуються про те, що у разі передачі спору до арбітражу кожна Сторона, яка бере участь у цьому спорі, може, якщо правила арбітражного органу, вибраного Сторонами, не встановлюють інше, вибрати свого власного арбітра, незалежно від його національності, і про те, що головуючий третій арбітр або єдиний арбітр може бути громадянином третьої країни;

- рекомендують своїм суб'єктам економічної діяльності вибирати, на основі взаємної згоди, законодавство, що застосовується до їхніх контрактів;

- підтримують звернення до арбітражних правил, розроблених Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL), і використання арбітражних органів країни, що підписала Конвенцію про визнання та використання іноземних арбітражних рішень, укладену в Нью-Йорку 10 липня 1958 року.

Стаття 94

Ніщо в цій Угоді не перешкоджає одній із Сторін вживати будь-яких заходів:

а. Які, на її думку, необхідні для того, щоб запобігти розголошенню інформації, що суперечить суттєвим інтересам її безпеки;

- б. Що мають відношення до виробництва або продажу зброї, воєнного спорядження та матеріалів або до досліджень, розробок чи виробництва, необхідного для цілей оборони, якщо такі заходи не зашкоджують умовам конкуренції стосовно продукції, яка не призначена для використання у суто воєнних цілях;
- с. Які вона вважає необхідними для забезпечення своєї власної безпеки у випадку серйозних внутрішніх безпорядків, які порушують закон і громадський порядок, під час війни або серйозного міжнародного напруження, яке являє собою загрозу війни, або для виконання взятих зобов'язань по підтриманню міжнародного миру та безпеки;
- д. Які, на її думку, необхідні для дотримання її міжнародних зобов'язань по контролю зо подвійним використанням промислових товарів і технологій.

Стаття 95

1. У сферах, на які поширюється дія цієї Угоди, без шкоди для будь-яких її спеціальних положень:

- заходи, які вживаються Україною по відношенню до Співтовариства, не повинні приводити до будь-якої дискримінації держав-членів Співтовариства, їх громадян або їх компаній чи фірм;
- заходи, які вживаються Співтовариством по відношенню до України, не повинні приводити до будь-якої дискримінації громадян України або її компаній чи фірм.

2. Положення пункту 1 не зашкоджують право Сторін використовувати відповідні положення їх фінансового законодавства стосовно платників податків, які знаходяться не в однакових умовах з точки зору їх місця проживання.

Стаття 96

1. Кожна з двох Сторін може передавати до Ради з питань співробітництва будь-який спір щодо застосування або тлумачення цієї Угоди.

2. Рада з питань співробітництва може врегульовувати спір шляхом винесення рекомендації.

3. Якщо спір не може бути врегульований відповідно до пункту 2, кожна Сторона може повідомити іншу Сторону про призначення мирового посередника, після чого інша Сторона має призначити другого мирового посередника протягом двох місяців. Для застосування цієї процедури Співтовариство і держави-члени вважаються однією Стороною спору.

Рада з питань співробітництва призначає третього посередника. Рекомендації мирових посередників приймаються більшістю голосів. Такі рекомендації не є обов'язковими для Сторін.

Стаття 97

На вимогу однієї із Сторін Сторони оперативно проводять консультації з використанням відповідних каналів з метою обговорення будь-яких питань, що стосуються тлумачення або імплементації цієї Угоди та інших відповідних аспектів стосунків між Сторонами. Положення цієї статті ніяким чином не зачіпають статті 18, 19, 96 та 102 і не зашкоджують їм.

Стаття 98

Режим, який надається Україні в рамках цієї Угоди, ні в якому разі не є більш сприятливим ніж режим, що надається державами-членами одна одній.

Стаття 99

В цілях цієї Угоди термін “Сторони” означає Україну з одного боку, та Співтовариство або держави-члени, або Співтовариство та держави-члени, згідно з їх відповідними повноваженнями, з другого боку.

Стаття 100

Оскільки питання, що охоплюються цією Угодою, регулюються Енергетичною Хартією та Протоколами до неї, така Хартія і такі Протоколи після набуття чинності застосовуються до таких питань, але лише в тій мірі, в якій таке застосування передбачене їх положеннями.

Стаття 101

Ця Угода укладається на початковий період тривалістю десять років. Угода автоматично продовжується на один рік, якщо одна із Сторін за шість місяців до закінчення строку дії Угоди не сповістить іншу Сторону у письмовій формі про свій намір денонсувати Угоду.

Стаття 102

1. Сторони вживають будь-яких загальних або спеціальних заходів, необхідних для виконання своїх зобов'язань за Угодою. Вони докладають зусиль для досягнення цілей, визначених Угодою.

2. Якщо одна із Сторін вважає, що інша Сторона не виконує своїх зобов'язань за Угодою, вона може вжити відповідних заходів. Перед тим, як вжити таких заходів, за винятком випадків надзвичайної терміновості, вона надає Раді з питань співробітництва всю відповідну інформацію, необхідну для уважного вивчення ситуації з метою пошуку рішення, прийняттого для Сторін.

При визначенні цих заходів пріоритет має бути відданий таким заходам, які якомога менше зашкоджують дії Угоди. Рада з питань співробітництва негайно інформується про ці заходи, якщо цього вимагає інша Сторона.

Стаття 103

Додатки незалежним державам відповідно до статті 12”)” I, II, III, IV, V, доповнення до додатка V і взаємної допомоги у вирішенні митних питань”)” Протокол складають невід'ємну частину цієї Угоди.

Стаття 104

До тих пір, поки за цією Угодою приватним особам і суб'єктам економічної діяльності не будуть забезпечені рівні права, Угода не зашкоджує правам, гарантованим їм діючими угодами, які є обов'язковими для однієї чи декількох держав-членів з одного боку і України з іншого боку, крім сфер, що відносяться до компетенції Співтовариства, та без шкоди для зобов'язань держав-членів, які випливають з цієї Угоди, в сферах, що відносяться до їх компетенції.

Стаття 105

Ця Угода застосовується, з одного боку, до територій, де діють договори про утворення Європейського співтовариства, Європейського співтовариства по атомній енергії

та Європейського об'єднання вугілля та сталі, та за умов, визначених в цих договорах і, з іншого боку, до території України.

Стаття 106

Генеральний секретар Ради Європейського Союзу є депозитарієм цієї Угоди.

Стаття 107

Оригінальний текст Угоди, тексти якої англійською, голландською, грецькою, датською, іспанською, італійською, німецькою, португальською, французькою українською мовами є автентичними, здається на зберігання Генеральному секретареві Ради Європейського Союзу.

Стаття 108

Ця Угода схвалюється Сторонами згідно з їх відповідними процедурами. Угода набуває чинності в перший день другого місяця, що настає після дати, коли Сторони повідомили Генерального секретаря Ради Європейського Союзу про завершення процедур, зазначених у першому пункті. Після набуття нею чинності у тому, що стосується відносин між Україною та Співтовариством, ця Угода замінює Угоду між Європейським економічним співтовариством, Європейським співтовариством по атомній енергії та Союзом Радянських Соціалістичних Республік про торгівлю та економічне і комерційне співробітництво, підписану в Брюсселі 18 грудня 1989 року.

Стаття 109

Якщо до завершення процедур, необхідних для набуття чинності цією Угодою, положення певних частин цієї Угоди будуть вводитися в дію в 1994 році шляхом укладення тимчасової угоди між Співтовариством і Україною, Договірні Сторони погоджуються про те, що у цьому випадку термін "дата набуття чинності Угодою" означає дату набуття чинності тимчасовою Угодою.

Додаток I

Орієнтовний список пільг, що надаються Україною незалежним державам відповідно до статті 12

1. Вірменія, Білорусь, Грузія, Естонія, Казахстан, Литва, Молдова, Росія, Туркменістан - ввізне мито не стягується. Вивізне мито не стягується з товарів, які поставляються згідно з кліринговими та міждержавними угодами в межах обсягів, визначених цими угодами. Ввізні та вивізні товари оподаткованню ПДВ не підлягають. Акцизний збір з вивізних товарів не стягується. Всі незалежні держави - експортні квоти на поставки товарів, що здійснюються на основі річних міждержавних угод про торгівлю і співробітництво, є викритими на тих же умовах, що і для поставок товарів для державних потреб.

2. Вірменія, Білорусь, Грузія, Естонія, Казахстан, Литва, Молдова, Туркменістан - платежі можуть здійснюватися в рублях. Росія - платежі можуть здійснюватися в рублях або карбованцях. Всі незалежні держави - спеціальна система некомерційних операцій, включаючи платежі по цих операціях.

3. Всі незалежні держави - спеціальна система поточних платежів.

4. Всі незалежні держави - спеціальна цінова система в торгівлі деякою сировиною та напівфабрикатами.
5. Всі незалежні держави - спеціальні умови транзиту.
6. Всі незалежні держави - спеціальні умови митних процедур.

Додаток II

Виключні заходи, які частково скасовують положення статті 14

1. Виключні заходи, які частково скасовують положення статті 14, можуть вживатися Україною у формі кількісних обмежень на недискримінаційній основі.

2. Ці заходи можуть стосуватися лише нових галузей промисловості або деяких секторів, що знаходяться в процесі перебудови чи стикаються з серйозними труднощами, особливо коли такі труднощі викликають значні соціальні проблеми.

3. Загальний обсяг імпорту товарів, які підпадають під такі заходи, не може перевищувати 15% від загального імпорту із Співтовариства на протязі останнього року, що передуює запровадженню будь-яких кількісних обмежень, для яких маються у наявності статистичні дані.

4. Такі заходи можуть вживатися лише на протязі перехідного періоду, який закінчується 31 грудня 1998 року, якщо Сторони не домовляться про інше, або коли Україна приєднується до ГАТТ, залежно від того, що буде раніше.

5. Україна інформує Раду з питань співробітництва про будь-які заходи, які вона має намір запровадити відповідно до умов цього додатка, а також, на прохання Співтовариства, в Раді з питань співробітництва. До запровадження цих заходів проводяться консультації щодо таких заходів та галузей, в яких вони будуть застосовуватися.

Додаток III

Конвенції про інтелектуальну власність (стаття 50)

1. Пункт 2 статті 50 стосується таких багатосторонніх конвенцій:
 - Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризький акт, 1971 рік);
 - Міжнародна конвенція про охорону прав акторів-виконавців, виробників фонограм і органів радіомовлення (Рим, 1961 рік);
 - Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію торгових знаків (Мадрид, 1989 рік);
 - Ніцька угода про міжнародну класифікацію виробів та послуг для цілей реєстрації знаків (Женева 1977 рік, з поправками, внесеними в 1979);
 - Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентних процедур (1977 рік із змінами, внесеними в 1980 році);
 - Міжнародна конвенція про захист нових сортів рослин (UPOV) (Женевський акт, 1978 рік).

2. Україна робить все можливе для приєднання без необґрунтованої затримки до Женевського акта 1991 року, до Міжнародної конвенції про захист нових сортів рослин (UPOV).

3. Рада з питань співробітництва може рекомендувати, щоб пункт 2 статті 50 застосовувався до інших багатосторонніх конвенцій. При виникненні проблем у галузі інтелектуальної власності, що впливають на умови торгівлі, на вимогу будь-якої Сторони проводяться негайні консультації з метою досягнення взаємоприйнятних рішень.

4. Сторони підтверджують те велике значення, якого вони надають зобов'язанням, що випливають з таких багатосторонніх конвенцій:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності (Стокгольмський акт, 1967 рік, з поправками, внесеними в 1979 році);
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію торгових знаків (Стокгольмський акт, 1967 рік, з поправками, внесеними в 1979 році);
- Договір про патентне співробітництво (Вашингтон, 1970 рік, з поправками, внесеними в 1979 і 1984 роках).

5. З набуттям чинності цієї Угодою Україна надає компаніям Співтовариства та його громадянам режим стосовно визнання і захисту інтелектуальної власності не менш сприятливий, ніж той, що надається нею будь-якій третій країні за двосторонніми угодами.

6. Положення пункту 5 не поширюються на пільги, що надаються Україною будь-якій третій країні на засадах взаємності, та на пільги, що надаються Україною іншій державі колишнього СРСР.

Додаток IV

Застереження Співтовариства відповідно до пункту 1b статті 30

Гірничодобувна промисловість

У деяких державах-членах для отримання компаніями, що не контролюються ЄС, прав на гірничодобувну діяльність та розробку корисних копалин може вимагатися концесія.

Рибальство

Доступ до біологічних ресурсів та їх використання, доступ до місць рибальського промислу, що знаходяться під суверенітетом або юрисдикцією держав-членів Співтовариства, надається лише рибальським суднам, які несуть прапор держави-члена Співтовариства та зареєстровані на території Співтовариства, якщо не передбачене інше.

Придбання нерухомого майна

У деяких державах-членах придбання нерухомого майна компаніями країн, які не є членами ЄС, підлягає обмеженням.

Аудіо-візуальні послуги, в тому числі радіо

Національний режим стосовно виробництва та розповсюдження, включаючи радіотрансляцію та інші форми трансляції для населення, може обмежуватися аудіо-візуальними творами, які відповідають певним критеріям походження.

Послуги в галузі електрозв'язку, включаючи мобільні та супутникові послуги**Резервовані послуги**

У деяких державах-членах доступ до додаткових послуг та інфраструктур є обмеженим.

Професійні послуги

Послуги, зарезервовані для фізичних осіб-громадян держав-членів. За певних умов ці особи можуть створювати компанії.

Сільське господарство

У деяких державах-членах національний режим не застосовується до компаній, які не контролюються ЄС і які бажають займатися сільськогосподарською діяльністю. Придбання виноградників компаніями, які не контролюються ЄС, підлягає нотифікації або, у разі необхідності, вимагає офіційного дозволу.

Послуги агентств новин

У деяких державах-членах існують обмеження на участь іноземців у видавничих та телерадіомовних компаніях.

*Додаток V**Застереження України відповідно до пункту 2а статті 30*

Застосування застережень в цьому додатку ні в якому разі не призводить до менш сприятливого режиму, ніж той, який надається компаніям будь-якої третьої країни.

1. Фінансові послуги (як визначено в Доповненні до додатка V).

1.1. Банківські та відповідні фінансові послуги. Протягом перехідного періоду, що не перевищує п'яти років з дати підписання цієї Угоди, Україна може по відношенню до утворення дочірніх компаній та філіалів компаній Співтовариства в Україні продовжувати застосовувати положення українських законів:

- “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”;
- “Про банки і банківську діяльність”;
- “Про заставу”;
- “Про фонди і фондові біржі”;
- “Про приватизаційні папери” (відносно розподілу та продажу приватизаційних ваучерів).

Протягом перехідного періоду, визначеного вище, не можуть впроваджуватись нові правила чи заходи, згідно з якими зростає ступінь дискримінації стосовно дочірніх компаній чи філіалів компаній Співтовариства у порівнянні з українськими компаніями.

1.2. Страхування (як зазначено у Доповненні до додатка V): Не пізніше ніж через п'ять років після дати підписання цієї Угоди Україна створює необхідні умови для застосування страхових компаній Співтовариства, а також спільних страхових компаній відповідно до пункту 2а) статті 30. Протягом вищезазначеного перехідного періоду не можуть впроваджуватись нові правила чи заходи, згідно з якими зростає ступінь дискримінації стосовно дочірніх компаній чи філіалів компаній Співтовариства у порівнянні з українськими компаніями. Протягом перехідного періоду страхова діяльність для іноземців у деяких галузях не дозволяється, обмежується або по відношенню до неї висуваються спеціальні вимоги.

2. Інші сфери:

- Брокерська діяльність стосовно нерухомого майна, включаючи землю.
- Власність та використання природних ресурсів.

- Використання підземних та природних ресурсів, включаючи гірничі роботи.
- Придбання та продаж природних ресурсів.
- Рибальство

Доступ до біологічних ресурсів та районів рибальства, розташованих в українських територіальних водах та українських виключних економічних зонах та використання цих ресурсів підлягають обмеженню.

- Полювання обмежуються відповідно до законодавства України.
- Сільське господарство

Придбання та продаж сільськогосподарських земель та лісів.

- Оренда державного майна

Може висуватися вимога про сплату вільноконвертованої валюти за оренду державного майна.

- Електрозв'язок

Може вимагатися дозвіл на заснування відносно компаній, що контролюються іноземцями.

- Компанії засобів масової інформації

Деякі обмеження іноземної участі у діяльності засобів масової інформації.

- Деякі види професійної діяльності

Професійною діяльністю в деяких галузях можуть займатися тільки українські громадяни, або у відношенні до неї висувуються спеціальні вимоги (медицина, освіта, юридичні послуги, виключаючи бізнес-консультації з відповідних юридичних аспектів).

- Історичні будови та пам'ятники

Доповнення до додатка V

Фінансові послуги: визначення

Фінансовою послугою вважається будь-яка послуга фінансового характеру, яку надає фінансова установа будь-якої Сторони. Фінансові послуги включають:

A. Всі види страхування та послуги, що надаються у зв'язку із страхуванням

1. Пряме страхування (включаючи сумісне страхування):

(I) страхування життя.

(II) інші види страхування.

2. Повторне страхування і ретроцесію.

3. Посередництво в галузі страхування, таке як брокерство та посередницькі агентства.

4. Допоміжні послуги в галузі страхування, такі як консультативні послуги, послуги актуарія, послуги щодо оцінки ризику та врегулювання претензій.

B. Банківські та інші фінансові послуги (крім страхування)

1. Приймання вкладів та інших виплачуваних коштів від населення.

2. Всі види кредитування, включаючи споживчий кредит, заставний кредит, факторинг та фінансування комерційних операцій.

3. Фінансовий лізінг.

4. Всі послуги щодо розрахунків та переказу грошей, включаючи кредитні виплати та дебетові картки, дорожні чеки та банківські тратти.

5. Гарантії та зобов'язання.

6. Продаж за свій рахунок або за рахунок клієнтів на біржі, або поза біржею або в інший спосіб такого:

- а. Грошових ринкових інструментів (включаючи чеки, векселі, депозитні сертифікати тощо);
 - б. Валюти;
 - с. Похідних товарів, якнайменш, ф'ючерських операцій та опціонів;
 - д. Інструментів щодо курсу валюти та відсоткових ставок, включаючи свапи та угоди про курс по термінових операціях тощо;
 - е. Переказні цінні папери;
 - ф. Інші оборотні кредитно-грошові документи та фінансові активи, включаючи зливки дорогоцінних металів.
7. Участь у випуску всіх видів цінних паперів, включаючи підписання та наймання як агента (державою або приватною особою) та надання послуг, що стосуються такого випуску.
8. Брокерські операції з грошима.
9. Управління активами, такими як готівка та цінні папери, всі форми управління колективними інвестиціями, управління пенсійним фондом, послуги щодо депозитарію зберігання та трастові послуги.
10. Розрахункові та клірингові послуги щодо фінансових активів, включаючи цінні папери, похідні продукти та інші кредитно-грошові документи.
11. Надання та передача фінансової інформації, обробка фінансових даних та надання відповідного програмного забезпечення установами, які надають інші фінансові послуги.
12. Посередницька консультативна діяльність та інші допоміжні фінансові послуги по всіх видах діяльності, зазначених в пунктах 1 - 11, включаючи рекомендації щодо кредитів та аналіз стану кредитів, дослідження та консультації щодо інвестицій та цінних паперів, консультацій щодо придбання та з питань перебудови та стратегії корпорацій.
- Під визначення фінансових послуг не підлягають такі види діяльності:
- а. Діяльність центральних банків або будь-яких інших державних установ, спрямована на здійснення грошової політики та політики валютних курсів.
 - б. Діяльність центральних банків, урядових установ або організацій та державних установ, яка здійснюється за рахунок або на основі гарантій Уряду, крім випадків, коли така діяльність здійснюється організаціями, що надають фінансові послуги і конкурують з такими державними установами.
 - с. Діяльність, яка здійснюється в рамках встановленої законом системи соціального забезпечення або державних програм пенсійних звільнень, крім випадків, коли ця діяльність здійснюється організаціями, що надають фінансові послуги і конкурують з державними або приватними установами.

Протокол
про надання адміністративним органам
взаємної допомоги у вирішенні митних питань

Стаття 1

Визначення Для цілей цього Протоколу:

- а. **“Митне законодавство”** означає положення, затверджені Сторонами, що застосовуються на територіях Сторін та регулюють імпорт, експорт, транзит товарів,

проведення будь-яких митних процедур над ними, включаючи заходи заборони, обмеження та контролю;

- б. **“Мито”** означає всі види мита, податків, зборів та будь-які інші види сплати, що стягуються на територіях Сторін при застосуванні митного законодавства, включаючи збори та види сплати, які обмежені до приблизної вартості наданих послуг;
- с. **“Установа, що звертається з проханням”** означає компетентний адміністративний орган, призначений однією із Сторін з цією метою, який надсилає прохання про надання допомоги у митних справах;
- д. **“Установа, до якої звернено прохання”** означає компетентний адміністративний орган, призначений однією із Сторін з цією метою, який одержує прохання про надання допомоги у митних справах;
- е. **“Порушення”** означає будь-яке порушення митного законодавства, а також будь-яку спробу порушення цього законодавства.

Стаття 2

Сфера застосування

1. Сторони надають допомогу одна одній в межах їхньої компетенції, відповідно до характеру та умов, викладених у цьому Протоколі, забезпечуючи вірне застосування митного законодавства, зокрема шляхом запобігання, виявлення та розслідування порушень цього законодавства.

2. Допомога в митних справах, що передбачена цим Протоколом, надається будь-якому адміністративному органу Сторін, який є компетентним для застосування цього Протоколу. Це не зашкоджує нормам, що регулюють взаємну допомогу у кримінальних справах. Це також не стосується інформації, одержаної в межах здійснюваних повноважень на прохання судового органу, крім випадків, коли ці органи висловлюють свою згоду на це.

Стаття 3

Надання допомоги на прохання

1. На прохання установи, що звертається з проханням, установа, до якої звернено прохання, повинна надати їй всю відповідну інформацію, щоб дати їй змогу забезпечити вірне застосування митного законодавства, включаючи інформацію про дії, зазначені або заплановані, які порушують або спроможні порушити таке законодавство.

2. На прохання установи, що звертається з проханням, установа, до якої звернено прохання, інформує її про те, чи належним чином проводяться операції з експорту-імпорту товарів з території однієї із Сторін на територію другої Сторони, вказуючи, у відповідних випадках, митні процедури, що були застосовані.

3. На прохання установи, що звертається з проханням, установа, до якої звернено прохання, вживає необхідних заходів, щоб забезпечити нагляд за:

- а. Фізичними або юридичними особами, відносно яких є вагомі підстави підозрювати, що вони порушують або порушили митне законодавство;
- б. Рухом товарів, визначених як такі, що можуть збільшити кількість фактичних порушень митного законодавства;
- с. Засобами транспорту, відносно яких є вагомі підстави підозрювати, що вони використовувалися, використовуються або можуть бути використані з метою порушення митного законодавства.

Стаття 4

Добровільне надання допомоги Сторони надають допомогу одна одній згідно з їхніми законами, нормами та іншими юридичними документами, якщо вони вважають це необхідним для вірного застосування митного законодавства, зокрема, коли вони одержують інформацію стосовно:

- дій, які порушили, порушують або спроможні порушити це законодавство і які можуть становити інтерес для інших Сторін;
- нових засобів або методів здійснення цих дій;
- товарів, що є суб'єктами суттєвих порушень митного законодавства.

Стаття 5

Передача / оповіщення

На прохання установи, що звертається з проханням, установа, до якої звернено прохання, згідно із своїм законодавством вживає усіх необхідних заходів, щоб:

- передати всі документи;
- оповістити про всі рішення, на які поширюється сфера застосування цього Протоколу, адресату, що перебуває постійно або заснований на її території. У такому випадку може застосовуватись пункт 3 статті 6.

Стаття 6

Форма та зміст прохань про надання допомоги

1. Прохання відповідно до цього Протоколу складаються у письмовому вигляді. Документи, необхідні для виконання таких прохань, повинні додаватися до них. У термінових випадках можуть прийматися прохання в усній формі, але за цим слід негайно надіслати письмове підтвердження.

2. Прохання, згідно з пунктом 1 цієї статті, мають містити таку інформацію:

- a. Назву установи, що звертається з проханням;
- b. Заходи, про які йдеться в проханні;
- c. Об'єкт прохання та підстава для нього;
- d. Закони, правила та інші юридичні елементи, що мають відношення до цього випадку;
- e. Якомога точніші та повніші вказівки відносно фізичної або юридичної особи, що є об'єктом розслідування;
- f. Стислий виклад відповідних фактів і виконаних запитів, крім випадків, зазначених у статті 5.

3. Прохання подаються на офіційній мові закладу, до якого звернено прохання, або на мові, що є прийнятною для такого закладу.

4. Якщо прохання не відповідає офіційним вимогам, то по відношенню до нього може вимагатися виправлення або доповнення, проте може мати місце вимога здійснення запобіжних заходів.

Стаття 7

Виконання прохань

1. Для виконання прохання щодо допомоги установа, до якої звернено таке прохання або, якщо остання не може діяти сама, адміністративний заклад, до якого було направлено прохання цією установою, виступає в рамках своєї компетенції та наявних ресурсів так, якби він діяв у власних інтересах або на прохання інших установ тієї самої

Сторони шляхом надання інформації, що вже є в його розпорядженні, виконання відповідних запитів або організації їх виконання.

2. Прохання щодо допомоги здійснюються у відповідності до законодавства, правил та інших юридичних документів Сторони, до якої звернено прохання.

3. Відповідним чином уповноважені посадові особи Сторони можуть за згодою іншої задіяної сторони і в рамках умов, визначених останньою, отримувати від установ закладу, до якого звернено прохання, або іншого закладу, за який відповідає заклад, до якого звернено прохання, інформацію стосовно порушення митного законодавства, яку потребує установа, що звертається з проханням, для цілей цього Протоколу.

4. Посадові особи Сторони можуть, за згодою з іншою задіяною Стороною і в рамках умов, визначених останньою, бути присутніми при виконанні запитів на території останньої.

Стаття 8

Форма надання інформації

1. Установа, до якої звернено прохання, повідомляє про результати запитів установі, що звертається з проханням, у формі документів, засвідчених копій документів, звітів тощо.

2. Документи, зазначені в пункті 1, можуть бути замінені комп'ютеризованою інформацією у будь-якій формі в тих самих цілях.

Стаття 9

Винятки із зобов'язань щодо надання допомоги

1. Сторони можуть відмовити у наданні допомоги, як зазначено у цьому Протоколі, якщо такі дії:

- а. Могли б заподіяти шкоду суверенітету, державній політиці, безпеці чи іншим суттєвим інтересам; або
- б. Могли б включати валютне або податкове регулювання, крім регулювання стосовно митних зборів; або
- в. Могли б порушувати промислові, комерційні або професійні таємниці.

2. Якщо установа, що звертається з проханням, просить допомоги, яку вона сама не могла б надати, якби до неї було звернено таке прохання, вона повинна зазначити цей факт у своєму проханні. В тому випадку рішення стосовно відповіді на таке прохання залишається за установою, до якої звернено прохання.

3. Якщо надання допомоги відкладено або в ній відмовлено, це рішення та причини його прийняття повинні без затримки бути повідомлені установі, що звертається з проханням.

Стаття 10

Зобов'язання зберігати конфіденційність

1. Будь-яка інформація, надана у будь-якій формі згідно з цим Протоколом, носить конфіденційний характер. На неї поширюється зобов'язання зберігати державну таємницю, і вона користується захистом, що надається подібній інформації згідно з відповідним законодавством Сторони, яка отримала її, і відповідними положеннями, що застосовуються до установ Співтовариства.

2. Номінативні дані не передаються, якщо є суттєві підстави вважати, що передача або використання переданих даних могли б суперечити основним юридичним принци-

пам однієї з Сторін, зокрема, якщо зазначена особа матиме від цього надмірну шкоду. На прохання, Сторона, що отримує інформацію, сповіщає Сторону, що надає інформацію, про використання одержаної інформації та отримані результати.

3. Номінативні дані можуть передаватися тільки митним органам і, в разі потреби, для цілей судочинства державним слідчим і органам судового переслідування та судовим властям. Інші особи або установи можуть отримати таку інформацію тільки з попереднього дозволу установи, що її надає.

4. Сторона, яка надає інформацію, перевіряє вірність інформації, що передається. Якщо виявиться, що надана інформація не відповідає дійсності або має бути вилучена, Сторона, яка одержує інформацію, має бути негайно попереджена про це. Остання повинна або внести корективи, або вилучити цю інформацію.

5. Без шкоди державним інтересам, особа, про яку йдеться, може отримати на її прохання інформацію щодо зберігання даних та мети їх зберігання.

Стаття 11

Використання інформації

1. Одержана інформація використовується виключно для цілей цього Протоколу і може бути використана кожною Стороною з іншою метою лише за попередньою письмовою згодою адміністративного органу, який надає цю інформацію, і ця Сторона дотримується всіх обмежень, встановлених цим органом.

2. Пункт 1 не перешкоджає використанню інформації у будь-яких судових та адміністративних розглядах, розпочатих з причин невиконання митного законодавства.

3. Сторони можуть у записках свідків, доповідях та свідченнях, розслідуваннях і судових справах використовувати як свідчення одержану інформацію та документи, узгоджені з умовами цього Протоколу.

Стаття 12

Експерти та свідки Посадова особа органу, якому робиться запит, може бути уповноважена виступити, в рамках наданих їй повноважень як експерт або свідок в судових або адміністративних розслідуваннях стосовно питань, що входять до компетенції цього Протоколу, під юрисдикцією другої Сторони та надати такі предмети, документи або їх копії, що мають юридичну силу, які будуть потрібні для розслідування. У запиті про виступ у статусі свідка або експерта мають бути конкретно визначені питання, про які йтиметься, а також вказані титул та кваліфікація посадової особи, перед якою будуть ставитися питання.

Стаття 13

Допоміжні витрати Сторони відхиляють всі претензії одна до одної щодо сплати витрат, понесених у зв'язку з цим Протоколом, крім витрат щодо експертів, свідків та перекладачів, які не є на державній службі.

Стаття 14

Впровадження

1. Здійснення цього Протоколу покладається на центральну митну установу України з одного боку та на компетентні служби Комісії Європейських Співтовариств і, де це доречно, на митні служби держав-членів Європейського Союзу, з другого. Вони домовляються про всі практичні заходи та кроки щодо його здійснення, беручи до уваги пра-

вила в галузі захисту даних. Вони можуть рекомендувати компетентним органам внести слушні, на їх думку, поправки до цього Протоколу.

2. Сторони консультують одна одну та інформують про детальні правила здійснення щодо цього Протоколу відповідно до умов цього Протоколу.

Стаття 15

Комплементарність

1. Цей Протокол сприяє, а не перешкоджає застосуванню будь-яких угод про взаємну допомогу, які укладені або можуть бути укладені між однією або кількома державами-членами Європейського Союзу та Україною. Він також не виключає більш широкої співпраці в митній галузі, яка передбачається цими угодами.

2. Без шкоди для статті 11 ці угоди не зашкоджують положенням Співтовариства, які регулюють передачу будь-якої інформації з митних питань між компетентними службами Комісії та митними службами держав-членів, яка може представляти інтерес для Співтовариства.

Спільні декларації

Спільна декларація стосовно статті 18

Співтовариство та Україна заявляють, що текст стосовно захисних застережень не надає захисного режиму ГАТТ.

Спільна декларація стосовно статті 19

Існує розуміння, що положення статті 19 не ставлять за мету і не уповільнюють, не перешкоджають або не блокують процедури, передбачені відповідним законодавством Сторін стосовно антидемпінгових розслідувань та розслідувань стосовно дотацій.

Спільна декларація стосовно статті 30

Без шкоди для застережень, зазначених у додатках IV і V, і для положень статей 44 і 47, Сторони погоджуються, що слова “згідно із своїми законодавством і правилами”, зазначені в пунктах 1 і 2 статті 30, означають, що кожна Сторона може регулювати заснування і функціонування компаній на своїй території за умови, що ці правила не створюють для заснування і функціонування компаній іншої Сторони будь-яких застережень до режиму, що є менш сприятливим, ніж той, що надається їх власним компаніям або компаніям чи філіалам чи дочірнім компаніям будь-якої третьої країни.

Спільна декларація стосовно статті 31

Комерційна присутність компаній Сторони, що спеціалізуються на транспортних операціях в межах внутрішніх водних шляхів, на території іншої Сторони регулюється згідно з діючим законодавством держав-членів або України до узгодження конкретних більш сприятливих положень, що регулюють таку комерційну присутність і в разі, якщо така присутність не регулюється іншими зобов'язуючими Сторони юридичними документами. існує розуміння, що комерційна присутність має форму дочірніх компаній або філіалів, як зазначено у статті 32. Слова англійською мовою “**legislation applicable**” перекладаються на українську мову словами “**діюче законодавство**”.

**Спільна декларація стосовно поняття “контроль”
у статті 32b і статті 43**

1. Сторони підтверджують взаємне розуміння того, що питання контролю залежить від фактичних обставин окремого випадку.

2. Наприклад, вважається, що компанія “контролюється” іншою компанією і, таким чином, є дочірньою компанією такої іншої компанії, якщо:

- ця інша компанія володіє безпосередньо або опосередковано більшістю прав голосу, або

- ця інша компанія має право призначати або звільняти більшість співробітників адміністративного, керівного або контролюючого органу і в той же час є акціонером або членом дочірньої компанії.

3. Обидві Сторони вважають критерій пункту 2 невичерпним.

Спільна декларація стосовно статті 50

Сторони погоджуються, що для цілей цієї Угоди інтелектуальна власність включає, зокрема, авторські права, в тому числі авторські права на комп’ютерні програми, і близькі до них права, патенти, промислові зразки, географічні знаки, включаючи первісні назви, торговельні та сервісні знаки, топографію єдиних районів, а також захист від нечесної конкуренції, як це зазначено у статті 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності і охорону нерозголошеної інформації стосовно “*noy-hau*”. Сторони проголошують, що термін англійською мовою “*intellectual, industrial and commercial property*” перекладається на українську мову як “інтелектуальна власність”.

Спільна декларація стосовно статті 102

Сторони погоджуються для цілей правильного тлумачення та практичного застосування, що термін “випадки надзвичайної терміновості”, що міститься у статті 102 Угоди, означає випадки значного порушення Угоди однією з Сторін. Значне порушення Угоди полягає:

- а. У відмові від Угоди на умовах, не передбачених загальними нормами міжнародного права, або

- б. У порушенні суттєвих елементів Угоди, зазначених у статті 2.

План дій УКРАЇНА-НАТО

Вступ

Цей План дій було розроблено відповідно до рішення Комісії Україна-НАТО з метою поглиблення і розширення відносин Україна-НАТО; він відображає Стратегію відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Він базується на Хартії про особливе партнерство, підписаній у Мадриді 9 липня 1997 р., яка залишається основою відносин Україна-НАТО.

Метою цього Плану дій є чітке визначення стратегічних цілей і пріоритетів України для досягнення її мети в повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки і для створення стратегічних рамок для існуючого і майбутнього співробітництва Україна-НАТО відповідно до Хартії. У цьому контексті він буде періодично переглядатися.

План дій містить спільно погоджені принципи і цілі. З метою забезпечення досягнення цих цілей і принципів згідно з Розділом V розроблятимуться Щорічні Цільові плани (ЦП), які включатимуть конкретні внутрішні заходи України та відповідні спільні заходи Україна-НАТО.

РОЗДІЛ I. ПОЛІТИЧНІ І ЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ

1. Політика і безпека

А) Внутрішньополітичні питання

Принципи

З метою більш тісної євроатлантичної інтеграції Україна продовжуватиме проводити внутрішню політику, ґрунтовану на зміцненні демократії та верховенстві права, повазі до прав людини, принципі розподілу влад і незалежності судів, демократичних виборах відповідно до норм Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), політичному плюралізмі, свободі слова, повазі до прав національних та етнічних меншин та недискримінації за політичними, релігійними або етнічними ознаками. Це включатиме забезпечення адаптації чинного законодавства для втілення зазначеної політики.

Зважаючи на орієнтацію зовнішньої політики України на європейську і євроатлантичну інтеграцію, включаючи її заявлену перспективну мету в членство в НАТО, Україна продовжуватиме розвиток законодавства, базуючись на загальних принципах демократії та міжнародного права.

Важливим елементом реформування правової системи є участь у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні стандарти для європейських країн. Зусилля мають бути спрямовані на реформування правоохоронних структур, удосконалення механізмів забезпечення дотримання і виконання всіма державними та громадськими структурами принципу верховенства права, посилення ролі структур, що захищають громадянські права.

Цілі

І.1.А.1 Зміцнення демократичних і виборчих інституцій;

І.1.А.2 Зміцнення повноважень та незалежності судової влади;

І.1.А.3 Сприяння постійному розвитку і зміцненню громадянського суспільства, верховенству права, захисту основних прав людини і громадянських свобод;

I.1.A.4 Забезпечення свободи віросповідання;
I.1.A.5 Забезпечення свободи зібрань;
I.1.A.6 Завершення адміністративної реформи;
I.1.A.7 Зміцнення цивільного демократичного контролю над Збройними Силами і сектором безпеки в цілому;

I.1.A.8 Боротьба з корупцією, відмиванням грошей та незаконною економічною діяльністю шляхом економічних, правових, організаційних і правоохоронних заходів; проведення необхідних заходів для вилучення зі списку FATF, зокрема прийняття та імплементація закону, який відповідає стандартам FATF;

I.1.A.9 Забезпечення рівноваги між трьома гілками влади — законодавчою, виконавчою та судовою у шляхом конституційних і адміністративних реформ і забезпечення їхньої ефективної співпраці.

В) Зовнішня політика і політика у галузі безпеки

Принципи

Повна інтеграція у євроатлантичні структури безпеки є пріоритетом і стратегічною метою зовнішньої політики України. У цьому контексті майбутні процеси внутрішнього розвитку країни будуть здійснюватися на основі рішень, спрямованих на підготовку України для досягнення її мети щодо інтеграції в євроатлантичні структури.

Україна і НАТО мають спільне бачення об'єднаної і вільної Європи, і спільну рішучість боротися з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення (ЗМЗ), регіональною нестабільністю та іншими загрозами безпеці.

Інтереси національної безпеки та існуюча міжнародна ситуація вимагають істотного поглиблення відносин між Україною і НАТО.

Цілі

I.1.B.1 Оновлення зовнішньої політики і політики у галузі безпеки з метою відображення мети України щодо повної євроатлантичної інтеграції;

I.1.B.2 Реформування державних органів у сфері національної безпеки та оборони, яке б відображало євроатлантичну політику України;

I.1.B.3 Ствердження України як ключового донора регіональної стабільності та безпеки, включаючи збільшення внеску України до міжнародного співробітництва з врегулювання конфліктів та підтримання миру;

I.1.B.4 Продовження і розширення участі у відповідних операціях з підтримання миру;

I.1.B.5 Повне дотримання міжнародних зобов'язань з контролю над озброєннями;

I.1.B.6 Подальший розвиток цивільно-військових відносин;

I.1.B.7 Розширення участі у міжнародній боротьбі проти тероризму, включаючи повне виконання всіх пов'язаних з цією проблемою резолюцій Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, а також участь у заходах, передбачених Планом дій Партнерства проти тероризму;

I.1.B.8 Подальше запровадження необхідних внутрішніх заходів у галузі боротьби з тероризмом, зокрема шляхом зміцнення безпеки кордонів і системи експортного контролю з метою боротьби з розповсюдженням ЗМЗ та засобів її доставки, а також відмиванням грошей.

2. Економічні питання

Принципи

Принципи зміцнення ринкової економіки та економічні стандарти Організації економічного співробітництва і розвитку, захист економічних свобод, забезпечення ста-

більшості та добробуту через економічну свободу, соціальну справедливість та відповідальне ставлення до навколишнього середовища є вирішальними для розвитку української економіки.

Прагнучи досягти своєї стратегічної мети в повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки, Україна зобов'язується привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до правил і процедур, прийнятих на євроатлантичному просторі.

Україна продовжуватиме докладати зусиль, спрямованих на забезпечення сталого економічного зростання та істотного підвищення загального рівня життя.

Ключовим елементом економічної стратегії України є забезпечення відкритості економіки відповідно до стандартів Світової організації торгівлі (СОТ). Це сприятиме економічній безпеці держави і забезпечить більш тісну координацію внутрішньої та зовнішньої політики держави в галузі економіки.

Зовнішньоекономічним пріоритетом України є повна інтеграція до світового економічного простору та поглиблення її міжнародного економічного співробітництва.

Цілі

1.2.1 Сприяння сталому економічному зростанню, включаючи сприяння структурній перебудові економіки для підтримання стабільного зростання річного ВВП, низьких темпів інфляції, зростання реальних доходів населення та обмеження бюджетного дефіциту;

1.2.2 Введення мораторію на ініціювання законопроектів про податкові пільги;

1.2.3 Створення умов, необхідних для вступу до СОТ;

1.2.4 Сприяння економічному співробітництву між Україною, НАТО та країнами-партнерами;

1.2.5 Проведення реформ оборонної економіки для досягнення мети України щодо інтеграції в євроатлантичні структури;

1.2.6 Створення інституційного середовища, що стимулюватиме ділову активність, економічне зростання на основі структурно-інноваційних перетворень, створення сучасної соціальної інфраструктури і механізмів соціально-ринкової економіки, з одночасною підтримкою адекватної мережі соціального захисту;

1.2.7 Проведення економічних і структурних реформ, з урахуванням рекомендацій Світового Банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ) та інших міжнародних інституцій, включаючи заходи для сприяння приватизації, боротьби з корупцією та підвищення прозорості державних витрат;

1.2.8 Розширення процесу земельної реформи;

1.2.9 Гарантування економічних прав і свобод громадян в усіх формах, у тому числі шляхом посилення захисту прав інтелектуальної власності;

1.2.10 Створення необхідних передумов для формування середнього класу;

1.2.11 Обмеження різниці у реальних доходах між верствами населення з високими і низькими доходами і докладання зусиль для ліквідації бідності;

1.2.12 Посилення енергетичної безпеки.

3. Інформаційні питання

Принципи

Принципи свободи слова і преси та вільне поширення інформації є наріжними каменями для утвердження демократичної держави і суспільства, що керується верховенством права. Положення Конституції України щодо свободи слова та інформації відповідають статті 19 Загальної декларації прав людини і статті 10 Конвенції про захист прав людини і основних свобод.

Україна підтримує Резолюцію 59 (І) Генеральної Асамблеї ООН, яка проголошує, що свобода інформації є основним правом людини і критерієм для усіх інших свобод.

Хоча відповідне українське законодавство містить важливі положення щодо забезпечення свободи слова та інформації, Україна сповнена рішучості покращити загальне та правове середовище, в якому працюють засоби масової інформації (ЗМІ), а також зміцнити свободу висловлювань і сприяти усуненню перешкод у діяльності ЗМІ. У зв'язку з цим, суттєве значення має тісне співробітництво України з відповідними міжнародними організаціями, зокрема Радою Європи та ОБСЄ.

Цілі

І.3.1 Вдосконалення і забезпечення реалізації гарантій свободи думки і слова, свободи преси, вільного висловлення поглядів і переконань та доступу до інформації;

І.3.2 Забезпечення вільного отримання, публікації та поширення інформації засобами масової інформації;

І.3.3 Імплементация відповідного законодавства для усунення перешкод діяльності ЗМІ;

І.3.4 Поглиблення інформаційного виміру співробітництва Україна-НАТО, включаючи парламентське співробітництво;

І.3.5 Підвищення рівня обізнаності громадськості з НАТО шляхом співробітництва України з НАТО у сфері інформації, включаючи співробітництво з Центром інформації і документації НАТО в Україні;

РОЗДІЛ ІІ. ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ТА ВІЙСЬКОВІ ПИТАННЯ

А) Реформа у галузі оборони і безпеки

Принципи

Україна залишається відданою подальшому проведенню реформ у галузі оборони та безпеки, спрямованих на реструктуризацію та перетворення національної структури оборони та безпеки на демократично контрольовану та ефективну організацію, що здатна забезпечити державний суверенітет і територіальну цілісність та сприяти зміцненню миру та стабільності в євроатлантичному регіоні.

Запроваджуючи ці реформи у галузі національної оборони і безпеки, Україна прагне адаптувати свої структури і завдання до загроз безпеці, які змінюються, на євроатлантичному просторі, відійти від принципу "кругової територіальної оборони країни", враховувати необхідність розвитку як воєнних, так і невоєнних аспектів врегулювання криз.

В той час як зусилля, зосереджені на реформуванні Збройних Сил України, залишатимуться пріоритетом, у контексті нових загроз безпеці Україна прагне більш повно використовувати сили та засоби Держкомкордону, МВС та МНС. Реформа інших силових структур, таких як Прикордонні війська, посилить можливості України щодо запобігання нелегальному переміщенню наркотичних, радіоактивних та інших заборонених речовин, людей, передачі технологій подвійного призначення, а також боротьби з транскордонною злочинністю.

Україна прагне доповнити воєнну реформу програмами з вирішення проблемних питань, пов'язаних з її проведенням, таких як допомога військовослужбовцям, звільненим у запас або відставку, закриття військових баз, безпечна утилізація застарілих та надлишкових боєприпасів і військової техніки, конверсія оборонних підприємств та

рекультивация земель.

Збройні Сили України мають підняти до значно більш високого рівня свою оборонну інфраструктуру, сили та засоби, щоб відповідати вимогам нової системи колективної безпеки та новим методам ведення військових операцій. Ця робота має здійснюватися на основі глибокої реструктуризації оборонно-промислового комплексу, з тим щоб він повністю відповідав вимогам ринкової економіки та відкритої конкуренції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Цілі

II.A.1 Реформування Збройних Сил України з метою перетворення на добре підготовлені та оснащені, більш мобільні та сучасні збройні сили, здатні відповідати на загрози безпеці, захищати територію держави та робити внесок до миротворчих і гуманітарних місій під егідою міжнародних організацій;

II.A.2 Посилення цивільного контролю над Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, включаючи підвищення рівня співробітництва з Парламентом і посилення його контролю, а також більш активну участь цивільних осіб у процесі прийняття рішень у галузі безпеки;

II.A.3 Зміцнення державних структур з метою покращання реагування на виклики, пов'язані з невійськовими і асиметричними загрозами;

II.A.4 Посилення державної міжвідомчої координації між Міністерством оборони, Мінпромполітики, Прикордонними військами, МНС і МВС з метою покращення реагування на наслідки природних та антропогенних катастроф, включаючи терористичні акти;

В) Співробітництво з НАТО

Принципи

У контексті проведення воєнної реформи та адаптації до нових загроз особливо важливим є співробітництво України з НАТО у галузі воєнної реформи, пов'язаних з обороною сферах, а також у військовій галузі.

Співробітництво з НАТО у військовій сфері розглядається як важливий елемент партнерства України з НАТО в цілому. Військова співпраця дозволяє втілити військові аспекти загальнополітичних цілей і завдань планування у військове співробітництво з метою їх виконання.

У цьому контексті Україна буде максимально використовувати потенціал своїх цивільних і військових програм співробітництва з НАТО та її державами-членами з метою досягнення поставлених завдань. Зазначене особливо стосується Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань воєнної реформи (СРГ ВР), яка є одним з ключових механізмів співробітництва Україна-НАТО у галузі оборони та безпеки. Важливими інструментами реформування та співробітництва також є Процес планування та оцінки сил (ППОС), а також програми співробітництва у галузях озброєнь, протиповітряної оборони, контролю за повітряним простором, оборонних досліджень і технологій, науки, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, матеріально-технічного забезпечення і стандартизації та військового співробітництва. У той час як робота в рамках СРГ ВР встановлює пріоритети проведення воєнної реформи, співробітництво з оборонних питань сприяє досягненню взаємосумісності з НАТО та підвищує загальний потенціал України відігравати ключову роль у забезпеченні регіональної безпеки.

Проведення реформи та військове співробітництво сприяють також реалізації стратегічної мети України щодо євроатлантичної інтеграції шляхом поступового прийняття стандартів і процедур НАТО, а також підвищення взаємосумісності між Збройними

Силами України та НАТО, зокрема шляхом імплементації Цілей партнерства та участі в операціях з реагування на кризи під проводом НАТО.

Цілі

II.B.1 Максимальне використання потенціалу СРГ ВР, підвищення ролі та координації практичного співробітництва Україна-НАТО в рамках Програми "ПЗМ" та у двосторонній співпраці з метою сприяння імплементації Національних цілей воєнної реформи та Цілей партнерства;

II.B.2 Забезпечення спрямування військового співробітництва України з НАТО і надалі на досягнення проголошеної Україною мети підвищення спроможностей Збройних Сил України в реалізації планів воєнної реформи;

II.B.3 Збільшення внеску України до миротворчих операцій під проводом НАТО на Балканах та заходів держав-членів Альянсу в рамках боротьби з тероризмом;

II.B.4 Досягнення повної взаємосумісності, ефективності та готовності до виконання завдань підрозділами Збройних Сил України шляхом повної імплементації Цілей партнерства;

II.B.5 Підвищення рівня професійної підготовки українського цивільного і військового персоналу;

II.B.6 Продовження розробки та впровадження угод щодо співробітництва між Україною та НАТО, таких як Меморандум про взаєморозуміння про забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України та Меморандум про взаєморозуміння щодо стратегічних авіаперевезень, а також забезпечення їх повної імплементації;

II.B.7 Підтримання готовності підрозділів Об'єднаних сил швидкого реагування до участі у спільних операціях з НАТО, а також здійснення підготовки цих підрозділів відповідно до стандартів НАТО;

II.B.8 Досягнення необхідного рівня сумісності сучасних та майбутніх зразків озброєнь, військової техніки та доктрини Збройних Сил України, що дозволить досягти мінімально достатнього рівня взаємосумісності для виконання в кожному окремому випадку завдань у спільних з НАТО інтересах та приведення практики закупівель до стандартів країн-членів НАТО;

II.B.9 Посилення ролі України як ключового учасника регіональних операцій з подолання наслідків природних лих та надзвичайних ситуацій цивільного характеру; підтримка України у справі вдосконалення національної об'єднаної системи планування з питань надзвичайних ситуацій цивільного характеру та реагування на природні лиха; розвиток взаємосумісності в організації та процедурах операцій з подолання наслідків катастроф, в т.ч. через механізми Євроатлантичного центру координації реагування на катастрофи;

II.B.10 Вдосконалення системи управління повітряним рухом в Україні, включаючи функціонування служб управління повітряним рухом, з метою більш якісного реагування на можливі терористичні загрози;

II.B.11 Мінімізація шкоди, спричиненої забрудненням навколишнього середовища внаслідок проведення широкомасштабних військових навчань, включаючи міжнародні, та випробування озброєнь та військової техніки, а також забрудненням, що виникло у процесі зберігання та знешкодження хімічних речовин, вибухівки, протипіхотних мін, надлишкової стрілецької зброї і легких озброєнь та небезпечних боєприпасів;

II.B.12 Покращання взаємосумісності засобів зв'язку та інформаційно-комунікаційних систем України та НАТО;

II. В.13 Розвиток міжнародного співробітництва між науковцями України, країн-членів НАТО та країн-партнерів, а також розвиток співробітництва в галузі науки та технологій у рамках Наукової Програми.

С) Питання ресурсів

Принципи

Воєнна реформа також вимагатиме значних фінансових витрат. Це означає, що Україні необхідно створити відповідну систему управління ресурсами на основі методології НАТО та з урахуванням міжнародного досвіду в складанні оборонних бюджетів.

Україна надає пріоритетного значення співробітництву в галузях, спрямованих на досягнення конкретних практичних результатів, та таких, що відповідають національним інтересам і підтримують проведення воєнної реформи в Україні.

Цілі

II. С.1 Покращання прозорості оборонного планування та процедур укладання бюджету; перехід до сучасної системи НАТО щодо розробки оборонних програм, бюджетного планування та фінансування;

II. С.2 Реформування процедури фінансового планування з метою підтримки проведення воєнної реформи та переходу Збройних Сил на професійну основу;

II. С.3 Підготовка фахівців в галузі управління ресурсами, складання бюджету та фінансування оборонних потреб;

II. С.4 Реформування процесів виробництва, закупівель, фінансування та проведення тендерів в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) для відображення євроатлантичної орієнтації України та її мети стати країною з ефективно діючою ринковою економікою. Це включатиме і адаптацію ОПК до стандартів НАТО.

РОЗДІЛ III. ЗАХИСТ І БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЇ

Принципи

Україна сповнена рішучості розвивати і гармонізувати свою національну систему захисту інформації з обмеженим доступом відповідно до критеріїв і стандартів НАТО.

Доступ до інформації з обмеженим доступом та її захист ґрунтуються на вимогах НАТО і національному законодавстві України, зокрема на Угоді про безпеку між Урядом України і НАТО, підписаній 13 березня 1995 р. та ратифікованій Верховною Радою України 12 вересня 2002 р.

Україна готова здійснювати поточний обмін з НАТО відповідною інформацією з обмеженим доступом, що є передумовою поглибленого співробітництва України з НАТО.

Цілі

III.1 Повна імплементація Угоди про безпеку між Урядом України та НАТО, зокрема затвердження та імплементація ЛПравил поведінки та забезпечення охорони інформації НАТО з обмеженим доступом¹;

III.2 Покращання системи взаємного захисту інформації з обмеженим доступом, включаючи діяльність Центру реєстрації секретних документів НАТО;

III.3 Досягнення домовленостей з НАТО, які нададуть можливість обміну з НАТО інформацією з обмеженим доступом в галузі військового планування і реформи;

III.4 Модернізація державних систем телекомунікації та інформації, по яких може передаватися інформація НАТО з обмеженим доступом, відповідно до вимог і стандартів НАТО;

III.5 Розробка і проведення навчальних програм для особового складу у різних галузях інформаційної безпеки.

РОЗДІЛ IV. ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Принципи

Україна і надалі проводитиме огляд свого чинного законодавства для визначення відповідності правилам і нормам НАТО.

Цілі

IV.1 Перегляд законів і підзаконних актів та міжнародних договорів для спрощення надання Україні допомоги з боку НАТО або держав-членів в усіх видах співробітництва України з НАТО, як на урядовому, так і на неурядовому рівнях;

IV.2 Забезпечення повної імплементації угод між Україною і НАТО, включаючи Угоду про безпеку, Угоду між державами-учасниками Північно-Атлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у Програмі “Партнерство заради миру”, щодо статусу їх збройних сил, Меморандум про взаєморозуміння про забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України і запланований Меморандум про взаєморозуміння щодо стратегічних авіаперевезень;

IV.3 Вдосконалення законодавства України у сфері регулювання промислового виробництва, пов'язаного з обороною, з метою його наближення до норм і стандартів НАТО (права власності, захист інформації з обмеженим доступом, державні гарантії виробникам і підрядникам, умови іноземних інвестицій в ОПК, фінансування проєктів, законодавство та процедури експортного контролю);

IV.4 Створення правової та організаційної бази співробітництва між Україною і НАТО у галузі озброєнь, сборонних досліджень і технологій;

РОЗДІЛ V. МЕХАНІЗМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Україна щорічно представлятиме свій проєкт Цільового плану (ЦП) для досягнення принципів і цілей, викладених в Плані дій (ПД).

У рамках Комісії Україна-НАТО (КУН) країни-члени НАТО надаватимуть поради щодо запропонованих конкретних заходів та термінів виконання, а КУН погоджуватиме усі спільні заходи Україна-НАТО. Після цього, Україна затверджуватиме на найвищому рівні свій ЦП, який включатиме як спільні заходи України з НАТО, погоджені КУН, так і внутрішні заходи.

Річні плани і програми існуючих і нових Спільних робочих груп, зокрема СРГ ВР, Робочий план Військового комітету Україна-НАТО, а також робочі плани і програми інших відповідних спільних робочих органів/груп Україна-НАТО і надалі визначатимуть рамки та ключові елементи співробітництва між Україною і НАТО з метою досягнення визначених цілей та орієнтирів.

Україна повністю користуватиметься існуючими механізмами КУН і ПЗМ для сприяння досягненню цілей, визначених у Плані дій. Хоча основну відповідальність несе Україна, країни-члени НАТО продовжуватимуть підтримувати реформи шляхом надання допомоги і ознайомлення з власною оцінкою і досвідом.

КУН щорічно розглядатиме результати виконання цілей Плану дій, включаючи реалізацію спільних заходів України з НАТО та заходів, що їх Україна здійснила сама згідно ЦП. Доповідь про здійснену роботу готуватиметься Міжнародним секретаріатом/Міжнародним військовим штабом та передаватиметься для коментарів держав-членів і України. Проводитимуться підсумкові піврічні та річні спільні засідання Політичного комітету та Політико-військового керівного комітету у форматі КУН, після чого проект щорічної Доповіді про здійснену роботу передаватиметься до відома послів КУН. Після цього Доповідь передаватиметься до відома міністрів закордонних справ КУН.

Інтеграція України до правового поля Ради Європи

В контексті виконання своїх зобов'язань перед Радою Європи відповідно до Висновку № 190 (1995) ПАРЕ Україна приєдналася до наступних документів РЕ:

1. Конвенція про передачу засуджених осіб (дата приєднання — 22 вересня 1995 року, дата набуття чинності — 1 січня 1996 року);
2. Статут Ради Європи (дата приєднання — 31 жовтня 1995 року, дата набуття чинності — 9 листопада 1995 року);
3. Рамкова конвенція про захист національних меншин (дата підписання — 15 вересня 1995 року, дата ратифікації — 9 грудня 1997 року, дата набуття чинності — 1 травня 1998 року);
4. Європейська конвенція з прав людини та Протоколи № 2 до неї (дата підписання — 9 листопада 1995 року, дата ратифікації — 17 липня 1997 року, дата набуття чинності — 11 вересня 1997 року);
5. Протокол № 11 до Європейської конвенції з прав людини (дата підписання — 9 листопада 1995 року, дата ратифікації — 17 липня 1997 року, дата набуття чинності — 1 листопада 1998 року);
6. Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (дата підписання — 2 травня 1996 року, дата ратифікації — 24 січня 1997 року, дата набуття чинності — 1 вересня 1997 року);
7. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (дата підписання — 2 травня 1996 року, дата ратифікації — 15 травня 2003 року);
8. Європейська соціальна хартія (дата підписання — 2 травня 1996 року);
9. Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи та Протокол до неї (дата приєднання — 1 жовтня 1996 року, дата набуття чинності — 6 листопада 1996 року);
10. Європейська хартія місцевого самоврядування (дата підписання — 6 листопада 1996 року, дата ратифікації — 15 липня 1997 року, дата набуття чинності — 1 січня 1998 року);
11. Протоколи № 1, 4 та 7 до Європейської конвенції з прав людини (дата підписання — 19 грудня 1996 року, дата ратифікації — 17 липня 1997 року, дата набуття чинності — 11 вересня 1997 року);
12. Протокол № 6 до Європейської конвенції з прав людини (дата підписання — 5 травня 1997 року, дата ратифікації — 22 лютого 2000 року, дата набуття чинності — 5 травня 2000 року);
13. Європейська конвенція про видачу правопорушників з Додатковим та Другим протоколами до неї (дата підписання — 29 травня 1997 року, дата ратифікації — 16 січня 1998 року, дата набуття чинності — 9 червня 1998 року);
14. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах та Додатковий протокол до неї (дата підписання — 29 травня 1997 року, дата ратифікації — 16 січня 1998 року, дата набуття чинності — 9 червня 1998 року);
15. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (дата підписання — 29 травня 1997 року, дата ратифікації — 17 грудня 1997 року, дата набуття чинності — 1 травня 1998 року).

Україна також приєдналася до наступних документів РЄ (наведені у порядку приєднання, ряд документів станом на сьогодні не ратифіковані):

16. Європейська конвенція про інформацію щодо іноземного законодавства та Додатковий протокол до неї (дата приєднання — 14 липня 1993 року, дата набуття чинності — 14 вересня 1994 року);
17. Європейська рамкова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами та властями (дата приєднання — 14 липня 1993 року, дата набуття чинності — 22 грудня 1993 року);
18. Європейська культурна конвенція (дата приєднання — 24 лютого 1994 року, дата набуття чинності — 13 червня 1994 року);
19. Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками (дата приєднання — 22 вересня 1995 року, дата набуття чинності — 29 грудня 1995 року);
20. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (дата приєднання — 22 вересня 1995 року, дата набуття чинності — 29 грудня 1995 року);
21. Європейська конвенція про транскордонне телебачення (дата підписання — 14 червня 1996 року);
22. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (дата приєднання — 29 жовтня 1996 року, дата підписання — 17 серпня 1998 року, дата набуття чинності — 1 травня 1999 року);
23. Часткова угода про Європейську Комісію «За демократію через право» (дата приєднання — 22 листопада 1996 року);
24. Часткова відкрита угода Ради Європи щодо запобігання, захисту та надання допомоги у разі великих природних та технологічних катастроф (рішення про приєднання зафіксоване в Указі Президента України від 15 січня 1997 р. № 24/97);
25. Спільна конвенція Ради Європи та ЮНЕСКО з визнання професійної підготовки у сфері вищої освіти в європейському регіоні (дата підписання — 11 квітня 1997 року, дата ратифікації — 3 грудня 1999 року, дата набуття чинності — 1 червня 2000 року);
26. Додатковий та Другий додатковий протоколи до Європейської конвенції про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (дата підписання — 26 січня 1998 року, дата ратифікації — 13 вересня 2001 року, дата набуття чинності — 1 березня 2002 року);
27. Антидопінгова конвенція (дата підписання — 2 липня 1998 року, дата ратифікації — 29 листопада 2001 року, дата набуття чинності — 1 січня 2002 року);
28. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (дата підписання — 2 липня 1998 року);
29. Шостий протокол до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи (дата підписання — 3 листопада 1998 року, дата ратифікації — 15 травня 2003 року);
30. Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами та властями (дата підписання — 3 листопада 1998 року);
31. Конвенція про корупцію у контексті кримінального права (дата підписання — 27 січня 1999 року);
32. Європейська соціальна хартія (переглянута) (дата підписання — 7 травня 1999 року);

33. Європейська конвенція про здійснення прав дітей (дата підписання — 7 травня 1999 року);
34. Конвенція про корупцію у контексті цивільного права (дата підписання — 4 листопада 1999 року);
35. Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів і, зокрема, футбольних матчів (дата підписання — 20 грудня 1999 року; дата ратифікації — 15 листопада 2001 року, дата набуття чинності — 1 травня 2002 року);
36. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків (дата підписання — 8 червня 2000 року, дата ратифікації — 26 вересня 2002 року, дата набуття чинності — 12 червня 2003 року);
37. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (дата підписання — 8 червня 2000 року, дата ратифікації — 17 січня 2002 року, дата набуття чинності — 14 червня 2002 року);
38. Додатковий протокол до Конвенції про передачу засуджених осіб (дата підписання — 8 червня 2000 року, дата ратифікації — 3 квітня 2003 року, дата набуття чинності — 1 листопада 2003 року);
39. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про допомогу у кримінальних справах (дата підписання — 8 листопада 2001 року);
40. Конвенція про кіберзлочинність (дата підписання — 23 листопада 2001 року);
41. Конвенція про захист прав людини та гідності людини щодо застосування біології та медицини (дата підписання — 22 березня 2002 року);
42. Протокол № 13 до Європейської конвенції з прав людини, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин (дата підписання — 3 травня 2002 року, дата ратифікації — 28 листопада 2002 року, дата набуття чинності — 1 липня 2003 року);
43. Конвенція про контакт з дітьми (дата підписання — 15 травня 2003 року);
44. Протокол до Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом (дата підписання — 15 травня 2003 року);
45. Додатковий протокол до Конвенції про корупцію у контексті кримінального права (дата підписання — 15 травня 2003 року);
46. Європейська угода про осіб, що беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини (дата підписання — 22 травня 2003 року);
47. Європейська конвенція про громадянство (дата підписання — 1 липня 2003 року);
48. Додатковий протокол до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або властями (дата підписання — 1 липня 2003 року);
49. Додатковий Протокол до Антидопінгової конвенції (дата підписання — 7 листопада 2003 року).

ВИСНОВОК № 190 (1995) ЩОДО ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО РАДИ ЄВРОПИ (Неофіційний переклад)

Страсбург, 26 вересня 1995 року
Парламентська Асамблея Ради Європи
Висновок № 190 (1995) щодо вступу України

1. 14 липня 1992 року Україна подала заявку на вступ до Ради Європи. Резолюцією (92) 29 від 23 вересня 1992 року Комітет Міністрів доручив Парламентській Асамблеї підготувати відповідно до положень Статутної Резолюції (51) 30 А свою Рекомендацію з цього приводу.

2. З метою встановлення верховенства власних законів над законами Радянського Союзу Україна 16 липня 1990 року прийняла Декларацію про державний суверенітет України. Незадовго до розпаду Радянського Союзу 24 серпня 1991 року було проголошено незалежність, яку підтримала більшість населення під час референдуму 1 грудня 1991 року. Після прийняття низки поправок до Конституції 1978 року держава обрала шлях демократичного розвитку.

3. 16 вересня 1992 року Верховній Раді України було надано статус “спеціального гостя” в Парламентській Асамблеї Ради Європи.

4. Навесні та влітку 1994 року було проведено парламентські та президентські вибори. Після першого раунду парламентських виборів спостерігачі від Парламентської Асамблеї дійшли висновку, що “виборчий процес відбувся належним чином, а вибори були вільними та відкритими, незважаючи на явно недосконалий закон про вибори”. Зараз розробляються нові закони про вибори та про політичні партії.

5. Протягом 1994 року після окремих, але узгоджених між собою візитів, що були здійснені на прохання Парламентської Асамблеї, два авторитетних юристи констатували “надзвичайний прогрес” у процесі приведення положень Конституції та основного законодавства України у відповідність до принципів Ради Європи (зокрема, до принципів Європейської Конвенції з прав людини). Вони дійшли висновку, що надалі необхідні більш глибокі реформи, але ці реформи можуть бути здійснені “після вступу”. 6 квітня 1995 року Бюро Парламентської Асамблеї оприлюднило доповідь про результати візиту, яка стала основою для візиту трьох Доповідачів Парламентської Асамблеї в Україну (до Києва та Криму) 10—14 квітня 1995 року.

6. Відтоді конституційна ситуація (зокрема, у тому, що стосується розподілу влади, захисту прав людини та перспектив здійснення швидких економічних реформ) проявилася завдяки підписанню 8 червня 1995 року Президентом України та Верховною Радою України Конституційного Договору про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України. Після укладення Договору має бути прийнята нова Конституція, яка відповідатиме принципам Ради Європи. Водночас, положення Конституції 1978 року, що не відповідають Конституційному Договору, визнаються недійсними.

7. Закон України від 17 березня 1995 року, Конституційний Договір від 8 червня 1995 року. Указ Президента України від 19 серпня 1995 року підтверджують особливий статус Криму. Чітку сферу компетенції автономії буде визначено Конституцією Украї-

ни, а також Конституцією Криму, яка зараз розробляється його парламентом і має бути затверджена Верховною Радою України.

8. Відносини України з Російською Федерацією будуть визначальним чинником як для безпеки країни, так і для стабільності в регіоні. Україна значною мірою залежить від російських енергоносіїв. Існує також значна заборгованість України Російській Федерації. Більш ніж 11 мільйонів (22%) з 52-мільйонного населення України - етнічні росіяни. 4 мільйони етнічних українців мешкають в Росії. У Криму, адміністративне управління яким було передано Україні в 1954 році, етнічні росіяни становлять 70% населення. Росія все ще заінтересована в доступі до портів Чорного моря, що, у свою чергу, сприяє виходу до Середземномор'я. 9 червня 1995 року Президентами України та Росії було підписано угоду про поділ Чорноморського флоту колишнього Радянського Союзу та про доступ до берегової інфраструктури у Севастополі. Ця угода усунула значний привід до напруження та недовіри. Вона сприятиме укладенню широкомасштабного договору про дружбу, співробітництво та партнерство, попередній текст якого парафоровано 8 лютого 1995 року.

9. 14 червня 1994 року між Україною та Європейським Союзом було підписано угоду про партнерство та співробітництво. Незважаючи на несприятливий розвиток торгівлі, процес стабілізації макроекономічних зв'язків та проведення структурних реформ зробив можливим підписання 1 червня 1995 року тимчасової угоди. Очікується членство України у Світовій організації торгівлі.

10. За допомогою Європейського Союзу, МАГАТЕ та країн "Великої сімки" Україна сподівається закрити Чорнобильську атомну електростанцію до 2000 року, згідно з графіком закриття ЧАЕС, оголошеним 19 травня 1995 року. Україна, після рішення про передачу всієї успадкованої нею від колишнього СРСР тактичної та стратегічної ядерної зброї Російській Федерації (для ліквідації), 5 грудня 1994 року приєдналася як без'ядерна держава до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Після консультацій із МАГАТЕ та Групою ядерних постачальників було прийнято закони про боротьбу з нелегальною торгівлею ядерними матеріалами.

11. Парламентська Асамблея вважає, що відповідно до ст. 4 Статуту Ради Європи Україна здатна і бажає виконувати обов'язки члена Ради Європи, визначені у ст. 3: "Кожний член Ради Європи обов'язково повинен визнати принципи верховенства права та здійснення прав і основних свобод людини всіма особами, які перебувають під його юрисдикцією, і щиро та ефективно співпрацювати в досягненні мети Ради Європи", — у контексті запевнень вищих посадових осіб держави (лист Президента України, Голови Верховної Ради України та Прем'єр-міністра України від 27 червня 1995 року) та на основі наведеного нижче:

I. З 1992 року Україна бере участь у багатьох заходах Ради Європи, у міжурядових програмах співробітництва та допомоги, зокрема у сферах реформування правової системи та прав людини, а також як "спеціальний гість" у роботі Парламентської Асамблеї та її Комітетів;

II. 13 липня 1994 року було розпочато політичний діалог між Україною та Комітетом Міністрів;

III. Розробляється Спільна Програма Комісії Європейських Співтовариств і Ради Європи щодо реформування правової системи і місцевого самоврядування, виконання якої заплановано розпочати восени 1995 року;

IV. Україна підписала Рамкову Конвенцію про захист національних меншин, а також приєдналася до Європейської Культурної Конвенції, до Європейської Кон-

венції про інформацію щодо іноземного законодавства та Додаткового протоколу до неї, до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями;

V. Протягом одного року з моменту вступу будуть прийняті відповідно до принципів Ради Європи у сфері законодавства: нова Конституція; рамковий документ про правову політику України щодо захисту прав людини; рамковий документ про правову та судову реформи; нові кримінальний та кримінально-процесуальний кодекси; нові цивільний та цивільно-процесуальний кодекси; нові закон про вибори та закон про політичні партії;

VI. Роль та функції Генеральної прокуратури будуть змінені (особливо щодо здійснення загального контролю за додержанням законності) шляхом перетворення цього інституту в орган, який відповідатиме принципам - Ради Європи;

VII. Відповідальність за управління пенітенціарною системою, за виконання судових рішень та за реєстрацію осіб, які прибувають до країни або від'їжджають з неї, буде передано Міністерству юстиції до кінця 1998 року;

VIII. Незалежність судової влади, відповідно до принципів Ради Європи, буде забезпечено, зокрема стосовно призначення та перебування на посаді суддів; до процедури призначення суддів залучатиметься професійна асоціація суддів;

IX. Статус правничої професії буде захищено законом та буде засновано професійну асоціацію адвокатів;

X. До компетенції Конституційного Суду України належатимуть питання про відповідність актів органів законодавчої та виконавчої влади Автономної Республіки Крим Конституції та законам України;

XI. Мирне вирішення існуючих конфліктів між православними церквами буде прискорено при забезпеченні незалежності церкви в її відносинах з державою, буде запроваджено нову недискримінаційну систему реєстрації церков і встановлено правове вирішення питання про повернення церковної власності;

XII. Стан здійснення правової реформи дозволить підписати та ратифікувати — в межах визначених строків — Європейські Конвенції, які наводяться далі;

XIII. Політика щодо етнічних меншин буде надалі розвиватися на основі Європейської Рамкової Конвенції про захист національних меншин та відповідно до положень Рекомендації Парламентської Асамблеї 1201 (1993) стосовно Додаткового протоколу до Європейської Конвенції з прав людини у цьому питанні.

12. Парламентська Асамблея зазначає, що Україна поділяє те, як тлумачаться зобов'язання, викладені у п. II, та має намір:

I. Підписати на момент приєднання Європейську Конвенцію з прав людини; протягом одного року ратифікувати Конвенцію та Протоколи №№ 1, 2, 4, 7 та 11 до неї; до набрання чинності Протоколом № 11 визнати право особи звертатися до Європейської Комісії з прав людини, а також визнати обов'язковість юрисдикції Європейського Суду з прав людини (ст.ст. 25 та 46 Конвенції);

II. Протягом одного року з моменту вступу підписати та протягом трьох років ратифікувати Протокол № 6 Європейської Конвенції з прав людини, який передбачає скасування смертної кари в мирний час, та ввести мораторій на виконання смертного вироку, який набирає чинності з моменту приєднання;

III. Не підписувати у рамках СНД Конвенцію з прав людини та інші відповідні документи СНД, поки не здійснені нові дослідження щодо сумісності двох юридичних інструментів, - беручи до уваги той факт, що індивідуальні звернення, які

подаються відповідно до цієї Конвенції, можуть призвести до неможливості ефективного використання права на індивідуальне звернення відповідно до ст. 25 Європейської Конвенції з прав людини;

IV. Протягом одного року з моменту вступу до Ради Європи підписати та ратифікувати Європейську Конвенцію про запобігання тортурам, нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню;

V. Протягом одного року з моменту вступу до Ради Європи підписати та ратифікувати Європейську Рамкову Конвенцію про захист національних меншин; провадити щодо національних меншин політику, яка ґрунтується на принципах, викладених в Рекомендації Парламентської Асамблеї 1201 (1993);

VI. Підписати, ратифікувати та, разом з тим, застосовувати основні принципи інших конвенцій Ради Європи, таких як Конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах, Конвенція про передачу засуджених осіб, Конвенція з питань відмивання, пошуку, арешту та конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом;

VII. Протягом одного року з моменту вступу підписати та ратифікувати Європейську Хартію про місцеве самоврядування і Хартію про регіональні мови та мови національних меншин; вивчати, з метою подальшої ратифікації, Соціальну Хартію Ради Європи і, разом з тим, провадити політику відповідно до принципів цих хартій;

VIII. Намагатися вирішувати міжнародні спори мирними засобами (зобов'язання, яке розповсюджується на всі держави—члени Ради Європи);

IX. Протягом одного року з моменту вступу до Ради Європи підписати та ратифікувати Генеральну Угоду про привілеї та імунітет і Додатковий протокол до неї;

X. Здійснювати всебічне співробітництво як у процесі моніторингу виконання Директиви Парламентської Асамблеї № 508 (1995) щодо визнання зобов'язань та домовленостей між державами—членами Ради Європи, так і в процесах моніторингу, що встановлені після прийняття Комітетом Міністрів Декларації від 10 листопада 1994 року (95 сесія).

13. Враховуючи наведене вище, Парламентська Асамблея рекомендує Комітетові Міністрів:

I. Запросити Україну стати членом Ради Європи;

II. Надати Україні дванадцять місць у Парламентській Асамблеї.

ООН ТА ЇЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ УСТАНОВИ

Генеральний секретар Кофі Аннан зустрічається з Президентом України Л.Д.Кучмою, 3 червня 2002р., Київ
Secretary-General Kofi Annan (left) meeting with Leonid Kuchma, President of Ukraine on June 3, 2002 in Kiev

Генеральний секретар Кофі Аннан прибув в міжнародний аеропорт Бориспіль, Київ, 2 червня 2002 р.
Secretary-General Kofi Annan (right) arriving at International State Airport Borispil in Kiev, Ukraine, 2 June 2002

Л.Д.Кучма виступає на Генеральній Асамблеї ООН,
вересень 2000 р.

*Leonid D. Kuchma, President of Ukraine, addresses the Security
Council, September 2000*

Засідання Ради Безпеки ООН

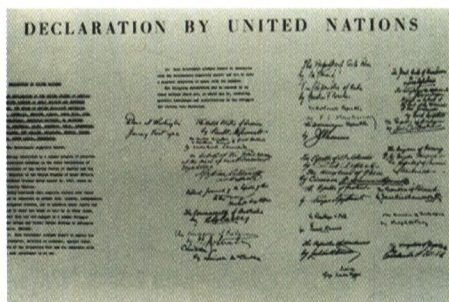
The Security Council unanimously adopts resolution 1318 (2000)

Війська з підтримання миру, Ліван
(Листопад 1990 р.)
*Nepalese peacekeeping troops, on foot
patrol in southern Lebanon
(November 1990)*

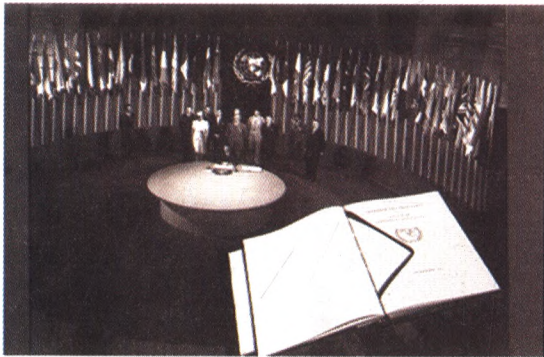
Операція з підтримання
миру в Гватемалі
*Peacekeeping
Mission Guatemala
(MINUGUA)*

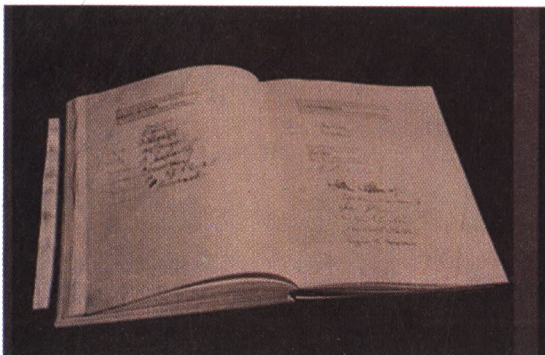
Декларація Об'єднаних Націй, 1942 р.
*1942 DECLARATION BY UNITED
NATIONS*

Ялтинська конференція 1945 р.
1945 YALTA CONFERENCE

Конференція в Сан-Франциско 1945 р.
*1945 SAN FRANCISCO
CONFERENCE*

Статут ООН з підписами СРСР,
Великобританії та США
*21 UN Charter with USSR, UK and US
signatures*

Прапор ООН

Емблема ООН

Штаб-квартира ООН

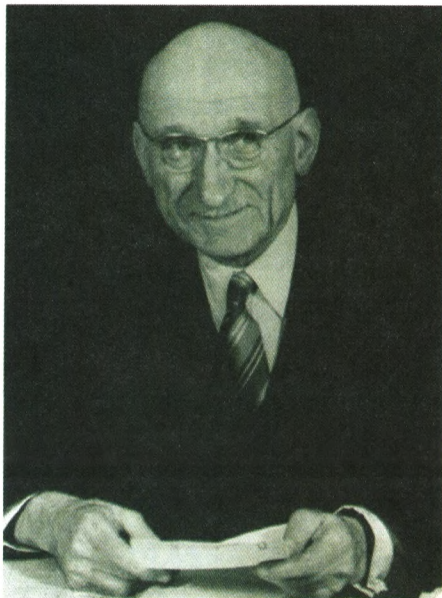

Центральні установи

Міжнародний суд

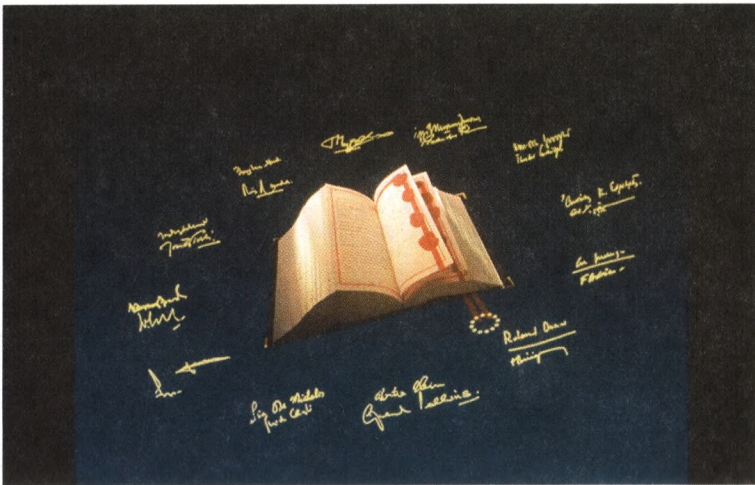
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Міністр закордонних справ Франції Р.Шуман
Robert Shuman

Підписання Римських угод, 25 березня 1957 р.
Treaty of Rome

Маастрихтська угода
Maastricht Treaty

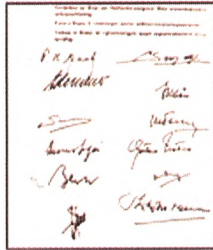
Голова Європейської Комісії Ж.Делор, 1985 р.
Jacques Delors

Підписання Ніщської угоди, 2000 р.
Signing the Nice Treaty

Підписання Великобританією Угоди про вступ до ЄС
(член ЄС з 1 січня 1973 р.)
*Accession Treaty signed by the United Kingdom (member of the
European Community as from 1 January 1973)*

Сторінка з підписами на Римських угодах, 25 березня 1957 р. (набули чинності 1 січня 1958 р.)
Signature page of the Treaties of Rome (came into force on 1 January 1958)

Підписання Австрією Угоди про вступ до ЄС (член ЄС з 1 січня 1995 р.)
Signature of the Austrian Act of Accession to the European Union

Шенгенська угода набула чинності
The Schengen Agreement comes into force

Засідання Європейської Комісії
General view of the Commission meeting room

Засідання Президії Європейського Конвенту
Meeting of the European Convention's Praesidium

Офіційний символ спільної валюти євро
Official euro symbol

Прапори країн-членів ЄС та країн, що вступають до ЄС
Flags of the EU Member States and the Acceding States

Європейський парламент
European Parliament

Європейський суд
The Court of Justice

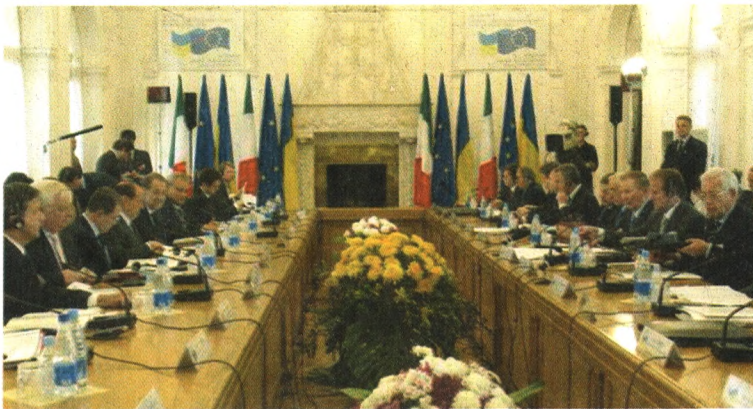
Європейський суд аудиторів
Building of the European court of Auditors

Святкування Дня Європи у Києві, травень 2003 р. Усі послы ЄС зібралися разом на сцені для відкриття Дня Європи

17 квітня 2003 р. Президент України Леонід Кучма взяв участь у Європейській Конференції "Нове сусідство ЄС"

7 жовтня 2003 р. Самміт Україна - ЄС (м. Ялта)

Прапор ЄС

Карта ЄС

Європейський Союз

РАДА ЄВРОПИ

Будівля Ради Європи

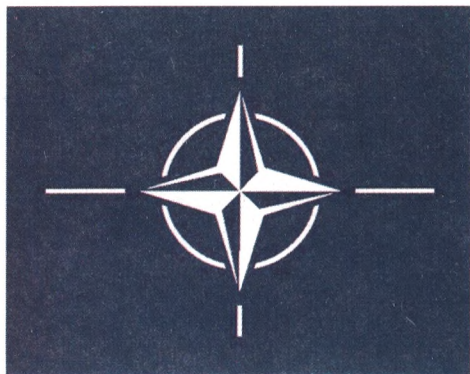
Засідання Парламентської Асамблеї

Карта країн-членів Ради Європи

Прапор Ради Європи

НАТО

Прапор НАТО

Емблема НАТО

Штаб-квартира НАТО

Підписання
Північноатлантичного договору
Signing of the North Atlantic Treaty

Церемонія відкриття першої
військової штаб-квартири НАТО
(SHAPE)
*Opening ceremony of Supreme
Allied Powers Europe's (SHAPE)
first
headquarters*

Інавгураційна зустріч Ради
Північноатлантичного
співробітництва
*Inaugural Meeting of the North
Atlantic Cooperation Council*

Візит Президента України
Л.М.Кравчука до штаб-квартири
НАТО, 8 липня 1992 р.
*Visit to NATO by Leonid Kravchuk,
08 July 1992*

Україна підписує Рамковий документ про Партнерство заради миру, 8 лютого 1994 р.
Ukraine signs the Partnership for Peace Framework Document (PfP) 08 February 1994

Церемонія підписання хартії Україна - НАТО
EAPC Signing ceremony of the NATO-Ukraine Charter

Засідання Північноатлантичної Ради, 8 липня 1997 р.
North Atlantic Council Meeting 08 July 1997

На церемонії вступу до НАТО Польщі, Чехії та Угорщини

Самміт НАТО в Празі, 21-22 листопада 2002 р.
Meeting in Prague, NATO Heads of State and Government 21-22 November 2002

Самміт НАТО з нагоди 50-ї річниці НАТО, Вашингтон, квітень 1999 р.
NATO's 50th Anniversary Summit in Washington DC, April 1999

Зустріч Україна - НАТО в Меллоні,
24 квітня 1999 р.
*NATO - Ukraine Meeting (NUC) in the
Mellon, 24 April 1999*

Комісія Україна - НАТО на рівні
міністрів оборони, 12 серпня 1998 р.
*NATO-Ukraine Commission in Defence
Ministers(12.08.98)Centre & right - Col.
Gen. I. Bizhan (First Deputy Minister of
Defence, Ukraine) with NATO Secretary
General, Dr. J. Solana*

Транс-карпатські навчання НАТО в
Україні, 25-30 вересня 2000 р.
*Exercise Trans-Carpathia 2000 in
Ukraine - 25-30 September 2000*

Інавгураційна зустріч Сил Швидкого
реагування НАТО, Брунсум,
Нідерланди, 15 жовтня 2003 р.
*Inauguration Ceremony of the NATO
Response Force (NRF) and handover of
command of NRF at AFNORTH HQ,
Brunssum, The Netherlands ,
15 October 2003*

ОРГАНІЗАЦІЯ З БЕЗПЕКИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ (ОБСЄ)

9 засідання Ради Міністрів ОБСЄ,
Будапешт, 3 грудня 2001 р.

Емблема ОБСЄ

Прапор ОБСЄ

Емблема БДПЛ

Віце-президент ПА ОБСЄ представляє попередню доповідь про парламентські вибори в Україні 31 березня 2002 р.

Засідання Постійної Ради

Пресконференція Міністра закордонних справ України О.Шамшура та
Генерального секретаря ОБСЄ Я.Кубіша

СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ (СОТ)

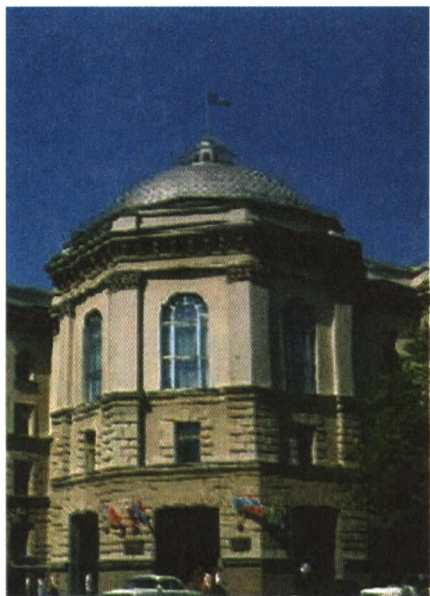

Емблеми Світової організації торгівлі

Міністерська конференція ВТО в Канкуні, вересень 2003 р.

СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

Виконавчий комітет, Мінськ

Прапор СНД

Ялтинський самміт СНД, 18 вересня 2003 р.

Організація Чорноморського Економічного Співробітництва

Карта ОЧЕС

Самміт ОЧЕС. Стамбул, 25 червня 2002 р.

Самміт ОЧЕС, квітень 2003 р.

Карта ЦЄІ

Прапор ЦЄІ

Голуб Наталія Володимирівна

Клімкін Павло Анатолійович

Україна та міжнародні організації

Інформаційно-довідкове видання

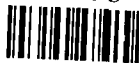
Редактор *Вдовиченко Валентина Миколаївна*
Коректор *Павлюк Ігор Володимирович*
Комп'ютерна верстка *Полончук Микола Андрійович*
Дизайн обкладинки *Вакуленко Микола Миколайович*

Підписано до друку 01.11.2003 р.
Формат 70х100 1/16. Папірофсетний. Друкофсетний. Гарнітура Newton.
Умовно-друк. аркушів — 13,25. Облік.-вид. аркушів — 12,75.
Наклад 2000 примірників.
Замовлення № 5-448

Видавництво «Кондор»
Свідоцтво ДК № 1157 від 17.12.2002 р.
03057, м. Київ, пров. Польовий, 6
тел./факс (044) 456-60-82, 241-83-47

ЗАТ «ВІПОЛ», ДК № 15
03151, Київ-151, вул. Волинська, 60

НБ ІНУС

674642